

ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว
Cultural Identity in Lao Textbook

นรินทร์ พุดตา

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๘

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง จาก
รองศาสตราจารย์ จารุวรรณ ธรรมวัตร เมธีวิจัยอาวุโส (สกว.) ที่รับเป็นประธานกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์ คุณได้ผู้วิจัยมาตั้งแต่การศึกษาระดับปริญญาโทจนถึงระดับปริญญาเอก ขอบพระคุณ
ดร. ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่คุณดูแลเอาใจใส่ในการวางกรอบแนวคิด
ทฤษฎี ให้คำปรึกษาที่มีคุณค่ายิ่ง และ ขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ ศรีสันติสุข
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำปรึกษา และให้กำลังใจตลอดมาขอขอบพระคุณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรรถ นันทจักร ที่ให้คำแนะนำและกำลังใจที่ดีเสมอมา

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ มีกุศล รองศาสตราจารย์ ดร. คารารัตน์
เมตตาริกานนท์ รองศาสตราจารย์สุวิทย์ ธีรศาสตร์ และดร. พัฒนา กิตติอาษา ที่ให้คำแนะนำ
ที่มีค่ายิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ ดร.ชยันต์ วรรณะภูติ และรองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ที่ให้
ข้อเสนอแนะที่มีค่ายิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์กิ่งเดือน เนตรวงศ์ ผู้อำนวยการหอสมุดแห่งชาติลาว ดร. สุนด
โพธิสถาน คุณโพไซ สุนนะลาด คุณบัวไข เพ็ญพระจันทร์ และครอบครัว ที่ให้ความช่วยเหลือและ
ดูแลในระหว่างผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามที่ สปป.ลาว

ขอขอบคุณ อาจารย์รัชช คุณเกษรี วิวัฒนปฐมพี กัลยาณมิตรที่ให้ความช่วยเหลือให้กำลังใจ
ด้วยดีเสมอมา

ขอบคุณ พี่ เพื่อน น้อง ไทศึกษาทุกคนที่เป็นกำลังใจคอยสอบถามความก้าวหน้าการเขียน
วิทยานิพนธ์ด้วยความห่วงใย

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ที่สนับสนุนทุนวิจัย
ในครั้งนี้

หากคุณค่าอันพึงมีของวิทยานิพนธ์ขอมอบแด่ บิดา มารดา ผู้มีพระคุณยิ่งของผู้วิจัย
และขอให้ความสัมพันธ์ชุมชนสองฝั่งโขง ไทย-ลาว จะมีแต่ความมั่นคงสันติสุขสืบไป

นรินทร์ พุดลา

ชื่อเรื่อง	ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว
ผู้วิจัย	นายณรินทร์ พุดลา
กรรมการควบคุม	รองศาสตราจารย์ จารุวรรณ ธรรมวัตร ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข
ปริญญา	ปร.ค.สาขาวิชาไทศึกษา
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2549

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาคือ เพื่อศึกษาพลวัตของรูปลักษณ์ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว และเพื่อศึกษาบริบททางสังคมทั้งภายในและภายนอกที่กำหนดตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว วิธีดำเนินการศึกษา ใช้วิธีการวิจัยเอกสารด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ วิเคราะห์เอกสารแบบเรียนลาวคัดสรร ตัวบทเพื่อตอบคำถามการวิจัย และวิเคราะห์เอกสารแวดล้อมอื่น ๆ เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ชีวิตวัฒนธรรม รวมถึงการใช้วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า สัมภาษณ์ผู้รู้ที่เกี่ยวข้องในการแต่งตำราแบบเรียนลาว เสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้มุมมองทั้งจากคนนอก (Outsider - Etic) และคนใน (Insider - Emic)

ผลการศึกษาพบว่า ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวสมัยโบราณการจัดการศึกษา อยู่ในครอบครัวและวัด ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาภายใต้อุดมการณ์สังคม รัฐบาลจารีต อุดมการณ์ทางศาสนามีผลต่อวิถีชีวิตของสังคมลาว ภายหลังที่ลาวเปลี่ยนแปลงการปกครอง มาสู่ระบอบสังคมนิยมในปี 1975 ทำให้รูปลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบเรียนลาวเปลี่ยนแปลงตาม พลวัตรของสังคม นั่นคือ แบบเรียนได้ปรับเปลี่ยนรับใช้อุดมการณ์สังคมนิยมใหม่ ตัวตนทาง วัฒนธรรมถูกหล่อหลอมด้วยอุดมการณ์เพื่อรับใช้สังคมนิยม โดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นผู้ กำหนดและถ่ายทอดแนวคิดมาร์กซิสต์ไว้ในเนื้อหาแบบเรียน

ในปี 1991 ลาวได้หันมาปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งผู้เรียนให้มีโลกทัศน์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีตลอดจนภาษาต่างประเทศเริ่มบรรจุเข้าไว้ในหลักสูตร มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับกลไกเศรษฐกิจการตลาด ภายใต้นโยบาย จินตนาการใหม่

ผลการศึกษาพบว่า ลาวสร้างตัวตนทางวัฒนธรรมบนความสมานฉันท์ชนเผ่า หันมา ยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยสร้างตัวตนทางด้านภาษาลาวเป็นตัว ขับเคลื่อนพลังทางสังคม สร้างตัวตนด้านภูมิศาสตร์ด้วยการนำเสนอภาพความอุดมสมบูรณ์ของ ทรัพยากร สร้างตัวตนด้านศิลปะวรรณคดีที่แสดงถึงภูมิอารยธรรมอันเก่าแก่ สร้างตัวตนด้าน

ประวัติศาสตร์ให้เกิดจิตสำนึกร่วม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางประวัติศาสตร์ และ
ท้ายที่สุดแบบเรียนสร้างตัวตนด้านการเมืองการปกครองให้ประชาชนเห็นว่าพรรครัฐเป็นผู้นำพา
ทำให้สังคมลาวมีความเจริญก้าวหน้า

ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรม พบว่า เกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก
กล่าวคือ ปัจจัยภายในเป็นผลมาจากการสร้างชาติแบบชาตินิยม สังคมนิยม และจารีตนิยมใหม่ที่
พรรครัฐกำหนดนโยบายโดยมีสถาบันคั่นคว่ำวิทยาศาสตร์การศึกษาเป็นแหล่งผลิตแบบเรียน ส่วน
ปัจจัยภายนอกเป็นผลมาจากอิทธิพลของกลุ่มสังคมนิยม สื่อสารมวลชน โลกาภิวัตน์ และลัทธิ
บริโภคนิยม มีมากขึ้นในสังคมลาว

ผลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมลาวเปลี่ยนแปลงไปอันเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน
และภายนอก แนวโน้มสังคมลาวจะปรับเปลี่ยนตัวตนทางวัฒนธรรมตามบริบทของสังคมโลกที่
นอกเหนือไปจากแบบเรียน โดยที่ตัวตนทางวัฒนธรรมจะถูกกล่อมเกลามากจากนอกแบบเรียนมากขึ้น

TITLE Cultural Identity in Lao Textbook
AUTHEOR NARIN PUDLA
ADVISORS Assoc Prof. Jaruwan Thammawat, Dr. Precha Piempongsarn and
Assoc Prof. Dr. Somsak Srisantisuk
DEGREE Ph.D Major Tai Studies
UNIVERSITY Mahasarakham University Date 2006

Abstract

The study on Cultural Identity in Laos Textbook aims to study the dynamics of cultural identity figures in Laos Textbook and social context, both internal and external, that formulated cultural identity. The methods used were literature reviews by historical research method, Laos textbook selected analysis to answer the research questions, and other documents analysis that related to cultural life circumstance including history inform and interview of scholars involved in Laos textbook compiling. Results were presented in the form of descriptive analysis from both outsider and insider perspectives.

Research results found that cultural identity in ancient Laos textbook, the education arrangement were in the family and Buddhist temple which influenced by Buddhism under the ideal custom-state, the religious principle effects the way of thought and ways of lives of Laos people. After the government regime has shift to Socialism in 1975, Laos textbook figure has changed in accordance with social dynamics that is textbooks has adjusted to serve the new socialist philosophy. Cultural identity has been melt to serve socialism which formulated and transmitted the Marxist philosophy into textbook by Laos Revolution People's Party.

In 1991, Laos has initiated education reform which aims for learner to have scientific worldview by learning science and technology as well as foreign language also added more into the curriculum to consistent with economic mechanism under new vision policy.

Result also found that Laos has created: cultural identity using tribal harmony by realize of the differs among diverse ethnological groups, language identity to be social driver forces, geographical identity by presenting the richness of natural resources, literature arts identity by referring to the old civilization, historical identity for the unique history consciously, and ultimately, political identity by convincing that the state party is leading Laos society toward modernization.

With respect to factors that influenced cultural identity initiation found that it came from external and internal factors namely the results from nationalism, socialism and new custom as internal factor that the party has formulated with Science Study Research Institute as textbook producer whereas external factor were the increasing influence from socialist group, mass communication, globalization and consumerism in Laos society.

This study result indicated that Laos culture changes has caused from internal and external factors. Laos society trends to change its cultural identity follows the world society contexts rather than from textbooks, increasingly.

สารบัญวิทยานิพนธ์

บทที่	หน้า
1 บทนำ	
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	10
ความสำคัญของการวิจัย.....	10
คำถามหลักในการวิจัย	10
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
ขอบเขตของการวิจัย.....	21
ระเบียบวิธีการวิจัย.....	23
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	27
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	29
2 ปรัชญา อุดมการณ์สังคมนิยมและพัฒนาการความสัมพันธ์ทางการเมือง	
การศึกษาลาว ช่วงก่อนและหลังปี 1975	57
ระบบคิดแบบพื้นบ้านลาว.....	57
แนวนโยบายพรรคประชาชนปฏิวัติลาว.....	61
แผนพัฒนาเศรษฐกิจ.....	63
เจ้่มมุ่งการพัฒนาประเทศ.....	63
แผนพัฒนา 5 ปี.....	68
อุดมการณ์รัฐสังคมนิยมแบบลาว.....	79
ลัทธิมาร์กซ์ - เลนิน.....	81
กลไกอำนาจรัฐ.....	83
สังคมนิยมแบบพุทธหรือพุทธแบบสังคมนิยม.....	84
นโยบายการศึกษาของชาติลาว.....	86
ด้านหลักสูตร : ปรัชญาหลัก.....	87
ด้านปรัชญาการสอนพระพุทธศาสนา.....	96
ด้านสังคมและวัฒนธรรม.....	97

3	วิเคราะห์ตัวคนวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวช่วงก่อนและหลังปี 1975.....	104
	ตัวคนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว.....	107
	ตัวคนด้านภาษาลาว.....	110
	ตัวคนด้านภูมิศาสตร์.....	115
	ตัวคนด้านศิลปะและวรรณคดี.....	117
	ตัวคนด้านประวัติศาสตร์และจิตสำนึกแบบลาว.....	121
	ตัวคนด้านการเมืองการปกครอง.....	129
4	ปัจจัยที่สัมพันธ์กับตัวคนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว.....	142
	ปัจจัยภายในสังคม ส.ป.ป.ลาว.....	142
	ชาตินิยม.....	143
	สังคมนิยม.....	156
	จารีตประเพณี.....	160
	ปัจจัยจากภายนอกสังคม ส.ป.ป.ลาว.....	163
	กลุ่มสังคมนิยม.....	163
	โลกาภิวัตน์.....	164
	สื่อสารมวลชน.....	169
	บริโภคนิยม.....	173
5	แนวโน้มของตัวคนทางวัฒนธรรมลาวในอนาคต.....	175
	การกล่อมเกลาโดยสังคมและวัฒนธรรมนอกแบบเรียนลาว.....	175
	-สถาบันครอบครัว / ชุมชน.....	175
	-ขนบธรรมเนียมประเพณี.....	180
	-สถาบันศาสนา.....	183
	-สถาบันสื่อสารมวลชน.....	189
6	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	193
	สรุป.....	193
	อภิปรายผล.....	196
	ข้อเสนอแนะ.....	198

บรรณานุกรม.....	200
ภาคผนวก.....	208
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	209

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นดินแดนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ เมื่ออยู่ในภูมิภาคเดียวกันแต่ก็เหมือนกับเป็นวัฒนธรรมอื่นที่อยู่ห่างไกลกัน เนื่องจากไม่เคยศึกษาให้ รู้เขารู้เราอย่างจริงจัง โลกยุคหลังสิ้นสุดสงครามเย็นส่งผลให้ภูมิภาคนี้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทาง การเมือง เศรษฐกิจและสังคม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อประเทศต่าง ๆ ทั้งในและนอก ภูมิภาค ทำให้ที่ผ่านมามีความสนใจใฝ่รู้ถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาตลอดจนบูรณาการ ที่ประชาคมไทยมีร่วมกับประชาชนในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านยังคงอยู่ในขอบข่ายจำกัด ทั้ง ๆ ที่ใน ทางประวัติศาสตร์การปะทะสังสรรค์ของประชาคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีประวัติศาสตร์ ความเป็นมาที่ยาวนาน และมีความสืบเนื่องในเชิงความสัมพันธ์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ที่แนบแน่น กว่าภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก (สุเนตร ชุตินธรานนท์ 2542 : 3-6) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีบ้านพี่เมืองน้อง ระหว่างไทยกับลาวในอดีตมีความเป็นมานั้น ประชากรบริเวณชุมชนสองฝั่งโขง อพยพไปมาและมีการติดต่อกัน จึงมีความผูกพันกันมาช้านานทั้งทางด้านเครือญาติความสัมพันธ์ทางการแต่งงานและการค้าที่มีต่อกัน (สมศักดิ์ สัมสมศักดิ์. 2537: 40) จึงเห็นได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทยและลาวทั้งสองฝั่งโขง มีความสัมพันธ์กันทั้งในด้าน เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และประวัติศาสตร์ มีมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน นาน ดังตำนานปรัมปรา “เรื่องท้าวฮุ่งขุนเจือง” ที่เชื่อมโยงความเป็นวีรบุรุษทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ของกลุ่มชนในเขตลุ่มน้ำโขง (ภัทรพงศ์ คงวิจิตร, 2545 : 2)

นอกจากตำนานปรัมปราดังกล่าวในตำนานเก่าแก่ของลาว อธิบายความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ โดยกล่าวถึงการกำเนิดมนุษย์ว่าล้วนเกิดจากน้ำเต้าลูกเดียวกัน กลุ่มชาเกิดทางรูที่เอาเหล็กเผาไฟจึงมี ผิวดำ กลุ่มลาวออกมาก็หลังจึงมีผิวขาวกว่า ด้วยเหตุที่กลุ่มชาเกิดจากน้ำเต้าจึงเป็นที่และมีหน้าที่ดูแล ลาวผู้เป็นน้อง ตำนานนี้ชี้ให้เห็นว่า คนลาวในอดีตมีคำอธิบายถึงการอยู่ร่วมกันกับกลุ่มอื่น ๆ มาแต่ โบราณกาล หนังสือ “ความเป็นมาของชาติลาว” เป็นจุดเด่นในหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวและ ชนชาติต่าง ๆ ในการทำให้ประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งรับใช้ชาติ ชาติลาวในทศนะที่รัฐและพรรคประชาชน ปฏิวัติลาวต้องการสร้าง ในหนังสือแบบเรียนนี้มีพัฒนาการมาช้านาน ผ่านการต่อสู้อย่างอาทอนใน ชาติสมัยต่าง ๆ เป็นการต่อสู้ของผู้ถูกกดขี่ (คารารัตน์ เมตตาริกานนท์ 2542 : 35-36)

เนื่องจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ยาวนาน จากบ้านเมืองที่เคยเป็นรัฐศักดินา ต้องตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของต่างชาติ จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงมาสู่ การปกครองในระบอบสังคมนิยมในปัจจุบันและจากการที่ลาวตกอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองของ ฝรั่งเศส ส่งผลให้นโยบายด้านวัฒนธรรมและสังคมที่มีอยู่เดิมต้องเปลี่ยนแปลงไป โดยที่ได้รับเอา วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาสู่สังคม ส่วนรูปแบบการศึกษาก็คือเป็นรูปแบบของเมืองขึ้น และกำหนดให้ เรียนภาษาฝรั่งเศสโดยไม่สนใจภาษาลาว ทั่วประเทศมีโรงเรียนเพียง 2 แห่ง ที่หลวงพระบางหนึ่งแห่ง และเวียงจันทน์อีกหนึ่งแห่ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2466 ฝรั่งเศสได้สร้างโรงเรียนมัธยมหนึ่งแห่งที่เวียงจันทน์ นักเรียนส่วนใหญ่เป็นคนต่างด้าว และเป็นลูกเจ้าหลานนาย จึงเห็นได้ว่า การศึกษาแบบเมืองขึ้น ฝรั่งเศสทำให้สังคมและวัฒนธรรมลาวถดถอย เนื่องจากไม่ได้รับการศึกษาอย่างพอเพียง นอกจากนั้น ภาษาลาวถูกเหยียดต่ำ ทำให้คนลาวต้องหันมายกย่องและนับถือฝรั่งเศส (กระทรวงศึกษาธิการลาว. 2545 : 31-33) อย่างไรก็ตามการตกอยู่ภายใต้อำนาจของฝรั่งเศส และการต่อสู้กับญี่ปุ่นและจักรวรรดิ อเมริกาทำให้เกิดผู้นำลาวที่เข้มแข็งอย่างเจ้าสุภานุวงศ์ที่ได้รวบรวมลาวกลุ่มต่าง ๆ เพื่อลุกฮือขึ้นมาต่อสู้ จนทำให้กลุ่มลาวลุ่ม เห็นคุณค่าของการรวมพลังกันต่อต้านจักรวรรดินิยม แต่ภาวะการสงครามได้ ทำลายล้างอัตลักษณ์ ตัวตนของลาวกลุ่มต่าง ๆ ไปมาก ผลจากสงครามทำให้ฝ่ายซ้ายในลาว เร่งปลุก ระดมให้เกิดความรักชาติ เกิดชาตินิยมลาวเพื่อต่อสู้กับจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสและอเมริกาดังนั้นเมื่อ ได้รับเอกราช ลาวจึงฟื้นฟูและค้นหาความมีอยู่ของตัวตน เพื่อการคงอยู่ของสังคมลาวตามอุดมการณ์ สังคมนิยมใหม่ของรัฐ

ประเทศลาวและประชาชนชาวลาวยังเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในประชาคมอาเซียน แต่ละยุค แต่ละสมัยย่อมได้รับผลกระทบไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองโลก (อ่อนศรี แก้วแพงหล้า. 2541 : 1-2)

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นประเทศหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียง ใต้ ที่อยู่ระหว่างการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านการศึกษาซึ่งถือเป็นรากฐาน ของการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในการประชุมใหญ่ครั้งที่ 4 ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เมื่อปี ค.ศ.1987 พรรคได้วางจุดประสงค์และหน้าที่หลักในการพัฒนาประเทศ โดยได้กำหนดให้การศึกษามีบทบาท สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การศึกษาเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างสังคม จึงต้องเน้นภารกิจการศึกษาให้มากขึ้นกว่าเดิม และต้องลงทุนทางการศึกษาอย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ. 1987 : 8-9)

อุดมมุ่งหมายของยุทธศาสตร์การศึกษาในช่วงปี ค.ศ.2000 กล่าวว่า เพื่อยกคุณภาพของการศึกษา ให้สูงขึ้น ต้องทำการปฏิรูปการศึกษาระดับสามัญศึกษา (สามัญศึกษาประกอบด้วย อนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย) สร้างโรงเรียนสามัญศึกษาให้มีลักษณะ การเรียนการสอนไปพร้อมกับการฝึกฝนให้รู้จักการทำงานทางด้านเทคนิคและงานทางด้านวิชาชีพ

เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียน ทำให้โรงเรียนสามัญศึกษาเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ สังคมของประเทศ และของแต่ละท้องถิ่น ยกคุณภาพของการสร้างคนรุ่นใหม่ในสังคมทำให้ให้นักเรียนที่เรียนจบในแต่ละปี สามารถเข้าร่วมในการทำงาน และพัฒนาประเทศชาติและท้องถิ่นของคนได้
(กระทรวงศึกษาธิการ. 1987 : 10)

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งใหญ่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อพัฒนาประเทศ สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนในชาติในทุกด้านรวมทั้ง การพัฒนาคุณสมบัติของสมาชิกในสังคม ฉะนั้นพรรคและรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจึงถือเอาการศึกษาเป็นภารกิจที่หนักและสำคัญในกิจกรรมของพรรคและรัฐเสมอมา กระทรวงศึกษาธิการ ส.ป.ป. ลาว จึงเป็นองค์กรหลักในการจัดการศึกษาของชาตินับตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษา จนถึงระดับมหาวิทยาลัย และการศึกษานอกระบบโรงเรียน (สุวรรณคำ ภาพมีไชย. 2541 : 1)

ในปี พ.ศ. 2518 สปป.ลาว ได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครอง โดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้นำเอาระบบการปกครองตามแนวทางสังคมนิยมคอมมิวนิสต์มาเป็นอุดมการณ์และแนวทางในการปกครองประเทศ โดยมีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว มีอำนาจเบ็ดเสร็จ คือพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นผู้นำและควบคุมกลไกอำนาจทางสังคมปกครองตามแนวทางลัทธิมาร์กซ์-เลนิน เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 เพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์สังคมนิยมที่นำมาใช้พรรคให้ความสำคัญกับคน โดยเฉพาะด้านการจัดการศึกษาเพื่ออบรมกล่อมเกลาเยาวชน (ประภาส สุวรรณศรี. 2542 : 3-4) ในการสร้างคนยุคใหม่ พรรคและรัฐได้จัดหลักสูตรระดับสามัญศึกษา ซึ่งยึดตามแนวทางสังคมนิยมโดยหลักสูตรดังกล่าวประกอบด้วยการศึกษาวิชาต่าง ๆ รวม 5 ด้านคือ จริยศึกษา ปัญญาศึกษา สุขศึกษา กายศึกษา และกรรมศึกษา โดยมุ่งผู้เรียนให้มีความเจริญทั้งกายและสติปัญญา ในหลักสูตรทุกระดับ จะพบทฤษฎีมาร์กซ์ ทั้งในระดับประถม มัธยมและอุดม เพื่อเสริมสร้างอุดมการณ์การปกครองของรัฐ (วงเดือน นาราสัจจ์. 2534 : 152) หลักสูตรแต่ละระดับ คือ หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้กำหนดหลักการที่จะใช้ยึดเป็นหลักไว้ชัดเจนคือ

- เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับปวงชนในชาติ
- เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้พื้นฐานไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน
- เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตใจสำนึกในชาติที่เป็นเอกราช มีอธิปไตย

มีความสามัคคีในหมู่ปวงชน และมีความเป็นเอกภาพภายในชาติ

การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กำหนดไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ จุดมุ่งหมายรวมทุกระดับสามัญศึกษา ระบุไว้ว่า :

“เป็นหลักสูตรเพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีโลกทัศน์วิทยาศาสตร์ มีจิตใจรักชาติมีน้ำใจสามัคคีกับชนเผ่าอื่น ๆ ภายในชาติ รู้จักจำแนกมิตรและศัตรู มีระเบียบวินัยมีจิตสำนึกในการสร้างตนเองให้

เข้มแข็ง รู้จักประสานประโยชน์ส่วนตัว มีสุขภาพแข็งแรง รักสวยรักงาม และเตรียมพร้อมในการมีส่วนร่วมในการปกป้องรักษาและสร้างชาติ”

จุดมุ่งหมายเฉพาะ กำหนดไว้เฉพาะในแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งมุ่งพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะทำทีใน 5 ด้าน เกี่ยวกับ :

“การพัฒนาคุณสมบัติที่ควรเป็น การพัฒนาปัญญา การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาสุขภาพ และการพัฒนาศิลปศึกษา”

ในหลักสูตรมีการปรับโครงสร้างวิชาใหม่บางวิชา เช่น วิชาโลกอ้อมตัว ในระดับประถมศึกษา วิชาเทคโนโลยีและภาษาต่างประเทศ ในระดับมัธยมศึกษา (ธีระ รุญเจริญ. 2542 :68)

เมื่อลาวเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2518 และใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 เป็นต้นมา ลาวเริ่มวัฒนธรรมใหม่ เรียกว่า “ยุคแห่งการหันเปลี่ยนจากระบบศักดินาเมืองขึ้น” มาเป็นระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน และยุคแห่งการหันเปลี่ยนจากโลกเก่า แห่งการเผชิญหน้ากันด้วยกำลังระหว่างสองค่ายมหาอำนาจ มาเป็นโลกแห่งเทคโนโลยียุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดนและสังคมบริโภคนิยม วิถีชีวิตของประชาชนได้ปรับเปลี่ยนไปด้วย ประชาชนต้องยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยประชาชนลาว ยึดมั่นในอุดมการณ์และคติเตือนใจ คือ “ชาตินิยม สันติภาพเอกราชเอกภาพ ประชาธิปไตยและวัฒนาถาวร” (หุมพันธ์ รัตนะวง. 2544, 13-15) ในด้านทิศทางการพัฒนาทรัพยากรด้านวัฒนธรรม ส.ป.ป.ลาว เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเพราะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการให้การศึกษ พัฒนาคนและการนำใช้คนเพื่อทำการผลิตด้วยการเห็นความสำคัญดังกล่าวพรรคและอำนาจการปกครองทุกระดับชั้นได้ทุ่มเทความพยายามในการพัฒนามูลฐานให้มีคุณภาพ โดยยกระดับการศึกษาแห่งชาติให้สูงขึ้น ดังนั้นในการประชุมครั้งที่ 7 สมัยที่ 5 ของคณะบริหารศูนย์กลางพรรค เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2536 ได้มีมติเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ ส.ป.ป.ลาว ขึ้นในด้านวัฒนธรรมโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้วัฒนธรรมพัฒนาจิตใจของคน ให้คนมีจิตใจที่บริสุทธิ์ สร้างสรรค์แต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ มีศีลธรรมและวิถีชีวิตอันดีงาม ซื่อสัตย์สุจริต สุภาพเรียบร้อยมีความกตัญญู และรู้จักสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และนิยมความถูกต้อง ในส่วนของทิศทางการปกป้องรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ คือวัฒนธรรมดั้งเดิม และประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อสืบต่อและเสริมขยายวัฒนธรรมของชาติและของประชาชน พิจารณารับเอาวัฒนธรรมอันดีของต่างชาติผลิตภัณฑทางวัฒนธรรม ศิลปะวรรณคดี กำจัดวัฒนธรรมที่ไม่ดีจากภายนอก ส่งเสริมพรรคและความสามารถของคนในการประดิษฐ์คิดค้น ขจัดความเห็นแก่เงินโดยไม่คำนึงถึงแนวนโยบายพรรคและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ (ธีระ รุญเจริญ. 2542 : 31-36)

ในประเทศลาว ท่านไกสอน พรมวิหาร ผู้นำคนสำคัญซึ่งให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมกันของชนกลุ่มน้อยในลาว มักจะย้ำความสำคัญว่า วัฒนธรรมลาวต้องเป็นวัฒนธรรมหลักที่ใช้ร่วมกันทุกกลุ่มชาติพันธุ์ (Evans. 1999: 171) และถึงแม้ลาวจะต้องมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย แต่ผู้นำลาวให้

ความสำคัญร่วมกัน และพยายามสลายความแตกต่างให้เป็นเพียงแค่ตำแหน่งที่ตั้งถิ่นฐานโดยจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ลาวออกเป็น “ลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง” (จามรี เชียงทอง. 2546 :10)

อีเวนส์ (Evans. 1999 : 181) ตั้งข้อสังเกตถึงความจำเป็นในการผสมผสานชาตินิยมที่เน้นความเป็นพลเมือง ซึ่งพยายามดึงคนให้เข้ามาสนับสนุนรัฐโดยไม่คำนึงความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นกลยุทธ์การสร้างชาติและความเป็นเอกภาพในยุคแรก ๆ ของชาตินิยมเวียดนามและลาวในการต่อสู้กับฝรั่งเศส ได้นำมาสู่ชาตินิยมที่เน้นการเชิดชูวีรบุรุษของชาติ

กล่าวได้ว่าวัฒนธรรมใหม่ของลาวเน้นการสืบทอดและพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลเทศะใหม่บนพื้นฐานวัฒนธรรมเดิมของชนทุกเผ่า ดังนั้นวิถีชีวิตของคนลาว ในปัจจุบันแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระบอบการปกครองใหม่ แต่ยังมีคัมภีร์อยู่ในแบบแผนเดิมที่คนลาวถือว่าดีงาม โดยเฉพาะหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา และประเพณี (ไพฑูริย์ มีกุล. 2545 : 13) นอกจากนี้ สปป.ลาว ยังมีทิศทางการพัฒนาคนให้มีความรู้วิทยาศาสตร์ การศึกษา เคียงคู่ไปกับการมีจิตใจรักชาติ รักระบอบเป็นคนมุ่งมั่น ขยัน หมั่นเพียร มีความพร้อมทางสุขภาพ และมีความพร้อมเพื่อรับใช้ประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สปป.ลาว วิสัยทัศน์ปี 2020 ลาวจะทำให้ประเทศชาติหลุดพ้นออกจากประเทศด้อยพัฒนาเป็นประเทศที่มีความมั่นคงทางด้านการเมืองและมีความสงบปลอดภัยทางสังคม ระบบการเมืองประชาธิปไตย ประชาชนมีความหนักแน่น สิทธิพลเมือง มีการประกันด้วยการคุ้มครองตามกฎหมายที่ศักดิ์สิทธิ์ รับประกันความสามัคคีของชนเผ่าต่าง ๆ การศึกษาทั่วไปจบชั้นมัธยมต้น ได้รับการบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง ปกป้องรักษาวัฒนธรรมของชาติ เพื่อความร่วมมือกับต่างประเทศอย่างกว้างขวาง สามารถเข้าร่วมในการเคลื่อนไหวของระบบสากลได้ (สุทธิเดช พรหมราช. 2544 : 54) ซึ่งวิสัยทัศน์ดังกล่าวนี้ว่า สปป.ลาว ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและการพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพสูง เพื่อสร้างบุคลากร ให้รองรับการเปลี่ยนเป็นประเทศอุตสาหกรรมและความทันสมัยในขั้นต่อไป

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษา หลักสูตรและแบบเรียน ถือเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญต่อการสร้างความเป็นพลเมืองดี ตามคุณสมบัติที่รัฐปรารถนาทั้งนี้เพราะ แบบเรียนคือเนื้อหาความรู้ทั้งหมดที่รัฐต้องการถ่ายทอดแก่นักเรียน (วารุณี โอสธารมย์. 2544 : 24-25) โรงเรียนจะสอนเนื้อหาวิชา “รู้อะไรทำอะไร” ทั้งนี้เพื่อการหล่อหลอมเด็กโดยมีเป้าหมายเพื่อค้ำจุนอุดมการณ์หลักสังคม หรือเพื่อช่วยให้ปฏิบัติการของอุดมการณ์หลักมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น (หลุยส์ อัลตูเชร์. 2529 : 37) การกล่อมเกลாதองสังคมในแบบเรียนลาวเสนอเนื้อหาที่มุ่ง ความสามัคคี ละเว้นการดูหมิ่นเหยียดหยามระหว่างชาติพันธุ์เป็นประการสำคัญ และถือว่าชนเผ่าที่หลากหลายเป็นชนชาติลาวด้วยกัน มีสายสัมพันธ์และอาศัยบนแผ่นดินแห่งนี้มาเป็นเวลานาน จุดประสงค์ดังกล่าวเพื่อสร้างสมานฉันท์และสำนึกร่วมทางสังคม เพื่อการพัฒนาประเทศ (จารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ. 2544 : 194-195) ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษายภาพสะท้อนทางสังคมจากแบบเรียนไทยด้านการเมือง การปกครอง ทั้งใน

ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลมีความมุ่งหมายที่จะปลูกฝังให้เด็กได้เรียนรู้ถึงการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ด้านภูมิศาสตร์ต้องการให้รู้จักสภาพภูมิศาสตร์ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ ด้านประวัติศาสตร์ต้องการปลูกจิตสำนึกให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และบรรพบุรุษ และด้านหน้าที่พลเมืองศีลธรรม ต้องการกล่อมเกล่าให้เป็นคนดี อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (ไพศาล วาณิชสุจิต. 2543, บทคัดย่อ)

ในขณะที่ผลของการกล่อมเกล่าผ่านแบบเรียนลาวได้ชี้ให้เห็นว่าต้องการสร้างให้เยาวชนมีคุณสมบัติสังคมนิยม คือ มีแนวคิดและศรัทธาต่ออุดมการณ์ใหม่ เข้าใจแนวทางของพรรคและรัฐ มีความรักชาติ รักระบอบการปกครอง รักพรรคและผู้นำตลอดจนบุคคลที่ทำคุณประโยชน์กับประเทศชาติ มีความสามัคคีระหว่างเชื้อชาติ รักวัฒนธรรมและรักการทำงาน เพิ่มพูนผลผลิตทางเศรษฐกิจเพื่อเป็นปัจจัยให้กับการสร้างระบอบสังคมนิยม (ประภาส สุวรรณศรี. 2542, บทคัดย่อ)

ด้วยเหตุนี้ภาพประวัติศาสตร์จากหนังสือแบบเรียนลาวที่รัฐสร้างขึ้นเพื่อให้เยาวชนได้รับรู้ถึงการต่อสู้กับชาติที่เข้ามาครอบครองดินแดนลาว เนื้อหาแบบเรียนได้เปิดโอกาสให้ศึกษา สามัญชน และชนกลุ่มน้อยรวมทั้งชาติที่เป็นมิตรอย่างเวียดนามได้มีพื้นที่ในหนังสือแบบเรียนลาว ซึ่งบ่งบอก “เขา” และ “เรา” หรือศัตรูของชาติไว้อย่างชัดเจนเพื่อถ่ายทอดให้เยาวชนได้รับรู้ตั้งแต่เริ่มเรียนชั้นประถม ดังกรณีเหตุการณ์เจ้าอนุวงศ์ พ.ศ.2369 เอกสารลาวได้ถ่ายทอดและบันทึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ “ศึกคินาสยาม” ในฐานะผู้กดขี่ข่มเหงคนลาว ความรับรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ถูกถ่ายทอดลงในหนังสือแบบเรียนสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของลาว (คารารัตน์ เมตตาริกานนท์. 2542 : 41-42) กรณีแบบเรียนไทยที่ว่าด้วย ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ในด้านประวัติศาสตร์ “ความรู้เรื่องลาวในพงศาวดารและแบบเรียนไทย” ที่ผ่านมามีปรากฏว่ามักเป็นเรื่องเกี่ยวกับสงครามทำให้ทั้งสองชาติเกิดทัศนคติและแนวคิดของ “ความเหนือกว่า” และความ “ชิงชัง” ของผู้คนในแต่ละฝ่าย โดยที่ให้ความสำคัญต่อความเป็นมิตรน้อยมาก การเน้นเรื่องสงครามถึงผู้แพ้ถึงผู้ชนะ ความเหนือกว่าสิ่งเหล่านี้นำไปสู่ความชิงชังซึ่งกันและกัน (ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. 2535 : 106-116) ดังนั้นแบบเรียนประวัติศาสตร์ไทย-ลาว ทำให้คนเป็นศัตรูกันมากกว่าความเป็นมิตรที่ดีต่อกัน

จากข้อเสนอของ สุจิตต์ วงษ์เทศ (2546 : 11-19) ได้ชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ไทย มักตกย้ำให้เห็นว่า พม่าเป็นศัตรู พร้อมกันนั้นก็ดูถูกลาว เขมร มอญ อันถือเป็นการเหยียดหยามชนเผ่าต่าง ๆ ในทางกลับกัน คำว่าประวัติศาสตร์ของลาวกับเขมร ก็เขียนว่าไทยไปรุกรานเขา มรดกตกทอดทางประวัติศาสตร์จึงมีแต่ความไม่เข้าใจกันเกลียดชังกัน ทำให้การเขียนประวัติศาสตร์มีแต่เรื่องการทำสงครามทั้ง ๆ ที่ประวัติศาสตร์อาจมีหลายด้าน สำนึกประวัติศาสตร์ที่ทำให้เข้าใจผิดกันจึงถูกสั่งสมมาช้านาน การทำความเข้าใจในประเด็นที่ว่า “ประวัติศาสตร์คืออะไร” อรรถ นันทจักร (2546) ได้เสนอว่า “ประวัติศาสตร์แท้จริงแล้ว คือความเข้าใจของยุคสมัยที่มีต่อการเกิดเหตุการณ์นั้น ๆ” ดังนั้นประวัติศาสตร์ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านไม่มีความสัมพันธ์ยุคไหนที่ไม่มีความขัดแย้งกัน เมื่อมาถึงวันนี้

ยุคโลกไร้พรมแดน ข้อที่ต้องพิจารณาคือ “ประวัติศาสตร์ประชาชาติ” นั่นคือ การเข้าไปเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของเพื่อนบ้านเพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ที่อยู่เบื้องหลัง แล้วนำมาสร้างความร่วมมือกัน การไม่เรียนรู้เพื่อนบ้านอย่างแท้จริง ทำให้ไทยเรามีปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน โดยที่สมหมาย ชินนาค (2543 : 21) กล่าวว่า นับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมา ปรากฏการณ์ความสนใจเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านได้รับความสนใจจากนักวิชาการไทย ส่วนหนึ่งผลมาจากการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมโลก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมจากผลพวงของกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) ทำให้สังคมไทยต้องปรับตัวเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก เพราะกรอบแนวคิดไทยแต่เดิม “ยังไม่มีพื้นที่ให้กับประเทศเพื่อนบ้าน” ด้วยเหตุดังกล่าวองค์ความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านของไทยจึงอ่อนแอ เนื่องจากการรับรู้ประเทศเพื่อนบ้านเป็นการเรียนรู้จากชาติตะวันตก มิใช่จากตัวคนชาตินั้น ๆ ซึ่งหลายครั้งเป็นการรับรู้ที่ผิด ๆ ทำให้ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในอดีตหรือแม้แต่ปัจจุบันเป็นไปด้วยอุปสรรคนานัปการ

โลกในยุคปัจจุบันกำลังก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งคนในสังคมจำเป็นต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อปรับตัวให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้าน สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ประเทศต่าง ๆ ทั้งซีกโลกตะวันตกและตะวันออกรวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านของไทย ต่างก็มุ่งปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ จัดระบบการศึกษาที่เหมาะสมและมีคุณภาพ อันเป็นกลไกสังคมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพประชากร และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

กระแสโลกาภิวัตน์ เป็นกระบวนการที่เสริมพลังอำนาจของโลกให้มีอิทธิพลเหนือและครอบงำท้องถิ่น โลกาภิวัตน์จึงมีหลายรูปลักษณะ อัปปาดูราย นำเสนอว่า กระแสโลกาภิวัตน์ได้พัฒนาให้คนต่างชาติ ต่างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เทคโนโลยี ข่าวสารข้อมูล เงินทุน แนวคิดและอุดมการณ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติด้วยอัตราความเร็ว ปริมาณและทิศทางที่อำนาจรัฐไม่อาจควบคุมได้อีกต่อไป (Appadurai. 1990 : 295-310) โลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดทั้งวัฒนธรรมมวลชนในระดับโลก การค้นหาต่อสู้และการใช้ความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ เพื่อค้นหาทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกัน โลกาภิวัตน์ก็เป็นกระแสที่ทำให้ประชากรโลกที่ต่างชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ศิวัพพรมและวัฒนธรรมได้มีโอกาสดัดต่อ เชื่อมโยงถึงกันและกันมากขึ้น (สุริยา สมุทคุปดี และ พัฒนา กิตติอาษา. 2542 : 5-6)

มโนทัศน์เกี่ยวกับ “รัฐชาติ” แอนเดอร์สัน (Anderson. 1991 อ้างในสุริยา สมุทคุปดี และ พัฒนา กิตติอาษา. 2542 : 95-96) เสนอว่า เมื่อพิจารณาจากมิติทางสังคมวัฒนธรรมแล้ว “ชาติ” ไม่ได้มีความหมายจำกัดเฉพาะกลุ่มคนที่อยู่อาศัยในดินแดนที่มีอาณาเขตชัดเจน มีรัฐบาลและอำนาจอธิปไตยเท่านั้น แต่ “ชาติ” ยังมีความหมายถึงชุมชนในจินตนาการที่ผู้คนมีอยู่ร่วมกัน “ชาติ” จึงเป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นในรัฐชาติสมัยใหม่ รัฐมีกลไกหลายอย่าง ที่ทำหน้าที่สร้างหรือปลูกฝังลักษณะร่วมของคนในชาติ อุดมการณ์ชาตินิยม และจินตนาการร่วมกันเกี่ยวกับชุมชนชาติของคน

เช่น การศึกษาในระบบโรงเรียน ศาสนา และพิธีกรรม การบริหารราชการแผ่นดินโดยผ่านระบบราชการ แต่อย่างไรก็ตาม สุมิตร ปิติพัฒน์. (2544) ได้เสนอแนวคิดการศึกษาความเป็นคนไทยสามารถพิจารณาได้จากมิติด้านเชื้อชาติ ภาษา การเมืองและวัฒนธรรมซึ่งสามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดต่อการศึกษาเรื่องตัวตนทางวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ได้

กระบวนการโลกาภิวัตน์นำพาให้ชีวิตในสังคมสมัยใหม่มีรูปแบบ อันเป็นแบบสากลต่าง ๆ เช่น รัฐประชาชาติสมัยใหม่ ระบบเลือกตั้งผู้แทน กระบวนการเลือกตั้งผู้แทน กระบวนการผลิตแบบโรงงาน สมัยนิยมในการบริโภค ฯลฯ นั้น กระแสโลกาภิวัตน์นี้กลับเป็นตัวกระตุ้นกระแสเฉพาะท้องถิ่นและเฉพาะตัวขึ้นด้วย เช่น การฟื้นคืนใหม่ของภูมิภาคนิยม กระแสโลกาภิวัตน์กระตุ้นการหันไปหาวัฒนธรรมที่แท้หรือกระแสวัฒนธรรมนิยม และชาติพันธุ์นิยม (สุริชัย หวันแก้ว. 2543 : 18-19)

ดังนั้น ผลกระทบที่โลกาภิวัตน์สร้างขึ้น ได้แก่ การไหลเวียนหรือเคลื่อนย้าย ถ่ายเท คน เครื่องจักร สินค้า เงินตรา ข่าวสาร และแนวคิดอุดมการณ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติจึงน่าจะสอดคล้องกับความหมายของรัฐในฐานะที่เป็น “ชุมชนในจินตนาการ” มากกว่าความหมายดั้งเดิม ความหมายของชาติหรือรัฐชาติดั้งเดิมที่ถูกกำหนดจากอุดมการณ์ทางการเมือง เชื้อชาติ ศาสนา และภาษาจึงเปลี่ยนไปโลกยุคใหม่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนข้ามชาติมากขึ้น ชาติจึงกลายเป็นชุมชนในจินตนาการร่วมกันของคนเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา และภาษา โดยที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในพรมแดนทางกายภาพของประเทศเดียวกัน

กระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของมวลมนุษยทุกระดับ นับตั้งแต่ระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ในหลาย ๆ บริบท ทำให้เราเห็นโลกไร้พรมแดน เช่นการสื่อสาร การคมนาคม เศรษฐกิจและการลงทุน แต่ในอีกแง่หนึ่ง กระแสท้องถิ่นนิยม ชาตินิยม หรือเผ่าพันธุ์นิยมจึงเป็นผลพวงอย่างหนึ่งของโลกาภิวัตน์ได้แพร่หลายและส่งผลกระทบในวงกว้าง เช่น การเกิดรัฐชาติใหม่ สงครามระหว่างเผ่าพันธุ์ เป็นต้น

กระบวนการโลกาภิวัตน์มองจากกระบวนการบูรณาการของภูมิภาค กล่าวคือ โลกาภิวัตน์ (Globalization) หมายถึง การเชื่อมโยง และการแผ่ถึงกันทั่วโลก อ้างตามคำบัญญัติศัพท์ โดยราชบัณฑิตยสถานในปี พ.ศ.2537 ส่วนการรวมตัวของภูมิภาค (Regionalization) หมายถึง การเข้มข้นขึ้นในความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงานรวมถึงรัฐที่มีภูมิศาสตร์เชื่อมโยงต่อกันในภูมิภาคเดียวกัน ดังนั้นการตื่นตัวของภูมิภาคที่เกิดขึ้นทั้งระหว่างประเทศและการตื่นตัวของภูมิภาคท้องถิ่น (Localization) ในประเทศเดียวกันด้วยกระบวนการโลกาภิวัตน์เราจึงประจักษ์ได้ว่าเป็นกระบวนการรวมตัวกันในภูมิภาค และการตื่นตัวของท้องถิ่นในหลากหลายระดับนั้นเป็นกระแสที่เกิดขึ้นควบคู่กันไปด้วย มิติหนึ่งก็อาจพิจารณาเห็นชัดเจนได้ว่า การรวมกลุ่มภูมิภาคเป็นกลวิธีหนึ่งในการต่อต้านหรืออย่างน้อยก็เพื่อต่อรองกับมหาอำนาจระดับโลก (James H.Mittelman. 1996 : 189-213) กระแสโลกาภิ

วัดส่วนนี้จะมีกระแสรวมตัวในภูมิภาคประกอบเป็นกระแสที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน และมีผลต่อกัน โดยพิจารณาเห็นได้จากการรวมตัวในเชิงภูมิภาคและการรวมตัวในระดับท้องถิ่น

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นประเทศหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่อยู่ระหว่างการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาการศึกษาจึงถือว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ทั้งหมด นับเป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่ควรได้รับการเรียนรู้แนวทางและวิธีการพัฒนาที่เป็นภูมิปัญญาของภูมิภาค ภายใต้โครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมของลาว ที่กำหนดทิศทางและนโยบายด้านการค้าและการลงทุน ในขณะที่ชนชั้นผู้ปกครองต้องการให้ลาวหลุดพ้นจากความล้าหลังจึงเป็นสาเหตุที่ไปกำหนดอัตลักษณ์ใหม่แก่คนลาวในการบริโภคสินค้า สังคมลาวกำลังเป็นสังคมแห่งการบริโภค บริโภคนิยมคือสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ เห็นได้จากกระแสความนิยมสินค้าไทย เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าจากประเทศอื่น ปริมาณการสั่งซื้อสินค้าจากประเทศไทยคือดัชนีชี้วัดวัฒนธรรมการบริโภคในสังคมลาว อัตลักษณ์ของคนลาวที่เปลี่ยนแปลงคือความนิยมบริโภคสินค้าจากไทย (ชลิตา รัตสาร. 2546 : 12-13) โดยที่ไทยกับลาวเป็นประเทศบ้านพี่เมืองน้อง และมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดอันแนบแน่นมาแต่โบราณกาล แต่บัดนี้ประเทศลาวที่เคยมีฐานะเป็น “ราชอาณาจักร” ได้เปลี่ยนเป็น “สาธารณรัฐ” และเปลี่ยนระบอบการปกครองจากศักดินาที่ล้าหลังมาเป็นสังคมนิยม

ประเทศลาวเป็นหนึ่งในสาม ประเทศอินโดจีน ที่ร่วมชะตากรรมตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส และต่อสู้ขับไล่จักรวรรดินิยมอเมริกาผู้รุกรานที่เข้ามาแทนที่ฝรั่งเศส จนกระทั่งได้รับชัยชนะ การที่ลาวได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งฐานะของประเทศและระบอบการปกครอง กลายเป็นประเทศลาวใหม่ จึงมีความจำเป็นที่ไทยเราต้องศึกษาลาวและเรียนรู้ลาว ทั้งนี้เพื่อความสัมพันธ์อันราบรื่นและเจริญก้าวหน้าของประเทศทั้งสอง การศึกษาลาวและเรียนรู้ลาวที่ถูกต้องนั้น จะต้องศึกษาลาวและเรียนรู้ลาวจากพฤติกรรมและทัศนะของลาวเอง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทัศนะของบรรดาผู้นำลาวในยุคปัจจุบัน ความเข้าใจลาวได้อย่างถูกต้อง จะเป็นคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อความเข้าใจอันดีระหว่างพี่น้องไทย-ลาว และสันติภาพในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวได้ว่า เราสามารถศึกษา ค้นหาอัตลักษณ์หรือตัวตนคนลาวในมิติวัฒนธรรมได้จากแบบเรียน ทั้งนี้เพราะ แบบเรียนเป็นเครื่องมือชี้นำความคิดนักเรียนด้วยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ถูกกำหนดทัศนคติ ทักษะ เจตคติของผู้แต่งแบบเรียน เนื้อหาในแบบเรียนจะสะท้อนให้เห็นตัวตนทางวัฒนธรรมโดยผ่านแบบเรียนของรัฐและการนำเสนอในแบบเรียนจึงมีส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงและแนวคิดที่ปรากฏในแบบเรียน การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งจะค้นหาตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว อะไรคือตัวตนทางวัฒนธรรมของลาว ปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นสิ่งกำหนด ตัวตนทางวัฒนธรรมมีรูปแบบอย่างไร มีโครงสร้างความรู้อย่างไร จึงศึกษาตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตของรูปลักษณ์ ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว
2. เพื่อศึกษาบริบททางสังคม ทั้งภายในและภายนอกที่กำหนดตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบรูปแบบลักษณะการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่กำหนดตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว
3. ผลการศึกษาจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจกับประเทศเพื่อนบ้าน ข้อมูลชุดองค์ความรู้ใหม่สามารถนำมาใช้เพื่อปรับระดับความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคอันจะนำมาซึ่งความสมานฉันท์และความเท่าเทียมกัน

คำถามหลักในการวิจัย

1. พลวัตรูปลักษณ์ของตัวตนทางวัฒนธรรมลาวเป็นอย่างไร
2. แบบเรียนลาวระดับประถมและมัธยมศึกษาอธิบายโครงสร้างความรู้ที่ประกอบเป็นตัวตนทางวัฒนธรรมอย่างไร เพราะเหตุใด
3. การมองตัวตนในแบบเรียนลาวด้วยทัศนะของคนในแตกต่างจากการมองด้วยทัศนะคนนอกอย่างไร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและเลือกใช้กรอบแนวคิดเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดชาตินิยม
2. แนวคิดการเมืองเอกลักษณ์
3. แนวคิดโลกาภิวัตน์กับผลสืบเนื่องทางวัฒนธรรมและผลต่ออัตลักษณ์

1. แนวคิดชาตินิยม (Nationalism)

แนวคิดชาตินิยมมีความสำคัญต่อการก่อตัวหรือการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของหลายประเทศ ในโลกช่วง 200 ปีที่ผ่านมา ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ลัทธิชาตินิยมได้กลายเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมือง อุดมการณ์ชาตินิยมซึ่งสังเกตได้จากการปกครองชาติ การร้องเพลงชาติ การเสนอบทกวีหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักชาติ เทศกาลชุมนุมหรือมีวันหยุดของชาติ ซึ่งได้กลายเป็น

จุดประสงค์ทางการเมือง แต่ละชาตินักอ้างความมีเอกลักษณ์ของชาติและความเหนือกว่าชาติอื่น (Heywood. 1998 : 152-185)

ชาตินิยมถือได้ว่าเป็นอุดมการณ์หนึ่งของการต่อต้านการล่าอาณานิคม เห็นได้จากประเทศโลกที่สามที่มีความเชื่อในชาตินิยมและพยายามสร้างรูปแบบของชาตินิยมขึ้นมาใหม่โดยผนวกความเป็นชาตินิยมเข้ากับลัทธิมาร์กซิสต์ โดยเห็นว่าเป้าหมายของการเมืองอยู่ที่ความเป็นอิสระของชาติตน และเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติทางสังคมด้วย รวมทั้งการต่อต้านตะวันตก แนวคิดสำคัญของชาตินิยมมี 4 ประการคือ

1. ความเป็นชาติ (The Nation) ปัญหาที่ตามมาคือ ความเป็นชาตินั้นเป็นอย่างไร แบ่งแยกอย่างไร ชาติที่มีหลายเชื้อชาติหลายเผ่าพันธุ์จะแบ่งอย่างไร ความเป็นชาติอาจดูจากวัฒนธรรมว่ามีค่านิยมหรือประเพณีร่วมกันหรือไม่ ชาติพันธุ์เดียวกันหรือไม่ อยู่ในขอบเขตพื้นที่เดียวกัน ใช้ภาษา ศาสนาและมีประวัติศาสตร์ร่วมกันหรือไม่ แต่โดยทั่วไปความเป็นชาตินิยมจะดูจากลักษณะทางวัฒนธรรมมากกว่าทางชีววิทยา แต่อย่างไรก็ตามความเป็นชาติส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับประเพณีวัฒนธรรมและประเพณีร่วมกัน ซึ่งมักแสดงออกถึงความรุ่งโรจน์ในอดีต ความเป็นเอกราชของชาติ วันเกิดของผู้นำ วันสำคัญในชาติ หรือสงครามครั้งสำคัญ ๆ ของชาติ เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2. ความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มชน (Organic Community) ไม่ว่าคนในชาติจะแตกต่างกันทั้ง ชนชั้น เพศ ศาสนา และภาษา ก็ล้วนมีความสำคัญต่อสังคมการรวมคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นความคิดสำคัญของชาตินิยม ที่แสดงให้เห็นทางรากเหง้าวัฒนธรรมและภาษาที่ใช้ร่วมกัน รวมทั้งการร่วมกันสร้างชาติ

3. การเป็นตัวของตัวเอง (Self-Determination) ได้แก่ความเป็นตัวเองทางการเมือง และความเป็นตัวเองทางวัฒนธรรม จากแนวคิดที่ว่าอำนาจมาจากคนส่วนใหญ่ประชาชนหรือรัฐควรมีอำนาจในการปกครองตนเอง ความเป็นชาตินิยมจึงมีเป้าหมายอยู่ที่การค้นพบความเป็น รัฐ-ชาติ (Nation State) ซึ่งเกิดขึ้นได้ใน 2 ลักษณะ คือกระบวนการร่วมมือกันของคนในชาติ และความต้องการเป็นอิสระจากการบีบบังคับของชาติอื่น ความเป็น รัฐ-ชาติ จึงเกิดขึ้นเนื่องจากการจัดระเบียบทางการเมือง หรือบางครั้งนักชาตินิยมจึงเชื่อในการใช้กำลังเพื่อสร้างความเป็นรัฐ-ชาติ

4. ความเป็นตัวตนทางการเมือง (Identity Politics) คือ คนในชาติมีเป้าหมายเดียวกัน มีประวัติศาสตร์ร่วมกัน และมีความรักชาติ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นตัวตนของความเป็นชาติ แต่อย่างไรก็ตามความเป็นตัวตนทางการเมืองย่อมแตกต่างกันไปตามนโยบายสำคัญของแต่ละชาติ

ชาตินิยมบางครั้งจึงเป็นกระบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชทางการเมือง หรือการที่ผู้นำทางการเมืองรับเอาแนวคิดนี้มาใช้เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ขยายอำนาจทางทหาร และก่อให้เกิดสงคราม หรือการใช้อุดมการณ์ชาตินิยมเพื่อต่อต้านการเป็นอาณานิคมของต่างชาติ ดังนั้นลักษณะทางการเมืองชาตินิยม ในแต่ละประเทศจึงมีความแตกต่างกันตามความหลากหลายทาง

วัฒนธรรมและปัจจัยทางประวัติศาสตร์

โดยเฉพาะกลุ่มชาตินิยมที่มีความคิดที่เกี่ยวข้องกับ Marxist โดยเชื่อว่าความต้องการเสรีภาพของแต่ละรัฐเป็นขั้นตอนของการนำไปสู่การปฏิวัติทางสังคม บนพื้นฐานของความเชื่อว่ามนุษย์ควรอยู่ร่วมกันมากกว่าที่จะแบ่งแยก

ในศตวรรษที่ 21 ความเป็นชาตินิยมถูกสร้างขึ้นด้วยกระบวนการรุกรานทางเศรษฐกิจและการเมืองโดยผ่านองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งล้วนมีผลครอบงำการเมืองโลก ทำให้การตัดสินใจเรื่องต่างๆ อยู่ในกำมือของคนเพียงกลุ่มหนึ่งหรือชาติหนึ่ง ปรากฏการณ์นี้เรียกว่ากระบวนการโลกาภิวัตน์ ที่ส่งผลทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการทรัพยากรที่เจ้าของประเทศไม่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง หรือในทางวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยว การสื่อสารทางไกล และอินเทอร์เน็ต ก่อให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของตะวันตก ส่งผลต่ออุดมการณ์ชาตินิยม ทำให้ความเป็นชาติหายไป กลายเป็นส่วนหนึ่งของโลกาภิวัตน์และเป็นส่วนหนึ่งของโลก ทำให้เกิดการสร้างชาติด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม รวมทั้งการผลิตซ้ำทางด้านต่าง ๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อปรับตนเองและการแข่งขัน

การจำแนกชาตินิยม ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งปรากฏชัดว่าปัญหาชาตินิยม เป็นปัญหาการเมืองที่สำคัญที่สุด จึงได้มีการศึกษาความคิดชาตินิยมอย่างจริงจังโดยนักประวัติศาสตร์ (ธีรยุทธ บุญมี. 2546 : 57-59)

งานของ Hans Kohn (The Idea of Nationalism .1945) ได้จำแนกความคิดชาตินิยมเป็น 2 แบบคือ แบบตะวันตกและแบบตะวันออก

แบบตะวันตกคือ ชาตินิยมแบบพลเมืองและการเมือง กล่าวคือ ชาติเกิดจากคนในอาณาเขต (teritory) ที่แน่นอน มาตัดสินใจใช้อำนาจทางการเมืองของคนอย่างสมัครใจจึงเป็นชาตินิยมการเมือง หรือชาตินิยมพลเมือง และชาตินิยมแบบสมัครใจ (political citizen และ voluntaristic nationalism) เพื่อกำหนดความเป็นรัฐและความเป็นชาติขึ้น

แบบตะวันออก คือ ชาตินิยมเกิดจากแรงผลักดันของความเป็นกลุ่มชนที่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่พวกเขามีอยู่ร่วมกัน เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา แล้วก่อตัวเป็นชาติขึ้น ชาตินิยมประเภทนี้จึงมีลักษณะที่เน้นความเป็นเอกลักษณ์ของตน นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญสูงยิ่งแก่จารีตประเพณีที่ดั้งเดิม ลึกซึ้ง เก่าแก่ และมีความเป็นเฉพาะของตน ชาตินิยมลักษณะนี้จึงเรียกได้ว่าเป็น ชาตินิยมแบบวัฒนธรรม (Cultural nationalism)

กล่าวได้ว่าแนวคิดชาตินิยมแบบวัฒนธรรมซึ่งถือกำเนิดในเยอรมัน แพร่ขยายไปทั่วโลก เพราะเป็นเครื่องมือสร้างความผูกพันโยงกับคนในประเทศได้กว้างขวาง ในช่วงศตวรรษที่ 19 เป็นช่วงความคิดชาตินิยมแบบชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม แพร่กระจายไปทั่วโลก ทุกประเทศพยายามสร้าง

ความหมาย ความเก่าแก่ ความรุ่งเรือง สร้างประวัติศาสตร์ให้กับเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ของตน ประดิษฐ์สร้างบุคคล วีรบุรุษ ตำนาน สัญลักษณ์ คนตรี ละคร ใหม่ ๆ ขึ้นมา

ส.ป.ป.ลาว เป็นอีกประเทศหนึ่งที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมของพรรคโดยผ่านแบบเรียน เพื่อให้เยาวชนของชาติและประชาชนมีแนวทางการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับแผนนโยบายอันเป็นการปลุกกระแสความเป็นชาตินิยมในหมู่ประชาชน เพื่อให้คนในชาติมีรูปลักษณ์ตัวตนเป็นไปตามอุดมการณ์ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ซึ่งเป็นการสร้างตัวตนใหม่โดยอาศัยกลไกอำนาจรัฐผ่านระบบการจัดการศึกษาเพื่อให้คนในชาติมีพฤติกรรมตามแนวทางของพรรค การวิจัยครั้งนี้จึงนำแนวคิดชาตินิยมแบบวัฒนธรรมมาศึกษารูปลักษณ์วัฒนธรรมลาว ที่เกี่ยวกับภาษา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และจิตสำนึก วรรณคดีและศิลปะ รวมทั้งการเมือง การปกครองที่สร้างตัวตนคนลาว โดยผ่านแบบเรียน

2. แนวคิดการเมืองเอกลักษณ์ (Identity Politics)

แนวคิดการเมืองเอกลักษณ์ในยุคโลกาภิวัตน์ ถือว่า เอกลักษณ์ เป็นเรื่องของการผลิต/สร้าง การต่อสู้ให้ได้มา หรือเป็นการกำหนดขั้วแยกโดยสังคมวัฒนธรรม เช่น สิ่งที่เราเรียกว่า “เอกลักษณ์ประจำชาติ” ซึ่งมีใช้สิ่งที่ติดตัวเรามาแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่แต่ละชาติแต่ละวัฒนธรรมกำหนด สร้างขึ้น ภายหลังผ่านกระบวนการอบรม เลี้ยงดู และผ่านระบบการศึกษา เอกลักษณ์จึงเป็นเพียงชุดของคุณค่า ความหมายแบบหนึ่ง หากมองในมิติของประวัติศาสตร์แล้ว ความรู้สึกผูกพันเป็นชาติและลัทธิชาตินิยม เป็นเพียงผลผลิตของยุคสมัยที่เริ่มขึ้นในยุครัฐ-ชาติสมัยใหม่เท่านั้น ก่อนหน้านี้นี้วิถีคิดของมนุษย์มิได้ผูกพันกับชาติ แต่ผูกพันกับเผ่า เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ และศาสนามากกว่า

วัฒนธรรมประจำชาติทำหน้าที่สลายความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมลงมาให้เป็นเพียงความเหมือนกัน ภายใต้วาทกรรมเฉพาะชุดหนึ่งเรียกว่า “เอกลักษณ์ประจำชาติ” และเอกลักษณ์ประจำชาติมิใช่วัตถุรูปธรรม แต่เป็นระบบความหมาย ระบบคุณค่าที่สร้างความเป็นชาติและเอกลักษณ์ตัวตนของคนในชาตินั้น ขึ้นมา ส่วนกระบวนการในการสร้างเอกลักษณ์ประจำชาติ จะกระทำผ่านการสร้าง ตำนาน เรื่องเล่าต่าง ๆ เพื่อสร้างตัวตนของชาติขึ้นมา (Identity tales / narratives) ในรูปของ ประวัติศาสตร์ วรรณคดี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมของคนในชาติให้เกิดขึ้น โดยเรื่องเล่าเหล่านี้จะเน้นถึงจุดกำเนิด ความต่อเนื่อง ขนบธรรมเนียม ประเพณี จารีต ปฏิบัติ พิธีกรรมประจำชาติ แต่สิ่งสำคัญที่สุดในกระบวนการสร้างเอกลักษณ์ประจำชาติได้แก่ การสร้างมายาคติพื้นฐานว่าค่านิยมของชาติ เช่น วีรบุรุษประจำชาติ การดอกลีลาวดีความเจ็บปวดครวญร่ำร่วมกันของคนในชาติ เช่น ชนเผ่าต่าง ๆ ในลาวร่วมกันถูกฮือขึ้นต่อต้านจักรวรรดินิยมการสร้างความคิดเรื่องชาติพันธุ์ที่บริสุทธิ์ว่าชาติคือที่รวมของคนเชื้อชาติเดียวกันและเชื้อชาติของตัวเองมีความสูงกว่า สามารถ

กว่า เหนือกว่าชาติอื่น ๆ (racism) คำนาน เรื่องเล่าเกี่ยวกับเอกลักษณ์ประจำชาติ มักเป็นไปในทำนอง การสร้างอดีตอันรุ่งเรืองเพื่อใช้เป็นฐานรากให้กับคนในชาติยึดเหนี่ยว ภาควิไมใจ หวงแหวน และหยิ่งใน ความเป็นชาติของคน พร้อมทั้งจะทำทุกอย่างแม้แต่สละชีวิต การสร้างเอกลักษณ์ประจำชาติมักจะทำ ควบคู่กันไปกับการสร้างความเป็นอื่นที่เป็นคนต่างชาติ กล่าวอีกนัยหนึ่งทุกชาติจะผลิต สร้างความเป็น อื่นของคนขึ้นมา ซึ่งความเป็นอื่นจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเพราะว่าเอกลักษณ์ทุกชนิดจะถูกสร้าง ขึ้นมาจากความแตกต่าง (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2545 : 313-342)

ในทุกสังคม กลุ่มคนที่มีอำนาจจะสร้างความเป็นอื่นขึ้นมา มักจะเป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจในการ สร้างความรู้ ความจริง เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นอื่นที่ถูกสร้างขึ้นมานั้น การแยกอำนาจออกจาก ความรู้ดังที่นิยมถือปฏิบัติกัน แล้วพูดความรู้ว่าเป็นสิ่งที่ เป็นกลาง ปลอดภัยจากอำนาจเป็น “ความจริง” จึง เป็นเทคนิควิทยาชั้นสูงสุดของอำนาจ ในขณะที่ฟูโก (Foucault) เชื่อว่าการถ่ายทอด “ความรู้” คือ กระบวนการทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนเชื่อมโยงกับเรื่อง “อำนาจ” ทั้ง ทางตรงและทางอ้อม ทั้งเปิดเผยมีรูปแบบที่เห็นได้ชัดเจน และที่ซ่อนอยู่มองไม่เห็นรูปแบบ “ความรู้” จึงโยงกับโครงสร้างอำนาจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กระบวนการสร้างทางวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งที่ มีพลังและมีอำนาจและสามารถใช้เป็นเครื่องมือ สร้างอำนาจและสร้างความชอบธรรมได้ (อมรา พงศาพิชญ์. 2545 : 65)

ดังนั้นเอกลักษณ์จึงเป็นเรื่องของอำนาจการเมือง การเมืองเอกลักษณ์จึงเป็นการเมืองที่มุ่งไปสู่การ เปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคม ระหว่างสังคมที่เป็นตัวกำหนด กำกับชีวิตของ เราและของผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนี้ เอกลักษณ์ประจำชาติ จึงมิได้มีความเป็นเอกภาพ หรือความเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันอย่างที่รัฐ-ชาติ สมัยใหม่พยายามนำเสนอและดอกล้ำ เพราะเอกลักษณ์ได้มาด้วยการ ใช้อำนาจ ความรุนแรงเข้าไปกดปิดกั้นกดทับความแตกต่างในชาติไว้เท่านั้น เอกลักษณ์ประจำชาติที่ เป็นเอกภาพหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงเป็นมายาคติที่รัฐ-ชาติสมัยใหม่สร้างขึ้นจากความรุนแรง เท่านั้น

การนำแนวคิดการเมืองเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ เพื่อศึกษาว่า สปป.ลาว ใช้อุดมการณ์สังคม นิยมมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพรรคและประชาชนอย่างไร การศึกษาพลวัตในแบบเรียนลาว จะทำให้ทราบความสัมพันธ์เชิงอำนาจและรูปลักษณะของตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวโดยมี เอกลักษณ์ทางการเมืองกำหนด

3. แนวคิดโลกาภิวัตน์กับผลสืบเนื่องทางวัฒนธรรมและผลต่ออัตลักษณ์

โรเบิร์ต โฮลตัน (Robert Holton, 2000 : 140-152) ศึกษาเรื่องผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรมจากกระแสโลกาภิวัตน์โดยจำแนกพิจารณาได้ 3 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีการกลายป็นเนื้อเดียวกัน (homogenization) กระบวนการโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดความเหมือนกันและความคล้ายคลึงกันทางด้านวัฒนธรรม จนกล่าวได้ว่าสังคมต่าง ๆ จะมีการโคจรบรรจบกันทางวัฒนธรรม

2. ทฤษฎีการแยกขั้ว (polarization) ซึ่งชี้ว่าต่อไปจะเกิดความขัดแย้งและสงครามวัฒนธรรม เช่น ระหว่างตะวันตกกับฝ่ายปฏิปักษ์ หรืออาจเรียกว่าแนวคิดการปะทะทางอารยธรรม

3. ทฤษฎีการผสมผสาน (hybridization) เห็นว่าการปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมนั้น มักจะเป็นผลมาจากการแลกเปลี่ยนและหิบบั่มองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีที่มาแห่งวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งหมด กระแสของการพัฒนาวัฒนธรรม ข่าวสาร ผู้คน ฯลฯ ข้ามแดน ปรากฏการณ์แนวนี้จะมีมากขึ้น

สุริชัย หวันแก้ว (2545 : 36-40) ได้เสนอไว้ใน โลกกว้าง-จิตแคบ โดยชี้ให้เห็นว่า

โลกาภิวัตน์กับปรากฏการณ์ที่ส่งผลต่อความอ่อนแอของประเพณี คือ ความเสื่อมทรุดของประเพณีเห็นได้จากสังคม ผู้คนพากันวิตกกังวลถึงภาวะตกต่ำของศีลธรรม ประเพณี ที่เคยมีคุณค่าสืบทอดต่อ ๆ กันมา มาบัดนี้ได้อ่อนแรงลง เช่น ระบบอาวุโส จารีตประเพณี สถาบันสงฆ์ และสถาบันครอบครัว ผู้คนไม่ยึดติด เสื่อมสรีรศาสตร์ต่อสถาบันตามประเพณี แต่ก็มิได้หมายความว่าจารีตประเพณีได้หมดบทบาทในสังคมสมัยโลกาภิวัตน์ เพราะสภาพการณ์ปัจจุบันเรากลับพบว่า มีการฟื้นตัวของกระแสความสนใจต่ออดีต กระแสชาตินิยม และกระแสความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ การแตกแยกระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมย่อย การปะทะกันระหว่างกลุ่มต่างศาสนา การเมืองที่เน้นความแตกต่างทางวัฒนธรรม

ดังนั้นจุดเปลี่ยนแห่งบทบาทของสถาบันและประเพณี การคิดเชิงทฤษฎีจะช่วยให้เราแยกแยะได้ว่า การลดบทบาทของประเพณี (detraditionalization) สามารถที่จะเกิดขึ้นควบคู่ไปกับการดำรงรักษาประเพณีได้เช่นกัน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็วจะเกิดการฟื้นฟูประเพณีและการประดิษฐ์สร้างสรรค์ประเพณีใหม่ควบคู่กัน ซึ่งจำแนกได้ 2 แนว กล่าวคือ

1. แนวทางที่ถือว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงไปแล้วอย่างถึงรากถึงโคน (radical thesis) ทฤษฎีแนวนี้เชื่อว่า ยิ่งสังคมก้าวสู่สถานะความเป็นสมัยใหม่มากขึ้นเท่าใด ประเพณีก็ยิ่งลดบทบาทความสำคัญลงไปมากเท่านั้น

2. แนวทางการดำรงอยู่ร่วมกัน (co-existence thesis) ทฤษฎีแนวนี้ไม่เชื่อว่าประเพณีทั้งหลายจะลดบทบาทลงไปจนหมดสิ้นหากมองว่าประเพณีมีการแข่งขันระหว่างกัน มีบทบาทกระทบกันร่วมกัน ในกระบวนการคือ

- 1) การดำรงรักษาประเพณี
- 2) การฟื้นฟูประเพณีให้มีชีวิตชีวา
- 3) การสร้างสรรค์ประเพณีใหม่

จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดมุมมองการแยกกันโดยเด็ดขาดในลักษณะสมัยใหม่-หลังสมัยใหม่ ไม่สามารถที่จะทำให้เราเข้าใจต่อความสลับซับซ้อนของยุคสมัยปัจจุบันได้ การพิจารณาสภาพการณ์ทาง

สังคมและวัฒนธรรมจึงไม่สามารถแยกขาดได้ เพราะจะทำให้ขาดความเข้าใจอย่างมีพลวัต กระแสโลกาภิวัตน์กับอัตลักษณ์ Sturt Hall (1966) กล่าวว่า ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์จากภายนอกสังคมที่รวดเร็ว ทำให้สังคมเกิดความรู้สึกว่าถูกผลักดันหรือถูกบีบคั้นจากภายนอกให้เปลี่ยนแปลง จึงมักจะเกิดความรู้สึกสูญเสียความเป็นลักษณะพิเศษของกลุ่มคนที่เคยมีมานาน หรือนักวิชาการใช้คำว่า “อัตลักษณ์” กระแสโลกาภิวัตน์และกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกสามารถส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม ประเพณีของสังคม และในขณะเดียวกันส่งผลต่ออัตลักษณ์หรือตัวตนทางวัฒนธรรม (cultural identity) ได้ในหลายทางกล่าวคือ

1. อัตลักษณ์ของชาติหรือของวัฒนธรรมแห่งชาติเสื่อมลงหรืออ่อนตัวผุกร่อน กล่าวคือ ถูกกระแทกจากพลังภายนอก จนถูกทำลายหรือเสื่อมทรุดลงเห็นได้จากการทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นสินค้า
2. อัตลักษณ์เฉพาะตัวกลับมีความเข้มข้นและเด่นชัดขึ้น กล่าวคือความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของชาติหรือของท้องถิ่นกลับถูกกระตุ้นและตอกย้ำให้เข้มแข็งและเข้มข้นขึ้น เห็นได้จากการต่อสู้กับกระแสโลกาภิวัตน์จึงต้องอาศัยวิธีการสร้างความมั่นใจและความเชื่อมั่น ในชาติ ชาติพันธุ์ หรือเผ่าพันธุ์ของตน
3. อัตลักษณ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ กระแสโลกาภิวัตน์อาจเป็นตักกระตุ้นให้ สำนึกในอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมพื้นถิ่นสูงขึ้น ในบางกรณีอัตลักษณ์นี้อาศัยรากฐานทางด้านชาติพันธุ์ ด้านภาษา ด้านศาสนา ฯลฯ เพื่อหาจุดยึดโยงร่วมกันขึ้นมาใหม่ เช่น กระแสความสนใจภูมิปัญญาพื้นบ้าน แพทย์พื้นบ้าน ทั้งนี้อัตลักษณ์ใหม่นี้อาจเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์กับกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบควบคู่กันไปความจำเป็นที่ต้องทบทวนปฏิกิริยาทางวัฒนธรรม ภายใต้การรุกของโลกาภิวัตน์เราสามารถพิจารณาได้ 2 ด้าน ได้แก่ ลักษณะของอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมและอุดมการณ์ทางการเมือง (สุริชัย หวันแก้ว, 2545: 46-57)

อุดมการณ์ทางวัฒนธรรมพิจารณาได้ดังนี้

1. กระแสการตลาดทางวัฒนธรรม คือ การมองวัฒนธรรมในเชิงสินค้า มุ่งขายวัฒนธรรมโดยหวังผลทางเศรษฐกิจ ให้กลไกตลาดเป็นตัวขับเคลื่อนและชี้นำ ดังนั้นจึงเป็นการมุ่งนำวัฒนธรรมมาสร้าง มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ มุ่งขายวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว
2. กระแสชาตินิยมเชิงปกป้องตนเอง ด้วยการสร้างความรู้สึกร่วม ใช้นโยบายแบบประชานิยม (populist nationalism) เช่น กรณีการสร้างภาพยนตร์อิงประวัติศาสตร์ การมุ่งแต่งตำราเรียนเพื่อเสริมสร้างความภูมิใจและความเหนียวประเทศอื่น
3. กระแสโหยหาอดีต (nostalgia) หมายถึง ความรู้สึกและสภาพจิตใจ ที่จำเป็นเมื่อนึกถึงเรื่องราวในอดีตของคนในสังคมปัจจุบันการโหยหาอดีตได้กลายเป็นอุดมการณ์แห่งยุคบริโภคนิยม

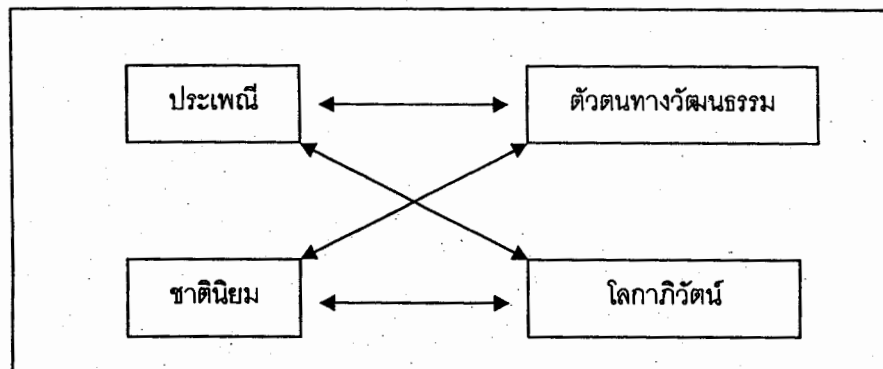
อุดมการณ์ทางการเมืองพิจารณาได้ดังนี้

1. ลัทธิชนชั้นนำทางวัฒนธรรม (Cultural elitism) ชี้ถือว่าวัฒนธรรมจะต้องเป็นสิ่งที่ค้ำจุน โดยกลุ่มบุคคลนี้ขึ้นอยู่กับในแวดวงราชการระดับสูง และผู้นำทางการเมือง ที่ผลักดันนโยบายและ เคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมจากเบื้องบนด้วยการกำหนดมาตรฐานและคำสั่ง ข้อห้ามทาง วัฒนธรรมต่าง ๆ

2. ลัทธิประชานิยมทางวัฒนธรรม (Cultural populism) เป็นแนวทางต่อต้านกระแสวัฒนธรรม มาตรฐานที่กำหนดโดยชนชั้นนำ ด้วยการเรียกร้องให้หันมาสนใจศึกษาวัฒนธรรมของ สามัญชน วัฒนธรรมชาวบ้าน และภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งเคยถูกละเลยมานาน

ด้วยสถานการณ์การของโลกาภิวัตน์ที่มีลักษณะซับซ้อนเช่นนี้ การเน้นแนวทางการศึกษาและ การพิจารณานโยบายทางวัฒนธรรมนั้น จึงเป็นสิ่งที่สังคมจะต้องเข้าใจปรากฏการณ์กระแสโลกาภิวัตน์ อย่างทอ่งแท้ ซึ่งแสดงให้เห็นได้จากความสัมพันธ์ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 ความสลับซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่าง : ประเพณี อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาตินิยม และโลกาภิวัตน์

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น แท้ที่จริงแล้ว โลกาภิวัตน์ไม่ได้นำมาสู่การสร้างอารยธรรมโลกใหม่ที่ เรียกว่า หมู่บ้านโลกดังที่เข้าใจ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจริง คือ การปล้นโลก (ประชาชน) และทรัพยากรโลกครั้ง ใหม่ จากกลุ่มทุนไร้พรมแดน รวมทั้งผู้เขียนได้เสนอแนวคิดที่ว่า ยุคโลกาภิวัตน์เกิดกระแสด้านมีสอง กระแส คือ โลกาภิวัตน์จากเบื้องล่างกับโลกาภิวัตน์จากเบื้องบน และจะเกิดจากการรวมตัวกันของพลัง ของกลุ่มเล็ก ๆ มากมายของภาคประชาชนจากทั่วโลก

(ยุค ศรีอาริยะ. 2545 :62)

แต่แนวคิดดังกล่าวอาจไม่เป็นจริงก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากพลังกลุ่มขนาดเล็กและกระจายกันอยู่ทั่วโลก อาจไม่มีพลังเพียงพอที่จะตอบโต้โลกาภิวัตน์ อาจเป็นไปได้เพียงความเคลื่อนไหวทางสังคมเท่านั้น

รัฐชาติกับผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ เป็นกระบวนการที่ ก้าวข้ามอำนาจความเป็นรัฐและพรมแดนของรัฐไปสู่ความผูกพันในขอบเขตทั่วโลก โลกาภิวัตน์มิได้มีเพียงมิติทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่แทรกซึมไปในทุกมิติ และกระบวนการโลกาภิวัตน์ก็ไม่ได้หมายถึงการทำให้เป็นโลกเดียวกันที่เหมือน ๆ กัน แต่หมายถึงการที่มนุษย์ขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านของคน ตั้งแต่การแลกเปลี่ยนซื้อขาย การลงทุนกู้ยืมเงิน การติดต่อทางข่าวสาร วัฒนธรรมและการบันเทิงกีฬาไปในขอบเขตกว้างมากขึ้นจนครอบคลุมทั่วโลก โดยก้าวพ้นไปจากพรมแดนแคบ ๆ ของรัฐ-ชาติ ตนเอง เราสามารถแบ่งโลกาภิวัตน์ได้หลายด้าน

1. โลกาภิวัตน์ด้านการเมืองระหว่างประเทศ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการก่อตัวขององค์การนานาชาติหรือองค์กรระดับโลกเพิ่มมากขึ้น มีการรวมกลุ่มเศรษฐกิจและการเมือง รวมทั้งเกิดองค์กรที่ไม่ใช่ของรัฐคือ NGOs ซึ่งมีการกิจกรรมการแผ้วถางรัฐ
2. โลกาภิวัตน์ด้านเศรษฐกิจและการเงิน ช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของทุนนิยมโลก หรืออุตสาหกรรมนิยมขึ้นอีกขั้นหนึ่ง คือ เปลี่ยนจากเน้นทุนอุตสาหกรรมไปเป็นทุนการเงิน (finance capital) เพื่อแสวงกำไร ทุนการเงินมีขนาดใหญ่โตมากกว่าทุนที่ใช้ในการผลิตจริงมากมาขมมหาศาล จึงมีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อย ๆ
3. โลกาภิวัตน์ด้านเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร คือการเกิดวิฤกษ์กระจายเสียงในปี 1901 โทรทัศน์ในปี 1948 คิวเทียมสื่อสารในปี 1960 คอมพิวเตอร์บุคคลในทศวรรษ 1970 โทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ต ในปี 1996 ทำให้เครือข่ายข้อมูลข่าวสารเชื่อมโยงถึงกันได้ทั่วโลก
4. โลกาภิวัตน์ด้านวัฒนธรรม มีการก่อตัวทางวัฒนธรรมประชานิยม (popular culture) ในช่วงทศวรรษ 1970 คือการขยายตัวอย่างกว้างขวางของสินค้าเกี่ยวกับการบันเทิง คนตรี ภาพยนตร์ คอนเสิร์ต เครื่องแต่งกาย รองเท้า เสื้อผ้า กระเป๋าถือ (ธีรยุทธ บุญมี. 2546 : 123-128)

โลกาภิวัตน์ได้เชื่อมโยงอุตสาหกรรมเข้ากับมิติทางวัฒนธรรม ศิลปะ ความงาม ฯลฯ ผลก็คือ ทำให้เศรษฐกิจกลายเป็นสิ่งที่ครอบงำมนุษย์ในทุกด้าน ผลผลิตทางวัฒนธรรม แรงบีบบังคับต่อความเป็นรัฐชาติอย่างสูงโดยเฉพาะในเรื่องของอัตลักษณ์ กล่าวคือ คนจะรู้สึกผูกพันกับความเป็นชาติผูกติดอยู่ภาษาหรือวัฒนธรรมน้อยลง แต่จะเลือกอยู่กับวัฒนธรรมวิถีชีวิตย่อย ๆ หรืออัตลักษณ์เฉพาะซึ่งแสวงหาได้จากตลาดสินค้าและวัฒนธรรมแบบประชานิยม ความจงรักภักดีต่อชาติ นับวันจะลดน้อยลงวัฒนธรรมโลกจะเข้ามาทดแทนวัฒนธรรมชาติและท้องถิ่นมากขึ้น

ในช่วงเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมา อัตลักษณ์หรือความมีตัวตนที่ถูกสร้างขึ้นบนฐานของความเป็นรัฐชาติ ได้เคลื่อนตัวเข้าสู่จุดวิกฤตจนพังทลายลงในหลายประเทศ ชุมชนจินตนาการแบบเดิมที่วาง

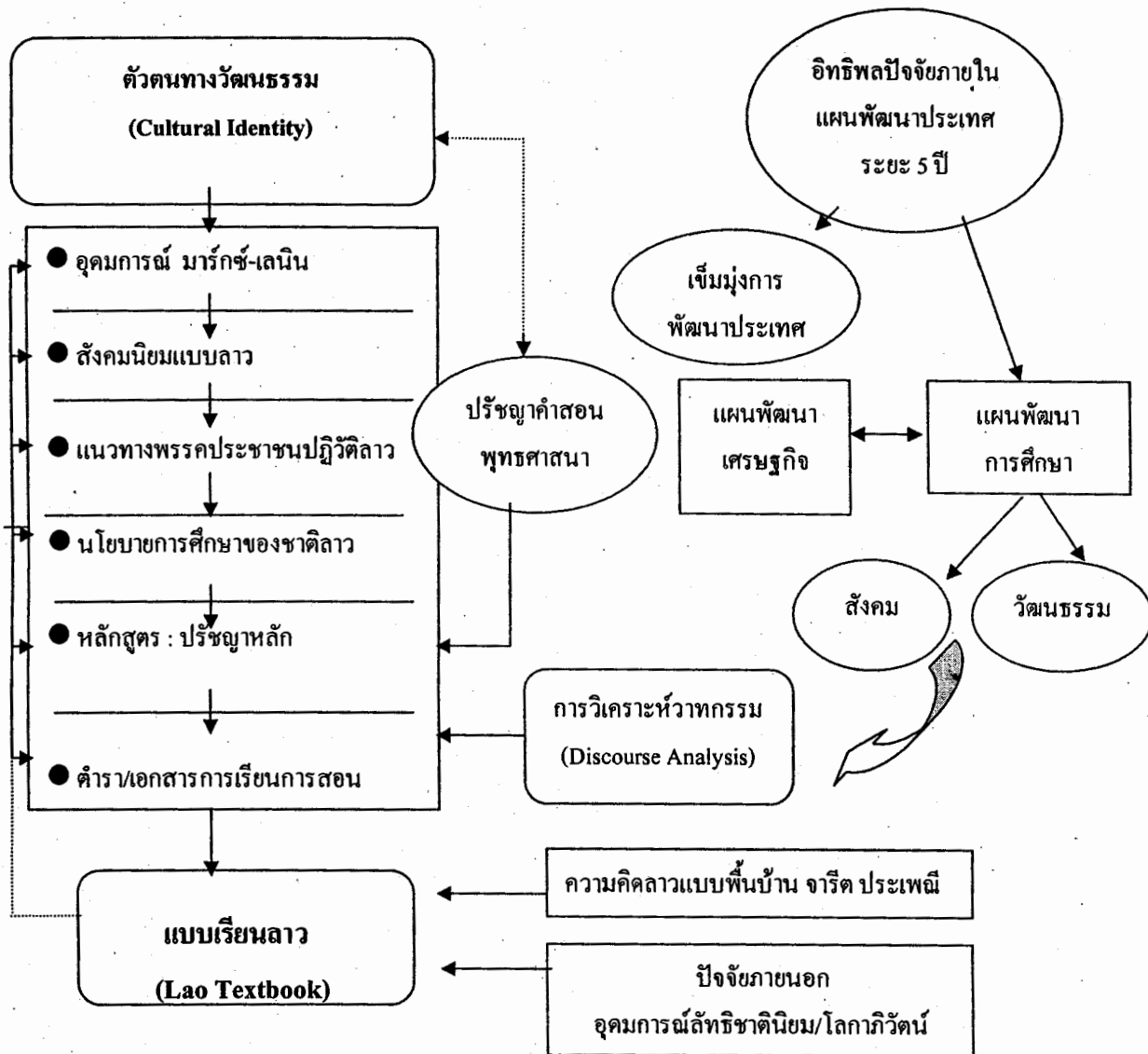
อยู่บนเงื่อนไขแห่งความเป็นพลเมืองของชาติเริ่มเลื่อมความสำคัญลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ชุมชนจินตนาการในรูปแบบใหม่ที่วางอยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เชื้อชาติ และ ความเป็นท้องถิ่น เริ่มเข้ามามีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น (ยศ สันตสมบัติ. 2543 : 226)

โดยสรุป กระบวนการโลกาภิวัตน์ที่หมายถึงการแพร่กระจายของวัฒนธรรมสากลทั่วโลกไม่ได้หมายความว่า คนทั้งโลกจะมีวัฒนธรรมเพียงชุดเดียว มนุษย์เราต้องการเอกลักษณ์และความเฉพาะตัว รวมทั้งเข้าใจรากเหง้าความเป็นมาของตัวเอง การแพร่กระจายของวัฒนธรรมสากล จะทำให้เกิด กระบวนการที่โหยหารากเหง้าของบรรพบุรุษของตัวเอง เพื่อสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัว ทั่วโลกจึงต้อง ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ยอมรับคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลและกลุ่มคน มาถึงสมัย ปัจจุบันกระบวนการโลกาภิวัตน์กระตุ้นให้เกิดสำนึกในวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ท้องถิ่น ทำให้เกิด กระบวนการทวีลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (อมรา พงศาพชญ์. 2545 : 204-205)

จากกรอบแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยจะนำมาใช้เพื่อเป็นกรอบการศึกษา วิเคราะห์กระบวนการปรับตัวและการตอบโต้โลกาภิวัตน์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งได้นิยามตัวตนทางวัฒนธรรมโดยการผ่านแบบเรียนลาว ภายใต้อุดมการณ์สังคมนิยม อย่างไรก็ตามตัวตนทางวัฒนธรรมลาว ย่อมมีปฏิสัมพันธ์กับความสลับซับซ้อนที่เชื่อมโยงกับประเพณีจารีตเก่าของลาว กระบวนการอุดมการณ์ชาตินิยมในยุคโลกาภิวัตน์ที่ลาวจะต้องปรับตัวและได้ตอบในเวทีของสังคมโลก โลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นผลกระทบจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อปัจจัยภายในทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวของสังคมลาว โดยที่การปรับเปลี่ยนบริบททางสังคมดังกล่าว กระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสร้างตัวตนในแบบเรียนลาวเป็นอย่างไร

แนวทางการศึกษา จากกรอบการวิเคราะห์เชิงสหวิทยาการการศึกษาเรื่องตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว เป็นการศึกษาการนิยามความเป็นตัวตนของคนลาว ที่มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น สังคมอื่น โดยที่คนลาวเขาอธิบายตัวตนของเขาอย่างไร ภาพที่คนอื่นมองคนลาวและความเป็นลาวมีใครอธิบายให้คำนิยามความหมายตัวตนของคนลาวไว้อย่างไร โดยเฉพาะในช่วงที่ลาวเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี 1975 และสังคมลาวในปัจจุบันเป็นสังคมนิยมพุทธ (Buddhist Socialism) หรือพุทธแบบสังคมนิยม (Socialism Buddhism) จึงกำหนดกรอบแนวคิดการวิเคราะห์เชิงสหวิทยาการนี้

แผนภูมิที่ 2 กรอบแนวคิดการวิเคราะห์เชิงสหวิทยาการ

จากกรอบแนวคิด ผู้วิจัยมองว่า การศึกษาตัวตนทางวัฒนธรรมเพื่อให้เห็นพลวัต
 รูปลักษณ์ในแบบเรียนลาวจะต้องมองการศึกษาทั้งระบบ มองแบบเรียนในทุกกลุ่มโครงสร้างของหมวด
 วิชา รวมทั้งศึกษาเอกสารอื่น ๆ ที่แวดล้อม ซึ่งจะทำให้เกิดการศึกษาแบบเรียนลาวอย่างมีพลวัต ศึกษาใน
 ทุกระดับให้เห็นการเปลี่ยนแปลง ทั้งโครงสร้างของความรู้และระบบการศึกษาของลาว แบบเรียนลาว
 ได้สะท้อนภาพตัวตนเก่าและสร้างตัวตนใหม่ที่แสดงออกถึงลักษณะชาติ ลักษณะทางวัฒนธรรมอย่างไร
 มีการกลั่นกรองคิดสรรและปรับเปลี่ยนโครงสร้างตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน
 อย่างไร ในกระแสโลกาภิวัตน์หลายประเทศได้พยายามที่จะหันมาพึ่งตนเอง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ

ต้องการตอบโต้โลกาภิวัตน์ ลาวได้แสดงตัวตนทางวัฒนธรรมอย่างไร ภายใต้การนำอุดมการณ์สังคมนิยมตามแนวทางของ มาร์กซ์-เลนิน มาใช้ สังคมนิยมแบบลาวมีกลไกการส่งผ่านอุดมการณ์ของรัฐ แนวทางของพรรค มีเจมมุ่งในการพัฒนาประเทศโดยใช้แผนพัฒนายาระยะ 5 ปี เพื่อกำหนดเป็นแผนพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมีการเสนอแนวทางไว้อย่างไร การกำหนดนโยบายการศึกษาของชาติ จะต้องมีการกำหนดหลักสูตรและปรัชญาหลักของการศึกษา ทั้งนี้ได้คำนึงถึงปรัชญาคำสอนทางพุทธศาสนาไว้หรือไม่ ระบบความคิดพื้นบ้านลาวตลอดจนอิทธิพลจากภายนอกเช่นสื่อสารมวลชน มีอิทธิพลต่อสังคมวัฒนธรรมลาวหรือไม่ ลาวได้เสนอตัวตนทางวัฒนธรรมผ่านแบบเรียนไว้อย่างไร

การศึกษาตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวจึงเป็นการศึกษาเชิงสหวิทยาการที่จะช่วยให้มองเห็นการบูรณาการอุดมการณ์ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ที่เผยตัวตนทางวัฒนธรรม ผ่านกลไกของรัฐในด้านการจัดการศึกษาอันจะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ที่จะนำมาเพื่อเสริมสร้างความสามานฉันท์ของสังคมในภูมิภาคอุษาคเนย์อย่างยั่งยืน บนพื้นฐานการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจซึ่งกันและกันในมิติสังคมวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาตัวตนทางวัฒนธรรมลาวในแบบเรียนลาวครอบคลุมทั้งระเบียบสังคม – ระบบการศึกษา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 ศึกษาปรัชญาอุดมการณ์สังคมนิยมและพัฒนาการด้านการศึกษาลาวในช่วงก่อนและหลังปี 1975

อุดมการณ์รัฐสังคมนิยมแบบลาว

- ลัทธิมาร์กซ์-เลนิน
- กลไกอำนาจรัฐ
- สังคมนิยมแบบพุทธหรือพุทธแบบสังคมนิยม
- ระบบคิดแบบพื้นบ้านลาว

แนวนโยบายพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

- เจมมุ่งการพัฒนาประเทศ
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
- แผนการพัฒนา 5 ปี

นโยบายการศึกษาของชาติลาว

- ด้านหลักสูตร : ปรัชญาหลัก

- ด้านปรัชญาคำสอนพุทธศาสนา
- ด้านสังคมและวัฒนธรรม

2.2 ศึกษาตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวในช่วงก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี 1975 โดยศึกษาจาก

ตำราเอกสารการเรียนการสอนตามโครงสร้างหมวดวิชาต่าง ๆ

- แบบเรียนระดับประถมศึกษา ชั้น ป. 1 - ป. 5
- แบบเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้น ม. 1 - ม. 3
- แบบเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ชั้น ม. 4 - ม. 6
- เอกสารแวดล้อมอื่น ๆ

ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว ศึกษาจาก

- รูปลักษณ์ด้านภาษาลาว
- รูปลักษณ์ด้านภูมิศาสตร์
- รูปลักษณ์ด้านศิลปะและวรรณคดี
- รูปลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ และจิตสำนึกแบบลาว
- รูปลักษณ์ด้านการเมืองการปกครองแบบเก่า และแบบใหม่

2.3 ศึกษาบริบททางสังคมทั้งภายในและภายนอกที่มีส่งผลต่อตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว

ปัจจัยภายในสังคม

- ชาตินิยม
- สังคมนิยม
- จารีตประเพณี
- ท้องถิ่นนิยม

ปัจจัยภายนอกสังคม

- โลกาภิวัตน์
- สื่อสารมวลชน
- ภูมิภาคนิยม
- บริโชนิยม

3. ขอบเขตด้านตัวบท ศึกษาตัวบททางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวตามโครงสร้างแบบเรียนระดับประเทศและมัธยมศึกษา เอกสารแวดล้อมอื่น ๆ โดยเน้นตัวบทที่เกี่ยวกับตัวบททางวัฒนธรรม

4. ขอบเขต ศึกษาพลวัตรูปลักษณะแบบเรียนลาวก่อนปี 1975-ปัจจุบัน โดยใช้ระยะเวลาในการวิจัยทั้งสิ้น 2 ปี

ระเบียบวิธีการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารด้วยระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เอกสารแบบเรียนลาวระดับประถมและมัธยมศึกษาคัดสรรตัวบทเพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยเน้นเนื้อหาเฉพาะการสร้างตัวบททางวัฒนธรรมในแบบเรียน และเอกสารแวดล้อมอื่น ๆ นำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับโครงสร้างสังคมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ การเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ ใช้การตีความขยายความโดยมีการตรวจสอบกับปรากฏการณ์จากชีวิตวัฒนธรรม ใช้วิธีการศึกษาแบบประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) สัมภาษณ์ผู้รู้ ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเป็นแนวทางเพื่อนำไปสู่การสรุปผลการวิจัยตามจุดมุ่งหมาย และเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้มุมมองทั้งจากคนนอก (Outsider-Etic) และคนใน (Insider-Emic) เมื่อต้องการศึกษาตัวบททางวัฒนธรรมลาวต้องพิจารณาทั้งสองด้าน คือ ในด้านความรู้ลึกของ “คนลาว” เองและจากการมองของ “คนอื่น” คือตัวผู้วิจัย นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ

เอกสารแบบเรียนลาวที่ใช้ในการวิจัย

1. กะซวงสีกสาทิกาน. หัตถะกำ ขันปะถม 1,2,3. เวียงจัน : มปป. 1985.
2. กะซวงสีกสาทิกาน. กิลลาและท่ามะกาน. คุณสมบัติขันปะถมปีที่ 1. เวียงจัน : มปป. 1979.
3. กะซวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนโลกอ้อมตัวเรา ขันปะถมปีที่หนึ่ง. เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์แห่งชาติ, 1994.
4. กะซวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนโลกอ้อมตัวเรา ขันปะถมปีที่สอง. เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์แห่งชาติ, 1995.
5. กะซวงสีกสาทิกาน. หัตถ์อ่านขันปะถมปีที่ 2. เวียงจัน : โรงพิมพ์กะซวงสีกสา. มปป.
6. กะซวงสีกสาทิกาน. หัตถ์อ่านปะถมปีที่ 3. เวียงจัน : โรงพิมพ์กะซวงสีกสา. 1981.
7. กะซวงสีกสาทิกาน. หัตถ์อ่านปะถมปีที่ 3. เวียงจัน : โรงพิมพ์กะซวงสีกสา. 1984.
8. กะซวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนพาสาลาว ป.3 เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์แห่งชาติ, 1996.
9. กะซวงสีกสาทิกาน. กิลลาและท่ามะกาน. คุณสมบัติขันปะถมปีที่ 4. เวียงจัน :

วิสาหกิดสารพิม, มปป.

10. กะขวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนโลกอ้อมตัวเรา ชั้นประถมปีที่ห้า. เวียงจัน : สถาบันคั่นคว้าวิทยาสาตกานสีกสาแห่งชาติ, 1994.
11. กะขวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนโลกอ้อมตัวเรา ชั้นประถมปีที่ห้า. เวียงจัน : สถาบันคั่นคว้าวิทยาสาตกานสีกสาแห่งชาติ, 1997.
12. กะขวงสีกสาทิกาน. กิลาและทำมะกาน. คุณสมบัตินชั้นประถมปีที่ 5. เวียงจัน : มปป. 1979.
13. กะขวงสีกสาทิกาน. กิลาและทำมะกาน. หัดอ่านชั้นประถมปีที่ 5. เวียงจัน : มปป. 1979.
14. กะขวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนวิทยาสาตสังคัม ชั้นมัธยมปีที่หนึ่ง. เวียงจัน : สถาบันคั่นคว้าวิทยาสาตกานสีกสาแห่งชาติ, 1996.
15. กะขวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนพาสาลาวและวันนะกะคิ ชั้นมัธยมปีที่หนึ่ง. เวียงจัน : สถาบันคั่นคว้าวิทยาสาตกานสีกสาแห่งชาติ, 1999.
16. กะขวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนปะหวัดสาตชั้นมัธยมปีที่หนึ่ง. เวียงจัน : สถาบันคั่นคว้าวิทยาสาตกานสีกสา, 1994.
17. กะขวงสีกสาทิกาน. กิลาและทำมะกาน. สังคัมสีกสาชั้นมัธยมปีที่ 1. เวียงจัน : มปป. 1969.
18. กะขวงสีกสาทิกาน. กิลาและทำมะกาน. พุมสาตมัธยมสามันสีกสา. เวียงจัน : มปป. 1979.
19. กะขวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนพุมสาตชั้นมัธยมปีที่หนึ่ง. เวียงจัน : สถาบันคั่นคว้าวิทยาสาตกานสีกสา, 1994.
20. กะขวงสีกสาทิกาน. ไวยากรณ์มัธยม 2. เวียงจัน : โรงพิมพ์กะขวงสีกสา, 1983
21. กะขวงสีกสาทิกาน. ไวยากรณ์มัธยม 3. เวียงจัน : โรงพิมพ์กะขวงสีกสา, 1983
22. กะขวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนปะหวัดสาต ชั้นมัธยมปีที่สอง. เวียงจัน : สถาบันคั่นคว้าวิทยาสาตกานสีกสาแห่งชาติ, 1997.
23. กะขวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนพุมสาตชั้นมัธยม 3. เวียงจัน : สถาบันคั่นคว้าวิทยาสาตศึกษา, 1994.
24. กะขวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนพาสาลาวและวันนะกะคิชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม. เวียงจัน : สถาบันคั่นคว้าวิทยาสาตศึกษา. 1994.
25. กะขวงสีกสาทิกาน. แบบเขียนปะหวัดสาต ชั้นมัธยมปีที่สาม. เวียงจัน : สถาบันคั่นคว้าวิทยาสาตกานสีกสาแห่งชาติ, 1994.

26. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเขียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สถานศึกษาแห่งชาติ, 1997.
27. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเขียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม. เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สถานศึกษาแห่งชาติ, 1997.
28. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเขียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สี่. เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สถานศึกษาแห่งชาติ, 1996.
29. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเขียนวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สี่. เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สถานศึกษาแห่งชาติ, 1998.
30. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเขียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า. เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สถานศึกษาแห่งชาติ, 1997.
31. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเขียนภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า. เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สถานศึกษาแห่งชาติ, 1998.
32. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเขียนสังคมและเมือง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า. เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สถานศึกษาแห่งชาติ, 1999.
33. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเขียนพาสลาว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า. เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สถานศึกษาแห่งชาติ, 1998.
34. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเขียนวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า. เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สถานศึกษาแห่งชาติ, 1999.
35. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเขียนพาสลาว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หก. เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สถานศึกษาแห่งชาติ, 1999.
36. กระทรวงศึกษาธิการ. แบบเขียนวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หก. เวียงจัน : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สถานศึกษาแห่งชาติ, 1999.
37. กระทรวงศึกษาธิการ. กิลาและท่ามะกาน. ประวัติศาสตร์อุดม 1. เวียงจัน : มปท, 1979.
38. กระทรวงศึกษาธิการ. กิลาและท่ามะกาน. ภูมิศาสตร์อุดม 2. เวียงจัน : มปท, 1979.

เอกสารแนบอื่น ๆ ที่ใช้ในการวิจัย

1. สะพานประชาชนสูงสุด. ถัดและท่ามะกานแห่งสาทาละนะถัดปะชาทิปะไคปะชาชนลาว เวียงจัน : โรงพิมพ์แห่งถัด, 1991.
2. คณะกรรมการแผนงานแห่งถัด. แผนพัฒนาเศถะถิด-สังคม สกปี 1998-1999. เวียงจัน : มปท. 1998.

3. กะขวงเถาะแหล่งข้าว และวัดทะนะท่า. คู่มือฉบับพิเศษจะลิยะทำสักการะ. กมวันนะคะดีและวัดทะนะท่ามะหาชนสุนฮอม วัดทะนะท่าลาว. เวียงจัน : มปท, 1995.
4. กะขวงเถาะแหล่งข้าวและวัดทะนะท่า. บันดามะติของพักที่เกี่ยวกับแนวคิดวัดทะนะท่า. เวียงจัน : โรงพิมพ์แห่งลัด, 1996.
5. คำไต สี่พันคอน. เอกสารกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 7 ของพักประชาชนปะติวัดลาว. เวียงจัน : มปท., 2001.
6. คณะโคสะนาอบรมสุนกาง. ไกสอน พมวิหาน นิพนเลือกเฟ้น 1 เกี่ยวกับการปะติวัดชาดปะชาติปะไต. เวียงจัน : สำนักพิมพ์จำหน่าย สปปล., 1987.
7. สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สังคมกะขวงสักการะ. พุมิ วงวิจิต ความซงจำของชีวิตรเราในระบอบวิวัดแห่งปะหวัดสาคของประเทศลาว. เวียงจัน : ม.ป.ท., 1987.
8. พะแนกสักการะสาค-จิตตะวิทะยา. ปะหวัดกานสักการะลาว. เวียงจัน : มปท., 1996.
9. บัวบาน วละซุน. ลักสะณะชาคของวัดทะนะท่า. เวียงจัน : โรงพิมพ์แห่งลัด, 1998.
10. สีลา วีระวงส์. ปะโฮยคของวันนะคะดี. พิมพ์ที่สอง. เวียงจัน : ไผ่หนามกานพิมพ์, 1996.
11. บุนมี กงมะนี. วันนะคะดีลาวโดยสังเขป. ขอนแก่น : มะหาวิทะยาไลซอนแก่น, 1998.
12. คำมา พิมพ์กอง. ปะหวัดสาคและวัดทะนะท่า. เวียงจัน : สำนักพิมพ์และจำหน่ายปั้มสปปล.ลาว, 1987.
13. ลำลิด บัวสี่สะหวัด. ฮิดคองปะเพนีลาว เล่มที่ 1. เวียงจัน : วิสาหะกิดโรงพิมพ์สักการะ, 2001.
14. ----- . ฮิดคองปะเพนีลาว เล่มที่ 2. เวียงจัน : วิสาหะกิดโรงพิมพ์สักการะ, 2002.
15. พงสะหวัด บุปผา. กานชะหยายตัวของลักลาว. เวียงจัน : สำนักพิมพ์และจำหน่ายปั้มแห่งลัด สปปล.ลาว, 1996.
16. ทองคำ อ่อนมะนีสอน และสุวัน ทีละวง. พาสาลาว สับและความหมาย. เวียงจัน : ลักวิสาหะกิดโรงพิมพ์แห่งลัด, 1997.
17. คำไต สี่พันคอน. เลิมชะหยายมุนเชื่ออันสะหังงาองอาคของชาคและพักเฮา สืบค่อพาปะเทศชาคก้าวขึ้นย่างหนักแน่น. เวียงจัน : โรงพิมพ์นะคอนหลวงเวียงจัน, 1998.
18. สถาบันค้นคว้านะโยบาย, มาเลเซีย. ทิดทางแห่งการเป็นคู่ร่วมมือกาปุญญลาวและอาเรียน ร่วมอยู่ในอาชีอาคะเนอันหนึ่งอันเดียว. เวียงจัน : มปท., 1996.
19. ส. เคชา. (นามแฝง). กลอนลำปะหวัดสาคพิกแผ่นดินปิ่นแผ่นฟ้า. พิมพ์ที่สอง 2 เวียงจัน : โรงพิมพ์แห่งลัด, 1996.

20. ทองคำ อ่อนมะนิสอน. ลัทธิพันคอน. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์นาคอนหลวง, 1998.

21. กะซวงละเหลงข่าวและวัดชนะท่า. ผู้นำพาสะพานนานาชาติข้ามลำน้ำโขงจากสะพานพะยาฟ้างมู่แห่งหล้าทอละนี ครอบคลุม 650 ปี. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งลัด, 2002.

22. คณะพาสาวันนะคะดีและมะนุคสาต, มะหาวิทะยาไลแห่งชาต. ตามฮอยเจ้าอะนวง. เวียงจันทน์ : ลัดวิสาหะเกิดโรงพิมพ์ลีสกสา, 1997.

23. สุนค โททิสาน. วีระกัมเจ้าอะนวง. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งลัด, 2002.

24. ลัดละบานแห่ง สปป.ลาว. ยุทธศาสตร์พัฒนาเศดะกิด-สังคม ตั้งแต่ปี 2020, 2010 และแผนพัฒนาเศดะกิด-สังคม 5 ปี ครั้งที่ V (2001-2005). เวียงจันทน์, กละกค, 2001.

นิยามศัพท์เฉพาะ

วิทยานิพนธ์นี้ให้คำนิยามเชิงปฏิบัติการแก่คำสำคัญ ที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ ดังต่อไปนี้

1. ตัวตน (self) หมายถึง ความสำนึกร่วมเกี่ยวกับตน ความมีตัวตน การนิยามตนเอง หรือการตอบคำถามว่าเราคือใคร เป็นการดำรงอยู่ของตัวเราในฐานะที่เป็นบุคคล (person) ประธานหรือผู้กระทำ (subject, agent) อันเป็นที่ตั้งของการรับรู้ทางปัญญาและอารมณ์ และเป็นผู้ก่อให้เกิดการกระทำต่าง ๆ ตัวตนจึงเป็นความสามารถที่เห็นได้อย่างเด่นชัดของมนุษย์ ซึ่งทำให้ผู้คนทั้งหลายสามารถที่จะสะท้อนตัวเองและสะท้อนโลกทางสังคมโดยผ่านการสื่อสารและภาษา

2. ตัวตนทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) ใช้ในความหมายเดียวกัน คือ เอกลักษณ์, อัตลักษณ์, ตัวตน ที่เกี่ยวกับการอธิบายความเป็นลาวโดยผ่านโครงสร้างความรู้แบบเรียนลาว ในงานวิจัยนี้หมายถึง รูปลักษณ์ด้านภาษา ภูมิศาสตร์ ด้านศิลปะและวรรณคดี ด้านประวัติศาสตร์และจิตสำนึก ด้านการเมืองการปกครองแบบเก่าและแบบใหม่ขอลาว รวมทั้งระบบคิด โลกทัศน์ คำนิยาม ความเชื่อ ศาสนา จารีต ประเพณีการแต่งกาย อาหารการกินระบบแบบแผนพฤติกรรม อุดมการณ์รัฐ และเอกลักษณ์ประจำชาติลาว

3. แบบเรียนลาว (Lao textbook) หมายถึง ตำราเรียน หนังสือเรียน ซึ่งได้แก่แบบเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

4. พลวัตรูปลักษณ์ หมายถึง การปรับเปลี่ยนที่เกี่ยวกับตัวบทในแบบเรียน, และรูปลักษณ์แบบเรียนที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนทางวัฒนธรรมลาว โดยสะท้อนภาพความจริงในแบบเรียน ความจริงทางสังคมและสภาพการจัดการเรียนการสอนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

5. โครงสร้างความรู้ หมายถึง โครงสร้างความรู้ตามเนื้อหาของแบบเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยศึกษาจากผู้เขียนประวัติศาสตร์ ผู้แต่งตำราเรียน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

6. ทักษะคนใน ทักษะคนนอก หมายถึง การนิยามหรืออธิบายความเป็น “ลาว” ตัวคนวัฒนธรรมลาวจากทักษะคนลาวมองคนลาว และทักษะคนนอก คือคนอื่นมองคนลาว ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประมวลและเชื่อมโยงข้อมูลตามลำดับความสำคัญที่สอดคล้องกับหัวข้อการวิจัย แล้วนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรม
2. พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์สังคมลาว
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบบเรียน

1. การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความเป็นตัวตนทางวัฒนธรรม

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรม ซึ่งใช้ในความหมายเดียวกันกับคำว่า “อัตลักษณ์” (Identity) ในปัจจุบันข้อถกเถียงทางทฤษฎีสังคมศาสตร์โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม พบว่า มโนทัศน์ “ตัวตน” หรือ “อัตลักษณ์” มักถูกกล่าวถึงควบคู่ไปกับมโนทัศน์ของอำนาจ การนิยาม ความหมายหรือการสร้างภาพแทนความจริง (Representation) เมื่อสัมพันธ์กับมโนทัศน์เหล่านั้น ตัวตนหรืออัตลักษณ์จะมีความหมายที่แตกต่างจากความหมายที่เป็นที่เข้าใจโดยสามัญสำนึกมาก โดยทั่วไปเรามักจะเข้าใจว่าอัตลักษณ์ของใครหรือของอะไรบางอย่างที่น่าจะหมายถึงคุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้น หรือสิ่งนั้น พจนานุกรมภาษาไทย-อังกฤษ คำแปลของ Identity คือว่า “เอกลักษณ์ (วิทย์ เทียงบุรณะธรรม. 2527 : 1049) ซึ่งตรงกับ ความหมายของคำนี้ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ หมายถึงสิ่งที่เป็นคุณสมบัติของคนหรือสิ่งหนึ่ง และมีนัยขยายต่อไปว่าเป็นคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งนั้นที่ทำให้สิ่งนั้นโดดเด่นขึ้นมาหรือแตกต่างจากสิ่งอื่น แต่ในแวดวงสังคมศาสตร์ปัจจุบันความหมายนี้ได้แปรเปลี่ยนไป แนวโน้มทางทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ทำให้เกิดการตั้งคำถาม วิธีการมองโลก การเข้าถึงความจริง รวมทั้งสิ่งที่เชื่อกันว่าเป็นความจริงที่เป็น “แก่นแกน” ของปัจเจกบุคคล วิธีคิดกระแสนี้รื้อถอนความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติของปัจเจกภาพ ความเป็นปัจเจกกลายเป็นเรื่องของ การนิยามความหมายซึ่งสามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท มันมิได้หมายถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวอีกต่อไป ดังนั้นคำว่า “อัตลักษณ์” จึงดูเหมาะสมกว่า “เอกลักษณ์” ในความหมาย Identity ในยุคปัจจุบัน (อภิญา เพ็ญฟูสกุล. 2546 : 1)

อัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ Identitas เดิมใช้คำว่า Idem ซึ่งมีความหมายว่าเหมือนกัน (The Same) อย่างไรก็ตามโดยพื้นฐานทางภาษาอังกฤษแล้ว อัตลักษณ์มีความหมายสองนัยด้วยกัน คือความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป นั่นคือการตีความความเหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์และการเปรียบเทียบกันระหว่างคนหรือ

สิ่งของในสองแง่มุมมอง คือความคล้ายคลึงและความแตกต่าง (Jenkins. 1996 :3-4) นอกจากนั้นแล้ว เจนกินส์ยังชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์มิใช่เป็นสิ่งที่มียู่แล้วในตัวของมันเอง หรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะของความเปราะบางอยู่ตลอดเวลา (Jenkins. 1996: 4) ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความหมายของเบอร์เจอร์และลักแมนที่ว่า อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม ครั้นเมื่อตกผลึกแล้วอาจจะมี ความคงที่ปรับเปลี่ยนหรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก (Berger & Luckmann. 1967 : 173) กล่าวโดยอีกนัยหนึ่ง อัตลักษณ์เป็นเรื่องของความเข้าใจ และการรับรู้ที่เราเป็นใครและคนอื่นเป็นใคร นั่นคือการประกอบขึ้นและดำรงอยู่ว่าเรารับรู้เกี่ยวกับตัวเองอย่างไร และคนอื่นรับรู้เราอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนอื่นหรือกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

อัตลักษณ์มีทั้งที่เป็นระดับปัจเจก (Individual) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (Collective)

ในระดับปัจเจก บุคคลหนึ่งอาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศสภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ และศาสนา เป็นต้น ในขณะที่อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้น ความเป็นอัตลักษณ์ร่วมถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกในกลุ่ม อย่างไรก็ตาม บนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มนั้นย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มอื่นมาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มคนด้วย ฉะนั้นเมื่อพูดถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นลักษณะอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกของกลุ่มคนในสังคมเดียวกัน ซึ่งแตกต่างออกไปจากกลุ่มอื่น ๆ

วัฒนธรรม (Culture) ในทัศนะนักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยา หมายถึงองค์รวมที่ซับซ้อนซึ่งรวมถึงความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม กฎหมาย ประเพณีและความสามารถหรืออุปนิสัยอื่น ๆ ที่มนุษย์ได้มาจากการเป็นสมาชิกของสังคม (Kathryn Woodward. 1997 : 1-5). นอกจากนั้นยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจิตใจ วิถีชีวิต แบบแผนพฤติกรรม การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกฎเกณฑ์ที่กำหนดระบบความเชื่อ ค่านิยม ระบบความสัมพันธ์ในสังคม (ชยันต์ วรรณะภูติ. 2535) ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นระบบเชิงสัญลักษณ์ที่สมาชิกในสังคมมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและใช้เป็นแบบแผนพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันในสังคม

วัฒนธรรม จึงใช้ในความหมายว่า “วิถีชีวิต” ของผู้คนในสังคมที่ได้มาจากการเรียนรู้ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมนั้น ๆ ในวงการสื่อสารมวลชน วัฒนธรรมถูกใช้ในความหมายว่าเป็นการบรรยายระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ การวิเคราะห์วัฒนธรรม จึงสามารถนำมาใช้ในฐานะที่เป็นเครื่องมือของการตีความ (Interpreting) หรือการถอดรหัสทั้งสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายต่าง ๆ

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความหมายของ Identity โดยเฉพาะในบริบทโลกาภิวัตน์ มิติเวลาที่เร่งเร็วขึ้นและมิติพื้นที่ที่แคบลงเนื่องจากความทันสมัยของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ความเคลื่อนไหวของสังคมและวัฒนธรรมมีความหลากหลายและซับซ้อน

มากยิ่งขึ้น ทำให้ระบบคุณค่าเดิมของสังคมและการนิยามความหมายตัวตน ปรับเปลี่ยนไป ส่งผลต่อการปรับตัวของกลุ่ม วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนคุณค่าทางศาสนา ค่านิยม มีความหลากหลายมากขึ้น ตัวตนจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นทั้งปัจเจก และความสัมพันธ์กับสังคม

ตัวตนหรืออัตลักษณ์ (Identity) วีระดา สมสวัสดิ์ (2545 : 77-84) เสนอว่าถูกสร้างขึ้นหรือก่อรูปขึ้นภายใน วัฒนธรรมโน้ตชนทางสังคมวิทยา มีอัตลักษณ์ 3 ประเภท คือ

1. อัตลักษณ์หรือตัวตนส่วนตัว (Personal or Self Identity) คนเป็นปัจเจกชนสามารถที่จะมีส่วนในการก่อรูป หรือสร้างอัตลักษณ์ของตนขึ้นมาได้ พจนานุกรมสังคมวิทยาของออกซ์ฟอร์ด (Oxford Dictionary of Sociology. 1994 :232) อธิบายว่า ในทัศนะของพวกปฏิสัมพันธ์นิยม "ตัวตน" หมายถึง ความสามารถที่เห็นได้อย่างเด่นชัดของมนุษย์ ซึ่งทำให้ผู้คนทั้งหลายสามารถที่จะสะท้อนทั้งตัวของมนุษย์เอง และสะท้อนโลกทางสังคมโดยผ่านทาง การสื่อสารและภาษา ฟูโกลต์ (Foucault) เห็นว่า อัตลักษณ์ส่วนตัวถูกสร้างขึ้นหรือประกอบขึ้นโดยพลังทางสังคม

2. อัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) หมายถึงอัตลักษณ์ที่ปัจเจกชน จำนวนหนึ่งมีส่วนร่วม ทั้งด้านที่เป็นอัตลักษณ์ส่วนตัวและอัตลักษณ์ทางสังคม

3. อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) หมายถึงอัตลักษณ์ที่คนอื่น ๆ มอบให้กับปัจเจกชน กล่าวอีกนัยหนึ่ง หมายความว่า ปัจเจกชนคนหนึ่งอาจถูกกำหนดนิยามในทางสังคมโดยเชื่อมโยงกับ อาชีพ ศาสนา ภูมิหลังทางชาติพันธุ์ หรืออาจจะเป็นประเภททางสังคมใด ๆ ก็ได้

การศึกษาข้อถกเถียงทางมานุษยวิทยาเกี่ยวกับการธำรงชาติพันธุ์ (Ethnicity) และ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) เริ่มมาตั้งแต่ปลายช่วงทศวรรษ 1950 ถึงต้นทศวรรษ 1960 โดยนาโรลล์ (Naroll 1964) นำเสนอว่าแต่ละกลุ่มชนมีลักษณะและรูปแบบของวัฒนธรรมเฉพาะ (Cultural Traits) ที่เป็นของตัวเองในการบ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์และ เกียตซ์ (Geertz. 1973) นำเสนอความเป็น Primordial Attachments ซึ่งมีติดตัวมาตั้งแต่เกิดเป็นต้นว่า ความผูกพันของระบบ เครือญาติ ศาสนา ภาษา และพฤติกรรมทางสังคมเป็นลักษณะร่วมและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มคนเดียวกัน ซึ่งยังคงเป็นลักษณะของภาพนิ่ง ในขณะที่ ลิช (Leach. 1974) และบาร์ธ (Barth. 1969) ชี้ให้เห็นถึงความเป็นรูปแบบเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรม โดยให้ความเห็นว่าแม้จะมีเส้นแบ่งความเป็นรูปแบบเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรม แต่คนก็สามารถข้ามไปข้ามมาระหว่างวัฒนธรรมได้ นอกจากนั้น เมอร์มัน (Moerman. 1965, 1968) ยังพบว่าคนที่สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ๆ จะบอกว่าตัวเองเป็นใครนั้นต้องขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พวกเขามีกับกลุ่มอื่น ๆ ด้วย อย่างไรก็ตามงานเขียนของคีย์ส (Keyes. 1976) นำเสนอว่าอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการหล่อหลอมที่มีมายาวนานของความรู้สึกร่วมกันในสายเลือด (Shared descent) ตัวอย่างเช่น ภาษาที่สมาชิกในกลุ่มใช้สื่อสารกันได้ นิทานหรือนิยายที่สมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีจุดกำเนิดร่วมกัน และบริบท

ทางประวัติศาสตร์ที่สมาชิกในกลุ่มประสบมาด้วยกันเป็นต้น นอกจากนี้ คายส์ ยังได้ขยายบริบทความสัมพันธ์ และการปรับเปลี่ยนความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กว้างออกไปกว่างานของคนอื่น ๆ นั่นคือการพิจารณาถึงอิทธิพลของราชาธิปไตยใหม่ (Keyes 1979, 1981) ผลการศึกษาของประสิทธิ์ ลิปรีชา (2546 : 22 - 41) ได้นำเอาแนวความคิดของ คายส์ และคนอื่น ๆ มาปรับใช้ในการศึกษากระบวนการสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดยมองผ่านพิธีกรรม เรื่องเล่า ตำนาน บทเพลง และอื่น ๆ ที่ปฏิบัติกันในชีวิตประจำวันของชาวม้งในประเทศไทย ทำให้เห็นลักษณะตัวตนของชาวม้งที่มีการนิยามความหมายไปตามสภาพการณ์ที่แปรเปลี่ยน

การพิจารณา เรื่องการสร้างความเป็นตัวตน หรือ อัตลักษณ์ (Identity) มักเกี่ยวข้องกับ ความหมายที่ซ้อนทับ คาบเกี่ยวกันอยู่ ระหว่าง ความเป็นตัวตนที่สัมพันธ์กับสังคม หมายถึงโครงสร้างสังคมกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับบทบาท หน้าที่ และความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกต่อคนอื่น ๆ ในสังคม (Social Structure Determinism) กับความเป็นตัวตนในอีกมิติหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก อารมณ์ และการตีความของปัจเจกในการให้นิยามความหมายของตัวเอง เมื่อเขาสัมพันธ์กับโลก ผู้คน และสิ่งต่าง ๆ รอบตัว (Actor – Oriented Approach) การสร้างความเป็นตัวตน จึงมีมิติที่ซ้อนทับระหว่างโครงสร้างที่เป็นตัวกำหนดปัจเจก กับเสรีภาพของปัจเจก ในฐานะผู้กระทำ

Stuart Hall (1997) อธิบายความเป็นตัวตนในลักษณะที่เรียกว่า Articulated Self เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏในวาทกรรมที่ถูกนำเสนอ มนุษย์คนหนึ่ง ๆ จึงเป็นผลรวมของวาทกรรมหลายชุดที่อาจโต้แย้ง หรือส่งเสริมกัน นิยามความเป็นตัวตนจึงมีลักษณะเป็นกระบวนการ ไม่คงที่ตายตัว เป็นการเลื่อนไหลไปตามสถานการณ์ ความเป็นตัวตนจึงเป็นผลผลิตทางสังคม ภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์และสังคม ในแต่ละช่วงเวลาและสถานการณ์

เรื่องการสร้างความเป็นตัวตน (Identity Construction) มีนัยสำคัญเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นการแสดงออกถึงความพยายามของผู้คนในสังคม ในการที่จะแสวงหาพื้นที่ทางสังคม และการแสดงออกทางวัฒนธรรม (Social and Cultural Space) เพื่อเรียกร้องสิทธิ ในการดำรงอยู่อย่างแตกต่าง และอย่างมีความเสมอภาคกับกลุ่มคนอื่น ๆ (Chohen 1985, Escobar 1992, Calhoun 1995) และ อานันท์ กาญจนพันธุ์ อธิบาย เรื่องสิทธิในการสร้างความเป็นตัวตนว่า เป็นผลมาจากกระแสของการเปลี่ยนแปลงสังคมในกระบวนการโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ แต่ละกลุ่มจึงต้องพยายามสร้างความเป็นตัวตนขึ้นมาเพื่อเรียกร้องสิทธิอันเป็นการสร้างพื้นที่ใหม่ทางสังคม

ดังนั้น ตัวตน คือ การนิยามว่าตัวเราคือใคร การบอกว่าเราคือใคร มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร ก็คือการบอกว่าคนอื่นคือใครเหมือนกัน การนิยามตนเองคือการนิยามคนอื่นโดยอัตโนมัติ เมื่อเรานิยามตัวตนของตัวเอง เราก็กำลังนิยามตัวตนของคนอื่น และเมื่อคนอื่นนิยามตัวตน

ของเขาเอง ก็กำลังนิยามตัวตนของเราไปพร้อมกันด้วย ตัวตนจึงเป็นผลของความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในสังคมหนึ่ง ๆ และในโลกกว้างตอบโต้กันไปมาระหว่างการนิยามตัวตนของแต่ละฝ่าย ต้องปรับเปลี่ยนเรื่อย ๆ ความหมายของตัวตนจึงไม่เคยหยุดนิ่งเพราะความสัมพันธ์ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ มีอยู่สืบเนื่องตลอดเวลา ดังนั้น การนิยามตัวตนจึงมิได้อาศัยชาติพันธุ์เพียงอย่างเดียว หากอาศัยเกณฑ์อื่น เช่น วัฒนธรรม ศาสนา การประกอบอาชีพ การเมือง และการยอมรับอำนาจ ของรัฐบาลเป็นเครื่องตัดสินด้วย (นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2542 : 83-86)

ในการศึกษาความเป็นตัวตนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ Michael Moerman (1965) เสนอว่า นิยามความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ชัดเจนตามองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่เป็นตัวแปร (เช่น ความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย การดำเนินวิถีชีวิต) ไม่มีเพราะคนสามารถหยิบยื่นให้ร่วมกันได้ แม้จะเป็นคนละกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นการศึกษาเรื่องตัวตนชาติพันธุ์จึงต้องพิจารณาจากมุมมองของผู้ถูกศึกษาเอง ซึ่งปรับเปลี่ยน ลื่นไหลไปตามเงื่อนไข ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ Federik Barth (1969) ให้ข้อคิดว่าการศึกษการสร้าง ความหมายของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ของกลุ่มชนที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ ดังนั้นตัวตนทางชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัวแต่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบท และไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดด ๆ โดยตัวของมันเอง แต่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งกับกลุ่มชนอื่น ๆ ในสังคม Charles F. Keyes (1995) จะพิจารณาว่า ความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานของภาษาและวัฒนธรรมร่วมกันเท่านั้น แต่หากเกิดขึ้นภายใต้กระบวนการทางการเมืองของการสร้างรัฐประชาชาติสมัยใหม่ ในฐานะเป็นชุมชนจินตนาการ (Imagined community) หมายถึงหน่วยการเมือง ที่สร้างขึ้นใหม่ในรูปสัญลักษณ์ร่วมกัน ความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์จึงเป็นเพียงสิ่งสมมติ ที่ไม่ตายตัว และปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลา

ความเป็นชาติพันธุ์และอัตลักษณ์หรือสำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมหากแต่มักเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีการเผชิญหน้าหรือมีความขัดแย้งในการจัดสรร และการใช้อำนาจภายในระบบสังคม โดยเฉพาะบริบทในทางสังคมสมัยใหม่ กลุ่มชาติพันธุ์เริ่มมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันผ่านกลไกตลาดและระบบทุนนิยมมากขึ้นในสถานการณ์นี้ความเป็นชาติพันธุ์จึงถูกสร้างขึ้นใหม่และปรับใช้ผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นยุทธวิธีในการแสวงหาผลประโยชน์ภายใต้เงื่อนไขของปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังเช่น ในสังคมไทได้คงการใช้ข้าวเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นไท การใช้งานบุญประเพณีทางพระพุทธศาสนา การอ้างสิทธิในการถือครองที่ดิน สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษเพื่อตอกย้ำอัตลักษณ์ความเป็นไท (ยศ สันตสมบัติ. 2544 : 122-145)

ดังนั้นการสร้างตัวตนจึงเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนกับความหมายในความพยายามที่จะบอกกับคนอื่นทั่วไปว่า ตนเองเป็นใคร ซึ่งคนเราต้องรู้ว่าตนเองเป็นใคร ไม่อย่างนั้นเราก็ไม่สามารถยืนอยู่ได้ และแสดงบทบาทได้ ไม่รู้จะสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างไร แต่ความเป็นตัวตนก็ไม่ได้เป็นอะไรที่ตายตัว หากมีหลายมิติ การเป็นคนชายขอบนั้นต้องดิ้นรนต่อสู้อยู่ตลอดเวลาในการสร้างอัตลักษณ์ของตน

แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็น “ไท” จึงให้เห็นความสำคัญของ “อัตลักษณ์” และอธิบายว่าการสร้างอัตลักษณ์เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ภายใต้ปฏิสัมพันธ์นั้นเอง จำเป็นต้องสร้างลักษณะเฉพาะกลุ่มของตนให้แตกต่างจากกลุ่มอื่น เกิดเป็นความคิดเป็น “เรา” เป็น “เขา” คนอื่น ความเหมือนและความแตกต่างและการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไท เป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ซึ่งเชื่อมโยงกับอำนาจด้วย (ฉลาดชาวย รมิตานนท์. 2545 : 153-174) อัตลักษณ์จึงเป็นความพยายามที่จะสร้างขอบเขตที่ชัดเจนของบุคคล คือตอบคำถามให้ได้ว่า “เราเป็นใคร และเราแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร ตรงไหน”

Barker (2000) กล่าวว่า อัตลักษณ์ไม่ใช่เรื่องที่ติดตัวมากับธรรมชาติ (Anti-essentialism) หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น (Socially Construction) และอัตลักษณ์นี้เกิดขึ้นได้จากปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่นเวลาที่มีใครบอกว่าเราเป็นคนอย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อัตลักษณ์เกิดมาจากการสังสมผลผลิตของวาทกรรม (Product of discourse) ในขณะที่ L. Althusser จะมองว่าอัตลักษณ์ (Subjectivity) เกิดขึ้นเนื่องจากบรรดาสถาบัน/ตัวแทนสถาบันต่าง ๆ พากัน “เรียก” (Interpellation) “ตัวเรา” ให้กลายเป็น “ตัวตน” (Subject) ขึ้นมา

จากแนวคิดที่เนื่องมาจากคานิยามอัตลักษณ์ ก็คือ จะมีตัวบ่งชี้ (Indicator) ที่แสดงว่า เราเป็นใคร แตกต่างจากคนอื่นอย่างไร มีตัวบ่งชี้แตกต่างกันของนักวิชาการ เช่น ชื่อของกลุ่ม การพูดภาษา การกินอยู่ วิธีการทำอาหาร การแต่งตัว การรู้ตำนาน / ประวัติความเป็นมา การมีพื้นที่อาศัย การมีความทรงจำร่วมกันทางประวัติศาสตร์ พิธีกรรม ความรู้สึกสมานฉันท์ภายในกลุ่ม (sense of solidarity) ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีคุณสมบัติอีก 2 ประการของอัตลักษณ์คือ 1) อัตลักษณ์มีหลายมิติ (dimensions) โดยอาจจะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ 2) อัตลักษณ์มีพลวัต (dynamic) สมาชิกของกลุ่มอาจแสดงอัตลักษณ์ขึ้นใดชั้นหนึ่งออกมาภายใต้สถานการณ์หนึ่ง ๆ อัตลักษณ์แห่งตัวตนจึงผันแปรได้ ดังนั้น ตามแนวคิดของสำนักวัฒนธรรมศึกษา หน้าที่ของอัตลักษณ์ถูกมองให้เชื่อมโยงเข้ากับเรื่องโครงสร้างอำนาจและเรื่องการสื่อสาร กล่าวคือ อัตลักษณ์มิได้เกิดขึ้นเพียงเพราะความต้องการที่จะ “แตกต่าง” เท่านั้น หากแต่ความแตกต่างนั้นจะนำไปสู่ “การมีอำนาจที่จะต่อสู้ด้วย (กาญจนา แก้วเทพ. 2545 : 83-86)

สิ่งที่พูดถึงกันในปัจจุบัน ในแวดวงการศึกษาการพัฒนาเป็นเรื่องของขบวนการการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movements) แบบต่างๆ โดยเฉพาะขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในระดับ

รากหญ้าของประเทศในโลกที่สาม อย่างขบวนการวัฒนธรรมชุมชน การเคลื่อนไหวของคนพื้นเมือง ดั้งเดิมในประเทศต่าง ๆ ขบวนการสตรีอนุรักษนิยมสิ่งแวดล้อม (ecofeminism) ได้หันมาสู่การช่วงชิงในการสร้างนิยาม/ความหมาย ชุดใหม่กับสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” โดยนำไปสู่การถกเถียงในเรื่อง เอกสิทธิ์/ตัวตน ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความเป็นอื่น ความเป็นประติฐกรรมทางประวัติศาสตร์ของการพัฒนาอย่าง เช่น การสร้างวาทกรรม เป็นต้น โดยปกติแล้ว กลุ่มคนที่ถือว่าเป็น “อัตลักษณ์” ร่วมกันซึ่งเกิดจาก “ความรู้สึก” ร่วมว่ามีประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะและหรือ ชัดเจนต่างจากกลุ่มอื่น กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มักมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ความเชื่อของตน โดยปกติแล้วมักมีภาษาร่วมกัน มีการดำรงขอบเขตหรือพรมแดนทางชาติพันธุ์ของตนเองเอาไว้ ทำให้แต่ละกลุ่มต่างถือว่าเรา แตกต่างจากเขา หรือ คนอื่นอย่างไร ทำให้เกิดการนิยามความหมายความเป็นตัวตนของกลุ่มต่าง ๆ ขึ้น

เมื่อสงครามเย็นเริ่มจางหายไป ได้เกิดกระแสการเรียกร้องความเป็นชาติ เผ่าพันธุ์ของตนเอง ในยุโรปตะวันออก กระแสโลกยุคใหม่แบบเสรีประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนจากภาคการเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรมส่งออก ทำให้เกิดชนชั้นกลางใหม่ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจสูง เกิดชนชั้นกลางแบบตะวันตก เกิดการท่องเที่ยว การพัฒนาเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร และการคมนาคม ล้วนเป็นปัจจัยนำไปสู่การยอมรับความเป็นปัจเจกทางด้านวัฒนธรรม ปฏิเสธความเหมือนและลักษณะรวมตามความคิดแบบลัทธิชาตินิยม แต่เป็นการยอมรับการอยู่ร่วมกันได้ในสังคมเดียวกันแม้จะมีวัฒนธรรมที่หลากหลายแตกต่างกัน

การเกิดขึ้นของสังคมชนชั้นกลางยุคใหม่นำไปสู่ความอยากรู้อยากเห็น การมีประสบการณ์ หลากหลาย นำไปสู่การค้นคว้าเรียนรู้วัฒนธรรม สังคมและประวัติศาสตร์รากเหง้าของตนเอง ทำให้เกิดการเผยแพร่ความคิดต่างๆ ความหลากหลาย ความเป็นปัจเจกขึ้นในสังคมอย่างมากมายในยุคนี้นี้ คือ การสร้างเอกลักษณ์ หรือการแสดงความเป็นตัวตนออกมาด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย คนไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ที่เคยถูกกดถูกปิดบังภูมิหลังมาบัดนี้ได้มีโอกาสแสดงตนว่าเขาคือใคร ด้วยความรู้สึกที่ภาคภูมิใจอาจแสดงออก ด้วยการสร้างวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ และ แสดงออกด้วยการแต่งกาย ภาษาพูด แบบแผนพฤติกรรม อาหาร หรืออื่นๆ

สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นด้วยการผลักดันจากพลังทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เห็นได้จากการมี นักวิชาการไทยเริ่มให้ความสนใจคนไทยในต่างประเทศ และเดินทางไปศึกษานอกประเทศไทย ส่วนหนึ่งเพื่อค้นหาความมีตัวตนของวัฒนธรรมชนเผ่าไท และรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรมนั่นเอง

วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดเอกลักษณ์ของชาติดังที่ วราคม ที่สุกะ (2544 : 68-69) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมในสังคมหนึ่งย่อมมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมของสังคมอื่น ผู้คนในสังคมหนึ่งย่อมมีบุคลิกภาพเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนบุคลิกภาพของคนในสังคมอื่น ทั้งนี้เพราะการอบรมสั่งสอนและการเจริญเติบโตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน มีข้อเท็จจริงที่บ่งบอกเราว่า การกระทำ การพูด การคิดที่เรียก

โดยรวมว่า “พฤติกรรมทางสังคม” (Social behaviour) นั้นได้รับอิทธิพลโดยตรงจากวัฒนธรรมของสังคม ถ้าเราหมายถึงลักษณะนิสัยเฉพาะบุคคลก็จะเรียกว่า “บุคลิกภาพ” (personality) ถ้าหมายถึงบุคลิกภาพโดยรวมของสังคมก็จะเรียกว่าลักษณะประจำชาติ (National characteristics) ลักษณะประจำชาติก็จะส่งผลเป็นเอกลักษณ์ของชาติ จึงเห็นได้ว่าการที่ชาติหนึ่ง ๆ มีเอกลักษณ์ของชาติตน จึงเป็นผลมาจากการมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง ดังกรณีไทยและลาวแม้จะมีความเป็นมาทางด้าน ประวัติศาสตร์เชื้อชาติ ภาษาและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็มีได้หมายความว่าเหมือนกันในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้ย่อมมีความแตกต่างกัน อันเป็นผลมาจากการหล่อหลอมและอยู่ในสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกัน

เอกลักษณ์ของชาติจึงเป็นผลรวมที่เกิดจากวัฒนธรรมของชาติ

งานพิศ สัตย์สงวน (2545 : 34-35) ได้กล่าวถึงชาติพันธุ์ (Ethnic Groups) และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) ไว้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์เป็นเรื่องของวัฒนธรรม และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมรอง (Subculture) กลุ่มชาติพันธุ์หมายถึงกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อยร่วมกัน คือมีค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ระบบสัญลักษณ์และวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ร่วมกัน กลุ่มชาติพันธุ์จะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมใหญ่และมักเชื่อมโยงกับการอพยพมาจากประเทศอื่น ๆ เมื่อมาอยู่อาศัยในสังคมใหม่มักมีความสำนึกในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) สูงมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าอพยพเข้ามาในสังคมใหม่เป็นจำนวนมาก และกลุ่มคนเหล่านี้มักจะถูกเลือกปฏิบัติ และได้รับการปฏิบัติอย่างอคติ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ๆ ลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรก ๆ อาจยอมรับวัฒนธรรมใหญ่ และพยายามหาทางเคลื่อนที่ทางชนชั้นให้สูงขึ้น และในที่สุดอาจละทิ้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนอย่างสิ้นเชิงก็เป็นได้

ในสังคมลาวก็เช่นกัน มีกลุ่มชาติพันธุ์มากมายหลายกลุ่ม การที่รัฐบาลลาวนำระบอบสังคมนิยมมาใช้และพยายามรวมกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ภายใต้อุดมการณ์ใหม่ น่าจะทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ปัจเจกชนหรือกลุ่มต่าง ๆ รับเอาวัฒนธรรมอื่น ๆ มาเป็นของตน อาจส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์หรือตัวตนใหม่ ขึ้นในสังคมได้ เห็นได้จากการเกิดแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมและระบบการปกครอง (อมรา พงศาพิชญ์, 2545 : 75-76) ดูได้จากการที่รัฐบาลในหลายประเทศนำวัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือในการบริหารปกครองประเทศโดยการใช้วัฒนธรรมเพื่ออุดมการณ์สร้างชาตินิยมพบในประเทศที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน คือผู้นำใช้วัฒนธรรมหรือความเชื่อทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการบริหารปกครองแผ่นดิน กลุ่มมาร์กซิสต์มองว่าผู้บริหารประเทศใช้ความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นกลไกอมเมาประชาชนให้หลงเชื่อและยอมรับในอำนาจบารมีของผู้ปกครองประเทศ โดยในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งมีผลทำให้เกิดการขยายตัวของผู้ปกครองประเทศ โดยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ขยายเข้าสู่ประเทศจีน หลายประเทศกลัวภัยคอมมิวนิสต์แล้วหันมาใช้อุดมการณ์ชาตินิยมเพื่อต่อต้านอุดมการณ์

คอมมิวนิสต์ โดยที่ผู้ปกครองใช้อุดมการณ์ชาตินิยม เพื่อสร้างชาติในกรณีดังกล่าวเห็นได้ว่า ลาวเองก็ใช้อุดมการณ์สังคมนิยมใหม่ในการสร้างชาติเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากลัทธิอุดมการณ์สังคมนิยมนั้นมีระดับของความเข้มข้นในการเข้าไปกำกับดูแลโดยภาครัฐมากน้อยแตกต่างกัน การที่ลาวนำระบอบสังคมนิยมมาร์กซ์-เลนิน มาใช้จึงจะกล่าวโดยสังเขปดังนี้

สังคมนิยมคอมมิวนิสต์หรือสังคมนิยมมาร์กซ์-เลนิน (นฤมิตร สอดสุข, 2543 : 236-238) ปกติจะมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน อาทิ ลัทธิคอมมิวนิสต์ ลัทธิมาร์กซ์สังคมนิยมปฏิวัติ หรือไม่กี่สังคมนิยม มาร์กซ์-เลนิน นับเป็นรูปแบบสังคมนิยมที่เข้มข้นที่สุด เนื่องจากรัฐบาลเข้าไปบริหารจัดการอย่างเต็มตัว ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานที่ไม่เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อให้เกิดความยุติธรรมขึ้นในสังคมจะกระทำได้ด้วยสันติวิธี ดังนั้นลัทธินิยมนี้จึงเลือกหนทางปฏิวัติในการนำกำลังอาวุธเข้าปฏิบัติการโค่นล้มระบอบการปกครองเดิม เพื่อสถาปนาระบอบการปกครอง แบบคอมมิวนิสต์ภายใต้การชี้นำอุดมการณ์ของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ผู้วางรากฐานของความคิดให้กับลัทธิสังคมนิยมในแคว้นโซเวียต วิ.ไอ.เลนิน (V.I.Lenin) ผู้นำพรรคบอลเชวิค ซึ่งต่อมาก็คือพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต ได้ก่อการปฏิวัติจนประสบความสำเร็จเป็นครั้งแรกส่งผลให้มีการสถาปนาสหภาพสังคมนิยมโซเวียตรัสเซียขึ้นเป็นรัฐสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์รัฐแรกในโลก

ภารกิจสำคัญต่อมาของรัฐบาลก็คือการปฏิวัติโครงสร้างทางเศรษฐกิจเสียใหม่ ด้วยการยึดธุรกิจและทรัพย์สินของภาคเอกชนมาเป็นวิสาหกิจของรัฐเพื่อทำการผลิตและจำหน่ายจ่ายแจกทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคและการบริการให้กับประชาชนในฐานะที่ถือเป็นชนชั้นกรรมาชีพโดยเสมอหน้ากันตามความจำเป็นต่อประเดืนนับเป็นเรื่องสืบเนื่องมาจากหลักการของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ของลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) ที่อธิบายถึงการกดขี่ขูดรีดของนายทุน-ขุนศึก-ศักดินาต่อชนชั้นกรรมาชีพว่าเกิดจากปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (Economic Base) โดยนายทุนในฐานะเจ้าของปัจจัยการผลิตเอารัดเอาเปรียบกรรมาชีพทางเศรษฐกิจจากนั้นนายทุนจึงสร้างกลไกที่เป็นโครงสร้างส่วนบน (Super Structure) มาครอบงำความคิดอุดมการณ์ให้ต้องยอมจำนน ทั้งนี้โดยอาศัยปัจจัยทางการเมืองและสังคมวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ อันประกอบด้วยทฤษฎีการเมืองการปกครองกฎหมาย ศิลปวัฒนธรรมประเพณี วรรณกรรม ศาสนา ค่านิยม เป็นต้น

อย่างไรก็ดี แม้เป้าหมายสุดท้ายของสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในอุดมคติจะอยู่ที่การต้องการขจัดรัฐและชนชั้นให้หมดไป ทว่าในระหว่างทางของระยะเปลี่ยนผ่านดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยระบบเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ (Dictatorship of the Proletariat) ซึ่งมีตัวแทนคือชนชั้นนำในพรรคคอมมิวนิสต์ทำการล้มล้างระบบทุนนิยมที่นายทุนเอารัดเอาเปรียบชนชั้นผู้ใช้แรงงานให้หมดไป ทั้งนี้ด้วยความเชื่อมั่นหากสามารถจัดความยุติธรรมต่าง ๆ ไปได้ ก็จะสามารถสถาปนาสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่ปราศจากชนชั้นขึ้นมาได้ เพราะความแตกต่างทางชนชั้นจะหมดสิ้นไป ทุกคนจะเสมอภาคกันทางสังคม

และหากสภาพการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นจริงตามนั้น รัฐบาลที่นำโดยพรรคคอมมิวนิสต์ก็จะหมดความจำเป็นอีกต่อไป กระทั่งก้าวไปสู่สังคมอุดมคติที่ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ จึงไม่จำเป็นต้องมีกลไกรัฐทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชนอีกต่อไป แต่ในความเป็นจริงก็ยังไม่เคยมีประเทศใดก้าวไปสู่สถานะสูงสุดตามอุดมคติดังกล่าวแต่อย่างใด

ลัทธิคอมมิวนิสต์ที่นำโดยคาร์ล มาร์กซ์ ดังกล่าวนี้นั้น ได้นำไปพัฒนาจนทำการปฏิวัติสำเร็จเป็นครั้งแรกภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซียที่มีฐานกรรมกรเป็นกำลังสำคัญ ด้วยการใช้อุทธรณียศอำนาจรัฐจากส่วนกลางก่อน โดยมีกรรมกรเป็นฐานมวลชน แล้วจึงค่อย ๆ ขยายอำนาจไปสู่รอบนอกต่อไป ยุทธศาสตร์ดังกล่าวเรียกว่าเป็นแบบ “เมืองล้อมชนบท” ต่อมาเหมาเจ๋อตงผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้นำเอาลัทธิมาร์กซ์-เลนินไปปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสังคมเกษตรกรรมของจีนภายใต้ยุทธศาสตร์ “ชนบทล้อมเมือง” โดยอาศัยกำลังชนวนาจากรอบนอกยึดชนบทเป็นฐานที่มั่น แล้วจึงค่อย ๆ ยึดอำนาจรุกรบไปตามลำดับกระทั่งยึดอำนาจรัฐจากส่วนกลางได้ในที่สุด นอกจากนั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ยังได้ส่งอิทธิพลไปยังประเทศด้อยพัฒนาในโลกที่สามอื่น ๆ อีก ทั้งในลาตินอเมริกา แอฟริกาและเอเชีย ทว่าในปัจจุบันนี้ลัทธิคอมมิวนิสต์กลับมีบทบาทน้อยลงทุกขณะ โดยเฉพาะภายหลังจากที่สหภาพโซเวียตรัสเซีย ซึ่งเคยเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ต้องล่มสลายไปเมื่อปี พ.ศ. 2534 หรือมีเช่นนั้นก็มักมีการปฏิรูปโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจไปเป็นระบบสังคมนิยมแบบการตลาด (Market Socialist Economy) รวมถึงกรณีของสาธารณรัฐประชาชนจีน

อย่างไรก็ตามระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในลาวอาจจะมีพัฒนาการที่แตกต่างอุดมการณ์มาร์กซ์ไปบ้างทั้งนี้เนื่องจากลาวมีพัฒนาการทางสังคมแบบจารีตโดยได้รับอิทธิพลพุทธศาสนาเถรวาทอยู่มาก การนำระบอบสังคมนิยมมาใช้อาจมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากประเทศอื่น แต่สภาพปัจจุบันอุดมการณ์พรรคประชาชนปฏิวัติลาวก็ยังคงมีบทบาทและควบคุมกลไกของรัฐเกือบทุกด้าน ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541 :148-183) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับรัฐ โดยเฉพาะแนวคิดมาร์กซิสต์นั้นเห็นว่า รัฐเป็นปรากฏการณ์ชั่วคราวและเป็นกลไกกดขี่ของชนชั้นหนึ่งที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์

กลไกรัฐ (State apparatus) ในทางทฤษฎีมาร์กซิสต์ ได้แก่ สถาบันและองค์กรที่มีและใช้อำนาจรัฐในการดำเนินการกิจการที่มีผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม นักวิชาการมาร์กซิสต์ที่สนใจวิเคราะห์โดยให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนระหว่างอำนาจรัฐ (State power)

กับกลไกของรัฐ (State apparatus) คือ Althusser โดยการวิเคราะห์โครงสร้างภายในของรัฐกลไกรัฐมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดการดำรงอยู่ของรัฐและสังคมหรือบางคนเรียกว่า “การผลิตซ้ำ” (Reproduction) กลไกของรัฐซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นด้านกฎหมาย การเมืองและอุดมการณ์วัฒนธรรม มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ในสมัยก่อนการศึกษา ศาสนา และครอบครัว มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการสืบทอดความสัมพันธ์ทางสังคม

การศึกษาวิเคราะห์กลไกของรัฐโดยนักวิชาการมาร์กซิสต์ปัจจุบันมักได้รับอิทธิพลทางความคิดจาก Gramsci และ Althusser ซึ่งต่างก็เน้นบทบาทกลไกของรัฐในการเมือง โดยเฉพาะทางด้านการหล่อหลอมอุดมการณ์และจิตสำนึก ดังกล่าวมา กลไกของรัฐจึงมีบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดระบบเศรษฐกิจการเมืองและสังคมโดยรวม

ในขณะที่ อีริก ฮอบส์บอว์ม ชี้ให้เห็นว่า ระบบการศึกษา ที่รัฐอ้างว่าจัดขึ้นเพื่อเป็นการพัฒนาประเทศ และปลดปล่อยประชากรยังถูกใช้เป็นเทคนิคทางอำนาจ หรือ “เครื่องมือในกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมทางการเมือง” (machine for political socialization) ของรัฐในการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชน เช่น การเคารพธงชาติ ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม การแสดงความรักชาติในชีวิตประจำวัน (ชนิดา ชิตบัณฑิตย์. 2545 : 202-209)

ในปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง มีการกล่าวถึงอุดมคติ สังคมนิยมไว้ 3 ลักษณะ (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2538 : 202-206) คือ

1. รัฐเป็นเจ้าของกิจการผลิต ได้แก่ การที่สังคมนิยมเป็นเจ้าของและควบคุมปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ๆ วิธีการที่จะทำให้ปัจจัยการผลิตมาเป็นของรัฐคือ การโอนกิจการผลิตมาเป็นของรัฐและใช้ระบบสหกรณ์ให้กลุ่มคนร่วมกันเป็นเจ้าของ
2. รัฐให้สวัสดิการแก่ประชาชนโดยการจัดรัฐสวัสดิการ ด้วยวิธีเก็บภาษีเงินได้ ภาษีมรดก ในอัตราสูง เพื่อนำมาใช้จ่ายให้การศึกษา บริการด้านสาธารณสุข ช่วยเหลือคนด้อยงาน คนกลุ่มน้อย คนชรา และสตรี เป็นต้น
3. จุดมุ่งหมายทางสังคม ได้แก่ การทำให้คนหลุดพ้นจากการเป็นทาสวัตถุ คือความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ

อุดมคติทางสังคมนิยมดังกล่าว ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้จริงทั้งหมด เห็นได้จากสังคมนิยมคอมมิวนิสต์มีการปรับตัวตามกระแสโลกทุนนิยมสมัยใหม่ที่หันมาให้ความสำคัญกับทุนนิยมแบบเสรีมากขึ้น เราจึงได้เห็นการปรับเปลี่ยนเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศสังคมนิยม ดังที่ สุรชัย ศิริไกร (2542 : 321-329) ได้ศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองลาว โดยชี้ให้เห็นว่า เศรษฐกิจของลาวในอนาคตจะผูกพันกับการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอาเซียนและประเทศจีนมากขึ้นอันจะส่งผลให้เศรษฐกิจของลาวมีลักษณะเสรีและเป็นทุนนิยมมากขึ้นจนเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมโลก แต่สิ่งที่ยังคงเปลี่ยนแปลงไปได้ซ้ำคือ ระบบการเมืองของลาว เพราะพรรคพวกคอมมิวนิสต์ลาว หรือพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ยังคงผูกขาดอำนาจการปกครอง แม้จะยินยอมให้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจตามแบบอย่างจีนและเวียดนามก็ตาม

ในช่วงเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมาผู้นำรัฐบาลลาวได้พยายามแก้ไขอุปสรรคของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างเต็มที่ รวมทั้งขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ตลอดจนปรับปรุงกฎหมายให้มีลักษณะเป็นสากลสำหรับการคุ้มครองการลงทุนต่างชาติ โดยหันมาพัฒนาประสิทธิภาพของข้าราชการ

และระบบราชการ ส่งเสริมการศึกษาของชาติ เพื่อผลิตบุคคลที่มีความรู้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี เพื่อรองรับการขยายตัวทางการค้า การลงทุน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมากของลาวใน ยุคหลังสงครามเย็น คือ ความสัมพันธ์ในลักษณะพหุภาคีระหว่างลาวกับประเทศเพื่อนบ้านรวมทั้งกลุ่ม สมาชิกอาเซียน แต่อย่างไรก็ตามแม้ระบบทุนนิยมและกลไกตลาดแบบเสรีจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ต่ออนาคตทางเศรษฐกิจและการเมืองของลาวยังจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางการเมืองของผู้นำ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นสำคัญได้เปลี่ยนแปลงการปกครองปี 1975 ประชากรลาวที่ไม่ชอบ ระบอบใหม่ที่นำมาใช้ได้หลบหนีและอพยพออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก เพื่อไปอยู่อาศัยใน ประเทศที่สาม แต่ในปัจจุบันบางส่วนได้อพยพไปมาระหว่างประเทศเพราะการผ่อนปรนของทางการ ลาวทำให้มีการเดินทางข้ามพรมแดนในยุคสมัยใหม่เกิดขึ้น

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2545 : 1-14) เสนอบทความเรื่อง “ข้ามพรมแดนคำถามเรื่อง อัตลักษณ์วัฒนธรรมพื้นที่และความเป็นชาติ” กล่าวว่าแนวคิดเรื่องพรมแดนยังคงถูกนิยามโดยผูกโยง กับแนวคิดเรื่องดินแดนและความเป็นรัฐชาติ สังคมภายในชาติยังอยู่ภายใต้ขอบเขตพรมแดนเดียวกันมัก ถูกมองว่าสืบทอดอุดมการณ์วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องเป็นอันเดียวกันแตกต่างไปจาก สังคมอื่น นอกเส้นพรมแดนเชื่อกันว่าความเหมือนหรือความแตกต่างของคนในสังคมถูกกำหนดโดย ตำแหน่งแห่งที่ การเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนจึงเป็นเครื่องมืออันหนึ่งในการจัดระเบียบของรัฐที่เข้ามา สร้างความเหมือน และความแตกต่างของคนในสังคมและต่างสังคม

ในศตวรรษที่ 21 พรมแดนภายใต้แนวคิดขีดเข้ารัฐชาติอาณาเขตและพื้นที่เป็นบรรทัดฐานในการ กำหนดความเหมือนและความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรมได้ถูกท้าทายอย่างหนักด้วยอำนาจ เทคโนโลยี การสื่อสารสมัยใหม่ พรมแดนได้ถูกตีความหมายใหม่ผ่านวิธีคิดของแผนที่แบบใหม่ที่ไม่ จำเป็นต้องเป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ต่อเนื่องพรมแดน ได้กลายเป็นพื้นที่ที่ทะลุผ่านได้ภายใต้ระบบการค้า ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งรัฐมิได้ผูกติดกับพื้นที่และอาณาเขตอีกต่อไป (deterritorialization state)

ความเป็นพรมแดนทั้งรัฐชาติ พรมแดนวัฒนธรรมและพรมแดนความรู้ในฐานะวิธีคิดอันหนึ่ง แนวคิดตะวันตกในศตวรรษที่ 21 นี้ได้หันมาให้ความสนใจกับกระบวนการเคลื่อนย้ายของผู้คนสิ่งของ เงินตรา ข้อมูล ความคิดและวัฒนธรรมผ่านพรมแดนรัฐชาติ และกระบวนการสร้างประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ของกลุ่มที่ไม่ผูกติดกับอาณาบริเวณ นักสังคมศาสตร์กลุ่มหนึ่งให้คำนิยามปรากฏการณ์ ดังกล่าวว่าเป็น “กระบวนการข้ามพ้นความเป็นชาติ” (Transnationalism) อันเป็นคุณลักษณะใหม่ ของโลกในยุคโลกาภิวัตน์

ในยุคโลกาภิวัตน์ไม่มีสังคมใดสามารถปิดกั้นพลังข้ามชาติในรูปแบบต่าง ๆ ได้ เพราะ กระแสพลังดังกล่าวได้รับการส่งเสริมจากนโยบายเปิดเสรีการค้าของแทบทุกชาติทั้งด้านการผลิต การ กระจายสินค้าและบริการกลายมาเป็นกิจการข้ามพรมแดนที่ทำให้รัฐถูกจำกัดอำนาจลงในเรื่อง ภาษี ตลาด แรงงาน การลงทุน การใช้นโยบาย “เปิดเสรี” ทำให้บริษัทและกิจการข้ามชาติเข้ามาดำเนินการ

ทำให้ชาติต่าง ๆ แสวงหาพันธมิตรทางธุรกิจ และอุตสาหกรรมเพื่อให้เข้ามาสนับสนุนในด้านการลงทุน เทคโนโลยีการผลิต และช่องทางการตลาด ในโลกไร้พรมแดนที่มีการเข้าถึงกันใกล้ชิดมากขึ้นของชาติ และสังคมต่าง ๆ เช่น การบริโภคอาหาร การเข้าถึงสื่อประเภทต่าง ๆ การใช้ผลิตภัณฑ์ทำให้เกิดวัฒนธรรมร่วม รวมทั้งการมีประสบการณ์และพฤติกรรมร่วมกันของประชากรในส่วนต่าง ๆ ของโลกกลายมาเป็นเรื่องปกติธรรมดา (ธีระ นุชเปี่ยม, 2542 : 53-54)

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอย่างรวดเร็วรวมทั้งกระบวนการโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการปรับกระบวนการทัศนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล และประชาชนในแง่ของบทบาทตลอดจนความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมและนอกประเทศ เมื่อบทบาทของรัฐอ่อนกำลังลง บทบาทของวัฒนธรรมของรัฐก็อ่อนลงด้วย (อมรา พงศาพิชญ์, 2545 : 81-82) เห็นได้จากทั้งในคำย่ประชาธิปไตย และคำย่คอมมิวนิสต์ซึ่งมักจะมีการรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง การบริหารงานของรัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ปัญหาที่พบมีทั้งด้านการเงิน งบประมาณ การบริหารหน่วยงาน ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ความขัดแย้ง ความล้มเหลวของระบบราชการ และรัฐบาลซึ่งเห็นได้ชัดเจน เช่น รัฐบาลไม่สามารถควบคุมราคาสินค้า และกลไกตลาด การจัดการเศรษฐกิจ ถูกครอบงำโดยองค์กรเหนือรัฐ ดังกรณีธนาคารโลก หรือกองทุนการเงินระหว่างประเทศเป็นต้น ลาวเองจึงต้องมีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้การศึกษาภายใต้ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ฟินเควิช กล่าวว่า “จุดมุ่งหมายของการอบรมบ่มเพาะและการให้การศึกษาโดยทั่วไปในโซเวียตคริสต์เซีย คือการช่วยให้เกิดการพัฒนารอบด้านของคน

ที่มีสุขภาพดี แข็งแรง กล้าหาญ คล่องแคล่ว มีความคิดอิสระ และมุ่งการกระทำสิ่งต่าง ๆ คู่กันกับวัฒนธรรมร่วมสมัย เป็นคนสร้างสรรค์ และนักรับผิดชอบเพื่อผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ” ดังนั้นจุดมุ่งหมายคือสิ่งที่เรียกกันว่า การกล่อมเกลายาวชนในปรัชญาชนชั้นกรรมาชีพ ในการดำเนินงานของโรงเรียนได้ให้ความสำคัญต่อการใช้แรงงานอันสร้างสรรค์ โครงสร้างของโรงเรียนทั้งหมดต้องเอื้อต่อการพัฒนาสติปัญญาทางสังคม และให้การอบรมทางสังคมนิยมแก่ชาวคอมมิวนิสต์นักปฏิวัติในอนาคต เด็ก ๆ ในโรงเรียนจะไม่เรียนแต่บทเรียนต่าง ๆ แต่ต้องทำงานใช้แรงงานที่เป็นประโยชน์เท่าที่ กำลังและทักษะจะอำนวย (เบอร์ทรันด์ รัสเซลล์, 2533 : 182 - 198)

ดังที่กล่าว “การศึกษา” จึงเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของรัฐสมัยใหม่ในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นระบบวิธิดี โลกทัศน์ ความเชื่อ และค่านิยมต่อเด็ก ซึ่งจะเติบโตเป็นประชาชนผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า รัฐจะเป็นผู้กำหนดว่าจะสอนวิชาอะไร จะให้มีความรู้เรื่องอะไร ไม่ให้รู้เรื่องอะไร ตลอดจนตัดสินใจว่านักเรียนควรจะได้รับ การถ่ายทอดอุปนิสัยใจคอเช่นไร ดังนั้นการจัดการศึกษาในลักษณะนี้อาจทำให้เกิดลัทธินิยมในการศึกษา

เรื่องการสอนลัทธิชาตินิยมในโรงเรียน โดยเจตจำนงแล้วลัทธิชาตินิยมในหมู่ผู้สนับสนุนเป็นสิ่งที่ดีโดยทั่วไป ความรักบ้าน ความรักดินแดนท้องถิ่น แม้กระทั่งความภาคภูมิใจในความสำเร็จทาง

ประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่สมควรจะภูมิใจ ความรักชาติเป็นความรู้สึกซับซ้อน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรักผืนแผ่นดิน และสภาพแวดล้อม รากฐานของความรู้สึกดั้งเดิมไม่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจหรือการเมือง ความรักชาติเป็นความรู้สึกเพื่อบ้านเมืองของตน ไม่ใช่ความรู้สึกต่อต้านประเทศอื่น ๆ การสอนให้ซื่อสัตย์จงรักภักดีถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการชาตินิยมที่สมบูรณ์ที่สุด เช่น การเคารพธงชาติ ธงชาติเป็นสัญลักษณ์แทนความสามารถทางการรบของชาติ ซึ่งบ่งชี้ถึงการต่อสู้ สงคราม การเอาชนะ และวีรกรรมของวีรชน

ในโลกตะวันตก เด็กชายหญิงจะถูกสอนว่า ความจงรักภักดีทางสังคมที่สำคัญที่สุด คือความจงรักภักดีต่อรัฐ และหน้าที่ของเขาคือการปฏิบัติตามทิศทางของรัฐบาล พวกเขาถูกสอนประวัติศาสตร์ที่ผิดพลาด นโยบายที่ผิดพลาด และเศรษฐกิจอื่นไม่ถูกต้อง เรียนรู้ถึงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องของรัฐต่างชาติ แต่จะไม่ถูกสอนเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องของรัฐบาลตนเอง พวกเขาถูกสอนให้สรุปว่า สงครามทุกครั้งของรัฐตนเกี่ยวข้องกับด้วยนั้น เป็นสงครามเพื่อป้องกันตนเอง ในขณะที่ต่างชาติเป็นผู้รุกราน การรับราชการถูกเสนอว่าเป็นการเตรียมตัวอันสูงส่งในการป้องกันประเทศของตน แต่ไม่มีการกล่าวถึงสิ่งที่จะทำให้เขาชนตระหนักว่ากิจกรรมทางทหารของประเทศตนถ้าเป็นประเทศที่ทรงอำนาจมักเป็นการรุกรานต่างชาติมากกว่าการป้องกันประเทศของตน เด็ก ๆ มักถูกสอนว่าประเทศของตนเป็นประเทศที่ดีที่สุด (สุวรรณ สถาอานันท์ แปล. 2533 : 131-144)

เพื่อหลีกเลี่ยงข้อที่กล่าวมาข้างต้น โรงเรียนควรจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เน้นเรื่องราวที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมมากกว่าการสอนเรื่องความผิดพลาดของประเทศตนในโรงเรียน ซึ่งเราพบว่า การสอนให้เกิดข้อขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ในอิตาลียังพบในแบบเรียนของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนยังต้องขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายนโยบายของรัฐ ตลอดจนการกำหนดไว้ในหลักสูตรว่าเป็นสิ่งสำคัญ

พิพัฒน์ พสุธารชาติ (2545 : 235 - 236) ได้กล่าวถึง อุดมการณ์รัฐในแบบเรียนไว้ว่า ระบบของการปกครองใด ๆ ก็ตามจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อคนในสังคมนั้น ๆ มีความเชื่อหรือมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่รองรับกับระบบการปกครองนั้น ๆ โดยที่อุดมการณ์ทางการเมืองนั้นจะต้องได้รับ และถูกหล่อเลี้ยงเอาไว้เพื่อธำรงอยู่ซึ่งระบบการปกครองในแบบที่รัฐพึงพอใจ เมื่อเป็นเช่นนั้นรัฐจึงต้องสร้างและถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองดังกล่าว จากรัฐสู่ประชาชน และสร้างมันให้กลายมาเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่ประชาชนยอมรับ และถือเอาไว้ร่วมกันอย่างไม่เสื่อมคลาย ดังที่ กรัมสกี (Gramsci. 1971) ได้สร้างทฤษฎีเรื่องอุดมการณ์ของรัฐขึ้น โดยที่กรัมสกีเรียก อุดมการณ์ที่รัฐต้องการสร้างนี้ว่า “การครองอำนาจนำ” (Hegemony) เขาถือว่ารัฐมีส่วนประกอบ 2 ส่วน ส่วนแรกคือ สังคมการเมือง (Political Society) อันได้แก่รัฐ ซึ่งเป็นตัวแทนของการใช้กำลังอำนาจบังคับได้แก่ กองทัพ ตำรวจ รวมถึงการออกกฎหมาย ส่วนที่สองคือ สังคมพลเมือง (Civil Society) ซึ่งเป็นตัวแทนของความเห็นชอบร่วมกัน หรือประชามติ เขาเห็นว่า เมื่อใดมีความขัดแย้งระหว่างรัฐ และสังคมพลเมือง เมื่อนั้นจะเกิดการแบ่งแยก

อำนาจ กรั่มสกียังเสนอว่า การที่รัฐจะสามารถถือครองความเป็นใหญ่ (Hegemony) ได้นั้น รัฐจะต้องสามารถครอบงำอุดมการณ์ของประชาชนให้ได้ทั้งด้านการเมือง และวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้รัฐ หรือชนชั้นปกครอง จึงพยายามสร้างความชอบธรรมให้กับตนเอง ด้วยการสร้างความยินยอมพร้อมใจ และหาเสียงสนับสนุนจากประชาชนผู้ถูกรับงำ และวิธีการหนึ่งที่รัฐสมัยใหม่นิยมคือ การถ่ายทอดอุดมการณ์ของรัฐสู่ประชาชนโดยผ่านการศึกษา

จากการที่รัฐให้ความสำคัญกับความมั่นคงของรัฐเองเป็นหลัก การศึกษาของรัฐจึงมุ่งเน้นไปที่การสร้าง “พลเมืองที่ดี” มากกว่าการสร้าง “ปัจเจกชนที่ดี” เนื่องจากพลเมืองที่ดีย่อมจะเป็นประโยชน์กับรัฐโดยตรงมากกว่าปัจเจกชนที่ดี แม้ว่า รัฐจะปลูกฝังอุดมการณ์ด้านใดก็ตาม ความรักชาติและความภาคภูมิใจในชาติของตน สามารถเป็นไปในทางสร้างสรรค์โดยไม่จำเป็นไปในทางทำลายความรู้สึกรักชาติอย่างมีเหตุผล และความใจกว้างไม่จำเป็นต้องมีความรุนแรง จนก่อให้เกิดความรู้สึกละแสบแสบชาตินิยมที่ผิดเพี้ยนว่ามีความต่ำต้อยกว่าชาติตน ในประวัติศาสตร์โลกที่ผ่านมา จะพบว่า มีผู้นำของบางชาติในบางสมัยได้ปลูกฝังความรักชาติให้กับพลเมืองของตนอย่างเกินเหตุ ส่งผลให้เกิดความคิดที่จะทำลายชนชาติอื่นที่ตนเกลียดชังให้ดับสูญไป (พิพัฒน์ พสุธารชาติ, 2545 : 79)

2. พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์สังคมลาว

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) หรือเดิมเรียกว่าประเทศลาว มีพื้นที่ 236,800 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองเป็น 16 แขวง 1 กำแพงนคร และ 1 เขตพิเศษที่ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของอินโดจีน ทางทิศตะวันออกมีเขตแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ระยะทาง 1,957 กิโลเมตร ทางทิศเหนือติดกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ระยะทาง 230 กิโลเมตร และทางทิศตะวันตกติดกับประเทศไทย ระยะทาง 1,840 กิโลเมตร และทางทิศใต้ติดกับราชอาณาจักรกัมพูชา ระยะทาง 492 กิโลเมตร ประเทศ สปป.ลาว จึงมีความสำคัญในการเชื่อมโยงและร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในเขตลุ่มแม่น้ำโขง (<http://www.geocities.com/isan2121/Lao3.html>)

สปป.ลาว มีประชากรประมาณ 5.2 ล้านคน (2542) เป็นประเทศที่มีความหลากหลาย ด้านกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ละเผ่าจะรักษานับธรรมเนียมภาษาถิ่น และการแต่งกายแบบประเพณีดั้งเดิมของตนเอง พลเมืองเหล่านี้มีถึง 68 กลุ่มชาติพันธุ์ (ลาวเรียก ชนเผ่า) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 3 กลุ่มชาติพันธุ์ตามลักษณะพื้นที่ที่อยู่อาศัย ได้แก่ ลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง รัฐบาลลาวมีนโยบายให้คนทุกกลุ่มได้รับสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และสิทธิเท่าเทียมกัน มีการผลักดันให้คนลาวเทิงได้รับการศึกษาที่ทัดเทียมกับกลุ่มลาวลุ่ม ส่งเสริมการเรียนรู้เทคนิคการผลิตใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของชาติ

สุวิทย์ วีระสาธิต (2543 : 18-20) ศึกษาประวัติศาสตร์ลาว ทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองตั้งแต่ ค.ศ. 1779-1975 สรุปได้ว่า ในสมัยที่ไทยปกครองลาว (ค.ศ. 1779-1893) ไทยยังคง

ปล่อยให้ลาวใช้วิธีการปกครองแบบเดิม คือ ระบบอาญาสี่ โดยมีรัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯ มีอำนาจเป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอน รัฐบาลไทยขู่ว่าผลประโยชน์ในรูปของการเก็บส่วย มีการเกณฑ์แรงงานเป็นครั้งคราว ซึ่งต่อมาส่งผลให้เจ้าอนุวงศ์ก่อการกบฏในต้นรัชกาลที่ 3 ฝ่ายกบฏถูกปราบจนเวียงจันทน์ถูกเผา ไทยกวาดต้อนชาวลาวเป็นจำนวนมาก มาฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและภาคกลางของประเทศไทย

ในสมัยฝรั่งเศสปกครอง (ค.ศ. 1893-1954) ฝรั่งเศสได้ยกเลิกการปกครองแบบเก่าเกือบทั้งหมด ได้จัดตั้งกองต่าง ๆ ปกครองที่เวียงจันทน์โดยมีคนฝรั่งเศสเป็นผู้บริหารเกือบทุกระดับ ได้กดขี่ขูดรีดทั้งภาษีและแรงงานมากกว่าในสมัยที่ไทยปกครอง ทำให้เกิดการรวมกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศส ได้ปราบปรามอย่างรุนแรง ฝรั่งเศสได้หมดอำนาจไปชั่วคราวตอนปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งญี่ปุ่นเข้ามาปกครองแทน แต่เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามกลับออกไป ฝรั่งเศสได้กลับเข้ามาใหม่อีก ทำให้เกิดรัฐบาลลาวอิสระขึ้นมาต่อต้านโดยได้รับการสนับสนุนจากไทย ต่อมาได้เกิดขบวนการประเทศลาว จนเมื่อฝรั่งเศสพ่ายแพ้ที่เดียนเบียนฟู 1954 จึงหมดอำนาจในอินโดจีน

ในสมัยที่ลาวได้รับเอกราช (ค.ศ. 1954-1975) การพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เป็นไปอย่างล่าช้า เพราะความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝ่ายขวาและฝ่ายซ้ายในลาว โดยมีมหาอำนาจคือ สหรัฐอเมริกาได้เข้าไปแทรกแซงทั้งทางการเมืองและการทหาร ส่งผลให้ชาวลาวได้รับความยากลำบาก ในที่สุดฝ่ายซ้ายซึ่งได้รับความสนับสนุนจากกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะเวียดนามเหนือประสบชัยชนะในปี 1975 ทำให้ลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบสังคมนิยมสภาพการณ์ดังที่กล่าวมา ประเทศลาวจึงพบความยุ่งยากในการที่จะพัฒนาประเทศท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ และเป็นประสบการณ์ของประเทศโลกที่สามต้องประสบปัญหา ภายใต้ระบบทุนนิยมข้ามชาติกับปัญหาการพัฒนาประเทศ (ทวิวิวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์. 2544 :

61-63) ภายใต้ความสัมพันธ์แบบพึ่งพา (Dependency Relationship) กับโลกที่หนึ่ง บรรษัทข้ามชาติทั้งด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมที่ได้แสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานราคาถูกทางโลกที่สาม ซึ่งได้ส่งผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของผู้คน รวมทั้งสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศโดยรวม และต่อมาโลกที่หนึ่งได้บีบให้โลกที่สามเปิดเสรีทางการเงินเพื่อให้บรรษัทข้ามชาติด้านการเงินของตนเก่งกำไร และโจมตีค่าเงินแล้วทำกำไรอย่างมหาศาลซ้ำข้ามคืน โดยอาศัยความอ่อนแอและด้อยประสบการณ์

ออกุส ปาวิ (A. Pavie. 1898 : 17-38) เขียนงานชื่อ *Histoirc du Pays de Lan chhang Hom Khao* เป็นหนังสือภาษาฝรั่งเศสที่ประมวลข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองลาวโดยการแปลพงสาวดารเรื่องประวัติของอาณาจักรล้านช้างร่มขาว ในปี 1898 เริ่มต้นที่การเลือกชัยภูมิตั้งเมืองของญาติ 2 คน ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของนิทานขุนบรม จนกระทั่งขุนลาถูกของขุนบรมมาครองเมืองเชียงคอง สืบทอดมาจนถึงสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม เริ่มสมัยประวัติศาสตร์ของลาวใน คริสศตวรรษที่ 14 ลักษณะการปกครองของอาณาจักรล้านช้างในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มจะมีอุปราช หมื่น หลวง ขุนต่างๆ และมีข้า เป็นผู้ผลิตหรือรับใช้

พงศาวดารนี้ยังให้รายละเอียดเกี่ยวกับพิธีถือน้ำที่ขุนบรมให้ลูก ๆ ทั้ง 7 คน พร้อมบริวารชายหญิงจับมือสาบาน เอกสารการแปลจากพงศาวดารลาวจึงมีรายละเอียดปลีกย่อยเชิงตำนานค่อนข้างมาก ผู้แปลได้ใช้เวลาเพื่อทำความเข้าใจตำนาน กำเนิดประเทศลาวโดยมุ่งประโยชน์ทางการเมือง จากการที่ปาวีเป็นหนึ่งในชุดคณะสำรวจกลุ่มแม่น้ำโขงของฝรั่งเศสในช่วงอาณานิคม อย่างไรก็ตาม เอกสารดังกล่าวช่วยให้เข้าใจความเป็นมาของอาณาจักรล้านช้างและความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านช้างกับเขมร (นางแก้วชายาของเจ้าฟ้ารุ่ง เป็นธิดากษัตริย์เขมร) และล้านช้างกับตำนานในศตวรรษที่ 14 ได้เป็นอย่างดี

กำเนิดของชาติลาวและความหมายของคำว่าลาว ก่อนการรวบรวมเป็นอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งพบในพงศาวดารจีน (สิลา วีระวงส์. 2539 : 11-15) ได้กล่าวไว้ว่า ถิ่นดั้งเดิมของชาติลาวตั้งอยู่บริเวณภูเขาฮ้ายลาว ซึ่งอยู่ในเขตเมืองเสฉวนของจีนทุกวันนี้ และแม่น้ำโขงแถบที่พวกฮ้ายลาวตั้งอยู่นั้นเรียกว่า “เก๋าสั่ง” ซึ่งต่อมาจีนเปลี่ยนไปว่า กิวลุงเกียง แปลว่าแม่น้ำนาคทั้ง 9 หมายความว่า เป็นถิ่นฐานของชายทั้ง 9 ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของชาติลาวและกล่าวไว้อีกว่าเนื่องจากคนชาติลาวสืบสกุลมาจากนาค พวกฮ้ายลาวจึงนิยมนับถือนาค มักสักกรูปนาคใส่แขน

คลิฟตัน คีออค กล่าวไว้ว่า ลาว แปลว่า ใหญ่ หรือ คนใหญ่ หมายความว่าชาติลาวเป็นชาติใหญ่ มีคนมาก และมีความเจริญ หรือเป็นชาติที่มีอารยธรรมสูงในสมัยโบราณ โดยที่ สิลา วีระวงส์ มีความเห็นว่า ลาว เพี้ยนมาจากคำว่า หลัง, วิ, ลุง, ลวง และคำว่า ลวง เพี้ยนมาเป็น หลวง ก็ได้ ดังนั้นลาวจึงหมายความว่า ใหญ่ หรือเจริญ อย่างไรก็ตาม ชนชาติลาวได้ถือกำเนิดมาแล้วในโลก พร้อมกับชนชาติจีนนับว่าเป็นชาติเก่าที่สุดในโลกชาติหนึ่ง ซึ่งมีความเจริญไม่แพ้ชาติอื่น ๆ ในสมัยเดียวกัน

การพยายามที่จะนิยามความเป็นมาของลาว ตามความเห็นของ จิตร ภูมิศักดิ์ (2540 : 375-396) ที่กล่าวไว้ในความเป็นมาของคำสยามฯ ไว้ว่า “ลาว” มิได้แปลว่า คน เฉย ๆ หากมีความหมายถึง อารยชน หรือชนผู้เป็นนาย เป็นคำแสดงฐานะ อำนาจทางสังคม โดยเฉพาะทางการปกครองระบุชัดว่าลาวมีความหมายว่า ผู้ทรงอำนาจสูงสุด หรือผู้เป็นใหญ่ คำว่าลาวในอดีตรมีความหมายสูงส่ง และมีฐานันดรเป็นนายเหนือสังคม ความภาคภูมิใจในฐานะเป็นลาวและเป็นชนชาติลาวเกิดขึ้นมานานนับร้อยนับพันปี

แต่พวกเจ้าขุนมูลนายไทยสมัยปกครองล้านช้างเป็นเมืองขึ้น มักจะเรียก “ลาว” อย่างมีความหมายดูถูกทางเชื้อชาติ จึงทำให้ทางลาวเองก็เกิดปฏิกิริยาสะท้อนกลับคือ ถือว่าตนเป็นคนละพวกกับไทย ถึงขั้นปฏิเสธว่า ชนชาติลาวมิใช่ชนเชื้อชาติไท-ไต เอาเสียเลย ลาวคือลาว ลาวในประเทศลาวในปัจจุบัน เขาภูมิใจและทรงในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นลาวของเขาอย่างยิ่ง แต่โดยทั่วไปในทัศนะของคนต่างชาติ ต่างเผ่าพันธุ์อื่น โดยเฉพาะชาวตะวันตกมองคนลาวโดยศึกษาได้จาก บันทึกการสำรวจการเดินทางในลาวของ เอเจียน แอมอนิเย (2539 : 105-114) แปลโดย ทองสมุทร และสมหมาย ได้กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของคนลาวเกี่ยวกับการนับถือศาสนา พวกคนลาวนับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ ผีสงนางไม้ เจ้าที่เจ้าทาง เจ้ากรรมนายเวร เทวดาอารักษ์ต่าง ๆ นิสสัยใจของคนลาว พวกเข่าอ่อนหวาน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบเล่นสนุกสนาน ดร.โดเรล (Docteur thorel) ซึ่ง

เขียนไว้ว่า “คนลาวมีหน้าอกแคบและมีความแข็งแรงน้อยกว่าคนเขมร แต่ว่าเป็นคนที่มีสัดส่วนคิดว่าทุกเผ่าพันธุ์ในอินโดจีน ผู้หญิงลาวมีรูปโฉมสวยงามมาก พวกคนลาวทุกคน มีความแตกต่างกันกับคนเขมรคนสยาม และคนอานามอยู่ตรงที่ว่า กินข้าวเหนียว กินปลาอย่าง ปลาเค็ม และปลาเน่า (ปลาร้า) นั้นเป็นอาหารที่เขาชอบมาก พวกเขาชอบกินเนื้อวัวมากกว่าชาวเขมร ไม่รังเกียจที่จะกินเนื้อสัตว์ที่ตายเอง พวกเขากินแบบง่าย ๆ และลาบ เป็นอาหารที่โปรดปรานของพวกเขา การแต่งกาย ผู้ชายใช้ผ้าถุงและผ้าขาวม้าคาดบ่า หรือไม่กี่เอาผ้าขาวม้าที่คาดเอว สวมเสื้อรัดตัวแขนยาว มีกระดุมปิดที่หน้าอก พวกผู้หญิงจะนุ่งผ้าซิ่นรัดรูป

พวกเด็กผู้ชายเรียนอ่านอักษรลาวที่วัด พวกผู้หญิงสาวถูกจัดให้เรียนทอผ้าและงานบ้านต่าง ๆ พวกผู้หญิงสาวโดยทั่วไปจะสะสวยน่ารัก แต่เจ้ามารยา หลอกหลวงได้ง่ายด้วยคำพูดที่หวานหูและการล้าของหมอลำท้องถิ่น และผู้หญิงสาวลาวมีความภาคภูมิใจตัวเองในเชื้อชาติ

ลีลา วีระวงส์ (2539 : 123) ยังกล่าวถึงจารีตประเพณีและวัฒนธรรมลาวเอาไว้ว่าพลเมืองลาว มีขนบธรรมเนียมอันดี เนื่องจากธรรมชาติประเพณีมาแต่เดิม พวกเขาพูดจาไพเราะ สอนง่าย ฉลาด และปกติแล้วรักความสงบและมักพักผ่อน พวกเขามักพอใจต้อนรับชาวต่างประเทศ โดยไม่มีความรังเกียจระแวงสงสัยอะไรเลย พวกเขาประพฤติดูต่อชาวต่างประเทศอย่างอ่อนหวาน มีความซื่อสัตย์ไม่ชอบน้อโกงเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือสิ่งของใดก็ตามที่ได้จากชาวต่างประเทศ สิ่งของผู้อื่นเมื่อเขาเก็บได้ และเมื่อเจ้าของเดิมมาร้องขอคืน เขาก็ส่งคืนให้โดยดี โดยไม่คิดเอาค่ารักษาแต่อย่างใด เพียงแต่ได้รับคำขอบใจเท่านั้นก็เป็นพอ เขาถือว่าน้ำใจอันดีมีคุณค่ามากกว่าสมบัติอื่น ๆ

จึงกล่าวได้ว่างานประวัติศาสตร์นิพนธ์ พยายามที่จะสร้างตัวตนขึ้นมาบนพื้นฐานของสำนึกร่วมชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญอยู่ที่ว่าใครเขียน เขียนเพื่อใครและมีจุดประสงค์อะไรแอบแฝงซ่อนเร้นอยู่หรือไม่ เพราะการพยายามที่จะสร้างตัวตนเพื่อการมีอยู่และมีพื้นที่ขึ้นในโลก หลายประเทศได้ส่งผ่านกลไกอุดมการณ์รัฐ โดยเฉพาะสถานบันการศึกษา เพื่อให้เยาวชนของชาติถูกหล่อหลอมตามความต้องการของผู้มีอำนาจในรัฐนั่นเอง แต่หากพิจารณาลักษณะของรัฐสมัยใหม่ ถ้ากล่าวตาม L. Althusser ก็คืออำนาจผูกขาดในการควบคุมเครื่องมือแห่งการปกครองที่รุนแรงกับเครื่องมือการควบคุมทางอุดมการณ์ แต่ถ้าจะกล่าวตามแนว Gramsci รัฐจะต้องพยายามสร้างการครอบงำทางความคิดที่ดูชอบธรรมด้วย แนวความคิดของ Gramsci เมื่อถ่ายทอดมาสู่นักรัฐศาสตร์ที่มีใช้สายมาร์กซิสต์ ก็คือความคิดที่ว่ารัฐต้องมีความชอบธรรมต้องสนใจ ปัญหาเรื่องความชอบธรรมด้วย

รัฐสมัยใหม่กำลังถูกกดดัน กัดเซาะ ลดทอนลงด้วยกระบวนการโลกาภิวัตน์ เพราะเป็นกระบวนการที่เกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยี ระบบเศรษฐกิจ และระบบการเงินโลก ดังนั้นทุกรัฐในโลกจึงได้พยายามสร้างความเป็นชาติ คือ ความผูกพันในชาติพันธุ์ ภาษา สัญลักษณ์ ศิลปะวัฒนธรรมขึ้น เพื่อผูกร้อยสมาชิกของรัฐเข้าด้วยกัน ทั้งหมดนี้ถูกกระทบโดยกระบวนการโลกาภิวัตน์ ในหลายมิติยังพื้นที่

โลกถูกรอบคลุมและถูกทำให้เป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) เหมือนกันมากขึ้นเท่าใด ลักษณะการเน้นความเป็นท้องถิ่น (Localization) ก็ยิ่งปรากฏชัดมากขึ้นเท่านั้น

3. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียน

การศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในรัฐสมัยใหม่นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 24 (คริสต์ศตวรรษที่ 19) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นกลไกในการเผยแพร่อุดมการณ์ของรัฐ เพื่อสร้างความสำนึกในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ การอบรมเพาะบ่มเยาวชนในทิศทางที่ชาติต้องการ ตลอดจนภาระกิจในการถ่ายทอดสร้างสรรค์ และอนุรักษ์วัฒนธรรมชาติ เจตนารมณ์ของการศึกษาเพื่อผลิตคน และสร้างสังคมจัดเป็นระบบ และนโยบายของชาติ และยังเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมมนุษย์ ในขณะที่อุดมการณ์ชาตินิยมเป็นสิ่งจำเป็นของทุกชาติ การผลิตคนให้มีปัญญาเพื่อนำพาสังคมควรเป็นชาตินิยมแบบเสรีนิยม ที่มุ่งสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนใฝ่หาความรู้มีวิจารณญาณ มีแนวทางการใช้ชีวิต การกำหนดคุณลักษณะ มีจินตนาการถึงการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น วัฒนธรรมอื่น ขอมรับความเป็นชุมชนท้องถิ่น ขอมรับความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ เรียนรู้เพื่อฟื้นฟูชุมชน ไม่ละทิ้งท้องถิ่นประเทศชาติ อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของชาติและระดับภูมิภาค (กาญจน์ละออศรี. 2544 :7-11) แต่รัฐสมัยใหม่ที่เจริญแล้วทุกแห่งต่างมีความเห็นว่าการศึกษาคือสิ่งจำเป็นปรารถนา โดยพื้นฐานแล้วการศึกษาจะเกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคล และเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งจะช่วยส่งผลให้การเป็นพลเมืองดีและการเป็นปัจเจกชนที่ดีด้วย นอกจากนั้นความสามัคคีภายในรัฐ ซึ่งเป็นสิ่งที่การศึกษาของรัฐพยายามที่จะกระทำให้สำเร็จ (สุวรรณ สดาอนันท์. 2533 : 1-19) นอกจากนี้ “การศึกษาเกือบทั้งหมด มีมูลงูใจทางการเมืองอยู่อย่างหนึ่ง คือ เป็นสิ่งที่มุ่งส่งเสริมกำลังฐานะของชนบางกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเชื้อชาติ หรือศาสนา หรือแม้แต่กลุ่มสังคม ในการแข่งขันกับกลุ่มอื่น ๆ มูลงูใจเช่นว่านี้เป็นส่วนสำคัญที่กำหนดลงไปว่าจะสอนวิชาอะไรกันบ้าง จะให้ความรู้ในเรื่องอะไร ไม่ให้รู้ในเรื่องอะไร ตลอดจนตัดสินใจว่า นักเรียนควรจะได้รับถ่ายทอดอุปนิสัยใจคอเช่นไร” ระบบการศึกษาไม่เพียงเป็น “เครื่องบ่งชี้” ความแตกต่างระหว่างชนชั้นเท่านั้นหากแต่ยังเป็น “ต้นทุนทางวัฒนธรรม” ที่สำคัญในโลกสมัยใหม่ เพราะระบบการศึกษาได้สร้างแบบแผน มาตรฐานของพฤติกรรม คุณค่า และยังสร้างเครือข่ายของความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นหลักประกันต่อความมั่นคงต่อเมืองและและเสถียรภาพของชนชั้นผ่านการสร้าง “มารยาทผู้ดี/ความเป็นผู้ดี” ด้วยการขัดเกลาทางสังคมในระบบการศึกษา การศึกษาจึงเปรียบเป็น มาตรฐานสากล” หรือ “ตราขาย” บัตรสมาชิก / ใบผ่านทาง หรือ “ทะเบียน” ที่ใช้รับประกัน ตัดสิน บ่งชี้ ระดับชั้นทางสังคมที่สำคัญยิ่ง ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่าน และเลื่อนสถานภาพให้แก่ชนชั้นต่างๆ ในสังคม ระบบการศึกษาจึงเป็นจักรกลสำคัญในการเพิ่มจำนวนสมาชิกของชนชั้นกลางและยังเป็นสถาบันที่เป็นเครือข่ายของความสัมพันธ์ทางอำนาจที่สร้าง

หรือ จัดหา โอกาส และช่องทางในการสร้างเครือข่ายสายสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อเชื่อมโยงความเป็นกลุ่มก้อนของชนชั้นกลางที่สำคัญอีกด้วย (ชนิตา ชิตบัณญัติย์. 2545 : 213-214)

จากทัศนะและแนวคิดข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การศึกษามีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม เนื่องจากในทุก ๆ สังคมมีโครงสร้างอำนาจและค่านิยมเป็นตัวกำหนดให้บุคคลกระทำและปฏิบัติตามเพื่อเป็นบรรทัดฐานร่วมกัน และวิธีการที่จะให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุดก็คือการจัดประสบการณ์โดยให้การศึกษา

ประวัติศาสตร์ของชาวลาว คือ ประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ ประชาชนลาวเป็นเชื้อชาติที่ยืนยันเพียรมีมูลเชื้อแห่งการก่อสร้างและต่อสู้เพื่อปกป้องรักษาประเทศชาติ เจ้าฟ้าร่ม วิจารณ์ศรีผู้ปรีชาสามารถที่ได้รวบรวมเขตน่านดินแดนให้เป็นกลุ่มเป็นก้อนอันเดียวกัน และสถาปนาอาณาจักรลาวล้านช้างให้สง่าราศี (กระทรวงศึกษาธิการลาว. 2545 : 3) นั่นคือ สมัยที่ลาวมีความรุ่งเรืองในอดีต แต่เมื่อมาถึงยุคการล่าอาณานิคมของตะวันตก ประเทศลาวต้องประสบกับชะตากรรมคือ ตกอยู่ในสภาพเป็นรัฐกันชนที่ถูกกดคั้นระหว่างประเทศ เพื่อนบ้านมีอำนาจที่เหนือกว่า คือ ไทยและเวียดนาม ดังนั้นความหวั่นวิตกที่ว่าประเทศชาติจะสูญหายไปได้ขยายไปสู่ กระบวนการสร้างชาตินิยมลาว ในคริสต์วรรษที่ 19 ได้เกิดจิตสำนึกที่มีต่อการอยู่รอดของชาวลาว เหตุการณ์ต่าง ๆ และประสบการณ์ที่สำคัญในยุคนั้นได้มีส่วนในการสร้างสรรค์จิตสำนึกต่อชาติของกระบวนการชาตินิยมลาว

ประเทศลาวได้เสียอาณาเขตส่วนสำคัญและกำลังคนให้แก่สยาม หรือประชาชนพลเมืองของตนให้แก่สยาม ปัจจุบันนี้มีประชาชนลาวจำนวนมากกว่า 80 เปอร์เซนต์ อาศัยอยู่นอกเขตแดนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นรัฐประชาธิปไตย การรักษาประเทศชาติให้เป็นรัฐที่มีความเป็นเอกราช ก็ดูเหมือนว่ายังไม่แน่นอน เอกลักษณ์ของชาวลาวจึงต้องมีการส่งเสริมอยู่เสมอเพื่อให้สูญเสียแก่ไทย (ฟอลเกอร์ กราบ็อฟสกี. 2544 : 66) ในความพยายามที่จะเชิดชูผู้นำในการต่อสู้และผลักดันให้หลุดพ้นจากการครอบงำของสยาม ซึ่ง คารารัตน์ เมตตาริกานนท์ (2542 : 1 – 20) ศึกษาเอกสารลาว พบว่า ตัวเอกของเอกสารลาวคือ เจ้าอนุวงศ์ นั้นทรงถือเป็นแบบอย่างของวีรกษัตริย์นักรบผู้ยอมเสียสละเลือดเนื้อและชีวิตเพื่อกอบกู้เอกราชของลาว พื้นที่ประวัติศาสตร์ของเอกสารลาวได้ให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าสมเด็จพระเจ้าฟ้าร่มผู้ทรงรวบรวมบ้านเมืองเข้าเป็นอาณาจักรล้านช้าง นอกจากเจ้าอนุวงศ์จะได้รับการยกย่องในเอกสารลาวแล้ว ยังปรากฏว่าเจ้าราชวงศ์ เจ้าราชบุตรไ้ พระยานรินทร์ และทหารหาญลาวทุกคนได้รับการยกย่อง ยกเว้นพระเจ้ามันธาตุราช เจ้านครหลวงพระบาง อุปราษดิสะ หรือ อุปสาชดิสะ เจ้าน้อยเมืองพวน และพระยาเชียงสาซึ่งถือว่าเป็นพวกทหารทรยศหักหลัง โดยไปอ่อนน้อมฝ่ายไทย การรับรู้เหตุการณ์นี้ไม่ได้ปรากฏในพงศาวดารและประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่การรับรู้เหตุการณ์นี้ยังได้ถูกถ่ายทอดลงในหนังสือแบบเรียนลาวอีกด้วย

การสำรวจของค์ความรู้เบื้องต้นที่เกี่ยวกับชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนสองฝั่งโขง (คารารัตน์ เมตตาริกานนท์. 2546 : 1-48) ในส่วนที่เกี่ยวกับ งานเขียนประวัติศาสตร์ของลาวช่วง

ค.ศ.1975 จนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า แนวการเขียนประวัติศาสตร์ในช่วงนี้จะเน้นไปที่การต่อสู้เพื่อเอกราชนับตั้งแต่ฝรั่งเศสเข้ายึดครองถึงการต่อสู้กับสหรัฐอเมริกา และยังเป็นเรื่องของการจัดตั้งพรรคปฏิวัติ การเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเอกราช ประวัติความทรงจำที่ทำการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อปลุกพลังคนให้ลุกขึ้นทำการปฏิวัติ และยังมีงานที่เปิดพื้นที่ให้กับประวัติศาสตร์ของประชาชนเข้ามามีเนื้อที่ในประวัติศาสตร์ของชาติอีกด้วย ดังปรากฏในหนังสือแบบเรียน สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์สังคม นับว่ามีบทบาทในการผลิตงานเขียนทางประวัติศาสตร์ชาตินิยม ประเภทงานเขียนทางประวัติศาสตร์ของลาว ประเภทแรกเป็นงานเขียนเกี่ยวกับประวัติบุคคลสำคัญของลาว ประเภทที่สองเป็นงานเขียนเกี่ยวกับพงศาวดารของลาวและงานเขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทั่วไป ประเภทที่สามเขียนเป็นหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ของลาว

จากการศึกษาพบว่า หนังสือแบบเรียนลาวในช่วงนี้ที่น่าสนใจก็คือคำว่า “ชาตินิยม” เรื่อง “ชาติ” อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเด่นที่สำคัญหนึ่งในหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว รัฐบาลลาวต้องการให้หนังสือแบบเรียนนี้ เป็นชาติที่มีพัฒนาการมายาวนานขณะเดียวกันก็เป็นชาติที่ผ่านการต่อสู้อย่างอาบอาหวนของชนในชาติ ซึ่งเป็นการต่อสู้ระหว่างผู้ถูกกดขี่กับผู้กดขี่ นับตั้งแต่สมัยศักดินาลาว จนถึงสมัยจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส ญี่ปุ่นจนถึงจักรวรรดินิยมอเมริกา แม้ภายหลังพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเข้ามามีบทบาทแล้วพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ยังคงเปิดให้กับบรรดาวีรชนของชาติในทุกชนชั้นที่ได้มีส่วนช่วยเหลือกอบกู้ชาติลาวให้ได้รับเอกราช ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 ส่วน คือ

1. ในหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ยังคงพื้นที่ให้กับกษัตริย์สมัยศักดินาโดยเฉพาะ พระมหากษัตริย์ที่มีบทบาทในการสร้างชาติลาว ที่ได้รับการยกย่องที่สำคัญที่สุด คือ เจ้าฟ้าร่มเกล้าสุริยวงศา และเจ้าอนุวงศ์ผู้นำพาประชาชนขึ้นลุกฮือต่อสู้กู้ชาติ

2. หนังสือแบบเรียนลาวได้ให้ความสำคัญกับการต่อสู้ของขบวนการสามัญชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีส่วนในการต่อสู้เพื่อปลดแอกชาติให้เป็นอิสระ ได้แก่ กรณีของประชาชนอัตตะปือใน ค.ศ.1579 กรณีพระสาเชียดโง้ง ค.ศ.1819 นอกจากนั้นหนังสือแบบเรียนชั้นมัธยมปีที่ 2 ได้ให้ความสำคัญกับขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวในระยะปี ค.ศ. 1901-1937 ที่สำคัญคือ กรณีของพ่อกะดวด ชาวเมืองพวน ปลุกกระดมประชาชนขึ้นต่อต้านการเก็บส่วยอากรของพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศส ค.ศ.1901-1937 องแก้ว “ผู้มีบุญ” ค.ศ 1901-1910 องค์กมมะคำ ค.ศ.1910-1937 นายครุคำ ค.ศ.1920 หรือแม้แต่เกิดขบวนการต่อสู้ที่เมืองสิง ในปี ค.ศ.1908 ภายใต้การนำของพระยาคำลือ

3. แบบเรียนลาว เปิดพื้นที่ประวัติศาสตร์ให้ชนกลุ่มน้อยในลาวซึ่งร่วมต่อสู้เพื่อเอกราชของชาตินิยม กล่าวถึงขบวนการต่อสู้ของเผ่าม้งในระยะปี ค.ศ.1918-922 โดยมีเจ้าฟ้าปาใจ ผู้นำขบวนการปลุกกระดมเผ่าม้งลุกขึ้นต้านฝรั่งเศส

4. หนังสือแบบเรียน เปิดโอกาสให้มีพื้นที่ประวัติศาสตร์สำหรับพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ที่มีส่วนช่วยในการกอบกู้เอกราชของลาว โดยกล่าวถึงผู้นำที่สำคัญคือ การเขียนชีวประวัติของท่านโฮจิมินห์

มินห์แห่งเวียตนาม การเคลื่อนไหว ความเป็นมาของการสร้างพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน จึงเป็นการต่อสู้เพื่อเอกราชดังปรากฏในหนังสือแบบเรียนชั้นมัธยมปีที่ 2 ในบทที่ 5-7

5. ชาติดั้งเดิมของชาติในหนังสือแบบเรียนลาว เป็นจุดเด่นสูงยิ่งในการเขียนประวัติศาสตร์ลาว ในหนังสือแบบเรียนในมัธยมปีที่ 1 พบว่า ศัตรูของชาติและผู้สร้างในประวัติศาสตร์ลาวนั้นมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของลาวในแต่ละช่วงจึงมีศัตรูของชาติลาว ได้แก่ ศักดินาพม่า และที่สำคัญคือ ศักดินาสยาม ในส่วนท้ายได้กล่าวถึงจักรพรรดิลาเมืองขึ้นฝรั่งเศส นักแทรกแซงอย่างจักรวรรดินิยมอเมริกากับผู้ถูกกดขี่คือประชาชนลาว

จะเห็นได้ว่า หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว ได้แยก “มิตร” และ “ศัตรู” ของประเทศให้เยาวชนของชาติได้รับรู้ รวมทั้งมีการนำเสนอผู้นำลาวที่เป็นหุ่นเชิดให้กับต่างชาติ มีการกล่าวถึงคนทรยศต่อชาติ หรือ “ผู้สร้าง” ในประวัติศาสตร์ลาวคือ เจ้ามันธาตุราช และเจ้าน้อยเมืองพวน ผู้ร่วมมือกับสยามไว้ด้วย

ในวงการวิชาการ เมืองไทยมีการศึกษาอุดมการณ์ทางการเมืองผ่านแบบเรียนโดยที่ สุมินทร์ จูทางกุล (2529 : 193-194) ศึกษาการกล่อมเกลாதทางการเมืองโดยใช้แบบเรียนหลวงในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นสื่อเพื่อศึกษาการกล่อมเกลาคิดทางการเมืองของประชาชนในสมัยนั้น โดยชี้ให้เห็นว่ารัฐพยายามจะส่งผ่านแนวคิดรัฐประชาชาติและพยายามดักยั่วให้เกิดสำนึกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความจำเป็นและความสำคัญของการมีรัฐบาลและอำนาจรัฐในการปกป้องและ ให้ความปลอดภัยแก่ราษฎรและเน้นความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคม เพราะการศึกษาบังคับอยู่เฉพาะเจ้านายและขุนนาง และลูกหลานผู้มีอันจะกินเท่านั้น แบบเรียนที่แต่งขึ้นสมัยนั้นจึงไม่น่าจะกล่อมเกลาคิดทางการเมืองของราษฎรได้เพราะการศึกษาอยู่ในวงจำกัด ส่วนงานศึกษาของ วัชรินทร์ มัสเจริญ (2533) ใช้ทั้งแบบเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในการศึกษาความคิดทางการเมืองของรัฐไทย ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แต่เนื้อหาในแบบเรียนระดับมัธยมศึกษาไม่น่าจะส่งผลต่อความคิดของนักเรียนอย่างกว้างขวางเนื่องจากนักเรียนเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษามีน้อย แต่อย่างไรก็ตามนับว่าอุดมการณ์ทางการเมืองในสมัยนั้นได้ส่งผลต่ออุดมการณ์ทางการเมืองไทยมาจนถึงสมัยปัจจุบันงานศึกษาของ รังสิมา โฉมดี (2539) ได้ศึกษาแนวคิดหน้าที่พลเมืองในแบบเรียนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2435-2533 ส่วนใหญ่จะสรุปเนื้อหาแบบเรียนในแต่ละยุคโดยขาดการวิเคราะห์และเชื่อมโยงเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดของพลเมืองไทย ไพศาล วานิชสุจิต (2543) ศึกษาพัฒนาการของแบบเรียนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2475-2521 พบว่า ภาพสะท้อนทางสังคมจากแบบเรียนทั้งด้านการเมืองการปกครอง

ส่วนบทความของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538 : 172-195) ศึกษาแบบเรียนวิชาภาษาไทยสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นประถมศึกษาหลักสูตรปี พ.ศ. 2521 ได้เสนอว่าแบบเรียนไทยในสมัยนี้ยังคงรักษาและถ่ายทอดจิตสำนึกชาตินิยมที่เน้นรัฐมากกว่าชาติ การศึกษาภาค

บังคับและแบบเรียนเป็นปัจจัยในการผลิตซึ่งวาทกรรมอันเป็นรากฐานของโครงสร้างทางสังคม ที่เกี่ยวกับชาติไทย และเมืองไทยในแบบเรียนประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ลักขณา ปันวิชัย (2542 : 105-168) จากวิทยานิพนธ์เรื่อง “อุดมการณ์รัฐของประเทศไทย 2464-2533 ศึกษาจากแบบเรียนประถมศึกษาไทยโดยพบว่า ในแบบเรียนของหลักสูตรปี พ.ศ.2521 และ พ.ศ.2533 ในระดับประถมมุ่งเน้นที่จะสร้างพลเมืองที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ จึงได้ข้อสรุปที่ว่า ไม่มี “ชาติของประชาชน” ในแบบเรียนมีแต่ “ชาติอันเป็นที่เคารพของทวยราษฎร์” เท่านั้นในแบบเรียนไทยเกือบทุกสมัย

ผลการสำรวจองค์ความรู้ของ คารารัตน์ เมตดาริกานนท์ (2546 : 47-48) ในส่วนของการวิจัยไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับลาว ส่วนใหญ่จะเป็นสาขาประวัติศาสตร์ โดยพบว่า งานวิจัยของไทยให้ความสนใจเรื่องดังต่อไปนี้ เช่น นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2509) เรื่อง “การปราบฮ่อและการเสียดินแดน พ.ศ.2431” จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ (2516) วิฤตการณ์สยาม ร.ศ.112” พรรษา สีนสวัสดิ์ (2521) ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพฯ กับเวียงจันทน์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ.2367-2370” เสวภา ภาระพฤติ (2522) “ปัญหาการปกครองของไทยในประเทศราชหลวงพระบาง และหัวเมืองลาวระหว่างปี พ.ศ.2431-2446” สุวิทย์ ธีรศาสน์ (2523) “ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส ร.ศ.112-126 การเสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง” จินตนา พิศนาคะ (2526) “ความขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว : ศึกษาจากคหิพระยอดเมืองขวาง” อมรา พงศาพิชญ์และคณะ (2525) “การศึกษาเปรียบเทียบผู้อพยพทางบกในคำขอพหพลคนลาว คนเขมร และคนเวียดนาม” สุรัชย์ ศิริไกร (2527) “สาเหตุของการกระทบกระทั่งตามพรมแดนไทย-ลาว 1975-1981” บังอร ปิยะพันธุ์ (2529) “ประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวลาวในหัวเมืองชั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” ธวัชชัย ไพไหล (2534) “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับหลวงพระบาง เวียงจันทน์และจำปาศักดิ์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2325-2446)” กรมยุทธศึกษาทหาร (2541) “ประวัติการรบของทหารไทยกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส” จากรายชื่องานวิจัยของไทยเกี่ยวกับลาวนี้ จะพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่อง การเสียดินแดนและเป็นเรื่องความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นเมืองขึ้น ต้นทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา งานวิจัยเกี่ยวกับลาวของไทยเริ่มมีการศึกษาเพื่อที่จะเข้าใจลาวในมิติอื่นๆ มากขึ้น เช่น สุทัศน์ มั่งไธสง (2539) “ขบวนการผู้ชาวลาว : ศึกษากรณี” ลาวอิสระ” ในระหว่าง ค.ศ.1945-1949 ประภาส สุวรรณศรี (2542) “การกล่อมเกลாதองกำลังจากแบบเรียนของรัฐระดับประถมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พ.ศ. 2518-2538” ธวัชชัย พรหมณะ (2545) “ความสำคัญของการอพยพเคลื่อนย้ายกลุ่มชาติพันธุ์ในลุ่มแม่น้ำโขงต่อความเป็นเมืองสุวรรณเขตระหว่าง ค.ศ.1893-1954” โครงการวิจัยภาษาและวัฒนธรรมของชนเผ่าในแขวงเซกอง สปป.ลาว ซึ่งมีอาจารย์ธีระพันธ์ เหลืองทองคำหัวหน้าโครงการวิจัย สุวิทย์

ธีรศาสตร์ (2541) “ประวัติศาสตร์ลาว 1779-1975” และโครงการสารคดีลาวตอนล่างของ สุภชัย สิงห์
 ษะบุญย์ และคณะ (2544) ภายใต้การสนับสนุนจากโครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค เป็นต้น กล่าว
 ได้ว่าบริบททางการเมืองตลอดจนพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนสองฝั่งโขงได้เผยให้เห็นตัวตน
 ชีวิตวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงระบบคิดที่อยู่เบื้องหลังการวิจัยดังกล่าว

การให้เยาวชนได้เรียนรู้เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาจึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐใช้แบบเรียน
 ถ่ายทอดอุดมการณ์ผ่านกลไกของรัฐโดยอาศัยระบบการศึกษา ซึ่งก็พบเห็นได้โดยทั่วไปในเกือบทุก
 ประเทศ ประภาส สุวรรณศรี (2542 : 328 – 331) ศึกษาการกล่อมเกลாதองศาจากแบบเรียนของรัฐ
 ระดับประถมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
 พ.ศ.2518 - 2538 ผลการศึกษาพบว่า การกล่อมเกลายาวชนรุ่นใหม่ พรรคและรัฐได้ใช้ปัจจัยทาง
 การศึกษาเป็นเครื่องมือปลูกฝังหล่อหลอมแนวคิดใหม่คือ อุดมการณ์สังคมนิยมโดยผ่านสื่อแบบเรียน
 การปลูกฝังทางอุดมการณ์สังคมนิยมให้เกิดขึ้นกับบุคคลได้อาศัยกลไกของรัฐ ตลอดจนระบบการศึกษา
 ในระบบโรงเรียนเพื่อให้เป็นผู้มีคุณสมบัติใหม่ในด้านต่าง ๆ เพื่อจุดหมายปลายทางของพรรคและรัฐคือ
 การทำให้ประชาชนลาวทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีสำนึกร่วมความเป็นลาวเดียวกันมีความรักชาติ มีความสามัคคี
 สามารถแยกมิตรและศัตรู รักษาระเบียบวินัย รักการทำงาน เตรียมพร้อมในการรักษา สร้างชาติ และ
 ระบอบสังคมนิยม ในขณะที่ไพศาล

วานิชสุจริต (2543 : บทคัดย่อ) ซึ่งให้เห็นว่าการปลูกฝังดังกล่าวพบเห็นได้โดยทั่วไปในแบบเรียนสังคม
 ศึกษาในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาของไทย ผลการศึกษายังพบว่า ภาพสะท้อนของสังคมจาก
 แบบเรียนด้านการเมืองการปกครอง ทั้งระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่า
 รัฐบาลมีความมุ่งหมายที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงการปกครองในระบบประชาธิปไตย ด้าน
 ภูมิศาสตร์ต้องการให้เด็กรู้จักสภาพภูมิศาสตร์เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับสภาพภูมิ
 ประเทศ ด้านประวัติศาสตร์ต้องการปลูกจิตสำนึกให้รักชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์ และบรรพบุรุษ ด้านหน้าที่พลเมือง ศิลธรรม ต้องการกล่อมเกล่าให้เป็นคนดี
 อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข การปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมือง จากบทการวิเคราะห์
 หนังสือเรียนสังคมศึกษาของไทย พบว่า เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเรียนมีเนื้อหาที่มุ่งเน้นให้เกิด
 ความรู้สึกแบบชาตินิยม กล่าวคือ มีการเน้นในเรื่องของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ม
 การย้ำในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาเช่นกัน กล่าวได้ว่า แนวความคิดชาตินิยมที่ก่อตัวขึ้นมาในหมู่
 ชนชั้นนำไทย ได้สะท้อนออกมาในรูปของนโยบายและการจัดการศึกษาของไทยมาโดยตลอด โรงเรียน
 ถือเป็นหน่วยหนึ่งที่จะอบรมกล่อมเกล่าให้สมาชิกของประชาคมการเมืองยอมรับ และศรัทธาต่อ
 เจตนารมณ์แห่งรัฐ หรือกล่าวให้ชัดลงไป ก็คือ โครงสร้างอำนาจของสังคมไทยนั่นเองเพียงแต่ในระยะ
 หลังแนวคิดแบบชาตินิยมได้กลายรูปมาเป็นแนวความคิดเรื่องความมั่นคงแห่งชาติ

กล่าวได้ว่า บทเรียนต่าง ๆ ของไทยที่ใช้เป็นวิชาบังคับในหมวดสังคมศึกษามีแกนกลางอยู่ที่ การนำเสนอและต่อยอดคุณค่าความมั่นคงแห่งชาติ หากพิจารณาในแง่ของการสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานทางการเมือง ให้แก่นักเรียนแล้ว บทเรียนต่าง ๆ มิได้มีส่วนสร้างเลย ทั้งนี้เพราะว่า ขณะนี้บทเรียนของรัฐขาดความเป็นเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติ อุดมการณ์ ประชาธิปไตยจะเน้นตรงการเข้าใจธรรมชาติของความขัดแย้ง และหากจะหวังให้นักเรียนเข้าใจ ธรรมชาติดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงเนื้อหาทั้งปวงเสียใหม่ (อโณทัย วัฒนาพร. 2545 : 186-202)

แต่ในขณะเดียวกัน วารุณี โอสธารมย์ (2544 : 58) ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง ลาว ประเทศเพื่อนบ้านในแบบเรียน เป็นการสร้างภาพความขัดแย้งของกลุ่ม “เครือญาติ” ชนชาตินลาว-ไทย ที่ฝ่ายไทยมีอำนาจเหนือลาว ในอดีต ลาวเป็นญาติที่มีฐานะต่ำกว่าและเป็นเมืองขึ้นของไทย ลาว มีผู้นำที่เกียตยศต่อไทยซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์ และ “ญาติผู้พี่” เรื่องของลาวจึงเป็นจินตภาพที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อตอบสนองอุดมการณ์ชาตินิยม ที่ทำให้เห็นว่ารัฐไทยมีความยิ่งใหญ่ และมีอำนาจเหนือกว่าลาว อันเป็นปัญหามานำสู่ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดทัศนคติเชิงลบที่ทำให้การพัฒนาความร่วมมือ ในภูมิภาคเกิดความยุ่งยากมากขึ้น ซึ่งในแต่ละประเทศในภูมิภาคประกอบไปด้วยผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ก่อนการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ประชาชนเผ่าต่าง ๆ ถูกกดขี่ ขูดรีดจากชาติตะวันตก ทำให้สภาพความเป็นอยู่ลำบาก ลำบาก นโยบายจำแนกชาติพันธุ์ของชนชั้น ผู้ปกครองยังทำให้เกิดความเลวร้าย เนื่องจากประชาชนขาดความสามัคคี มีการบาดหมางดูถูก และชิงชังระหว่างชนเผ่า ภายหลังการเปลี่ยนแปลงเป็นคอมมิวนิสต์พรรคและรัฐกำหนดให้ชนชาตินลาวแบ่ง ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางชาติพันธุ์ เป็นการสร้างสำนึกร่วมทางเชื้อชาติ โดยพรรคและรัฐกำหนดให้ภาษาไทลาวเป็นภาษากลาง นำเอา วัฒนธรรมของทุก ๆ เผ่า มารวมกันเป็นวัฒนธรรมลาวรวมและให้ถือว่าวัฒนธรรมไทลาวเป็นแกน หลักการสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ ซึ่งเคยมีมาแล้วในอดีต เห็นได้จากตำนานและพงสาวดารพวน : อุดมการณ์สมานฉันท์ระหว่างเผ่าพันธุ์ จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวคิดที่ ปรากฏอย่างสืบเนื่อง ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ของลาวพวนผลการศึกษาแนวคิด พบว่า การอ้าง ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เพื่อประนีประนอมความขัดแย้งกับกลุ่มลาวหลวงพระบาง ลาวเวียงจันทน์ ข่า จีนฮ่อ และเวียตนาม ซึ่งหมอลำได้มีส่วนขยายขอบเขตเครือญาติที่มีสัมพันธ์ภาพกับเผ่าพันธุ์กลุ่ม ต่าง ๆ และยังพบแนวคิดอุดมการณ์ของผู้นำ ที่ต้องรอบรู้ด้านจารีตประเพณี หลักศีลธรรม และหลัก ทศพิธราชธรรมที่ต้องนำมาใช้ในการปกครอง

ดังนั้น ลาวเก่าและลาวใหม่โดยที่สังคมลาวได้ผ่านพัฒนาการในช่วงสำคัญ คือ ยุคของ รัฐศักดินา มาสู่รัฐอาณานิคม และเป็นสังคมนิยมในปัจจุบัน ความแตกต่างที่พบคือ แบบเรียนลาวมีสาระสำคัญอยู่ที่การสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ในสังคมใหม่ สิ่งที่ปรากฏในแบบเรียนมีมากกว่าชาตินิยม

เช่น มีเรื่องประวัติศาสตร์ ความเป็นมนุษย์ สิ่งที่เป็นกายและจิตของคนที่ปรากฏในแบบเรียน การปฏิบัติทางอุดมการณ์และวัฒนธรรมเป็นนโยบายที่สำคัญที่สุดในสังคมลาวโดยอาศัยกระบวนการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้มาตรการการศึกษาเพื่อปล้ำล้างความงมงาย ความไม่รู้ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคม เลือกรองเฉพาะมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมนิยมโดยใช้สื่อของรัฐ จะมีการสอดแทรกอุดมการณ์ใหม่ทั้งสิ้น การกล่อมเกลாத่างสังคมจากแบบเรียนระดับประถมศึกษาใน สปป.ลาว มีสาระสำคัญเพื่อสร้างความตระหนักให้เยาวชนลาวรุ่นใหม่เห็นความสำคัญของประเทศ เชื้อมั่นและศรัทธาต่อระบบการปกครองใหม่ คือ ความรักชาติ รักบ้านเกิด เมืองนอน รักประชาชนลาว รักทรัพยากร มีความสามัคคีรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความกล้าหาญอดทน เยาวชนจะต้องเตรียมพร้อมเพื่อแบกรับภารกิจในการรักษาและพัฒนาประเทศ ดังนั้นลาวเดิม คือ คนที่พูดภาษาลาว กินแบบลาว แต่ลาวในแบบเรียนจะหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศลาวทั้งหมด ความเป็นชาติได้ขยายออกไปหลังสงครามครอบคลุมชาติพันธุ์ในลาว ภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่ ทั้งหมดถือว่าเป็นลาวคือกัน (จารูวรรณ ธรรมวัตร. 2543 : 150-151)

จากการศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่หมู่บ้านเปียงหลวงพบว่า ชาวไทใหญ่มีกระบวนการเลือกรองอัตลักษณ์ขึ้นมาสร้างพรมแดนทางชาติพันธุ์ของตนหลากหลายรูปแบบ โดยเนื้อหาของอัตลักษณ์ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อยู่แวดล้อมในลักษณะท้าทาย ค่อรอง และประนีประนอมโดยเฉพาะรัฐไทยกับรัฐพม่าอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับความเป็นพื้นที่ชายแดน และสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา อัตลักษณ์ที่ถูกผลิตขึ้นที่มีเนื้อหาท้าทายอำนาจรัฐพม่าโดยตรง อาทิ บทเพลงการเมือง คำราเรียนภาษาไทใหญ่ที่ห้ามสอนในเขตอำนาจรัฐพม่า สัญลักษณ์รูปธงชาติเพื่อสร้างสำนึกเรื่องความเป็นชาติและการกู้ชาติรวมทั้งการพยายามปฏิเสธอิทธิพลของวัฒนธรรมพม่าในหลายรูปแบบ อาทิ การตัดชายชั้นของนางรำไทใหญ่ เพื่อไม่ให้คล้ายคลึงกับลิเกพม่าเป็นต้น กล่าวได้ว่า ความเป็นพื้นที่ชายแดนและสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ทำให้ชาวไทใหญ่บ้านเปียงหลวงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอยู่เสมอ สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการธำรงชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่ภายใต้กระแสเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี (วันดี สันติวุฒิมณี. 2545 : 1-2) จากผลการศึกษาเรื่อง การฟื้นฟูวัฒนธรรมของไทอาหมในรัฐอุสสัม ประเทศอินเดีย พบว่า ความพยายามในการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทอาหมให้ปรากฏในระดับสาธารณะเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อน ทั้งขั้นตอนการค่อรอง การใช้เลือกรอง นิยาม ผลิตซ้ำความหมายเพื่อขีดเส้นแบ่งความเหมือน-ต่าง ระหว่างไทอาหมกับไม่ใช่ไทอาหม ผ่านเครื่องมือและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมจากอดีตมาใช้สอดคล้องกับภาวะปัจจุบันหลายประการ ได้แก่ อาหม-นุราณจิ การเชิดชูวีรบุรุษของชาวอาหม โรงเรียนสอนภาษาไท นิยามความเป็นไทในโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ไท เวทีสาธารณะ และตราสัญลักษณ์ การประกาศตัวตนทางวัฒนธรรมด้วยการผลิตซ้ำอดีต ที่ผ่านการ

คัดสรร จัดวางตำแหน่งแห่งที่ การตอบโต้ทางสัญลักษณ์ และการต่อรองทางการเมืองนั้นได้ขยายขอบเขต ประสานความร่วมมือไปยังกลุ่มอื่นๆ อีกด้วย (คำรณพล อินทร์จันทร์. 2545 : 1)

บทความเรื่อง “ล่องโค” ในหนังสือแบบเรียนไทใหญ่ ได้ศึกษาหนังสือแบบเรียนเบื้องต้นของไทใหญ่ ซึ่งใช้สอนในวัดของชุมชนไทใหญ่ในเขตไทยและพม่าโดยชี้ให้เห็นว่า หนังสือแบบเรียนไทใหญ่มิใช่เพียงสอนให้รู้หนังสือ “อ่านออกเขียนได้” เท่านั้น แต่ได้แทรกการอบรมสั่งสอนแนวทางปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตคนไต ซึ่งสั่งสอนสืบต่อกันมา จนเป็น “อัตลักษณ์” ของไต คือ “คนไตรักชาติ รักเชื้อเครือ ชอบทำบุญ ขยันทำงาน กล้าหาญ มีจิตใจดี รักความสะอาด ความเป็นระเบียบ” และเน้นให้รักภาษาของตน โดยถือว่าภาษามีความสำคัญประดุจชีวิต เป็นสิ่งที่คนไตต้องเรียนและสืบทอดให้แพร่หลายต่อไป ข้อคิดที่ได้จากบทความให้ข้อคิดที่ว่า ในแบบเรียนหนังสือไท ยังมีประเด็นอื่นๆ ที่น่าสนใจ เช่น ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และภาษา ซึ่งน่าจะได้มีการศึกษาประเด็นอื่นด้วย (นันทริยา สาเอี่ยม. 2545 : 407-422)

กรณีเขมรเขม่นไทย ในแบบเรียนประวัติศาสตร์กัมพูชา บทความนี้ ประมวลภาพรวมของทัศนคติชาวกัมพูชาที่มีต่อประเทศไทย โดยอาศัยข้อมูลแบบเรียนประวัติศาสตร์ เพราะเห็นว่าแบบเรียนประวัติศาสตร์จัดได้ว่าเป็นแหล่งที่มาและมีอิทธิพลต่อทัศนคติความคิดของประชาชน ทำให้ทราบมุมมองส่วนหนึ่งของชาวเขมรที่มีต่อประเทศไทย ความเป็นชาตินิยมในแบบเรียนประวัติศาสตร์กัมพูชาเข้ามาเมื่อประมาณ 30 ปี ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ยังคงเน้นที่ความเป็นชาตินิยมมากกว่าที่จะแสดงให้เห็นถึงความเป็นกลางในทางประวัติศาสตร์ แบบเรียนประวัติศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษา มีความตอนหนึ่งว่า

“...การศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติไม่ใช่มิประโยชน์แต่สำหรับการสอบเท่านั้น การศึกษาจะทำให้รู้ถึงเหตุการณ์ใหญ่ๆ ในอดีตกาล รู้จักมหาบุรุษของชาติ ทราบชัดถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติ... หรือทำให้นางพบกับความทุกข์ระทมใจที่เกิดขึ้นจากขบถและต่างชาติ... ทำให้นางตั้งความคิดให้มั่นคงเต็มที่ เพื่อยกย่องและนำให้นางคิดดีงาม ประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ความรักชาติ...”

เห็นได้ว่าประวัติศาสตร์เป็นนโยบายสำหรับอบรมให้ประชาชนมีใจรักแผ่นดิน บ้านเมืองที่ตนเองอาศัยอยู่ รวมทั้งวัฒนธรรม ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้างไว้เป็นมรดกสืบมาถึงปัจจุบัน

ดังนั้นการนำแบบเรียนที่เขียนขึ้นในแนวคิดชาตินิยมมาใช้ในการเรียนการสอน ประชาชนจึงถูกปลูกฝังแนวคิดทางประวัติศาสตร์ชาตินิยมและนำไปสู่การมองและเข้าใจประวัติศาสตร์ที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้ แม้ในปัจจุบันเอกสารแบบเรียนประวัติศาสตร์ของกัมพูชาก็ยังคงเสนอภาพว่าไทยเป็นผู้รุกรานดินแดนกัมพูชา โดยเฉพาะการทำสงครามระหว่างไทย-กัมพูชา และแบบเรียนประวัติศาสตร์มักลงท้ายด้วยความที่ว่าไทยแย่งชิงดินแดนเขมร ย้อนนำมาสู่ความรู้สึกต่อประเทศไทยในแง่ลบทางลบอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ปัจจุบันรัฐบาลกัมพูชามีแนวทางการเมืองที่เน้นเรื่องชาตินิยม ย่อม

ส่งผลต่อแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งแบบเรียนย่อมส่งผลต่อผู้เรียน อันก่อให้เกิดแนวคิด และทัศนคติในลักษณะที่เป็นชาตินิยมตามไปด้วย (सानติ ภัคคีคำ. 2546 : 79-81)

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้พบองค์ความรู้ของไทยที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนใหญ่เป็นความรู้ด้านประวัติศาสตร์และเป็นประวัติศาสตร์ที่มีข้อขัดแย้งกันมาแต่อดีต โดยเฉพาะประเด็นการทำสงครามต่อกัน แบบเรียนประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศย่อมมีแนวทางและจุดประสงค์การเขียนขึ้นเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนได้เรียนรู้โดยผ่านแบบเรียน อันถือเป็นการสนองตอบต่อลัทธิอุดมการณ์ การสร้างรัฐชาติสมัยใหม่หรือการสร้างคนเพื่อรับใช้อุดมการณ์ชาตินิยม ตลอดจนการต่อต้านลัทธิอาณานิคม แต่เมื่อเหตุการณ์ในอดีตได้ผ่านพ้นและคลี่คลายมาถึงยุคปัจจุบัน พัฒนาการทางสังคมเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์แต่ละชาติ ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์ มีการรวมกันเพื่อสร้างตัวตนขึ้นมาใหม่ กระแสการรวมตัวกันเป็นท้องถิ่นนิยมเริ่มมีความสำคัญมากขึ้น งานวิจัยนี้จึงให้ความสนใจต่อการประเด็นการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรม

เราควรศึกษาประเทศเพื่อนบ้านในมิติสังคมวัฒนธรรม เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจประเทศเพื่อนบ้าน การศึกษาวิเคราะห์แบบเรียนที่เกี่ยวกับตัวตนทางวัฒนธรรม จะช่วยขยายพรมแดนองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงของเราในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

การศึกษาในมิติสังคมวัฒนธรรมที่ผ่านมา มีความหยุดนิ่งตายตัวจนเกินไป การวิจัยตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวครั้งนี้จึงใช้ แนวคิดชาตินิยม แนวคิดอัตลักษณ์ทางการเมืองและกระแสโลกาภิวัตน์มาตรวจสอบปรากฏการณ์ชีวิตวัฒนธรรม เพื่อชี้ให้เห็นความมีอยู่ของตัวตนทางวัฒนธรรมลาวอย่างมีพลวัต ทั้งนี้เพราะโลกยุคปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว และมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยที่กระแสโลกาภิวัตน์มีแนวโน้มที่จะแสดงให้เห็นอิทธิพลของปัจจัยภายนอกและภายในระดับต่าง ๆ ได้แก่ความทันสมัย การพัฒนาตามแนวทางตะวันตก ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม รัฐชาติ ที่เข้ามากระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกสังคม ให้เป็นหนึ่งเดียวแบบสากล และทำลายลักษณะสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลาย การศึกษาตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว จะช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างสังคมวัฒนธรรมไทย-ลาว ซึ่งมีความผูกพันทางสายเลือดกันมาแต่ในอดีต และอยู่ร่วมกันในภูมิภาคนี้มายาวนานอันเปรียบเสมือน " เครือญาติ " ที่ต้องรักษาสายสัมพันธ์ให้มันยืนสืบไป

บทที่ 2

ปรัชญา อุดมการณ์สังคมนิยม และพัฒนาการความสัมพันธ์ทางการเมือง การศึกษาลาว ช่วงก่อนและหลังปี 1975

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมประเภทหนึ่ง มีชีวิตอยู่ด้วยการใช้ความคิดและเหตุผลเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม มิใช่ปล่อยชีวิตให้ผ่านไปอย่างไรความหมาย แม้บางครั้งความถี่กลับมหัสจรรย์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มีอิทธิพลทำให้เกิดความหวาดกลัว แต่มนุษย์ก็พยายามค้นหาคำตอบจากข้อสงสัยนานับประการในสิ่งซ่อนเร้น และดำรงอยู่บนพื้นพิภพที่ตนอาศัย ผลจากการใช้ความคิดและเหตุผลนี้เอง กลายเป็นบ่อเกิดแห่ง “ปรัชญา” และอุดมการณ์ โดยพยายามอธิบายมวลประสบการณ์ของมนุษย์ จากความรู้และความจริง รวมทั้งสิ่งที่อยู่เหนือประสาทสัมผัส ด้วยการอาศัยความถูกต้องอิงตามหลักของศีลธรรม

อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมโลกเปลี่ยนไป อารยธรรมใหม่ก็เข้ามา ชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น ปัญหาต่าง ๆ ก็มากขึ้นเป็นเงาตามตัว คนบางกลุ่มมีทัศนะขัดแย้งไปจากความเชื่อดั้งเดิม แต่คนบางกลุ่มยังมีความเชื่อถือและปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมา กล่าวได้ว่ายังมีปัญหาอีกมากมายที่ต้องแก้ไข กลายเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์ของชีวิตที่ต้องประคับประคองตนเองเพื่อความอยู่รอด มนุษย์จึงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มีทั้งแนวความคิดเห็นด้วย คล้อยตาม และขัดแย้งกัน จนกลายเป็นปฏิปักษ์ต่อกันก็มี การเปลี่ยนแปลงนี้เองจึงเป็นผลสะท้อนจาก “ปรัชญา” และเกิดอุดมการณ์ใหม่ขึ้นมา บรรดานักคิดทั้งหลายจึงพยายามสร้างลัทธิอุดมการณ์ให้เกิดแนวทางที่นำไปสู่ปฏิบัติการเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

ด้วยเหตุนี้การสร้างอุดมการณ์จึงเป็นเหตุผลเพื่อความมั่นคงและสงบสุข กลายเป็นแนวความคิดทางการเมือง ซึ่งมีขอบข่ายกว้างแตกต่างกันไปตามความเชื่อของแต่ละสังคม ไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์ประชาธิปไตย ที่มีจุดเน้นที่การมีส่วนร่วมทางการเมือง หรืออุดมการณ์สังคมนิยม มีจุดเน้นที่ความเสมอภาคทางสังคม อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาพลวัต รูปลักษณ์ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานด้านอุดมการณ์สังคมนิยมแบบลาว แนวนโยบายพรรคประชาชนปฏิวัติลาว และนโยบายการศึกษาของชาติลาว ประกอบการอธิบายเพื่อให้ได้ภาพตัวตนคนหลายชัดเจนยิ่งขึ้นดังนี้

ระบบคิดแบบพื้นบ้านลาว

ในการศึกษา เรื่อง “วิธีคิดของคนไทย : พิธีกรรม “ช่วงผีฟ่อน” ของ “ลาวข้าเจ้า” จังหวัดนครราชสีมา ของ สุริยา สมุททูปดี และคณะ ได้นิยามคำว่า วิธีคิดของคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาปรัชญาว่า หมายถึง “หลักการหรือเหตุผล ในทางวัฒนธรรมที่ให้ค้ำค้ำ และความหมายต่ออุดมการณ์ของการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม ประกอบด้วย 3 ระบบใหญ่ๆ ที่สัมพันธ์กันคือ 1) ระบบ

คุณค่าทางศีลธรรมและจิตวิญญาณ 2) ระบบภูมิปัญญาสำหรับการจัดการกับความสัมพันธ์ทางสังคมของคน และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติแวดล้อม และ 3) ระบบอุดมการณ์อำนาจที่แสดงศักดิ์ศรีและสิทธิของความเป็นมนุษย์ (ตามธรรมชาติ)”

จากนิยามดังกล่าวน่าจะมีที่มาจากการสังเกตองค์ความรู้ในสังคมที่มาจาก “ความเชื่อ วรรณคดี ศิลปะ ประวัติศาสตร์ สังคมและธรรมชาติ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของสังคม”

เมื่อพิจารณาเนื้อหาตามนิยามข้างต้นน่าจะสรุปได้ว่า วิธีคิดน่าจะเกี่ยวข้องกับโลกทัศน์ (World view) ความรู้ (Knowledge) หรือ ภูมิปัญญา (Wisdom) (สุริยา สมุทคุปดี. 2540 : 36-37)

ส่วนนักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน คือ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) ได้เสนอว่า “ความคิด” (Thought) ดูได้จาก 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นกระบวนการ และส่วนที่เป็นผลผลิตหรือตัวความคิด ความคิดจึงมีความหมายครอบคลุมทั้งสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นและเป็นในหัวสมองของคนและสิ่งที่ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นการกระทำหรือพฤติกรรม ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม (Clifford Geertz. 1983 : 147-148)

ดังที่กล่าวในทางมานุษยวิทยาจึงให้ความสนใจผลผลิตของความคิดที่ถูกถ่ายทอดตั้งสมอยู่ในรูปของสัญลักษณ์ ระเบียบแบบแผนของแต่ละวัฒนธรรม เช่น ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม จารีต ประเพณี กฎหมาย ฯลฯ ผลผลิตของความคิดจึงน่าจะอยู่ในรูปของความเชื่อ และพิธีกรรมทางศาสนา ภาษาและวรรณกรรม ตลอดจนพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและการเมือง กระบวนการคิดจึงน่าจะอยู่เบื้องหลังของพฤติกรรมดังกล่าว โดยผ่านทางสัญลักษณ์โดยเฉพาะภาษา เพื่อมุ่งที่จะสื่อสารกับสมาชิกของสังคม

ในทางมานุษยวิทยา จึงแบ่งวิธีคิดได้ 2 วิธี คือ

1. วิธีคิดสมัยเดิม ถูกกำหนดด้วยความเชื่อทางไสยศาสตร์ ศาสนา และประสบการณ์ชีวิต
2. วิธีคิดสมัยใหม่ ถูกกำหนดโดยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากกว่าไสยศาสตร์

กล่าวได้ว่าวิธีคิดเป็นผลผลิตทางประวัติศาสตร์ อุดมการณ์และอำนาจมนุษย์ไม่อาจคิดได้หากปราศจากการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรม (สุริยา สมุทคุปดี. 2540 : 40-41)

องค์ความรู้ระบบคิดของลาว

ตามความเห็นของ ดร.สุเนต โพธิ์สาน นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ประเทศลาว มองว่า “ระบบคิด” ของลาวเป็นองค์ความรู้ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวนานข้ามกาลเวลา จากยุคอาณาจักรล้านช้างสู่สมัยฝรั่งเศส สู่ลัทธิมาร์กซ์ และกระทั่งถึงยุคจินตนาการใหม่

ในสมัยอาณาจักรล้านช้างเป็นระบบคิดแบบผี พราหมณ์ และพุทธ ส่วนสมัยที่ฝรั่งเศสปกครองลาว คนลาวได้รับอิทธิพลตามแบบฝรั่งเศสหรือที่เรียกว่า แบบตะวันตก จากนั้นจึงได้นำลัทธิมาร์กซ์เข้า

มาสู่ระบบคิดและสุดท้ายก็เข้าสู่ยุคหันเปลี่ยน “จินตนาการใหม่” เพื่อปรับเปลี่ยนประเทศสู่แนวทางกลไกระบบตลาดเสรี

หากพิจารณาระบบคิดของคนลาว จำเป็นต้องพิจารณาในมิติที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของชาตินั้น เพราะพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ลาว ก็คือ พัฒนาการทางความคิดของลาวนั่นเอง และความคิดนี้เป็นตัวกำหนดการพัฒนาประเทศ ซึ่งผ่านขบวนการวิวัฒนาการมาโดยลำดับ

องค์ความรู้ของระบบคิดแบบพื้นบ้านลาวที่ส่งผ่านจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งจนกลายเป็นที่ยอมรับ เชื่อถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตในสังคมลาว ทั้งเป็นระเบียบแบบแผนการจัดระเบียบสังคมที่มีมานาน

องค์ความรู้และระบบคิดสมัยล้านช้างมีที่มาจากแหล่งต่างๆ คือ

1. วรรณกรรมพื้นบ้านที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เทพนิยายพื้นสืบ นิทาน คำทาย

สุภาษิต

2. วรรณกรรมบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยล้านช้างมีวรรณกรรมเป็นจำนวนมาก
3. การอบรมสั่งสอนกล่อมเกล้า ด้านจริยธรรม ข้อเคลา การยึดถือตามจารีตประเพณี
4. การอบรมบ่มเพาะ เช่น การเข้าวัดฟังธรรม อันถือ เป็นวิถีชีวิตทางสังคมลาว
5. การเข้าร่วมในพิธีกรรมต่างๆ เช่น การไหว้ผี ตามระบบอบรมความเชื่อของท้องถิ่น
6. การร่ำเรียนตามหลักสูตร คือ “แบบมนน้อย มนกลาง มนหลวง” ให้อ่านออกเขียนได้

สมัยอยู่ภายใต้การปกครองฝรั่งเศส คนลาวได้นำเอาความทันสมัยแบบตะวันตกเข้ามาสู่สังคมลาว แม้จะไม่มีอิทธิพลต่อสังคมลาวทั้งหมด แต่อิทธิพลดังกล่าวได้ส่งผลต่อระบบการศึกษา ซึ่งถือว่าลาวได้รับจากฝรั่งเศส เห็นได้จากการกำหนดวันที่ 7 ตุลาคม เป็นวันครู หรือวันการศึกษาแห่งชาติที่ครูลาวคือครูดำ เป็นผู้สอนตามแบบฝรั่งเศส

ในสมัยที่ลาวต่อสู้เพื่อขับไล่ฝรั่งเศส คนลาวจำนวนหนึ่งได้เรียนรู้ทฤษฎีการปฏิวัติ หรือลัทธิมาร์กซ์ เมื่อนำลัทธินี้มาใช้เพื่อการต่อสู้กู้ชาติให้ได้รับการปลดปล่อยจนได้เอกราช คนลาวส่วนหนึ่งได้เรียนลัทธิแนวคิดมาร์กซ์จากเวียตนาม และสหภาพโซเวียต

ในยุคที่อเมริกาเข้ามาแทรกแซงลาวนั้นเป็นสมัยระบอบราชอาณาจักรลาวได้มีการนำแนวคิดแบบอเมริกาเข้ามา โดยเฉพาะเกิดขึ้นนิคมพวก “ฮิปปี้” หรือ “จิ้งไก่” สวมกางเกงขาสั้น ไร้ผมยาว ตามแบบอย่างสมัยนิยมฝรั่ง ในส่วนการรับแนวคิดลัทธิมาร์กซ์-เลนิน โดยเฉพาะฝ่ายปฏิวัติกลุ่มผู้นำของลาวได้รับอิทธิพลโดยตรง ต่อมาลาวมีโรงเรียนทฤษฎีอยู่ที่ท่าขอนเพื่อสอนด้านทฤษฎี โดยมีองค์กรที่รับผิดชอบ คือ คณะโคสธนาอบรมสูงนากพัก”

ในยุคจินตนาการใหม่ หรือระบบคิดแบบใหม่ ภายหลังจากการล่มสลายของระบอบสังคมนิยมยุโรปตะวันตก ทำให้ลาวหันเปลี่ยนเพื่อการปรับประเทศให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสากล สังคมนิยม

ใหม่ที่แตกต่างกันไปจากเดิมเป็น Neo-Marxist ซึ่งสังคมนิยมในแต่ละประเทศก็จะมี ความแตกต่างกัน (สุนทร โททิตาน. 2547 : 1-3)

แม้ว่าระบบคิดแบบลาวจะมีการวิวัฒนาการตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ระบบคิดที่ยังคงดำรง อยู่คือ ชุดความคิดที่เป็นอุดมการณ์แบบผี พราหมณ์ พุทธ นับว่ามีอิทธิพลต่อแนวคิดแบบพื้นบ้านของ ลาวมากที่สุด

ความเชื่อเรื่อง “ผี” เป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนลาว โดยมีฐานคิดมาจากการนับถือบรรพบุรุษ ของตน โดยมีสาเหตุมาจากการเชื่อในเรื่องบุญคุณของคน ซึ่งเป็นความเชื่อที่ดี ความเชื่อเรื่องผีที่ยังเห็น เป็นประจักษ์คือ มีหอผีประจำหมู่บ้าน ผีบ้าน ผีเรือน ผีปู่ตา ถ้าศึกษาจากพงสาวดารจะเห็นความเชื่อถือผี ของคนลาวมีวิวัฒนาการมานาน จากผีที่ไม่มีตัวตน มาสู่ผีที่มีตัวตน คือ ผีบรรพบุรุษ ซึ่งมี 3 ระดับ คือ ผีเรือน ผีเสื้อบ้าน ผีเสื้อเมือง กล่าวได้ว่าเมื่อผู้ตายไปมีคุณงามความดีจะกลายเป็นผีตามระดับ กรณีผีเมือง เป็นคุณความดีระดับสูง เช่น นางสีเมือง ปู่เยอฆ่าเขย สิงแก้วสิงคำ ซึ่งได้กลายเป็นผีเสื้อเมือง เป็นต้น

ความเชื่อในลัทธิพราหมณ์ ได้รับอิทธิพลผ่านทางราชสำนักจะประกอบพิธีกรรมใดมักมีพราหมณ์ เข้ามาเกี่ยวข้อง ในราชสำนักลาวจะมีปราชญ์ประจำราชสำนัก เช่น นอระสิง นอระเสด นอระเคด นอระ นาราย เป็นเจ้าพิธี ในระยะหลังตำแหน่งนี้หายไปคงเหลือไว้เฉพาะ “พราหมณ์”

ความเชื่อในพระพุทธศาสนา ระบบคิดพื้นบ้านลาวที่เกี่ยวกับพุทธศาสนายังมีความเข้มข้นใน สังคมลาวนับเนื่องมาจากอดีต ถือเป็นการรู้ที่ส่งต่อ ทั้งนี้เนื่องจากพระพุทธศาสนาได้รับการเอาใจใส่ จากผู้นำลาวมาทุกยุคทุกสมัย เช่น สมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม ที่พระองค์ทรงส่งเสริมพระพุทธศาสนา สมัยพระเจ้า โททิตานราช ซึ่งปรากฏว่ามีการห้ามนับถือผี สั่งให้ลื้อหอผี ส่งผลให้การนับถือพระพุทธศาสนาฝังคง ควบคู่สังคมลาวมาโดยตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน ด้วยปรัชญาคำสอนที่มีแก่นสาร

ระบบคิดของลาวในปัจจุบัน

ลาวเคยตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของฝรั่งเศส ตั้งแต่ปี 1893 – 1954 รวม 61 ปี ในปี 1940 ได้เกิดขบวนการต่อต้านไทย โดยฝรั่งเศสเป็นผู้ยื่นอยู่เบื้องหลัง โดยการรื้อฟื้นวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี แบบลาวเพื่อให้แตกต่างไปจากไทย

อิทธิพลฝรั่งเศสส่วนหนึ่งเป็นข้าราชการระดับสูงของลาวโดยตรง เห็นได้จากมีการตั้งสโมสร ข้าราชการลาว มีการพบปะสังสรรค์กัน มีการถกเถียงกันแบบฝรั่ง เป็นการถกเถียงแบบเคร่งเครียดแล้วก็ “ด่าออก” และบ่มิหยัง นอกจากนั้นฝรั่งเศสยังพยายามนำคริสต์ศาสนามาเผยแพร่ให้กับคนลาว แต่ไม่ได้ ได้รับความนิยม

การที่ฝรั่งเศสนำภาษาตนเองมาใช้ในระบบการเรียนการสอนทำให้คนลาวสามารถพูดฝรั่งเศส ได้ตลอดระยะเวลา 61 ปี ที่ฝรั่งเศสปกครองทำให้ลาวได้รับแนวคิดแบบตะวันตกโดยเฉพาะด้านการจัด การศึกษาของลาว (สุนทร โททิตาน. 2547 : 23-26)

สปป.ลาว : ชาติ วิทยาศาสตร์ และมหาชน ลาวทุกวันนี้ เป็นสมาชิกหนึ่งของกลุ่มประเทศอาเซียน และเมื่ออย่างเข้า ปี 2005 มีอายุครบ 30 ปี ที่เปลี่ยนระบอบการปกครองในปี 1975 ทำให้ลาวมองอนาคตต่อระบบคิดของลาวให้เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายจินตนาการใหม่ โดยเริ่มตั้งแต่ปี 1986 การเปิดรับสู่โลกทุนนิยม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ ค่านิยม อุดมการณ์ใหม่ตามการเปลี่ยนแปลงของโลกอันเป็นผลของอิทธิพลโลกยุคโลกาภิวัตน์

องค์ความรู้เกี่ยวกับระบบคิดพื้นบ้านแบบลาวมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจากสมัยล้านช้างนับถือผี พราหมณ์ พุทธ สู่ลัทธิจักรวรรดินิยมอเมริกาที่มีทุนนิยมเป็นอำนาจ จนกระทั่งถึงลัทธิมาร์กซ์เน้นปฏิวัติและปลดปล่อย และจินตนาการใหม่เป็นความคิดใหม่ภายหลังการล่มสลายของระบอบสังคมนิยมลาวจึงจำเป็นต้องปรับวิธีคิดใหม่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับพุทธศาสนาเพราะวัฒนธรรมของลาวผูกพันกับพุทธศาสนามาก ระบบคิดพื้นบ้านลาวจึงเป็นแบบผี พราหมณ์ พุทธ และพรรค โดยต้องคิดให้สอดคล้องกับลักษณะชาติ วิทยาศาสตร์ และสากลซึ่งเป็นการคิดแบบรวมศูนย์เป็นสิ่งสำคัญของระบอบสังคมนิยม เพราะพรรคได้กำหนดนโยบาย รัฐนำไปปฏิบัติ พรรคและรัฐจึงดำรงอยู่ด้วยกัน ซึ่งต้องพิจารณาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ วรรณคดี และภูมิศาสตร์ เพราะคนลาวถือว่าพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ก็คือพัฒนาการทางความคิดของคนลาว และความคิดยังเป็นตัวกำหนดการพัฒนาประเทศ

แนวนโยบายพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

ภายหลังประเทศได้รับการปลดปล่อยและสถาปนาเป็น สปป.ลาว ในวันที่ 2 ธันวาคม 1975 พรรคและรัฐได้เอาใจใส่ในสองยุทธศาสตร์ คือ การปกป้องรักษาและสร้างประเทศชาติ ตามแนวทางสังคมนิยมในระยะ 25 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในระยะที่มีการปฏิบัติแผนการ 5 ปี ครั้งที่ 4 (1996-2000) ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่และรายได้ของประชาชนได้รับการปรับปรุงดีขึ้น เห็นได้จากในปี 2000 GDP เฉลี่ยต่อหัวคนได้ 350 ดอลลาร์ ค่าครองชีพ 500 ดอลลาร์ แม้จะลดลงจากปีที่ 1995 โดยเฉลี่ยต่อหัวคน 380 ดอลลาร์ ทั้งนี้เป็นผลมาจากวิกฤตการณ์ด้านเศรษฐกิจการเงินในช่วงปี 1997-1999

ในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ใน 25 ปี ผ่านมา ด้านสังคมและวัฒนธรรมได้มีการขยายตัว การพัฒนาด้านนี้ ซึ่งเป็นหนึ่งใน 8 แผนงาน ได้มีการปฏิบัติตามทิศทางของกองประชุมใหญ่ ครั้งที่ 6 ของพรรค เกี่ยวกับประชากร โดยมีการรับรองนโยบายแห่งชาติด้านประชากรและการพัฒนาของ สปป.ลาวฉบับแรก

เกี่ยวกับด้านการศึกษา ได้มีการเร่งพัฒนาครู พัฒนาหลักสูตร หนังสือ แบบเรียน กฎหมาย การศึกษาและออกกระเปียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารและการคุ้มครองการศึกษา ทำให้ประชาชนตื่นตัวด้านการศึกษา ในปี 2000 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมดมากกว่า 1.1 ล้านคน เปรียบเทียบกับปี 1976 เพิ่มขึ้น 3.2 เท่า ในปี 1975-1976 ทั่วประเทศมีนักเรียนมัธยมตอนปลายเพียง 2,717 คน มาถึงปี 1999-2000 มี

นักเรียน 77,209 คน เพิ่มขึ้นกว่า 20 เท่า การรู้หนังสือของประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปมี 74 % อัตราเข้าเรียนของเด็ก 73.3 % และได้มีการตั้งมหาวิทยาลัยแห่งชาติขึ้น

ด้านวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ในแต่ละท้องถิ่นได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาอย่างกว้างขวาง ประชาชนลาวบรรดาเผ่า สามารถรับข่าว สารความรู้ และความบันเทิงอย่างกว้างขวาง ปัจจุบันได้ขยายสถานีวิทยุ 12 แห่งและโทรภาพ 18 แห่งทั่วประเทศ และก่อสร้างหอวัฒนธรรมแห่งชาติ และหอพิพิธภัณฑ์โกสอน พมวิหาน แล้วเสร็จ

แต่อย่างไรก็ตามในความสำเร็จที่ผ่านมาได้มีการสรุปจุดอ่อนของการพัฒนาที่ผ่านมาไว้ดังนี้

1. ระดับการขยายตัวของเศรษฐกิจ สังคม ที่ผ่านมายังต่ำ ทั้งนี้เป็นเพราะยังขาดแคลนทุนวัตถุดิบก่อสร้าง และสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนใหญ่ยังนำเข้าจากภายนอก
2. การนำแผนนโยบายไปสู่แผนงานและโครงการ โดยละเอียด แผนงาน และท้องถิ่นยังไม่ได้เต็มศักยภาพ ทำให้ตัวเลขไม่เป็นไปตามแผนการ 5 ปี ครั้งที่ 4 ที่วางไว้ เช่น การเพิ่มขึ้นของ GDP กำหนดไว้ 8-8.5 % ต่อปี แต่ปฏิบัติจริงได้ 6.2 % ต่อปี
3. โครงสร้างเศรษฐกิจ กลไกกรรม ป่าไม้ อุตสาหกรรมและการบริการ ไม่ได้ได้รับการเอาใจใส่ในทางปฏิบัติให้เกิดรูปธรรมอย่างแท้จริง เศรษฐกิจไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ยังเน้นไปที่การบริการที่ไม่ได้ส่งเสริมการผลิต การลงทุนยังเน้นไปที่การพัฒนาพื้นฐาน โครงสร้างเป็นส่วนใหญ่ ขาดประสิทธิภาพ ไม่ได้ผลักดันการผลิตโดยตรง รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เท่าที่ควร
4. การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาคยังน้อยไม่เป็นระบบที่กลมเกลียว ไม่เด็ดขาดเข้มงวด การปฏิบัติของบรรดาแผนงานต่าง ๆ ยังต่ำ วินัยด้านการเงิน การประหยัด ยังไม่ดี ดังนั้นจึงทำให้การคุ้มครองเศรษฐกิจมหภาคไม่เป็นไปตามขอบเขตแผนการที่วางไว้
5. การขยาย 8 แผนงาน บุริมสิทธิ์ของรัฐบาลให้เป็นโครงการ โดยละเอียดยังล่าช้า เช่น แผนงานผลิตสินค้า การขยายอุตสาหกรรมปรุงแต่ง แผนงานยุติการฉ้อโกงป่าทำไร่ ยุติการปลูกฝิ่น และลดยาเสพติด แผนงานขยายการบริการและอื่น ๆ ยังไม่ได้มีการกำหนดอย่างชัดเจน และไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรง
6. การปฏิบัติตามแผนโครงสร้างเศรษฐกิจ หลายส่วนยังไม่ได้ส่งเสริม ระดมความสามารถอย่างเต็มที่ ภาคส่วนอื่นของการลงทุน ส่วนใหญ่ยังเป็นการลงทุนของรัฐ ส่วนการดึงดูดการลงทุนจากภาคเอกชนภายในและต่างประเทศยังไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง
7. การคุ้มครองบริการของรัฐยังขาดระเบียบ การขาดความเด็ดขาด การปฏิบัติตามกฎหมายที่มีอยู่แล้วยังมีการฝ่าฝืน การประสานงาน การแบ่งความรับผิดชอบระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ยังไม่ดี องค์กรรัฐมีขนาดใหญ่และซับซ้อนมากเกินไป พนักงานปฏิบัติการยังไม่เพียงพอโดยเฉพาะในท้องถิ่นต่าง ๆ

8. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในด้านคุณภาพยังเปลี่ยนแปลงช้า การปฏิบัติตามเป้าหมาย การศึกษาภาคบังคับ ยังทำไม่ได้เท่าที่ควร เช่น ปัญหาขาดแคลนครู ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ขาดช่างเทคนิค และกรรมกรชำนาญงานยังไม่เพียงพอ การแก้ไขปัญหาการว่างงานและยกระดับช่างฝีมือแรงงาน ยังทำได้น้อย การคุ้มครองวัฒนธรรมยังไม่เป็นระบบ ปัญหาสังคมทั้งเมืองและชนบทเกิดขึ้นแต่การแก้ไข ยังช้าและไม่ศักดิ์สิทธิ์

ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการปฏิบัติยังไม่เข้มงวด ตามแนวทางเศรษฐกิจที่พรรควางออก ยังขาดความเข้าใจกลไก เศรษฐกิจการตลาด การจัดตั้งและกลไกการประสานงาน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการค้นคว้าวิจัยและวางแผนการอย่างเป็นวิทยาศาสตร์

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ

การพัฒนาการทางเศรษฐกิจของ สปป. ลาว แบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ ช่วงปี 2518-2528 จากระบบการปลดปล่อยมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมและปี 2529-ปัจจุบัน จากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาเป็นเศรษฐกิจระบบตลาด ด้วยการนำใช้ “นโยบายจินตนาการใหม่” (NEM : New Economic Mechanism) หลังจากการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ในปี 2518 ลาวได้ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเป็นเวลานาน (2518-2528) ความสัมพันธ์ทางการค้ามุ่งเน้นประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เป็นหลัก ทำให้เศรษฐกิจลาวซบเซา ประสบปัญหาความยุ่งยาก ปัญหาความยากจน การขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค ปัญหาเงินเฟ้อ ปัญหาการบริหารงาน และการผลิตที่ไร้ประสิทธิภาพ รัฐบาลลาวจึงได้ทบทวนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ พร้อมทั้งเริ่มกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขึ้นครั้งแรกในปี 2524

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 ปี 2524-2528 เน้นการพึ่งพาตัวเองทางการเกษตร โดยเฉพาะผลผลิตข้าว สนับสนุนอุตสาหกรรมท้องถิ่น โดยใช้วัตถุดิบด้านการเกษตรและป่าไม้ พัฒนาอุตสาหกรรมส่งออก แต่ยังคงเน้นการค้ากับกลุ่มประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ผลปรากฏว่าเศรษฐกิจเติบโตต่ำกว่าเป้าหมาย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 2 ปี 2529-2533 นำเอานโยบาย “จินตนาการใหม่” (NEM : New Economic Mechanism) มาใช้โดยเน้นความสำคัญของระบบราคาที่เป็นไปตามกลไกตลาด และการบริหารในเชิงธุรกิจมากขึ้น และอาจกล่าวได้ว่า การใช้นโยบายจินตนาการใหม่เป็นผลสืบเนื่องมาจาก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศสังคมนิยมแกนนำ ซึ่งเป็นช่วงที่โซเวียตเปลี่ยนมาใช้นโยบาย Perestroika และเวียดนามเปลี่ยนมาใช้นโยบาย Doi Moi โดยที่ลาวได้ยึดถือทั้งสองประเทศเป็นแนวทางการพัฒนา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 3 ปี 2534-2538 เน้นระบบการค้าเสรี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 4 ปี 2539-2543 เน้นระบบการค้าเสรี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 ปี 2544-2548

โดยในปีแรกของการใช้แผนดังกล่าว พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้จัดประชุมสมัชชาพรรค ครั้งที่ 7 ที่ประชุมได้กำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาประเทศ เป็นระยะสั้น (ปี 2544-2548) ระยะกลาง (ปี 2553) และระยะยาว (ปี 2563) โดยกำหนดเป้าหมายหลักไว้ดังนี้

1. ให้ประเทศลาวพ้นจากสถานะของประเทศพัฒนาน้อยที่สุด (LDC) ภายในปี 2563 (ค.ศ. 2020)
2. เพิ่มรายได้ประชากรเป็น 3 เท่าของปี 2544 (ค.ศ. 2001) ภายในปี 2563 (ค.ศ. 2020)

เข้มนุมงการพัฒนาระเทศ

ยุทธศาสตร์พื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาแ่่นนี้ถึงปี 2020 และ 2010

1. สภาพแวดล้อมสากลแนวโน้มทางโลกในศตวรรษที่ 21 ยังมีความ

เปลี่ยนแปลงอย่างสับสน แ่่นนี้มีแนวโน้มการร่วมมือและรวมตัวกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มตลาดร่วมยุโรป (EU) เขตการค้าเสรีของอเมริกาเหนือ (NAFTA) กลุ่มร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย - แปซิฟิก (APEC) กลุ่มร่วมมือการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) และอื่น ๆ อันเป็นผลมาจากการก้าวกระโดดของเทคโนโลยีข่าวสาร ส่งผลต่อเศรษฐกิจการค้าและการลงทุน เชื่อมโยงกัน โดยเรียกว่าโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการแข่งชันที่เข้มชันขึ้น

ทำให้ลาวเองต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้ประเทศชาติหลุดพ้นจากสภาวะความด้อยพัฒนา

2. สภาวะความเป็นจริงของประเทศลาว ถ้าเปรียบเทียบกับประเทศในภาคพื้น

และสากล สปป.ลาว ยังเป็นประเทศด้อยพัฒนา ความยากจนของประชาชนลาวมากถึง 39 % โดยเฉพาะในเขตชนบทห่างไกล กว่า 80 % เป็นกสิกรทำการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเอง ระบบการศึกษา สาธารณสุข ยังล้าหลัง ยังขาด “สะติชาด เอกะลาด เป็นเจ้าตนเอง” ขาดความรู้เรื่องการพัฒนา การก้าวสู่สังคมนิคมยังมีน้อย

ระดับการพัฒนา มีความแตกต่างกันมากระหว่างเมืองกับชนบท ส่งผลให้ขาดความสามารถในการแข่งชันระดับสากล แ่่นข้อได้เปรียบของลาวที่ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดินฟ้าอากาศเหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ป่าไม้หลายชนิดมีค่า มีแหล่งน้ำ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมีหลากหลาย มีที่ตั้งอยู่ใจกลางของภูมิภาค เป็นทางผ่านสำหรับการค้าขายแลกเปลี่ยนและการท่องเที่ยว

จากสภาวะแวดล้อมและสภาพความเป็นจริงของประเทศลาวดังที่กล่าว ส่งผลให้มีการกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์และการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ของประเทศจากนี้ถึงปี 2020 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมใน 5 ปี (2001-2005) (กะชวงสี่กสะทิกาน. แผนยุทธศาสตร์การสี่กสะ. 2001 : 1 - 5)

ทิศทางรวมของการพัฒนา

1. การพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ต้องดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ให้เกิดความสมดุลระหว่างการเติบโตด้านเศรษฐกิจกับการพัฒนาด้านวัฒนธรรม สังคม การรักษาสภาพแวดล้อมให้ยั่งยืน
2. การพัฒนาจะต้องเกิดความสมดุล ระหว่างแขนงเศรษฐกิจและสังคม ระหว่างเมืองและชนบท ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ รับประทานการกระจายรายได้อย่างยุติธรรม
3. การพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ต้องควบคู่ไปกับการปรับปรุง ก่อตั้งระบบการเมืองการปกครองให้เข้มแข็ง ส่งเสริมความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่น ส่งเสริมประชาธิปไตยประชาชน ภายใต้การนำพาอย่างเป็นเอกภาพของพรรค
4. ใช้จุดแข็งของประเทศ กับการฉวยโอกาสของยุคสมัยเพื่อให้ประเทศมีบทบาทในด้านความสัมพันธ์และร่วมมือในภาคพื้นและสากล
5. การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ต้องควบคู่ไปกับการป้องกันชาติ ป้องกันความสงบ เพื่อรับประทานเสถียรภาพและความมั่นคงของชาติ

แนวนโยบายเศรษฐกิจดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ลาวมุ่งสู่เศรษฐกิจการตลาด การอุตสาหกรรม การบริการ โดยรัฐบาลมุ่งแผนงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แผนงานพัฒนาชนบท เพื่อจัดปัญหาความยากจน การพัฒนาดังกล่าว รัฐได้ออกกฎหมายและระเบียบการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมธุรกิจของรัฐ และเอกชน เพื่อการแข่งขัน อันเป็นพื้นฐานการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและความทันสมัย เพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

จุดหมายรวมและความคาดหวังถึงปี 2020 มีดังนี้

ทำให้ประเทศหลุดพ้นออกจากสภาวะด้อยพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม มีการพัฒนาการผลิต ด้านกิจกรรม อุตสาหกรรมและการบริการ มีการขยายตัวและทันสมัย ความยากจนได้รับการแก้ไข การศึกษาและการบริการสาธารณสุขได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง วัฒนธรรมอันดีงามของชาติของประชาชน บรรดาเผ่าได้รับการส่งเสริม สวัสดิการสังคมพื้นฐานได้รับการประกัน มีบุคลากรกำลังแรงงานที่มีความสามารถ สังคมมีความสงบปลอดภัย ระบบการเมืองมีพรรคแกนนำที่เข้มแข็ง มีการร่วมมือกับสากลอย่างกว้างขวาง

ถึงปี 2020 คาดจะเนจำนวนพลเมืองจะมีประมาณ 8.3 ล้านคน อัตราเพิ่มเฉลี่ย 2.2 % ต่อปี รายได้เฉลี่ยต่อหัวระหว่าง 1,200 – 1,500 ดอลลาร์สหรัฐ ประชาชนรู้หนังสืออายุ 15 ปีขึ้นไป 90% อายุยืนเฉลี่ยของประชาชน ให้ได้ 70 ปี เครือข่ายพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคม ได้รับการพัฒนาทั่วประเทศ ชีวิตความเป็นอยู่ด้านวัตถุและวัฒนธรรมของประชาชน ได้รับการปรับปรุง ประชาชนได้รับประกันการมีงานทำ

ภาคการผลิตภายใน (GDP) ต้องบรรลุ อย่างต่ำ 7% ต่อปี บนพื้นฐานการลงทุนแต่ละปี 25-30 % ของ GDP การสะสมทุนภายในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างน้อยให้ได้ 15% ของ GDP ในปี 2020 เพิ่มคุณภาพของผลิตผลในทุกแขนง ท้องถิ่น ให้ได้ความสำเร็จทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่ทันสมัย ยุทธศาสตร์พื้นฐานแต่ละด้าน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว จึงต้องปฏิบัติยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. ดำเนินนโยบายประชากรให้ควบคู่กับการพัฒนา คือ พัฒนารัพยากรรมนุษย์บนพื้นฐานของการปฏิรูปการศึกษา ให้เท่าเทียมกับประเทศในภาคพื้น โดยเฉพาะการศึกษาสามัญ วิชาชีพ ทั้งในและนอกระบบ
2. พัฒนาพื้นฐานโครงสร้างด้านเศรษฐกิจและสังคม ให้ทันสมัยในบางพื้นที่ เพื่ออำนวยความสะดวก การเชื่อมต่อเข้าสู่สากลและภาคพื้น สร้างให้ สปป.ลาวกลายเป็นใจกลางของการบริการบางด้านในอนุภาค
3. พัฒนาไฟฟ้าให้ทั่วถึงทุกบริเวณ และเขตแคว้น เพื่อเป็นพลังผลักดันให้แก่การพัฒนาแขนงอื่น ๆ ของเศรษฐกิจแห่งชาติ ด้วยการขยายเครือข่ายไฟฟ้าเชื่อมต่อกัน ตั้งแต่เหนือจรดใต้ และเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อเปลี่ยนประเทศเป็นอุตสาหกรรมที่ทันสมัย
4. มุ่งเน้นความสมดุลสมผลด้านการผลิตและกระจายไปตามจุดพิเศษและเขตแคว้น เน้นหนักการผลิตอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และหัตถกรรมของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น เพิ่มการปกปักรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ระบบนิเวศวิทยาและชีวะนา ๆ พันธุ์ ให้คงอยู่ยั่งยืนนาน
5. พัฒนาและส่งเสริมทุกภาคส่วนเศรษฐกิจให้มีความเข้มแข็ง ในการแข่งขันทั้งตลาดภายในและภาคพื้น เน้นการผลิตเพื่อส่งออกและการบริการการท่องเที่ยวด้วยธุรกิจที่เหมาะสม ส่งเสริมธุรกิจครอบครัว ธุรกิจเสริม และร่วมมือกับประชาชน เพื่อให้มีความสามารถในการผลิตสินค้าให้ตอบสนองท้องถิ่นและซื้อขายแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ
6. เข้าร่วมในขบวนการสากลและภาคพื้นของการค้าเสรีอาเซียน องค์การการค้าโลก เขตลงทุนอาเซียน และโครงการความร่วมมือกับบรรดาประเทศลุ่มน้ำโขง และองค์การจัดตั้งสากลอื่น ๆ
7. ลงทุนอย่างเหมาะสมในการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เพื่อก้าวสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมและทันสมัย

ภาคหมายเหตุนี้ถึงปี 2010

การปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ในระยะยาวได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตั้งแต่ปี 2001-2010 และปี 2011-2020

เป้าหมายปี 2010 มุ่งปรับปรุงและสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจให้ขยายตัวอย่างมั่นคงด้านการผลิต กลไกกรรม ยุติการฉ้อโกงป่าทำไร่ แก้ไขความถูกต้องของประชาชนให้สำเร็จ สร้างอุตสาหกรรมพื้นฐาน และ

มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ เพื่อก้าวสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทันสมัย สร้างประเทศให้เป็นศูนย์กลางของบริการผ่านให้ได้โดยพื้นฐาน

ถึงปี 2010 พลเมืองลาวจะมีประมาณ 6.7 ล้านคน ด้วยอัตราเพิ่มเฉลี่ย 2.4% ต่อปี ผลิตภัณฑ์รวมภายใน (GDP) เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 7% ต่อปี GDP เฉลี่ยต่อหัวคนให้ได้ระหว่าง 700-750 ดอลลาร์ โครงสร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจสังคมและทรัพยากรมนุษย์ต้องได้รับการพัฒนาโดยพื้นฐาน ประชาชนรู้หนังสืออายุ 15 ปีขึ้นไป รวม 84% หยุคยังพยาธิร้ายแรงคือ มะเร็ง และท้องร่วง ด้วยการปฏิบัติอนามัย ป้องกันโรค อายุขัยเฉลี่ยของพลเมืองลาวอย่างต่ำ 67 ปี

ยุทธศาสตร์พื้นฐานแต่ละด้านมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายดังนี้

1. เน้นหนัก โครงการผลิตสินค้าส่งออกที่สามารถแข่งขันกับสินค้าต่างประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานการสะสมทุนเป็นเงินตราต่างประเทศ เช่น ไฟฟ้า แร่ธาตุ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องหัตถกรรมกาแฟ ข้าว ผลิตภัณฑ์ไม้ หนาเกแห้ง เครื่องป้าของดง ปุ๋ยค่างควา ไหม สัตว์เลี้ยง พืชสมุนไพร อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และสินค้าอื่น ๆ ที่มีตลาดรองรับ

2. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น ด้านกลไกกรรมและป่าไม้ ไฟฟ้า ระบบคมนาคมขนส่ง การติดต่อสื่อสาร พัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เขตเศรษฐกิจพิเศษ และเขตเศรษฐกิจอื่น ๆ

3. พัฒนาสถาบันการเงินแห่งชาติให้เข้มแข็ง นำเชื่อถือแก่สังคมที่ตั้งอยู่ใจกลางภูมิภาค คั่นคว่าและจัดตั้งตลาดการเงินและตลาดทุนให้ได้

4. ปฏิรูประบบการศึกษาสามัญ และวิชาชีพ ยกคุณภาพการศึกษาขั้นสูง และมหาวิทยาลัยให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล สร้างครู-อาจารย์ ที่มีคุณภาพ สร้างนักวิทยาศาสตร์แขนงต่าง ๆ ปรับปรุงและสร้างสถาบันวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ทางด้านธรรมชาติและสังคม ให้การศึกษาวิชาชีพลงสู่ท้องถิ่น

5. พัฒนาระบบการปกครองให้เข้มแข็งมีกฎหมายและระเบียบการครบถ้วนพอสมควร

6. เปิดกว้างความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนกับต่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนมิตรสังคมนิยม ประเทศในกลุ่มอาเซียน กับบรรดาองค์การจัดตั้งสากลต่าง ๆ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมในระยะ 5 ปี ครั้งที่ 5 (2001-2005)

จุดมุ่งหมายรวมและคาดหมายด้านมหภาค

แผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม ในระยะ ปี 2001-2005 มุ่งรับประกันให้ประเทศมีความสงบสุขทางสังคม มีเสถียรภาพทางการเมือง เศรษฐกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เมื่อถึงปี 2005 ต้องแก้ไขความทุกข์ยากของประชาชนให้ได้กว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนในปัจจุบัน มีเสบียงอาหารให้พอเพียงทั้งประเทศ แก้ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ยุติการปลุกฝิ่น และกัญชาอย่างเด็ดขาด มุ่งธุรกิจของรัฐและธุรกิจร่วมมือของประชาชน เพื่อรองรับการพัฒนาตามทิศทางอุตสาหกรรมและความทันสมัย

ในแผนการ 5 ปี ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. รวมยอดผลิตภัณฑ์ภายใน เพิ่มขึ้น 7-7.5 % ต่อปี
2. ในปี 2005 สร้างโครงสร้างเศรษฐกิจกิจกรรม ป่าไม้ อุตสาหกรรมและบริการ
 - 2.1 ผลิตภัณฑ์รวมกิจกรรม-ป่าไม้ 47 % ของ GDP
 - 2.2 ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม-หัตถกรรม 20 % ของ GDP
 - 2.3 การบริการ 27 % ของ GDP
3. ควบคุมอัตราเงินเฟ้อแต่ละปีให้อยู่ในระดับตัวเลขเดียว
4. รักษาอัตราแลกเปลี่ยนให้มีความสงบ
5. สร้างรายรับงบประมาณให้เพิ่มขึ้นในแต่ละปี และในปี 2004-2005 ให้มีรายรับ 18% ของ GDP ทำให้ขาดดุลงบประมาณอยู่ในระดับ 5% ของ GDP
6. หยุดการขาดดุลชำระเงินกับต่างประเทศ ในปี 2005 ให้อยู่ในระดับ 6% ของ GDP
7. การลงทุนของรัฐให้อยู่ประมาณ 12-14 % ของ GDP โดยที่ให้มีการสะสมทุนภายใน ประมาณ 12 % ของ GDP ในปี 2005
8. ในปี 2005 คาดคะเนจะมีพลเมืองประมาณ 5-9 ล้านคน และคาดว่า GDP เฉลี่ยต่อพลเมืองคนหนึ่งจะได้ประมาณ 500-550 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และวัฒนธรรม-สังคม

ใน 5 ปีนี้ ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรม โดยทำให้การพัฒนาวัฒนธรรม-สังคม ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

1. ด้านการสร้างและบำรุงพนักงาน ให้ได้ดังนี้

- เหนือมหาวิทยาลัย 450 คน
- ช่างสูงและปริญญาตรี 3,500 คน
- ช่างกลาง 7,500 คน

ดังนั้นเพื่อตอบสนองนโยบาย สร้างแขวงเป็นหัวหน่วยยุทธศาสตร์ เมืองเป็นหัวหน่วย แผนการเงิน และสร้างบ้านเป็นหัวหน่วย พื้นฐานการจัดตั้งปฏิบัติ แต่ละแขวง การให้เอาใจใส่การฝึกอบรมยกระดับพนักงานตามแผนงานเฉพาะตน

2. ด้านการศึกษา ก่อนอื่นต้องพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพ คือเอาการศึกษาเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปฏิบัตินโยบายการศึกษาขั้นประถมแบบบังคับ โดยเฉพาะเขตห่างไกล เขตชนเผ่าส่วนน้อย และผู้ด้อยโอกาส ปรับปรุงและยกคุณภาพระบบการศึกษาสามัญศึกษาให้สูงขึ้น ลดความไม่รู้หนังสือและยกระดับการศึกษาของประชาชน สร้างโรงเรียนอาชีวศึกษาขั้นต้น ชั้นกลาง เพิ่มขึ้น สถาบันการศึกษาต้องเพิ่มบทบาทค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับแผนการผลิต-ธุรกิจ

คาดหมายถึงปี 2005 ทำให้อัตราส่วนเด็กในเกณฑ์ อายุ 6-10 ปี ได้เข้าเรียนชั้นประถม 86 % อัตราเข้าเรียนรวมของนักเรียนชั้นมัธยมตอนต้น ให้ได้ 52 % มัธยมตอนปลาย 24 % ลดลงความไม่รู้หนังสือ ให้ประชาชนผู้อยู่ในเกณฑ์อายุ 15- 14 ปี ให้ได้ 85 % ผู้มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไปให้ได้ 80 % ประชากรในจำนวน 100,000 คน มีนักศึกษาได้เข้าเรียนชั้นสูงและมหาวิทยาลัยอย่างต่ำ 410 คน ในปี 2005 รัฐต้องลงทุนด้านการศึกษา ไม่นต่ำกว่าปีละ 12 % ของการลงทุน จากงบประมาณของรัฐทั้งหมด

แผนงานการศึกษาจะได้มุ่งสู่การปฏิบัติตาม 4 แผนงาน คือ โครงการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงการพัฒนาการศึกษาในระยะที่ 2 โครงการปรับปรุงและขยายสถาบันการศึกษาชั้นสูง คำนึงว่าเพื่อขยายสาขาของมหาวิทยาลัยแห่งชาติอยู่แต่ละภาค และขยายโรงเรียนวิชาชีพอยู่ศูนย์กลาง อยู่ภาค และแขวงที่มีความจำเป็น ลงทุนเพิ่มโรงเรียนชนเผ่าชนแขวงเมืองเขตฤดูอย

3.ด้านสาธารณสุข ขยายการสาธารณสุขให้ทั่วถึง โดยเฉพาะแม่และเด็ก การป้องกันพยาธิ การส่งเสริมสุขภาพ ผสมผสานการแพทย์พื้นเมืองกับการแพทย์สมัยใหม่ กำหนดระเบียบ การคุ้มครองสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ ขกระดับโรงพยาบาลให้ทันสมัย โดยเฉพาะปรับปรุงการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน

ถึงปี 2005 อายุเฉลี่ยของประชาชน ให้ได้อย่างต่ำ 63 ปี อัตราการตายของแม่จะต้องต่ำกว่า 350 คน ต่อเด็กเกิดมีชีวิต 100,000 คน หักอัตราการตายของเด็ก 1 ปี ให้เหลือ 60 คน ต่อเด็กมีชีวิต 1,000 คน เด็ก 5 ปี 70 คน ต่อเด็กเกิดมีชีวิต 1,000 คน ฉีดวัคซีนป้องกันโรคให้ได้ 80 % และอัตราการใช้น้ำสะอาดให้ได้ 57 % ขึ้นไป

4. งานแถลงข่าวและวัฒนธรรม ปกป้องรักษา ก่อสร้างและขยายวัฒนธรรมที่มี ลักษณะชาติมหาชน และก้าวหน้าทันสมัย คำนึงว่าวิจัย และเผยแพร่อย่างกว้างขวาง ความรู้เกี่ยวกับ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ วัฒนธรรม ส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับ รากเหง้าและเอกลักษณ์ วัฒนธรรมของชาติ ซึ่งเป็นการศึกษาอบรมสติชาติ อย่างลึกซึ้ง ผลักดันการค้นคว้าด้านศิลปะ วรรณคดี การผลิตวัฒนธรรม (ปี่ม่ออัน ส่งพิมพ์ต่าง ๆ ซีดีเพลง และอื่น ๆ) การเคลื่อนไหววัฒนธรรมของมวลชน ภายในหอสมุด หอจัดแสดง หอพิพิธภัณฑ์ สโมสรและหอวัฒนธรรมต่าง ๆ ส่งเสริมให้มหาชนเป็นเจ้าของวัฒนธรรม การพัฒนาการสืบทอดคุณค่าสิ่งดีงามทางด้านวัฒนธรรม ปรับปรุงการคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งที่ที่ได้รับเข้าเป็นมรดกโลก

ปรับปรุงให้สื่อมวลชนกลายเป็นเครื่องของมือการควบคุมทางการเมือง แนวคิด แนวทางการเมืองของพรรคและระเบียบกฎหมายของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ สนองข้อมูลข่าวสารและสร้างความบันเทิงทางด้านศิลปะและวรรณคดี ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ก่อสร้างหอพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของประชาชน บรรดาผ่านครหลวงเวียงจันทน์ (ช้างหอพิพิธภัณฑ์ไกสอน พมวิหาน)

- ดำเนินโครงการอนุรักษ์และพัฒนาสถานที่ประวัติศาสตร์และสถาน โบราณแห่งชาติ เช่น ปราสาทหินวัดพูจำปาสัก หุ่นไหหินเชียงขวาง เมืองเวียงไซประวัติศาสตร์ เสนอบางแห่งให้เป็นมรดกโลก

- ก่อสร้างอาคาร สถาบัน คันทวีและสถาบันภาษาศาสตร์ ที่นครหลวงเวียงจันทน์ ออกแบบก่อสร้างหอสมุดแห่งชาติ ที่นครหลวงเวียงจันทน์ ขยายเครือข่ายหอสมุดและห้องอ่านสู่แขวง เมือง และบ้าน

- ปรับปรุงและยกระดับสถานีโทรทัศน์ 3 แห่ง (สทล 1, สทล 3 และสทล 5) พร้อมทั้ง ปรับปรุงรายการต่าง ๆ

- สร้างสถานีเครือข่ายถ่ายทอดรายการสู่ท้องถิ่น เพื่อให้คลื่นโทรทัศน์ครอบคลุม 50 % ของพื้นที่ทั่วประเทศ

- สร้างสถานีวิทยุเครือข่าย สู่ท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดรายการทั้งแบบ AM และ FM

5. ด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม

ถึงปี 2005 ต้องมุ่งบำรุงกำลังแรงงานให้มีคุณภาพ โดยการสร้างและปรับปรุงศูนย์ฝึกอบรมวิชาชีพในระยะสั้น และพัฒนาการสร้างงาน แก้ไขปัญหาการว่างงาน เพื่อไม่ให้แรงงานชนบทอพยพเข้าสู่เมือง สร้างงานให้กับนักเรียนนักศึกษาที่จบจากภายในและจากต่างประเทศ หุุดการนำเข้าแรงงานจากต่างประเทศ ผลักดันให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการสร้างแรงงานฝีมือ ดูแลสวัสดิการพนักงาน ผู้มีส่วนร่วมปฏิบัติ โดยการส่งเสริมผู้ด้อยโอกาสในสังคม จัดระบบการประกันสังคมให้เกิดผลเป็นจริง ปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน ระเบียบการคุ้มครองแรงงานอย่างเข้มงวด คุ้มครองแรงงานต่างประเทศตามระเบียบกฎหมายที่ประกาศใช้

แผนยุทธศาสตร์การศึกษา 20 ปี (2001-2020) 10 ปี (2001-2010) และ แผนพัฒนาการศึกษา 5 ปี ครั้งที่ 5 (2001-2005)

แผนพัฒนาการศึกษา 5 ปี (2001-2005)

คาดหมายรวม

- ขยายโรงเรียนเด็ก โรงเรียนอนุบาล ให้สามารถรับนักเรียนเพิ่มขึ้นจาก 8 % ในปี 2000 เป็น 10 % ในปี 2005

- ปฏิบัติการศึกษาขั้นประถมแบบบังคับ ทำให้อัตราการเข้าเรียนจบชั้นประถมเพิ่มจาก 73.3 % ในปี 2000 เป็น 86 % ในปี 2000

- สร้างเงื่อนไขอันเอื้ออำนวยเพื่อลดอัตราการค้างห้องและละทิ้งการเรียน ให้ได้น้อย 2 % และ 3 % ต่อปีตามลำดับ

- เพิ่มอัตราการเข้าเรียนรวมของชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 45.8 % ในปี 2000 ให้เป็น 52 % ในปี 2005

- เพิ่มอัตราการเข้าเรียนรวมของชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 22.6 % ในปี 2000 ให้เป็น 26 % ในปี 2005
- ลดความไม่รู้หนังสือให้ประชาชนในกลุ่มเป้าหมาย อายุ 15-40 ปี จาก 83 % ในปี 2000 ให้ได้ 87 % ในปี 2005 และกลุ่ม 15 ปี ขึ้นไป จาก 74 % ในปี 2000 ให้ได้ 78 % ในปี 2005
- ขยายระดับการศึกษาให้จบชั้นประถม 30 % ในจำนวนผู้ที่จบแล้ว โดยขยายระดับให้ได้เรียนต่อชั้นมัธยมต้นและชั้นมัธยมปลาย
- เพิ่มอัตราส่วนนักศึกษาเพศหญิงและชนเผ่าในการศึกษาชั้นสูงให้มากกว่าเดิม และเพิ่มอัตราส่วนจากจำนวนนักศึกษาต่อประชากรจาก 350/100,000 ในปี 2000 ให้ได้ 410/100,000 ในปี 2005
- เพิ่มอัตราส่วนแบ่งงบประมาณของรัฐบาลด้านการศึกษาให้สูงขึ้นแบบสม่ำเสมอ ให้ได้อย่างต่ำ จาก 12 % ในปี 2001-02 ให้เป็น 14 % ในปี 2005

เพื่อให้แผนพัฒนาการศึกษามุ่งบรรลุผลสำเร็จตามความคาดหมายใน 5 ปี ดังกล่าว จึงพัฒนาการศึกษาตาม 3 แผนงานใหญ่ดังนี้

1. แผนงานขยายโอกาสการเข้าเรียน
2. แผนงานปรับปรุงคุณภาพและความสอดคล้อง
3. แผนงานบริการและการคุ้มครองการศึกษา

1. แผนงานขยายโอกาสการเข้าเรียน

งานด้านสามัญศึกษา

- ขยายการศึกษาชั้นประถม ขยายการปลูกสร้างโรงเรียนใหม่ ทั้งซ่อมแซมโรงเรียนที่มีอยู่ โดยเฉพาะในเขตชนบทห่างไกลและเขตชนเผ่า
- จัดตั้งการสอนด้วยหลายรูปแบบ ขยายกลุ่มโรงเรียน และจัดตั้งการสอนห้อยควบ ในเขตที่มีประชากรเบาบาง จัดตั้งการสอนนอกกระบวนโรงเรียน สำหรับเขตห่างไกลและภูเขา
- ส่งเสริมพัฒนาการศึกษาชั้นอนุบาล และเพิ่มอัตราเข้าเรียนรวมให้สูงขึ้น
- ส่งเสริมให้การศึกษาภาคเอกชนและชุมชนมีการตั้งโรงเรียนเล็ก และ โรงเรียนอนุบาลเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งคัดเลือกเอาบางโรงเรียนประถมสร้างระบบเตรียม 1 ปีขึ้น
- สร้างเงื่อนไขเพื่อลดความแตกต่างกันระหว่างท้องถิ่น ระหว่างแขวง ระหว่างเทศ และระหว่างชนเผ่า ลดลงเป็นลำดับ
- เอาใจใส่โรงเรียนที่มีการเรียนร่วมระหว่างเด็กพิการกับเด็กปกติ และทำการศึกษาวิจัยถึงความเป็นไปได้ในการสร้างโรงเรียนพิเศษสำหรับเด็กพิการ
- สืบต่อขยายเครือข่ายโรงเรียนมัธยมต้นในขอบเขตทั่วประเทศ ขยายโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมกับการพัฒนาหลักสูตรและมีการแบ่งสาขาวิชาเรียนอยู่ในชั้นเรียนนี้

- จัดการเรียนการสอนด้วยหลายรูปแบบเพื่อสร้างเงื่อนไขให้ทุกคนได้มีโอกาส

ศึกษาเล่าเรียน

- ขยายการศึกษาแต่ละชั้นเรียนของสายสามัญศึกษา ให้ตอบสนองตามการ

ขยายตัวของประชากรในแต่ละท้องถิ่น

งานด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน

- ลดล้างความไม่รู้หนังสือให้ประชาชนในกลุ่มเป้าหมายให้ได้ตามคาดหมายที่วางไว้ พร้อมทั้งทำให้คุณภาพสูงขึ้นตามลำดับ

- ปรับปรุงและขยายศูนย์การศึกษา ชุมชน เพื่อให้การก่อนการเรียนในสายการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพิ่มขึ้น

- ขยายการฝึกอบรมวิชาชีพ วิชาชีพขั้นพื้นฐานให้ตอบสนองความต้องการ การพัฒนาชุมชนในแต่ละท้องถิ่น

งานด้านอาชีวศึกษา

- ยกระดับความสามารถทางโรงเรียนอาชีวศึกษาและโรงเรียนที่มีอยู่ให้สามารถรับนักเรียน นักศึกษา เพิ่มขึ้นพร้อมทั้งสร้างโรงเรียนอาชีวศึกษาขึ้นใหม่อยู่แขวงอุดมไซและเชียงขวาง

- ขยายอาชีวศึกษาให้ตอบสนองเพียงพอกับความเรียกร้องต้องการที่จำเป็นของท้องถิ่น

งานด้านการศึกษาขั้นสูง

- จัดตั้งวิทยาลัยอยู่สองภาคของประเทศ คือ ภาคเหนืออยู่หลวงพระบาง และภาคใต้อยู่ปากเซ พร้อมทั้งนำเอาวิชาเรียนใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ศึกษาวิจัยความเป็นไปได้ ในการจัดตั้งการสอนการศึกษาขั้นสูงแบบเปิดและการศึกษาทางไกล

- ขยายสถาบันการศึกษาภาคเอกชนและขยายการแลกเปลี่ยนความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยของประเทศในเขต

2. แผนงานปรับปรุงคุณภาพและความสอดคล้อง

งานด้านสามัญศึกษา

- ปรับปรุงอัตราส่วนนักเรียนต่อครูของแต่ละชั้นเรียนให้ได้ตามมาตรฐานที่วางไว้
- เอาใจใส่การสอนภาษาลาวให้แก่เด็กชนเผ่าที่มีภาษาลาวเป็นภาษาที่สอง
- จัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนในโรงเรียนของทุกชั้นเรียนให้มีใช้อย่างทั่วถึง
- สนองครูสอนที่ได้มาตรฐานและมีจำนวนเพียงพอสำหรับทุกวิชา
- ตรวจสอบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งให้มีการแบ่งสายและเริ่มนำวิชา

คอมพิวเตอร์เข้าสอนในบางโรงเรียน

- พัฒนาจัดหาหนังสือแบบเรียน หอสมุด เครื่องทดลอง อาคารห้องเรียน ที่เหมาะสมกับการสอนเทคโนโลยี รวมทั้งการสอนคอมพิวเตอร์ในบางโรงเรียน

- ปรับปรุงศูนย์ศึกษาชุมชนที่มีอยู่และขยายเพิ่มถ้าเห็นว่ามีจำเป็น

- ส่งเสริมนักเรียนเก่ง และผู้มีพรสวรรค์พิเศษให้ได้เรียนในระดับที่สูงขึ้น

- นำเอาหลักสูตรท้องถิ่น 20 % ให้ปรากฏเป็นจริง และพัฒนาชุมชนไปตามทิศทางให้

เกิดรูปธรรม

- ยกระดับความสามารถด้านการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และจัดตั้งกิจกรรม

ผลิตภัณฑ์ด้านการผลิตทีละก้าว

- จัดหาวัสดุ อุปกรณ์จำเป็น หนังสือ แบบเรียน สื่อการสอนการเรียน ห้องฝึกงาน

ห้องทดลอง ห้องสมุด และยกระดับความสามารถในการผลิตอุปกรณ์ในระดับท้องถิ่น

- ทำให้การศึกษาในโรงเรียน ในครอบครัว และในสังคม เป็นเอกภาพ มุ่งก่อตั้งคนให้

ได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน

งานด้านการศึกษานอกระบบ โรงเรียน

- ยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างการลงล่างความไม่รู้หนังสือและการบำรุงวิชาชีพ

พื้นฐาน ให้ติดกับการสร้างรายรับและการขกคุณภาพชีวิต

- ส่งเสริมให้การศึกษาในโรงเรียน ในครอบครัว และในสังคมได้รับการขยายตัวเพื่อให้

ทั่วสังคม ได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน

งานด้านการอาชีวศึกษาและการศึกษาขั้นสูง

- ปรับปรุงคุณภาพครูในทุกชั้น และทุกสายด้วยการปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน เอาใจ

ใส่สวัสดิการแก่ครูและนักเรียนครูให้ดีขึ้นเป็นลำดับ

- ยกระดับครูสอนของทุกชั้นเรียนและบำรุงผู้บริหารการศึกษาและหัวหน้าโรงเรียนให้

ได้อย่างทั่วถึง

- เพิ่มความสามารถทางการสร้างครู ยกระดับความสามารถของศูนย์พัฒนาครู และ

วิทยาลัยครู และพัฒนาหลักสูตร หนังสือแบบเรียนและอุปกรณ์รับใช้

- ประเมินหลักสูตรสร้างครู หนังสือแบบเรียน และผลสำเร็จของการสร้างครูในทุก

ระบบการก่อสร้าง

- ปรับปรุงการใช้ครูในแต่ละท้องถิ่นและมีการกำหนดอัตราส่วนระหว่างครูสอนและ

ผู้บริหารในแต่ละชั้น

- สร้างกลไกแนะแนวการเข้าเรียนสายวิชาชีพและให้บริการแนะนำแก่นักเรียน

นักศึกษาที่เรียนจบ ที่ต้องการเรียนต่อ หรือต้องการหางานทำ

- ปรับปรุงระบบการก่อสร้างกรรมกร นายช่างและวิศวกร ในสาขาวิชาการให้ตอบสนองได้ตามความต้องการของตลาดแรงงาน

- สร้างความสัมพันธ์และการประสานระหว่างโรงงานทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานผลิต ธุรกิจ กับสถาบันการศึกษาชั้นต่าง ๆ

- ยกกระดับความสามารถของมหาวิทยาลัยให้สูงขึ้น และมีการค้นคว้าวิทยาศาสตร์ในบางวิชา

3. แผนงานบริหารและคุ้มครองการศึกษา

- ขยายคำร่วด้วยกรการกระจายอำนาจ ลงสู่ท้องถิ่นให้สำเร็จทีละก้าว

- ปรับปรุงระเบียบหลักการและนโยบายต่าง ๆ ที่ดีแล้วและให้สอดคล้องกว่าเดิมและสร้างอันใหม่ทีเห็นว่จำเป็น เช่น นโยบายเบี่ยงเลียงนักเรียนครู นโยบายครูดีเด่น

- ปรับปรุงระบบการย้ายพนักงาน สร้างระเบียบเบี่ยงเบนพื้นฐาน ให้ความเป็นธรรมและความเหมาะสม

- จัดตั้ง บำรุง ยกกระดับ ความรู้ความสามารถของพนักงานบริหาร และคุ้มครองการศึกษาสร้างความเข้มแข็งให้ผู้บริหารและคุ้มครองการศึกษาในทุกชั้น โดยเฉพาะหัวหน้าโรงเรียน

- สร้างศูนย์บำรุงวิชาการแบบถาวร สำหรับการปกครองและคุ้มครองการศึกษา

- ส่งเสริมองค์ประกอบและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปลูกสร้างและปกป้องรักษาโรงเรียน

- เอาใจใส่ปรับปรุงความสามารถด้านการสร้างแผนการ สร้างงบประมาณ แผนการติดตาม ตรวจสอบการศึกษาในทุกระดับ

- สร้างระบบเครือข่ายข่าวสารการศึกษาให้สามารถให้การบริการติดต่อสัมพันธ์และยกระดับความสามารถของระบบข้อมูลข่าวสารการศึกษา เพื่อรับใช้แผนการ การคุ้มครอง ในระดับศูนย์กลาง แขวง เมือง และโรงเรียน

- กำหนดกลไกความรับผิดชอบการคุ้มครองโรงเรียนแต่ละประเภท อำนาจเงื่อนใจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับโรงเรียนมากขึ้น

- สร้างกองทุนพัฒนาการศึกษา และส่งเสริมส่วนร่วมของสังคมให้แก่การศึกษาและเอาใจใส่ต่อการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและชุมชนให้สูงขึ้น

- ปรับปรุงระเบียบหลักการเกี่ยวกับการศึกษาและเพิ่มการตรวจสอบ โดยเฉพาะด้านวิชาการ

ในช่วงแผนการ 5 ปี ตั้งแต่ 2001-2005 แผนการพัฒนาการศึกษาส่วนหนึ่งได้รับความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ ที่ให้ทุนตลอดจนโครงการให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิค โดยมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

1. เผยแพร่ยุทธศาสตร์ และแผนการพัฒนาศึกษาให้ทุกภาคพื้นที่เกี่ยวข้องรู้ พร้อมทั้งแบ่งความรับผิดชอบให้ละเอียด โดยเฉพาะแผนการศึกษานับตั้งแต่กระทรวงลงไปถึงพื้นฐานการศึกษา
2. ต้องยกความรู้ความสามารถและความรับผิดชอบของครูให้สูงขึ้นพร้อมกับต้องมีนโยบายต่อครูอย่างเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่
3. ต้องเอาใจใส่ศึกษาอบรมการเมือง แนวคิด การปฏิบัติ นโยบายและระเบียบกฎหมายบ้านเมือง
4. ต้องลงทุนให้แก่การศึกษาอย่างเพียงพอตามความจำเป็น
5. ต้องเอาการพัฒนาการศึกษาให้สัมพันธ์กับการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะให้สัมพันธ์กับภูมิลาเนา ทำให้ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคง
6. ต้องประสานการศึกษาในโรงเรียน ครอบครัว และสังคมและขอรับความช่วยเหลือด้านวิชาการจาก องค์การสากลและประเทศเพื่อนมิตร
7. เพิ่มความรับผิดชอบของคณะพรรค- อำนาจการปกครองแต่ละชั้นในการชี้นำตรวจสอบปฏิบัติตามแผนการพัฒนาศึกษาที่ว่า แฉวงเป็นหัวหน่วยยุทธศาสตร์ เมืองหัวหน่วยแผนการ บ้านเป็นหัวหน่วยจัดตั้งปฏิบัติ

แผนยุทธศาสตร์ การศึกษา 20 ปี (2001-2020) และ 10 ปี (2001-2010)

ในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคโลกาภิวัตน์ ยุคแห่งข้อมูลข่าวสารการปฏิวัติ วิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี ซึ่งมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตของสังคมมนุษย์การพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมมุ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยถือเอาการศึกษาเป็นปัจจัยเพื่อสร้างสังคมให้มีความรู้ มีคุณสมบัติมีสุขภาพแข็งแรง และมีความเจริญทางด้านจิตใจ มีการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาประเทศ

ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดแผนยุทธศาสตร์การศึกษาดังสาระสรุปดังนี้

1. ทิศทางรวม

- การพัฒนาการศึกษาต้องให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ – สังคม รวมทั้งสภาพความเป็นจริงของแต่ละท้องถิ่น
- การพัฒนาการศึกษาต้องรับประกันให้คนได้รับการศึกษาอย่างรอบด้านและมีโอกาสได้เรียนรู้ตลอดชีวิต
- การพัฒนาการศึกษาต้องได้มาตรฐานสากลโดยทำให้ระบบการศึกษาของลาวได้มาตรฐานทัดเทียมกับสากล
- การพัฒนาการศึกษาต้องดำเนินไปอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะการศึกษาชั้นประถมแบบบังคับ

-ทำให้การศึกษากลายเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ถือเป็นภารกิจของปวงชน และทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

2. จุดหมายรวม

สร้างคนลาวให้เป็นพลเมืองดี มีน้ำใจรักชาติ มีอุดมการณ์สังคมนิยมมีโลกทัศน์ วิทยาศาสตร์ มีความรู้ มีความสามารถ มีแนวคิดคุณสมบัติที่ดี มีสติกฎหมาย มีระเบียบวินัย มีความขยันหมั่นเพียร มีสุขภาพแข็งแรง และ มีความศรัทธาไว้วางใจ

3. นโยบายรวม

- การพัฒนาการศึกษาในอนาคตต้องเอาใจใส่ 2 ด้านไปพร้อมกันคือ ด้านหนึ่ง การเมือง แนวคิดและอุดมคติสังคมนิยม สร้างให้คนลาวมีสติกฎหมาย และมีกฎระเบียบวินัย ด้านสอง สร้างให้เก่งวิชาเฉพาะ วิชาการ ทำให้ระดับการศึกษาให้เทียบเคียงมาตรฐานสากลที่ละชั้น

- การพัฒนาการสอน การเรียน ต้องทำอย่างเป็นระบบ และรอบด้านคือ คุณสมบัติศึกษา ปัญญาศึกษา ศิลปศึกษา พลศึกษา และแรงงานศึกษา

- เอาใจใส่พัฒนาการศึกษาก่อนวันเรียน พร้อมทั้งปรับปรุงและขยายโรงเรียนเด็กและโรงเรียนอนุบาล ให้มากขึ้นกว่าเดิม

- ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการศึกษาชั้นประถม แบบบังคับ ดำเนินการลดล้างความไม่รู้หนังสือ ยกระดับการศึกษาของประชาชนรวมทั้งฝึกอบรมวิชาชีพ พื้นฐาน สร้างให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

- ทำให้พลเมืองลาวได้รับการศึกษาขั้นมัธยมตอนต้น โดยพื้นฐาน ขยายโรงเรียนมัธยมตอนปลาย อาชีวศึกษา และมหาวิทยาลัย ส่งเสริมการเรียนด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีของยุคสมัย เพื่อตอบสนองให้แก่การพัฒนา เศรษฐกิจ-สังคมของประเทศ

- ขยายการศึกษาไปสู่เขตห่างไกล สร้างเงื่อนไขให้ถูกหลานผู้ด้อยโอกาสผู้ทุพพลภาพ เพศหญิง ชนเผ่าส่วนน้อย และคนพิการ ได้รับการศึกษาร่ำเรียน

- มีนโยบายส่งเสริมผู้มีพรสวรรค์เป็นพิเศษ เพื่อสร้างให้เป็นนักวิทยาศาสตร์ และนักบริหารที่มีความสามารถสูง

- การพัฒนาการศึกษาในระยะต่อไปต้องเน้นคุณภาพ ทำให้การศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัยมีคุณภาพดีขึ้น

- ส่งเสริมให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผลักดันให้เอกชน ผู้ปกครอง นักเรียน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา ขยายโรงเรียนภาคเอกชนให้เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของระบบการศึกษาแห่งชาติ

- เอาใจใส่ การร่วมมือ และแสวงหาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และองค์กร
จัดตั้งสากลต่าง ๆ รวมทั้งบทเรียนและทุนสนับสนุน

ความคืบหน้ารวม

- ขยายโรงเรียนอนุบาลให้สามารถรับนักเรียนเพิ่มขึ้นตามลำดับคือ เพิ่มจาก 8 % ในปี 2020 มาเป็น 16 % ในปี 2010 เป็น 22 % ในปี 2015 และ 30 % ในปี 2020
- จัดการศึกษาชั้นประถมแบบบังคับ ทำให้อัตราเข้าเรียนสุทธิเพิ่มขึ้น จาก 77.3 % ในปี 2000 มาเป็น 90 % ในปี 2010 , 95 % ในปี 2015 และ 98 % ในปี 2020
- เพิ่มอัตราส่วนเข้าเรียนรวม ของชั้นมัธยมตอนต้น จาก 45.8 % ในปี 2000 มาเป็น 63 % ในปี 2010 , 74 % ในปี 2015 และ 85 % ในปี 2020
- เพิ่มอัตราเข้าเรียนรวมของนักเรียนมัธยมตอนปลาย จาก 22.6 % ในปี 2020 มาเป็น 28 % ในปี 2010 , 31 % ในปี 2015 และ 34 % ในปี 2020
- ลดความไม่รู้หนังสือให้ประชาชนให้ได้ ดังนี้
 - กลุ่มเป้าหมายอายุ 15-40 ปี เพิ่มขึ้นจาก 83 % ในปี 2000 มาเป็น 90 % ในปี 2010 , 93 % ในปี 2015 และ 95 % ในปี 2020
 - กลุ่มเป้าหมายอายุ 15 ปี ขึ้นไปเพิ่มจาก 74 % ในปี 2000 มาเป็น 83 % ในปี 2010 , 87 % ในปี 2015 และ 90 % ในปี 2020
 - เพิ่มอัตราส่วนจำนวนนักเรียนต่อประชากร 100,000 คน จาก 350/100,000 ในปี 2000 มาเป็น 520/100,000 ในปี 2010 , 650/100,000 ในปี 2015 และ 850/100,000 ในปี 2020
 - ต้องเพิ่มงบประมาณของรัฐในการพัฒนาการศึกษา คือ 12 % ในปี 2001-2020 เป็น 16 % ในปี 2010 , 18 % ในปี 2015 และ 20 % ในปี 2020

วิธีการ

- พัฒนาครู สร้างและบำรุงครูทุกสาขาอาชีพให้มีจำนวนเพียงพอกับความต้องการให้มี
ความรู้ความสามารถ และปฏิบัตินโยบายอย่างเหมาะสม เพื่อให้ครูรักในอาชีพครู
- เพิ่มการลงทุนด้านการศึกษา โดยปลูกสร้างโรงเรียน สร้างอุปกรณ์เพื่อใช้ในการเรียน
การสอน
- ส่งเสริมการศึกษาภาคเอกชน เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมเข้าร่วมในการพัฒนา
การศึกษา
- ขยายการศึกษาไปสู่เขตชนเผ่า ภูเขา และเขตห่างไกล สอนภาษาลาวให้เด็กชนเผ่าด้วย
วิธีการที่เหมาะสม พร้อมทั้งก่อสร้างโรงเรียนสามัญกินนออนชนเผ่าขึ้น ก่อสร้างศูนย์กลางนักศึกษาชนเผ่า
เพื่อเตรียมเข้าเรียนมหาวิทยาลัยภายในและต่างประเทศ
- จัดตั้งการเรียนรู้หนังสือ ควบคู่กับการฝึกอบรมวิชาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการ

ของแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อยกคุณภาพชีวิตของผู้เรียน ก้าวพ้นหลุดจากความยากจนของประชาชนบรรดา
เผ่า

- สร้างโรงเรียนสำหรับนักเรียนที่มีพรสวรรค์พิเศษ เพื่อสร้างนักวิทยาศาสตร์และนักบริหารที่มีความสามารถ
- ปรับปรุงหลักสูตรหนังสือแบบเรียนและวิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ เพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีความริเริ่ม
- จัดตั้งการสอนห้องควบ ห้องคู่ โดยเฉพาะในทางชนบท ฤดูร้อน เพื่อแก้ไขปัญหาขาดแคลนครู ห้องเรียนและจำนวนให้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน
- จัดตั้งและขยายกลุ่มโรงเรียน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างโรงเรียนในกลุ่ม
- ประสานสมทบกับกำลังประกอบอาชีพเข้าในการสอน โดยเฉพาะชั้นประถมและลดล้างความไม่รู้หนังสือในเขตชุกชุมห่างไกล
- ส่งเสริมและขยายการศึกษาทางไกล เพื่อให้พลเมืองลาวได้เรียนเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อให้ในเขตห่างไกลได้มีโอกาสได้รับการศึกษา
- ปรับปรุงบริการคุ้มครองการศึกษา นับตั้งแต่กระทรวงลงถึงพื้นฐานการศึกษาให้เป็นเอกภาพ มีระเบียบแบบแผน และมีคุณภาพ กระจายความรับผิดชอบให้ท้องถิ่น
- สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีทางสังคม เพื่อเป็นการกระตุ้นผลักดัน ให้การศึกษารำเรียน
- เพิ่มทิวการนำพาของคณะพรรค และอำนาจการปกครองแต่ละขั้นตอนต่อการพัฒนาการศึกษา
- แสวงหาความช่วยเหลือจากต่างประเทศและองค์กรจัดตั้งสากลต่าง ๆ รวมทั้งด้านการเงินและบทเรียนให้เพิ่มขึ้น
- นำเอาวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยีที่ทันสมัยและภาษาต่างประเทศเข้าในการเรียนการสอน
- ปฏิรูประบบการศึกษาเป็นระยะ เพื่อให้การศึกษายาวตัวเท่าทันกับความเรียกร้องต้องการทั้งภายในและต่างประเทศ

อุดมการณ์รัฐสังคมนิยมแบบลาว

อุดมการณ์รัฐสังคมนิยม เป็นชุดของความคิด โน้มน้าวให้ผู้อื่นปฏิบัติตามและยังเป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมสังคมให้คล้อยตามหรือยอมจำนนต่ออำนาจ โดยมีลักษณะร่วมกันคือ ต้องอธิบายได้ว่าภาวะที่ดำรงอยู่นั้น เป็นอย่างไร พร้อมกับเสนอตัวแบบสังคมที่ดีในอนาคต และชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในรูปแบบใด จึงสามารถนำไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาได้ โดยมองว่าสังคม

มนุษย์แบ่งเป็นชนชั้นได้แก่ ชนชั้นปกครอง เป็นชนชั้นกดขี่ขูดรีดกับชนชั้นถูกปกครองเป็นชนชั้นที่ถูกกดขี่ขูดรีด ก่อให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ กลายเป็นการต่อสู้ทางชนชั้นในสังคม

ต้นกำเนิดลัทธิอุดมการณ์สังคมนิยมเกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นสงครามกลางเมืองในอังกฤษ และมีพัฒนาการตั้งแต่สังคมนิยมยูโทเปีย จนกระทั่งถึงปัจจุบัน 4 ช่วง คือ ช่วงแรก สังคมนิยมยูโทเปีย (ตั้งแต่สงครามนโปเลียน จนถึงการปฏิวัติในปี ค.ศ. 1843) ช่วงที่ 2 สังคมนิยมที่เป็นวิทยาศาสตร์หรือลัทธิมาร์กซ์ ช่วงที่ 3 สังคมนิยมมาร์กซ์สมัยใหม่ เน้นพัฒนาลัทธิมาร์กซ์ นอกค่ายประเทศคอมมิวนิสต์ หรือสังคมนิยม โดยเฉพาะยุโรปตะวันตก และอเมริกาเหนือ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และช่วงที่ 4 ประชาธิปไตยแนวสังคม เป็นการผสมผสานระหว่างหลักการของหลายอุดมการณ์ เช่น สังคมนิยมเสรีนิยม และอนุรักษนิยม ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (สมเกียรติ วันทะนะ. 2544 : 48-49) ด้วยเหตุนี้หลักการสำคัญของอุดมการณ์สังคมนิยมจึงมีจุดเน้นที่ ชุมชนรวมกลุ่มกันสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ มีความเป็นพี่น้องกันเรียกว่า “สหภาพ” ย่อมให้ความช่วยเหลือกันมากกว่าแข่งขันกัน มีความเสมอภาคทางสังคมและเศรษฐกิจ คือทุกคนได้แสดงศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ แต่มิได้หมายความว่าทุกคนต้องทำได้เท่ากัน โดยเน้นความจำเป็นพื้นฐาน และยุติการขูดรีด รวมทั้งเชื่อว่า การมีทรัพย์สินก่อให้เกิดการขัดแย้งในสังคม ดังนั้นทรัพย์สินหรือความมั่งคั่งทั้งหลายควรเป็นกรรมสิทธิ์ของชุมชน โดยรวมมากกว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของปัจเจกชน

แม้ว่าความเป็นรัฐชาติในปัจจุบันนี้กำลังเผชิญกับการท้าทายของโลกไร้พรมแดนที่มีทั้งทุน เงิน เทคโนโลยี เป็นอำนาจ ในขณะที่เดียวกันด้านหนึ่งเกิดการรวมตัวกันเพื่อลดทอนอำนาจอธิปไตยบางส่วน แต่ในอีกด้านหนึ่งก่อให้เกิดความล้มเหลวของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม และการล่มสลายของสหภาพโซเวียต รวมทั้งเกิดสงครามความขัดแย้งในเรื่องของอุดมการณ์ ในหมู่ประเทศสังคมนิยมด้วยกัน ไม่ว่าจะ เป็นสงครามเชื้อชาติ ในคาบมหาสมุทรบอลข่าน หรือกรณีของติมอร์ตะวันออก อาเจะห์ หรือกรณีจีนกับไต้หวัน และทิเบต ก็ตอกย้ำให้เห็นพลังของอุดมการณ์สร้างชาติ กลายเป็นรากฐานให้ชุมชนรำลึกถึงอดีตและอนาคตร่วมกันในสังคม (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2542 : 100) อาจกล่าวได้ว่าอุดมการณ์รัฐ มิใช่ อารมณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่เป็นประดิษฐกรรมเฉพาะทางของวัฒนธรรมและเป็นกระบวนการที่ก่อรูปขึ้นมาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสังคมและปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มชนในสังคม

สำหรับประเทศ สปป.ลาว ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผลจากการแบ่งแยกอาณานิคมเป็น 3 อาณานิคม ในสมัยล้านช้าง (ค.ศ.1793) ได้แก่ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ เมื่อถูกฝรั่งเศสผนวกเข้าเป็นอาณานิคมในปี ค.ศ.1893 โดยใช้นโยบายแบ่งแยกแล้วปกครอง คือให้หลวงพระบางเป็นรัฐในอารักขา ส่วนลาวภาคกลางและภาคใต้ให้ฝรั่งเศสปกครองโดยตรง เพื่อให้ลาวรวมตัวกันกอบกู้เอกราชได้ยากนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้แม้ลาวถูกฝรั่งเศสแบ่งแยกการปกครองเพื่อสร้างความแตกแยกในหมู่ลาวแต่ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นการสร้างอุดมการณ์สำนึกความเป็นลาวโดยที่ฝรั่งเศสคาดไม่ถึง ทั้งนี้เกิดจากการ

ได้รับการศึกษาสมัยใหม่ของคนลาวที่เป็นเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส คนกลุ่มนี้เองได้กลายเป็นกลุ่มคนเคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศส และก่อตัวมาตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1930 เป็นต้นมา

แต่เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขบวนการอุดมการณ์ชาตินิยมเพื่อเรียกร้องเอกราชก็ประสบผลสำเร็จ เมื่อลาวได้รับเอกราช ภายใต้การนำของกระบวนการลาวอิสระเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 1945 (ปณิศา สรวาสี. 2546 :1-2) เมื่อคนลาวได้รับเอกราชก็เริ่มมีสิทธิในการกำหนดชะตากรรมของชาติด้วยตนเอง แต่กลับเกิดความขัดแย้งด้านอุดมการณ์กันภายในชาติ แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรลาว ที่เน้นดำรงจารีตเดิม โดยเชิดชูสถาบันศาสนาและกษัตริย์ ส่วนฝ่ายประเทศลาวต้องการยุติการพึ่งพาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอเมริกา และเห็นว่าสถาบันกษัตริย์และศาสนาไม่นำพาให้ชาติลาวพัฒนา และให้เหตุผลว่าฝ่ายตรงข้ามยังเป็นหุ่นเชิดของฝรั่งเศส จนเกิดการต่อสู้ทางการเมืองเป็นเวลานานถึง 30 ปี ในที่สุดฝ่ายประเทศลาวได้รับชัยชนะ และก่อตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวขึ้นในปี ค.ศ. 1975 จึงมีผลให้ระบบการปกครองเปลี่ยนไป รัฐบาลใหม่เลือกใช้มาร์กซิสต์เป็นอุดมการณ์รัฐสังคมนิยมในการปกครองประเทศ ภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เจ้มหาชีวิตถูกบังคับให้สละราชสมบัติ พุทธศาสนาถูกเปลี่ยนบทบาทให้รับใช้การเมือง เกิดการสร้างอุดมการณ์รัฐใหม่เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของระบอบใหม่ที่รัฐต้องการ เกิดปัญหาใหม่ที่รัฐต้องเผชิญคือ กากเดนสังคมเก่าในระบบศักดินาและทุนนิยมที่รัฐต้องกำจัด รวมถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีความแตกต่างด้านขนบประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นผลให้เกิดความยากต่อการผนึกกำลังรวมกันเป็นรัฐชาติเดียวกัน

ดังนั้นเครื่องมือที่รัฐใช้ในการสร้างอุดมการณ์ใหม่ตามแบบที่รัฐต้องการ ถูกนำมาใช้ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา สัญลักษณ์ พิธีกรรมต่าง ๆ โดยเชื่อมโยงส่งผ่านไปสู่มหาชนชาติลาว ถึงแม้ว่าระบบการปกครองของลาวเปลี่ยนแปลงจากประชาธิปไตยไปสู่สังคมนิยม แต่ก็ยังเป็นสังคมนิยมแตกต่างไปจากสังคมนิยมในประเทศจีน หรือรัสเซีย คือแม้มีแนวความคิดแบบมาร์กซิสต์ แต่ก็มีความสัมพันธ์ของคนในชาติในสถาบันครอบครัว มีความรักใคร่ปรองดองเป็นพี่น้องกัน มีความเสมอภาค แม้ต่างกลุ่มชาติพันธุ์กันก็ตาม (ปณิศา สรวาสี . 2546 : บทคัดย่อ) อาจกล่าวได้ว่า อุดมการณ์สังคมนิยมแบบลาวได้เชื่อมโยงคนในชาติเข้าด้วยกัน คือ มีความเชื่อมั่นต่อการก้าวไปสู่เส้นทาง “สังคมนิยม” รวมทั้งเชื่อมั่นต่อการนำพาของพรรคที่จะทำให้ชาติลาวเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมอารยประเทศ

ลัทธิมาร์กซ์ – เลนิน

คาร์ล มาร์กซ์ คืออัจฉริยบุรุษที่พัฒนาเชื่อมโยงลัทธิสายความคิดจากประเทศก้าวน้ำที่ชุด 3 ประเทศ คือ ปรัชญาเยอรมัน เศรษฐศาสตร์การเมืองอังกฤษ และสังคมนิยมฝรั่งเศสเข้าด้วยกัน

(ใจ อึ๊งภากรณ์. 2542 : 6-7) ส่วนประกอบของลัทธิมาร์กซ์ได้รับการสืบทอดเป็นมรดกวัฒนธรรมอันล้ำค่า ด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้าปรากฏการณ์ในโลกธรรมชาติ ตลอดจนการขยายหลักทฤษฎีไปสู่การศึกษาชีวิตสังคม ซึ่งมาร์กซ์ได้รับอิทธิพลและแนวความคิดจากจอร์จ วิลเฮ็้ม และเฟรเดริก เฮเกล โดยเฉพาะเฮเกลได้อธิบายสาเหตุการเปลี่ยนแปลงสังคม ไดอะแลคติก (dialectic) กล่าวคือ ทุกสังคมย่อมมี 2 ด้านประกอบกันอยู่ คือเมื่อมีกลุ่มสังคมที่มีความเป็นอยู่ในรูปแบบหนึ่ง แต่ก็จะมีอีกกลุ่มสังคมหนึ่งต่อต้านความเป็นอยู่ของกลุ่มหนึ่ง เมื่อใดเกิดการปะทะขัดแย้งกันก็จะทำให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงสังคมแบบใหม่นี้จะดีกว่าสังคมแบบเก่า (พิทักษ์ไทย เทพนอก. มปป. : 103) จากแนวคิดของเฮเกลนี้เอง มาร์กซ์ได้นำมาใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่า ธรรมชาติเป็นเรื่องไม่สมดุลง ทุกสรรพสิ่งที่ดำรงอยู่ร่วมกันในระบบสังคมจะมีลักษณะขัดแย้งกัน เช่น กลุ่มหนึ่งถูกครอบงำ (subordinate) อีกกลุ่มหนึ่งก็จะครอบงำ (dominate) ทั้งสองกลุ่มก็จะเป็นปฏิปักษ์ขัดแย้งกัน (sharpen contradiction) นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมในที่สุด

ดังนั้นทัศนะของมาร์กซ์จึงมองว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และไม่ขึ้นอยู่กับระเบียบหรือความมั่นคง แต่ความขัดแย้งต่างหากที่เป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ทุกขณะ หากปราศจากความขัดแย้งก็ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้า (บุญศักดิ์ แสงระวี. 2544 : 1-13) ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันสังคมและชีวิตการดำรงอยู่ของมนุษย์โดยตรง และจะเกิดการต่อสู้ระหว่างชนชั้น (class struggle) อันเป็นพลังสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์มนุษย์ รวมทั้งการต่อสู้ระหว่างชนชั้นที่เอารัดเอาเปรียบ (exploiting class) กับชนชั้นที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ (exploited class) ซึ่งเป็นอย่างนั้นมาตั้งแต่สังคมบรรพกาลจนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่สังคมบรรพกาล (primitive society) ยังไม่เกิดชนชั้นและไม่มีการขูดรีด จนเมื่อเข้าสู่สังคมทาส (servitude society) จะมี 2 ชนชั้นคือนายทาสผู้ครอบครองปัจจัยการผลิต และเบียดบังผลประโยชน์ ครอบงำทาสหรือถูกทาสเป็นชนกลุ่มใหญ่ แต่ขาดปัจจัยการผลิต อยู่ในฐานะเสียเปรียบและถูกครอบงำ จนเกิดการรวมตัวก่อความไม่สงบ เป็นผลทำให้เกิดสังคมศักดินา (feudal society) สังคมมี 2 ชนชั้นเช่นกันได้แก่ชนชั้นเจ้าขุนมูลนายกับชนชั้นไพร่ ส่วนสังคมนายทุน (capitalist society) เป็นการกดขี่ทางสังคมระหว่างนายทุนผู้ประกอบการกับคนงานกรรมกร (พิทักษ์ไทย เทพนอก. มปป. : 103 – 107) จนเกิดสังคมนิยม (socialism) ในระบบนี้ถือว่าสำคัญยิ่งเพราะก่อนจะเข้าสู่สังคมคอมมิวนิสต์ได้ต้องเป็นสังคมนิยมอย่างสมบูรณ์เสียก่อน ระบบเศรษฐกิจแบบรัฐเข้าควบคุมการผลิต ถือว่าเป็นการปกครองโดยชนชั้นกรรมาชีพหรือประชาธิปไตยแบบรวบศูนย์ ทรัพย์สินเป็นของส่วนรวมมิใช่ส่วนบุคคล ส่วนสังคมคอมมิวนิสต์เป็นสังคมที่มาร์กซ์ปรารถนาของทฤษฎี เพราะเป้าหมายคือ เมื่อเป็นคอมมิวนิสต์สมบูรณ์แล้ว ทุกคนมีความเสมอภาค ไม่จำเป็นต้องมีรัฐบาล ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายเพราะทุกคนเท่าเทียมกัน และจะไม่มีใครมีอำนาจเหนือใครอีกด้วย

มาร์กซ์เชื่อว่า ประวัติศาสตร์ คือการเคลื่อนไหวของเงื่อนไขทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นภาวะสุดท้าย ก็คือ การบรรลุสู่สังคมที่ไม่มีการขูดรีด ไม่มีความขัดแย้งอีกต่อไป จึงไม่จำเป็นต้องมีรัฐ ผู้คนอยู่กันเป็น ชุมชนที่มีแต่ความสุข มีโอกาสพัฒนาตัวเองในด้านต่าง ๆ เต็มที่ จึงได้เชื่อว่า เป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ (ธีรยุทธ บุญมี. 2546 : 29)

ด้วยเหตุนี้วิธีการผลิตและการจัดสรรผลผลิตของสังคมคอมมิวนิสต์ ทั้งทางวัตถุและทางปัญญา มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์และจิตสำนึกของคน จากระบบศักดินานายทุนเข้าสู่ระบบ สังคมนิยมเสียก่อน เพื่อเตรียมเข้าสู่สังคมคอมมิวนิสต์ ซึ่งต้องโค่นล้มระบบทุนนิยมอย่างถอนรากถึง โคน ไม่ว่าจะเป็นการยกเลิกทรัพย์สินที่ดินรวมทั้งค่าเช่าทั้งหมดมาเป็นของส่วนรวม การจัดระบบภาษี แบบก้าวหน้า การยกเลิกสิทธิทั้งหมดในมรดก หรือการยึดทรัพย์สินกบฏ และผู้อพยพออกนอกประเทศ รวมทั้งรัฐผูกขาดสินค้าทุกชนิด ควบคุมการคมนาคมขนส่งไว้ที่ส่วนกลาง ขยายโรงงานเครื่องมือการ ผลิตที่รัฐเป็นเจ้าของ รวมเกษตรกรรมเข้ากับอุตสาหกรรมและหัตถกรรม โดยทุกคนใช้แรงงานเท่าเทียม กันและจัดตั้งกองทุนอุตสาหกรรมด้านการเกษตร กล่าวได้ว่าเป็นการรวมการผลิตทุกอย่างเข้ามาอยู่ใน มือของชนชั้นกรรมาชีพเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันในสังคม

แนวการศึกษาสังคมที่พบในแบบเรียน เนื้อหาในเชิงทฤษฎี ถูกบรรจุในบทเรียน ที่พรรครัฐ สอดแทรกลัทธิมาร์กซ์ ซึ่งมาร์กซ์ใช้วิธีการวิเคราะห์วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ ทฤษฎีนี้เสนอว่า พลังที่เป็นหัวใจของการเปลี่ยนแปลงสังคมคือพลังการผลิต พลังนี้เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการของมนุษย์และการปฏิบัติ ทางเทคโนโลยีพลังนี้จะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการแบ่งงานกันทำในสังคม ระดับพลังการผลิตและเป็น ตัวกำหนดโครงสร้างพื้นฐานของระบบความสัมพันธ์ทางการผลิต และส่วนทั้งหมดของความสัมพันธ์นี้ ก็คือโครงสร้างของเศรษฐกิจและสังคม และโครงสร้างนี้จะทำหน้าที่เป็นรากฐานของระบบกฎหมาย และระบอบการเมือง และเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายรวมทั้งจิตสำนึกของคนในสังคม (เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. 2539 : 42 - 43) แต่อย่างไรก็ตามไม่ได้ที่จะปฏิเสธได้ว่าการปฏิวัติพลังการ ผลิตทุกครั้ง เช่น การปฏิวัติอุตสาหกรรมก่อให้เกิดคลื่นแห่งการปฏิวัติทางเศรษฐกิจการเมืองและ วัฒนธรรม

กลไกอำนาจรัฐ

อำนาจรัฐเป็นกลไกทางการเมือง (political apparatus) ได้แก่สถาบันของรัฐที่มี ข้าราชการพนักงานทำงานในสถาบันเหล่านั้น มีบทบาทในการปกครองดินแดนที่มีอาณาเขตแน่นอน ใช้ กฎหมายเป็นบรรทัดฐานในการควบคุม และจัดระเบียบสังคม การก่อตัวเป็นรัฐต้องประกอบด้วยกลุ่มคน ที่อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลายาวนาน มีชีวิตร่วมตัวกันชั่วคราว มีสถาบันต่อเนื่อง มั่นคง ท่ามกลางการ เปลี่ยนแปลง ผู้นำและการให้ความร่วมมือจากกลุ่มคน ที่สร้างไว้ซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ภายใต้อัตลักษณ์ (identity) ที่ชัดเจน มีดินแดนภูมิศาสตร์แน่นอน รวมทั้งผลประโยชน์ของรัฐ คือ

ผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม (พฤทธิสาธ ขุมพลและคณะ . 2546 : 365-367) ดังนั้นรัฐสมัยใหม่คือองค์กรของมนุษย์ที่มีเป้าหมายชัดเจน ภาพลักษณ์ของรัฐจึงเป็นหน่วยหรือองค์กร มีบูรณาการและมีความเป็นอิสระ ทำหน้าที่ปกครองด้วยการควบคุมกฎเกณฑ์ทั้งทางตรงโดยผ่านสถาบันและกฎหมายที่เป็นเครื่องมือของรัฐ และทางอ้อมด้วยการให้ทุนให้โทษองค์กรและสถาบันต่าง ๆ นอกภาครัฐ

แม้ว่าความเป็นอิสระของรัฐขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติจริง แต่ก็อาจไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตามเป้าหมายของรัฐ เพราะกลไกของรัฐมีความซับซ้อนไม่ว่าจะเป็นสถาบัน ระเบียบปฏิบัติ กฎหมาย หรือการศึกษาที่ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ดังนั้นกลไกอำนาจรัฐลาวนับตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษ 1980 เป็นต้นมาภายใต้บริบทของสงครามอินโดจีน ลาวถูกรอบงำด้วยภาวะสงครามเย็น จนกระทั่งภายหลังการล่มสลายของระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออก การก้าวเข้าสู่โลกยุคใหม่ไร้พรมแดนทั้งในด้านของข้อมูลข่าวสารและการเปิดตลาดเสรีในระบบทุนนิยม มุ่งเน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าอุดมการณ์การเมือง ซึ่งเป็นที่มาเวลาที่ลาวปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ ในการพัฒนาประเทศใหม่ โดยใช้แผนนโยบายเปิดประเทศและเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจากระบบสังคมนิยมมาเป็นระบบตลาด ในปี 1986 (อนินทร์ พุทธิโชติ. 2547 : บทนำ) นับเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั่วในระดับโลกและภายในประเทศลาว ส่งผลให้กลไกอำนาจรัฐก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย เนื่องจากสังคมลาวเป็นสังคมที่ผ่านประสบการณ์เปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งสำคัญหลายครั้ง บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และอุดมการณ์ของรัฐในแต่ละยุคสมัย ย่อมมีบทบาทในการกำหนดอำนาจรัฐแตกต่างกันไป จะเห็นได้ว่า ในสมัยโบราณหรือในยุคของรัฐลาวแบบจารีต อำนาจรัฐขึ้นอยู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ และขุนนางชั้นสูง รวมทั้งสถาบันศาสนาที่หล่อหลอมกล่อมเกล่าให้ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างเหมาะสม

จนกระทั่งต่อมาลาวได้ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส กลไกอำนาจรัฐก็เปลี่ยนไป โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำถูกกล่อมเกล่าให้จงรักภักดีต่อฝรั่งเศส โดยสร้างความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์กับกลุ่มชนชั้นสูง ดังนั้นอำนาจรัฐทั้งหมดจึงตกอยู่ภายใต้อาณัติฝรั่งเศส ผู้รับผลประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นเจ้านายชั้นสูง

หลังจากนั้นลาวได้รับการปลดปล่อยจากฝรั่งเศส แต่กลับกลายทำให้เกิดสงครามการเมืองที่ขัดแย้งกันในเรื่องของอุดมการณ์ยืดยาวนานถึง 20 ปี จนกระทั่งสงครามสิ้นสุดลงด้วยชัยชนะของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว จึงได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ในปี 1975 และโค่นล้มสถาบันพระมหากษัตริย์ กลไกอำนาจรัฐก็เปลี่ยนไป รวมทั้งการศึกษาก็เข้ามามีบทบาทในการกล่อมเกล่า แนวคิดแบบสังคมนิยมให้ประชาชน เพื่อให้มีความรู้ความคิดสอดคล้องกับอุดมการณ์รัฐ

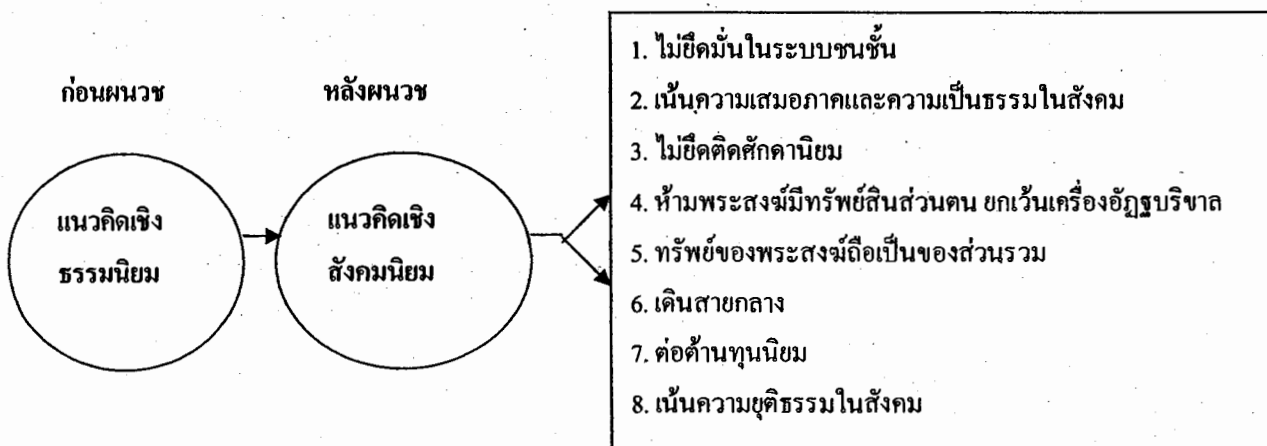
ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า กลไกอำนาจรัฐลาวแม้จะมีความซับซ้อน เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอุดมการณ์การเมือง ในระบบจารีตดั้งเดิมกับระบบที่มีอาณานิคมที่ครอบงำ ตลอดทั้งการเกิดสงครามการเมือง ทำให้อำนาจรัฐต้องต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรค สร้างรัฐชาติตัวตนและจินตนาการใหม่ ภายใต้อุดมการณ์

สังคมนิยม พร้อมกับการเปิดประตูสู่ประชาคมโลก และเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจากระบบสังคมนิยมมาสู่ระบบตลาด เพื่อให้สอดคล้องต่อสถานการณ์ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนลาวนั่นเอง

สังคมนิยมแบบพุทธหรือพุทธแบบสังคมนิยม

แนวความคิดและการปฏิบัติตนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าหากพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่า พระองค์เป็นนักปฏิรูปสังคมและมีแนวความคิดในเชิงสังคมนิยมเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการต้องการช่วยเหลือชาวโลกให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งกายและใจ และค้นพบความสุขที่จริงแท้ของชีวิต และผู้เข้าบรรพชาและอุปสมบทในพุทธศาสนาไม่ว่าเกิดในตระกูลใด ฐานะใด ให้ถือเกณฑ์การบวชก่อนหลังเป็นการจัดลำดับ โดยไม่เลือกชนชั้น รวมทั้งยึดถือหลักธรรมในการปกครอง โดยมีให้ยึดติดที่ตัวบุคคล แต่ให้ยึดระบบคุณธรรมและคำสั่งสอน (พิทักษ์ไทย เทพนอก ม.ปป. 139 – 140) แสดงให้เห็นว่าพระพุทธรเจ้าคือนักปฏิรูปสังคมและคือนักสังคมนิยม ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 แสดงแนวคิดเชิงธรรมนิยมนักสังคมนิยม

ที่มา ปรับปรุงจาก งาน อธิวฒนสิทธิ์. 2540 : 110.

จากแนวคิดนี้ คนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าลัทธิสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์เป็นลัทธิขัดแย้งกับหลักพุทธศาสนา ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว พุทธศาสนามีความผสมกลมกลืนกันได้ดีกับสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ และยังสอดคล้องกันดีกับลัทธิการเมืองทั่วโลก หากลัทธิเหล่านั้นสามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ในระบบเหตุผล เพราะแนวทางของพุทธศาสนากับแนวทางสังคมนิยมมีเป้าหมายตรงกันคือ เพื่อสังคมส่วนใหญ่โดยมีจุดเน้นความเสมอภาคและความสงบสุข ทางสังคม แต่วิธีการปฏิบัติและการกล่อมเกลอาจแตกต่างกัน หรือแม้แต่ในระบบศาสนายังมีเป้าหมายเหมือนกัน แตกต่างกันที่วิธีปฏิบัติดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงเป้าหมายศาสนา

เป้าหมายตามแนวทางพุทธ	เป้าหมายตามแนวคริสต์ อิสลาม ฯลฯ
- การดับทุกข์ มุ่งสู่ปรินิพพาน - เน้นรักษาศีล หรือทำให้เกิดสมาธิ ปัญญา - บรรพชา อุปสมบท	- ถือพระเจ้า - รับศีล ถวายบาป รับศีล รับศีลตามกำลัง - ปฏิบัติตามคคิ คริสต์นิกายคาทอลิก เข้าโบสถ์ ทุกวันอาทิตย์

ดังนั้น สังคมนิยมแบบพุทธในประเทศลาวในภาวะปัจจุบัน จึงเป็นสังคมที่ผสมผสานระหว่างนโยบายอำนาจรัฐกับความเชื่อตามหลักพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจของแนวคิดเชิงสังคมนิยมที่สอดคล้องกับการต้องการกำจัดชนชั้นทางสังคมเพื่อความเสมอภาค โดยที่หลักพุทธศาสนานี้เน้นความเท่าเทียมกัน ก่อนเข้าสู่สังคมคอมมิวนิสต์ต้องผ่านสังคมนิยม ซึ่งต้องปฏิรูปและปฏิวัติสังคม จึงกล่าวได้ว่าพุทธศาสนากับสังคมนิยมคอมมิวนิสต์สอดคล้องกัน

นโยบายการศึกษาของชาตินิยม

ด้านหลักสูตร : ปรัชญาหลัก

รัฐย่อมต้องใช้ระบบการศึกษาเป็นเครื่องมือเพื่อให้อุดมการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมบรรลุเป้าหมาย (วิทช์ วิสทเวทช์. 2526 : 2) ปัญหาที่มีอยู่ว่า การศึกษาควรปั้นบุคคลให้มีคุณสมบัติอย่างไร การที่รัฐควบคุมการศึกษานั้นก็เพราะรัฐต้องการที่จะอบรมเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีลักษณะตามที่รัฐประสงค์

ในสังคมพุทธต้องการคนที่มีจิตใจสูง มีศีลธรรม เป็นการเน้นจริยธรรมเพื่อให้อุดมการณ์เหล่านี้บรรลุผล รัฐก็ต้องจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับจุดหมาย ในแง่ที่ว่าการศึกษาคือการสร้างคนให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ ลักษณะเหล่านี้ก็ย่อมต้องสอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมด้วย

อุดมการณ์ทางการศึกษา คือ ระบบการศึกษาในโครงสร้างทางสังคมและลักษณะของบุคคลที่การศึกษามุ่งสร้างขึ้นรวมกันเข้าเรียกว่า ปรัชญาการศึกษา

ปรัชญาการศึกษาเป็นเรื่องของอุดมการณ์ ที่ค้นคว้าและถกเถียงกันว่าอะไรคือสิ่งที่มีคุณค่าที่สุดที่การศึกษาจะให้ได้ แต่ในสังคมที่รัฐควบคุมการศึกษา อุดมการณ์ทางการศึกษามักจะถูกกำหนดโดยอุดมการณ์ของรัฐ การศึกษาเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งในบรรดาหลายปัจจัยที่จะช่วยให้อุดมการณ์เหล่านี้บรรลุผล การศึกษาเป็นเพียงตัวประกอบ และปรัชญาการศึกษาก็เป็นเพียงบทแทรกของปรัชญาสังคมโดยรวม

ปรัชญาสังคมพูดถึงความสัมพันธ์ในอุดมคติระหว่างปัจเจกชนกับปัจเจกชน และปัจเจกชนกับรัฐ เช่น สิทธิ หน้าที่ ความเสมอภาค เสรีภาพ และแสวงหารูปแบบของสังคมในอุดมคติทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (วิทย์ วิศุทเวทย์. 2526 : 3) รัฐที่มีปรัชญาสังคมแบบหนึ่งย่อมจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับปรัชญาสังคมแบบนั้น

ปรัชญาการศึกษา (Educational Philosophy) หมายถึงความคิดหรือระบบของความคิดที่เกี่ยวกับการศึกษา ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของปรัชญาแม่บทปรัชญาใดปรัชญาหนึ่ง ปรัชญาการศึกษาเป็นปรัชญาโดยทั่วไปอันเป็นปรัชญาที่ว่าด้วยความรู้ ความจริงของชีวิต ปรัชญาการศึกษาเป็นความเชื่อ ความศรัทธา การเห็นคุณค่าในความคิดทางการศึกษาใดๆ ซึ่งผลักดันให้บุคคลคิดและกระทำการต่างๆ ในด้านการจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับความเชื่อนั้น (ทิศนา แคมณี. 2547 : 475)

หากเมื่อพิจารณาปรัชญาการศึกษาของ สปป. ลาว แล้วน่าจะจะได้รับอิทธิพลจากปรัชญาสารัตถนิยม ตามแนวคิดนิยม

ปรัชญาสารัตถนิยมตามแนวคิดนิยม (Essentialism) มีความเชื่อว่า การศึกษาคือเครื่องมือในการสืบทอดมรดกทางสังคม ซึ่งก็คือวัฒนธรรมและอุดมการณ์ ทั้งหลายอันเป็นแก่นสาระสำคัญ (Essence) ของสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไป ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาจึงควรประกอบไปด้วยความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม และวัฒนธรรม อันเป็นแก่นสำคัญซึ่งสังคมนั้นเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม สมควรที่จะรักษาและสืบทอดให้อนุชนรุ่นหลังต่อไป การจัดการเรียนการสอนจะเน้นบทบาทของครูในการถ่ายทอดความรู้และสาระต่างๆ รวมทั้งคุณธรรมและค่านิยมที่สังคมเห็นว่าดีงามแก่ผู้เรียน ผู้เรียนในฐานะผู้รับสืบทอดมรดกทางสังคม ก็จะต้องอยู่ในระเบียบวินัย และพยายามเรียนรู้สิ่งที่ครูถ่ายทอดให้อย่างตั้งใจ (ทิศนา แคมณี 2547 : 25)

หลักสูตร

การปฏิรูปการศึกษาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้เริ่มจริงจังในปี พ.ศ. 2532 และมีมากขึ้นในปี พ.ศ. 2535 – 2536 เมื่อกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีโครงการด้านการศึกษาใหญ่ 2 โครงการ คือ โครงการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา (Educational Quality Improvement Project : EQIP) ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือและช่วยเหลือจาก Asian Development Bank และประเทศ Norway ในการปฏิรูปการฝึกหัดครูอย่างขนานใหญ่ และโครงการพัฒนาการศึกษา (Education Development Project : EDP) ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือและช่วยเหลือจาก World Bank และประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ เพื่อปฏิรูปสามัญศึกษา ระบบบริหารการศึกษา ระบบบริหารบุคลากรทางการศึกษา กฎหมายการศึกษาและระบบวางแผนการจัดการศึกษา และการปฏิรูปอุดมศึกษา ซึ่งอยู่ได้ความร่วมมือของ Asian Development Bank อีกโครงการหนึ่ง

การดำเนินการปฏิรูปประสบความสำเร็จไปแล้วบางเรื่อง แต่ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงท้ายของการดำเนินการและตามแผนที่กำหนดไว้ได้สิ้นสุดในปี พ.ศ. 2542 ผลการดำเนินการจนถึงขณะนี้ก่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาทุกด้าน (ธีระ รุญเจริญ. 2542 : 66-70)

การปฏิรูปการศึกษาระดับสามัญศึกษา

คงได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า การศึกษาระดับสามัญศึกษาได้รับการปฏิรูปหลายด้าน ซึ่งได้แก่ การปฏิรูปหลักสูตรสามัญศึกษา การปฏิรูปการสอน การปฏิรูประบบการเรียน การปฏิรูปการนิเทศการศึกษา การปฏิรูปในแต่ละด้าน ดังนี้

การปฏิรูปหลักสูตรสายสามัญศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้ปฏิรูปหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดย (1) ปิดมติดองประชุมศูนย์กลางพรรคและสภารัฐมนตรีว่าด้วยยุทธศาสตร์การศึกษา สำหรับระยะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 – 2541 (2) ปิดเนื้อหาสาระของรายงานการเมืองของคณะบริหารศูนย์กลางพรรคต่อองประชุมใหญ่ ครั้งที่ 5 ของพรรค และ (3) ปิดจุดมุ่งหมาย และแผนการก่อสร้างของโรงเรียนสามัญศึกษา ฉบับในปี พ.ศ. 2534

อนึ่ง การปฏิรูปมีค่อนข้างมากสำหรับหลักสูตรประถมศึกษา เพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับ ส่วนหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายก็มีการปฏิรูปในหลายเรื่อง และทั้งสองระดับมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เนื้อหาสาระของกรอบหลักสูตรระดับประถมศึกษาเมื่อปฏิรูปแล้ว สรุปได้ดังนี้

การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรแต่ละระดับ คือ หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้กำหนดหลักการที่จะใช้ยึดเป็นหลักไว้ชัดเจน เช่นหลักสูตรประถมศึกษา เป็นหลักสูตรขั้นพื้นฐานสำหรับปวงชนในชาติ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้พื้นฐานไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสำนึกในชาติที่เป็นเอกราช มีอธิปไตย มีความสามัคคีในหมู่ปวงชน และมีความเป็นเอกภาพภายในชาติ

การกำหนดจุดมุ่งหมายในหลักสูตร กำหนดไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ

จุดมุ่งหมายรวมของทุกระดับ สามัญศึกษา ระบุไว้ว่า : “เป็นหลักสูตรเพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีโลกทัศน์วิทยาศาสตร์ มีจิตใจรักชาติ มีน้ำใจสามัคคีกับชนเผ่าอื่นๆ ภายในชาติ รู้จักจำแนกมิตรและศัตรู มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกในการสร้างตนเองให้เข้มแข็ง รู้จักประสานประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวม แสวงหาอาชีพที่ดี มีจิตสำนึก และมีความสามารถในการทำงาน มีสุขภาพแข็งแรง รักสวยรักงาม และเตรียมพร้อมในการมีส่วนร่วมในการปกป้องรักษา และสร้างชาติ”

จุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เฉพาะในแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งมุ่งพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะทำที่ใน 5 ด้าน คือ เกี่ยวกับ : การพัฒนาคุณสมบัติที่ควรเป็น (เรียกคุณสมบัติศึกษา) การพัฒนาปัญญา (เรียกปัญญาศึกษา) การพัฒนาอาชีพ (เรียกการออกแรงงาน

หรือกรรมศึกษา) การพัฒนาสุขภาพ (เรียกกายศึกษา หรือพลศึกษา) การพัฒนาศิลปศึกษา (เรียกสุนทรียศึกษา หรือศิลปศึกษา) ซึ่งในหลักสูตรแต่ละระดับจะมีรายละเอียดที่บอกเนื้อหาสาระที่ใช้เรียกไว้ชัดเจน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ คือ จุดมุ่งหมายของโรงเรียน เพื่อพัฒนา ความรู้ ความสามารถ ทักษะทำที่ด้าน คุณสมบัติ ปัญหา การออกแรงงาน กายศึกษา และศิลปศึกษา ดังที่กล่าว

การกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร

โครงสร้างของหลักสูตรทั้งสามระดับ มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรเดิม มากทั้งชื่อวิชา เนื้อหาสาระและการกำหนดเวลาต่อสัปดาห์ และต่อปีการศึกษาเป็นชั่วโมงเรียน

โครงสร้างรายวิชาของหลักสูตรและจำนวนชั่วโมงตลอดหลักสูตรของแต่ละระดับ แสดงไว้ใน ตารางที่ 3

ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อรายวิชาและจำนวนชั่วโมงเรียนตลอดหลักสูตรของแต่ละระดับ

หลักสูตรประถมศึกษา		หลักสูตรมัธยมต้น		หลักสูตรมัธยมปลาย	
ชื่อวิชา	จำนวน ชั่วโมง ทั้งสิ้น ป.1-5	ชื่อวิชา	จำนวน ชั่วโมง ทั้งสิ้น ม.1-3	ชื่อวิชา	จำนวน ชั่วโมง ทั้งสิ้น ม.4-6
1. ภาษาลาว	1,584	1. วรรณคดีลาว	495	1. วรรณคดีลาว	396
2. คณิตศาสตร์	792	2. วิทยาศาสตร์สังคม	429	2. วิทยาศาสตร์สังคม	594
3. โลกอ้อมตัว	396	3. วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ	1,089	3. วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ	1,320
4. พลศึกษา	330	4. ศิลปกรรม	99	4. ศิลปกรรม	-
5. หัตถกรรม	297	5. พลศึกษา	198	5. พลศึกษา	198
6. ศิลปกรรม	330	6. ภาษาคำต่างประเทศ	297	6. ภาษาคำต่างประเทศ	297
		7. เทคโนโลยี	495	7. เทคโนโลยี	462
รวม	3,729	รวม	3,597	รวม	3,762
การเคลื่อนไหวนอก หลักสูตร	990	กิจกรรมนักเรียน	495	กิจกรรมนักเรียน	495
รวมทั้งสิ้น	4,719	รวมทั้งสิ้น	4,092	รวมทั้งสิ้น	4,257

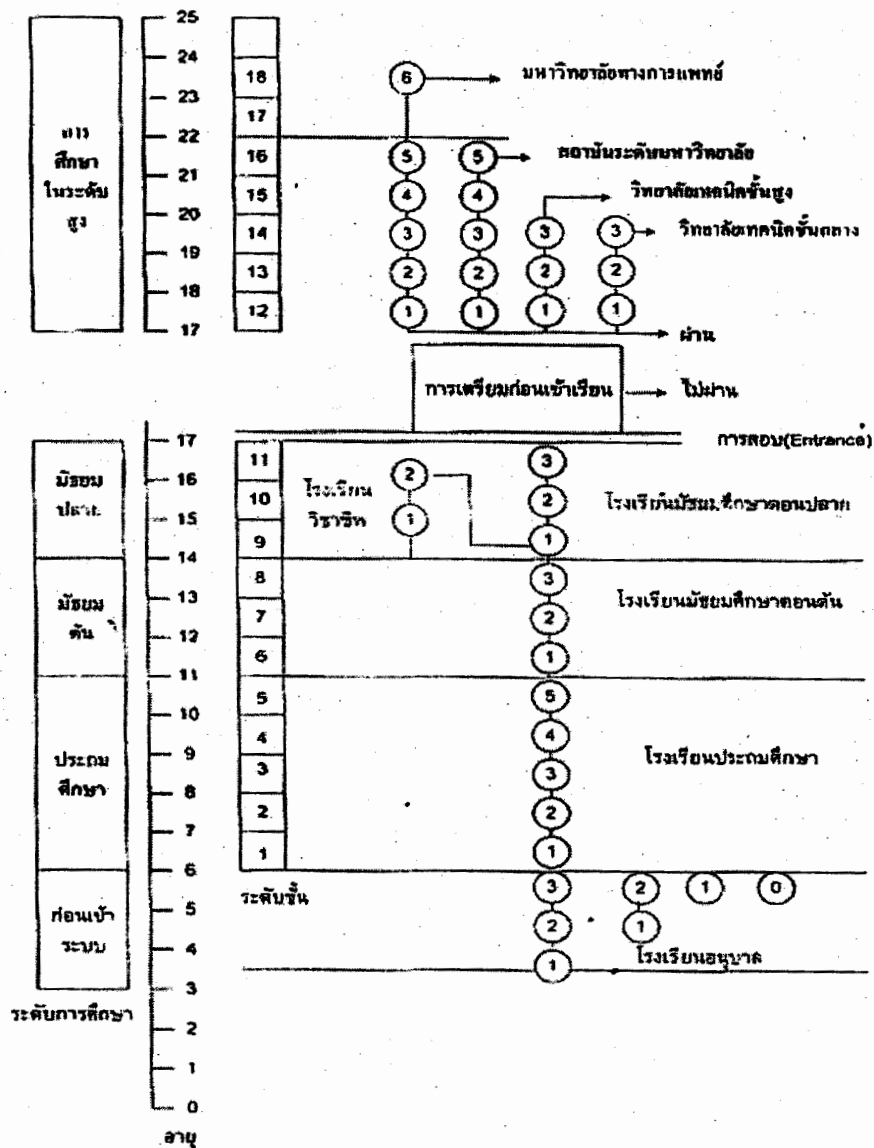
ที่มา ชุดศึกษาด้วยตนเอง, กรมจัดตั้งและพนักงาน, กระทรวงศึกษาธิการ ส.ป.ป.ลาว, 2539 อ้างใน
ธีระ รุณเจริญ. 2542 : 69

จากตารางที่ 2 ทำให้ทราบจำนวนชั่วโมงเรียนต่อสัปดาห์ และอัตราส่วนของสาระการเรียนรู้
วิชาต่างๆ ดังนี้คือ

1. จำนวนชั่วโมงเรียนต่อสัปดาห์ตลอด 33 ชั่วโมง
 - 1) ชั้น ป.1-3 สัปดาห์ละ 28 ชั่วโมง
ชั้น ป.4-5 สัปดาห์ละ 29 ชั่วโมง
 - 2) ชั้น ม.1 สัปดาห์ละ 35 ชั่วโมง
ชั้น ม.2-3 สัปดาห์ละ 37 ชั่วโมง
 - 3) ชั้น ม. 4-6 สัปดาห์ละ 38 ชั่วโมง
2. อัตราส่วนเวลาเรียนของวิชาต่างๆ ตลอดหลักสูตรประถมศึกษา

1) ภาษาลาว	42%
2) คณิตศาสตร์	21%
3) โลกอ้อมตัว	10%
4) ศิลปกรรม	9%
5) พลศึกษา	9%
6) หัตถกรรม	8%
7) การเคลื่อนไหวนอกหลักสูตร	1%

แผนภูมิที่ 4 โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรประถมศึกษา

หลักสูตรวิชาภาษาลาวชั้นประถมศึกษา

1. จุดหมาย

วิชาภาษาลาว เป็นวิชาที่สำคัญอันดับหนึ่ง อยู่โรงเรียนประถม เพราะว่าการให้เด็กมีความรับรู้ถูกต้องและชัดเจนเกี่ยวกับภาษาชาติของตนคือ

- ให้นักเรียนมีความสามารถในการฟัง เว้า อ่าน และเขียนด้วยความชำนาญ และก้าวหน้า มีความรู้ความสามารถเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นฐานของภาษาลาว

- ให้สามารถใช้ภาษาลาว ในการติดต่อสื่อสาร การรับ (ฟัง – อ่าน) และถ่ายทอด (เล่า – เขียน) อย่างถูกต้อง สามารถใช้ภาษาลาว ถูกต้องตามกาลเทศะ เหมาะสมกับบุคคล ตามฮัตคองประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ

- ศึกษาเข้าใจรักชาติ โดยผ่านด้านรักษาสถาบัน อันเป็นภาษากลางของชาติ

- ศึกษาอบรมน้ำใจ สงวนมักความงาม มักการอ่านภาษาลาวและมีนิสัยชอบรู้ อยากเรียน รู้จักนำไปใช้จากที่ได้เรียน เข้าใจคิด ตัดสินใจ แก้ไขและพิจารณา แยกแยะปัญหาอย่างมีเหตุผลด้วยตนเอง

- ให้นักเรียนมีความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับวรรณคดีของชาติและคำประกาศ

- ประกอบส่วนก่อสร้างใหม่ ให้กลายเป็นพลเมืองดีที่ขยันรอบด้าน

(กระทรวงศึกษาธิการ 1994 : 2)

หลักสูตรวิชา โลกอ้อมคือเรา ชั้นประถมศึกษา

จุดหมาย

วิชา “โลกอ้อมตัวเรา” เป็นวิชาที่รวบรวมเอาความรู้ เกี่ยวกับปรากฏการณ์และขบวนการวิวัฒนาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งทำให้นักเรียนมีความรู้ คือ :

1. ความรู้ความสามารถพื้นฐาน เกี่ยวกับสังคมและธรรมชาติ มีวินัยแสวงหาความรู้อยู่เสมอ

2. มีความสามารถในการรวบรวมการวิทยาศาสตร์ สามารถนำเอาความรู้ทางด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างง่าย มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน

3. มีความเข้าใจเบื้องต้น และปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเกี่ยวกับสุขอนามัย

4. มีความเข้าใจกับหลักการอยู่ร่วมกันในสังคม หน้าที่รับผิดชอบ ของภาษาสิทธิของตนและผู้อื่น

5. มีความเข้าใจเกี่ยวกับสายสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

6. มีความรักชาติ รักเอกราช อนุชนอมมุนเชื่ออันดีงาม ของบรรพบุรุษของลาว

(กระทรวงศึกษาธิการ 1994 : 21)

หลักสูตรวิชา ศิลปกรรม ในโรงเรียนสามัญ

จุดประสงค์ระดับความคาดหวัง

วิชาศิลปกรรม ในโรงเรียนสามัญ ไม่คิดการให้นักเรียน กลายเป็นนักวาดรูปอาชีพ แต่มีหน้าที่ประกอบส่วนตัวสร้างให้นักเรียนกลายเป็น “คนออกผลงานใหม่” มีระดับวิทยาศาสตร์เทคนิค มีนิสัยดี และมีความสงวนมักความงาม

ผ่านการเรียนวิชาศิลปะกรรมในโรงเรียนนักเรียนจะต้องมีความรู้พื้นฐานของศิลปะกรรมอย่างเป็นระบบ อีกทั้งจะช่วยให้แก่นักเรียนวิชาอื่นดีขึ้น คือ

1. ต้องให้นักเรียนรู้สวณมักความงาม
2. สร้างให้นักเรียนมีจิตสำนึกและจินตนาการ
3. ศึกษาให้นักเรียนมีหัวใจประดิษฐ์สร้าง มีความเป็นอิสระได้เบิกบานม่วนชื่น
4. ช่วยให้นักเรียน เรียนวิชาอื่นดีขึ้น
5. รู้จักนำเอาความรู้ที่เรียนมาไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน (กะชวงศึกษาธิการ : 1994 ; 32)

หลักสูตรศิลปะคนตรีชั้นประถม

อ้างอิง ยุทธศาสตร์การศึกษาใหม่ ของศูนย์กลางพรรคและสภารัฐมนตรีแต่นี้ถึงปี 200 ตลอดจนการขยายตัวของเด็กทางค้ำ จิตวิทยาและสรีระศาสตร์แต่ละช่องอายุในโรงเรียนสามัญเกี่ยวกับขยายความรู้ทางด้านศิลปะคนตรี

อิงความการค้นคว้าและถอดถอนบทเรียนในการศึกษาหลักสูตรวิชาศิลปะคนตรีในวิชาเรียนสามัญศึกษาของบางประกาศ เช่น เวียดนาม ไทย

ความหมายและความสำคัญของวิชาศิลปะคนตรี

- วิชาศิลปะคนตรี เป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญในการศึกษาอบรมนักเรียนให้มีเจตคติทางความงามมีคุณสมบัติ มีความสวณคนตรีรู้จักวัฒนธรรม ฮีตคอง ประเพณี อันคิงามของชาติและมีหัวใจประดิษฐ์ต่าง ทางด้านศิลปะคนตรี

- ศึกษาให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานต่าง ๆ ทางด้านองค์ประกอบของคนตรีที่คล่องแคล่วเหมาะสมสำหรับแต่ละอายุ

- ศึกษาให้นักเรียนมีทักษะพื้นฐานต่าง ๆ ทางด้านองค์ประกอบของคนตรี

- ศึกษาให้นักเรียนมีความคุ้นเคย ในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ทางด้านศิลปะคนตรีเพื่อเสริมสร้างค่านิยม สติปัญญา อารมณ์ และบุคลิกภาพอันคิงามของตน พร้อมกับนำเอาความรู้ไปใช้ในการการดำรงชีวิตประจำวัน

- เพื่อประกอบส่วนยกสูง คุณภาพในการเล่าเรียน ทำให้นักเรียนมีความเบิกบานม่วนชื่น ขยันในการเรียนและยังเป็นการผ่อนคลายอารมณ์ให้นักเรียนหายจากความเครียดในการเรียน

จุดประสงค์ความคาดหมายสำหรับในการเรียน

- ศึกษาให้นักเรียนชอบการทำเพลง ร้องเพลงและขับลำต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

- ศึกษาให้นักเรียนมีแนวคิด คุณสมบัติอันปลอดโปร่ง มีความรู้อย่างถูกต้อง ผึกฝนจิตสำนึก เพราะมีสติปัญญาให้ไปพร้อมกับจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ระดับประถม

- ให้นักเรียนรู้จักว่า วิธีใช้ดนตรีในเบื้องต้น โดยให้นักเรียนคุ้นเคยกับบทเพลงต่าง ๆ เช่น เพลงพื้นเมืองลาว เพลงสาวสมัยใหม่ เพลงพื้นเมือง และเพลงสมัยใหม่ของต่างประเทศ

- รู้จักจำแนกรูปแบบการร้องเพลง ขับ ลำต่าง ๆ รู้จักสังเกตเสียงร้องที่ถูกต้องและม่วนเพื่อสร้างความเคยชินในการร้องเพลง ฯลฯ (กะช่วงสี่กั๊ก : 1994 : 49 – 52)

หลักสูตรมัธยมศึกษา

หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาฉบับนี้เป็นหลักสูตรใหม่ที่ประกาศใช้ตั้งแต่ปี 1991 – 1992 เป็นต้นมา ซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างเพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมตามความต้องการของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะใหม่ โดยมีการจัดแบ่งวิชาหลักต่างๆ เป็น 8 กลุ่มวิชา คือ (กะช่วงสี่กั๊ก : 1994 : 8)

1. ภาษาลาว วรรณคดี
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์ (ที่รวม ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และศึกษาพลเมือง)
4. วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (ที่รวม ชีวะศาสตร์ ฟิสิกส์ศาสตร์ และเคมีศาสตร์)
5. เทคโนโลยี
6. ภาษาอังกฤษ
7. ศิลปกรรม (ที่รวม ศิลปะการแสดง และศิลปะการประดิษฐ์สร้าง)
8. พลศึกษา

นอกจากนั้นยังมีวิชาเสริมจำนวนหนึ่ง หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาฉบับใหม่นี้ได้ผ่านการรับรอง การตรวจผ่านระดับกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเฉพาะประเด็นรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับตัวคนทางวัฒนธรรมลาวเท่านั้น

วิชาภาษาลาวและวรรณคดี

หลักสูตรภาษาลาวและวรรณคดีชั้นมัธยมศึกษา

จุดหมายของหลักสูตร

ตามจุดหมายและแผนการก่อสร้างโรงเรียนสามัญศึกษาใน สป.ป.ลาว เมื่อปี 1991 ต้องการสร้างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาให้มีความรู้พื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และวิทยาศาสตร์สังคม อย่างเป็นระบบและสมบูรณ์

จุดมุ่งหมายด้านการศึกษาความรู้วิชาภาษาลาวและวรรณคดี คือ

- เพื่อให้นักเรียนชั้นมัศึกษามีความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับภาษาลาว วรรณคดีลาวและวรรณคดีต่างประเทศ มีทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน

- เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถเขียน บทเริ่มเรื่อง บทพรรณนา บทเรียงความ บทย่อความ การบันทึก รายงาน การวิจารณ์ และอื่นๆ
- เพื่อให้นักเรียนมีความรู้หลักภาษาลาว และสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง เช่น ส่วนประกอบของพยางค์ คำพูด และประโยค รู้จักจำแนกส่วนประกอบของคำที่เป็นคำลาวเดิม กับคำที่มาจากภาษาอื่น
- การเรียนวรรณคดี เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ในแนวคิดอันอุดมสมบูรณ์และธาตุแท้อันดีเด่นของวรรณคดี ศิลปกรรม ซึ่งแสดงออกบนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวรรณคดี
- การเรียนวรรณคดีในชั้นมัธยมศึกษาจะช่วยสร้างเงื่อนไขให้ติดตามบทประพันธ์วรรณคดีที่ดีเด่นของชาติและของโลก
- จุดหมายการเรียนวรรณคดีก็เพื่อสนองความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประวัติวรรณคดีคุณค่าศิลปกรรม เพื่อให้นักเรียนเกิดนิสัยรักการอ่าน การเขียน และการเรียนรู้เอาสิ่งดีงาม อันจะเป็นการเสริมสร้างให้นักเรียนมีน้ำใจรักชาติ รักบ้านเกิดเมืองนอนคือ มูนมังมรดก ทางวัฒนธรรมแห่งชาติ (กะหวงสีกสาทิกาน, 1994 : 1-3)

วิชาวิทยาศาสตร์สังคม

1. วิชาภูมิศาสตร์

หลักสูตรวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษา

จุดหมายของหลักสูตร

- เพื่อให้นักเรียนมีความรู้มีความเข้าใจกฎเกณฑ์พื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติประชากร เศรษฐกิจ-สังคม วัฒนธรรมขอทวีปต่างๆ ของบางประเทศในโลกและของลาว รู้และเข้าใจความสัมพันธ์ (อิทธิพลและผลกระทบ) ระหว่างมนุษย์และสภาพแวดล้อม
- เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการค้นคว้าอย่างง่ายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านธรรมชาติและสังคม
- เพื่อให้นักเรียนสามารถหาความรู้ไปใช้ในการศึกษาธรรมชาติและสังคมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สามารถตัดสินใจเลือกปฏิบัติให้สอดคล้องกับการขยายตัวของธรรมชาติและสังคม สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้
- เพื่อให้นักเรียนมีน้ำใจ สงวนชอบความงาม เข้าใจคุณค่าของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม รักและหวงแหนธรรมชาติท้องถิ่น และประเทศชาติ รู้จักการอนุรักษ์แลเสริมสร้างศิลปะ วัฒนธรรมและสิ่งแวดลอมในชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ
- เพื่อให้นักเรียนมีโลกทัศน์แบบวิทยาศาสตร์และมีความรู้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของประเทศและของโลก

2. วิชาศึกษาพลเมือง

ความเป็นมาของวิชาศึกษาพลเมือง เป็นชื่อของวิชาเรียนที่นักวิชาการทั้งหลายเห็นว่า เป็นวิชาที่เหมาะสมเพื่อปรับเปลี่ยนแทนวิชาการเมือง ที่นักเรียนชั้นมัธยมและอุดมศึกษาได้เรียนในระยะเวลาที่ผ่านมา ภายหลังจากที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป.ลาวได้ประกาศใช้แผนนโยบาย เปลี่ยนแปลงใหม่ จากกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 4 เมื่อปี 1996 ภายหลังจากที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ สปป.ลาว ในท้ายปี 1991 การเปลี่ยนแปลงสถานะของโลก ปัจจุบัน เช่น การพังทลายของรูปแบบสังคมนิยม ในอดีตของสหภาพโซเวียต และบรรดาประเทศยุโรปตะวันออก การฟื้นฟูสายสัมพันธ์อันเป็นปกติ มิตรภาพ ลาว-จีน นโยบายการเปิดคู่ สปป.ลาวและประเทศอื่นๆ ทำให้เห็นได้ว่า หลักสูตรด้านวิชาสตรี สังคม มีหลายอย่างไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง โดยเฉพาะการบรรจุวิชาการเมืองเข้าไปในหนังสือ แบบเรียน ทำให้ไม่เหมาะสม

วิชาศึกษาพลเมืองที่เข้าในหลักสูตร โรงเรียนสามัญชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษายังคงยึดมั่นใน เป้าหมายที่จะ “ศึกษาแนวคิด-การเมือง และคุณสมบัติเกี่ยวกับปัญญาศึกษา” ที่ได้ระบุไว้ในจุดหมาย และแผนการก่อตั้งโรงเรียนใน สปป.ลาวอย่างเสมอต้นเสมอปลาย แต่การเปลี่ยนแปลงนโยบายใหม่ ทางด้านเศรษฐกิจ-สังคมทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงทั้งวิธีวิทยาในการศึกษาอบรมให้สอดคล้องกัน ในทางปฏิบัติการนำลัทธิมาร์กซ์-เลนิน มาใช้ในการศึกษาดำเนินการเมืองในโรงเรียนต้องใช้ด้วยความ ระมัดระวังโดยเห็นว่า “ภารกิจเปลี่ยนแปลงใหม่ของโรงเรียนเป็นภารกิจที่ยุ่งยากซับซ้อนระหว่างโรงเรียน กับการเมือง” ความพยายามที่จะเอาการเมืองจัดเข้าในสมองของคนรุ่นหนุ่มที่กำลังเติบโตใหญ่

ฉะนั้นในระดับ โรงเรียนสามัญ จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการศึกษาอบรมแนวคิดการเมืองที่ละ ก้าว โดยต้องคำนึงจุดพิเศษด้านการรับรู้ของเด็กและจิตวิทยาด้วย อีกประการหนึ่งการเปลี่ยนแปลงจาก การเมืองมาเป็น “ศึกษาพลเมือง” จึงมีความเหมาะสมสำหรับวัยเด็กในระหว่าง 12 – 18 ปี จุดมุ่งหมาย ของพวกเราเพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้ก้าวสู่ความมีวุฒิภาวะทางด้าน แนวคิดการเมือง คุณสมบัติ และ กฎหมายในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของพรรคเราในการก่อสร้างคนรุ่นใหม่ ให้เป็นพลเมืองดี มี น้ำใจรักชาติ มีน้ำใจสามัคคีปรองดอง และมีจิตใจสากลอันแผ่ไพศาล มีสติ นับถือระเบียบวินัยสืบทอด ภารกิจของคนรุ่นก่อน (บทรายงานการเมืองกองประชุมใหญ่ ครั้งที่ 5 ของพรรค)

จุดประสงค์

- เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้สามัญเกี่ยวกับชาติ รัฐ องค์การจัดตั้งของลาว ระบอบการปกครอง รัฐธรรมนูญ และกฎหมายที่สำคัญ องค์การจัดตั้งสากล และปัญหาของโลก อริยธรรมจำนวนหนึ่ง
- เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ ลัทธิมาร์กซ์ – เลนิน และสามารถกำหนดโลกทัศน์ วิทยาศาสตร์ให้แก่ตนเอง มีวิจารณญาณในการวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหา

- เพื่อให้นักเรียนกลายเป็นพลเมืองดี รู้สิทธิ และพันธะของตนในการเป็นพลเมืองลาว รู้จักสภาพการณ์ของโลกในปัจจุบันมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ทำงาน เตรียมพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่ชีวิตแห่งการออกแรงงานและปกป้องรักษาประเทศชาติ (กะซวงสีกสาทิกาน. 1994 : 58 – 60)

3. วิชาประวัติศาสตร์

หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ชั้นมัธยม

จุดประสงค์รวม

- เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม พัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและระบอบประชาธิปไตย
- เพื่อให้มีความสามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สามารถตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้
- เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มรดกของวัฒนธรรมลาว ยึดมั่นในการดำรงชีวิต และประชาธิปไตย หลักธรรมะ และคุณธรรมมีค่านิยมที่พึงประสงค์ รักและผูกพันกับท้องถิ่น ประเทศชาติและความภาคภูมิใจในความเป็นลาว เชื่อมั่นต่อการนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว
- เพื่อให้มีความสามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นแกนนำ เพื่อการปกป้องรักษาและเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมในปวงชน (กะซวงสีกสาทิกาน. 1994 : 65)

4. วิชาศิลปะดนตรี

หลักสูตรวิชาศิลปะดนตรี

จุดหมายสำคัญของวิชาศิลปะดนตรี

- วิชาศิลปะดนตรี เป็นวิชาหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการศึกษาอบรมนักเรียนให้มีเจตคติทางด้านความงาม มีคุณสมบัติ มีความชอบดนตรี รู้วัฒนธรรมฮิตคองประเพณีอันดีงามของชาติ และมีความคิดประดิษฐ์สร้างทางด้านดนตรี
- ศึกษาให้นักเรียนมีทักษะพื้นฐานต่างๆ ทางด้านศิลปะดนตรี เช่น การฟัง การเหว้า การเคลื่อนไหวก การอ่านและสร้างสรรค์เป็นต้น
- ศึกษาให้นักเรียนมีความคุ้นเคยในการเคลื่อนไหวกต่างๆ ทางด้านศิลปะดนตรี เพื่อเสริมสร้างค่านิยม สติปัญญา อารมณ์ และบุคลิกภาพอันดีงามของตนเองพร้อมกันนั้นก็ให้รู้จักนำเอาไปใช้ในการเคลื่อนไหวกดำรงชีวิตประจำวัน

- เพื่อยกคุณภาพในการเรียน ทำให้นักเรียนมีความเบิกบาน สนุกสนาน ต่อการเรียน ทั้งยังเป็นการช่วยผ่อนคลายอารมณ์ให้นักเรียนหายจากความเครียดจากการเรียน (กะชวงลีกลาสิกาน. 1994 : 97)

ด้านปรัชญาคำสอนพุทธศาสนา

ภาพสะท้อนจากปรัชญาและหลักคำสอนตามพุทธศาสนาแสดงถึงตัวคนคนลาวชัดเจน และมีวัดเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมดั้งเดิมจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ พุทธศาสนามีพลังต่างจากศาสนาอื่นคือ สอนให้เชื่อในเรื่องกรรมค่าการกระทำของตนเองมากกว่าเชื่อในเรื่องพระเจ้า สอนให้คนเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน สอนให้มีความรู้ดี ประพฤติดี ถ้าสังคมใดมีคนรู้ดีและประพฤติดีสังคมนั้นก็มีความสงบสุข ไม่ได้สอนในเรื่องโชคกลางของขลังแต่อย่างใด เน้นพลังแห่งชีวิตอยู่ที่การละชั่วและประพฤติดี ดังนั้น ปรัชญาของพุทธศาสนาจึงฝังแน่นในสังคมลาวมาโดยตลอดเพราะสอนในเรื่องกฎแห่งกรรมซึ่งมีความเป็นวิทยาศาสตร์เป็นเหตุเป็นผล

ศาสนาพุทธเข้ามาสู่ สปป.ลาวระหว่างศตวรรษที่ 8 หลักฐานที่ค้นพบที่บ้านตาลาด ไกล่ เวียงจันทน์มีพระพุทธรูปและศิลาจารึก ซึ่งขณะนี้อยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหอพระเกศ (Ho Prakes) หลังจากการสร้างกรุงล้านช้าง กษัตริย์ฟ้ารุ่ง (ศตวรรษที่ 14) ทรงประกาศให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติลาว และสนับสนุนให้เลิกการเชื่อถือภูตผีนางไม้หรือความเชื่ออื่น ๆ เช่น ลัทธิการเชื่อถือผี นโยบายในการพัฒนาวัฒนธรรมประเทศของพระองค์อยู่บนรากฐานของความเชื่อถือทั่ว ๆ ไป คือลัทธิเถรวาท ปัจจุบันศาสนาพุทธลัทธิเถรวาท เป็นศาสนาที่ประชาชนลาวนับถือประมาณ 90 % ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีลักษณะของการดำรงชีวิตของประชาชนลาว และมีอิทธิพลที่แข็งแกร่งต่อสังคมลาว ผู้หญิงจะดักบาตร ตอนเช้า ฟังเทศน์ ผู้ชายลาวจะต้องบวชแม้ว่าจะเป็นเพียงระยะสั้น ๆ ตามประเพณีนั้นจะต้องถือบวชถึงสามเดือนในช่วงเข้าพรรษา แต่ในสมัยปัจจุบันอาจจะลดลงเหลือเพียง 1 หรือ 2 อาทิตย์

มารยาทโดยทั่วไป ประชาชนลาวจะเป็นคนตรงไปตรงมาเปิดเผย เป็นมิตร มีความสุข และนับถือต่อผู้อื่น จะให้การต้อนรับผู้อื่นอย่างอบอุ่น การทักทายโดยทั่วไปคือการนบ (ไหว้) เอามือประกบกันในท่าไหว้ หรือสวด มืออยู่ในระดับอก แต่ไม่ติดกับร่างกาย หากวางสูงกว่า แสดงถึงการนับถือมาก แต่มือไม่ควรยกสูงกว่าจมูก เมื่อยกมือขึ้นหรือไหว้ จะก้มศีรษะเล็กน้อย เพื่อแสดงความเคารพต่อผู้มียศ หรือสูงอายุกว่า และเป็นเครื่องหมายของการขอบคุณ ขอบใจ หรือเสียใจ หรืออภัยด้วย แต่การจับมือ (Shakd hands) แบบฝรั่งก็เป็นที่ยอมรับ เมื่อเข้าวัดหรือบ้าน ต้องถอดรองเท้า บ้านลาวจะยกพื้นขึ้นสูงเหนือพื้นดิน ต้องถอดรองเท้าไว้บนบันได บ้านแบบโบราณจะนิยมนั่งพื้น หรือมีตั่งเดี่ยว ๆ ผู้ชายจะนั่งขัดสมาธิ หรือนั่งพับเพียบ ผู้หญิงจะนิยมนั่งพับเพียบเท่านั้น การต้อนรับแขกมักนิยมต้อนรับด้วยผลไม้ หรือชา ซึ่งผู้เป็นแขกไม่ควรปฏิเสธการต้อนรับด้วยไมตรีนี้ ศรัทธาถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงของร่างกาย และเท้าเป็นของต่ำ ไม่ควรแตะ จับศีรษะ หรือใช้เท้าชี้ผู้อื่น หรือสิ่งของ ชายและหญิงจะไม่ควรแสดงความรักในที่สาธารณะ และห้ามผู้หญิงจับหรือแตะต้องพระสงฆ์

ด้านสังคมและวัฒนธรรม

สังคมลาวประกอบด้วยกลุ่มคนหลายชาติพันธุ์รวมกันเป็นชนพันธุ์มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่ว่าจะเป็นภาษาวรรณคดี ศิลปะขนบธรรมเนียมประเพณี และอุปนิสัยใจคอที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สุภาพเรียบร้อย รวมถึงความรักชาติด้วยระบบพรรคการเมืองแบบพรรคเดียวทำให้สังคมลาวไม่วุ่นวายมากนัก ประชากรส่วนใหญ่ก็พอใจในสิ่งที่เป็นอย่างนี้ แม้ไม่พอใจในระบบบริหาร แต่ยังมีความรู้สึกที่สังคมลาวและวัฒนธรรมเรียบง่าย ครอบครัวยุคใหม่มีอิทธิพลมากต่อคนลาว ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจของคนภายในครอบครัวก็ต้องปรึกษากัน แม้แต่เรื่องการเลือกคู่ครอง การศึกษา การทำงาน หรือการย้ายถิ่นฐาน อาจกล่าวได้ว่าครอบครัวยุคใหม่มีอิทธิพลมากกว่าสถาบันการเมืองเสียอีก

ส่วนระบบอุปถัมภ์ในสังคมลาวก็นับเป็นปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังความเคลื่อนไหวในสังคม ความสำคัญระบบอุปถัมภ์มีความเกี่ยวข้องกับระบบเครือญาติอย่างแยกไม่ออก และมีเพื่อนสนิทที่เรียกว่า “เสี่ยว” จะดูแลผูกพันกันถึงญาติพี่น้อง ระบบเสี่ยวอาจสืบเนื่องจากผลของอำนาจรัฐไม่เข้มแข็งพอ ดังนั้นการเป็นเสี่ยวกันมักขจัดปัญหาข้อขัดแย้ง แม้ปัจจุบันรัฐมีกฎหมายเด่นชัดแต่ระบบเสี่ยวก็ยังมีอิทธิพลอยู่เพราะรัฐชาติลาวมีอำนาจควบคุมยังไม่เข้มแข็งพอเนื่องจากความเป็นอิสระของเจ้าแขวงแต่ละแขวง และอุปสรรคในการสื่อสารของท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นห่างไกลกันมากและไม่ทั่วถึง แม้แต่ความสัมพันธ์ของชาวลาวลุ่ม ลาวเทิง กับลาวสูง ก็ห่างไกลกัน ลาวเทิงกับลาวสูงมักถูกมองว่าเป็นประชากรชั้นสองในสังคมลาว แม้ได้รับการยอมรับจากรัฐให้มีสิทธิเท่าเทียมกัน แต่ข้อเท็จจริงคนพวกนี้กลับถูกกีดกันจากพวกลาวลุ่มเสมอ (ปริชา แวหงษ์. 2546 : 154-159)

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พรรคและรัฐได้พยายามฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และสร้างวัฒนธรรมที่มีลักษณะร่วมทางสังคมระหว่างชนเผ่า พร้อมกับลบล้างวัฒนธรรมเดิมที่ล้าหลังของระบอบการปกครองแบบเก่าการสร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาเพื่อพัฒนาระบอบการปกครองใหม่และรักษาสิทธิอุดมคติทางวัฒนธรรมของชาติและกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการสร้างสังคมตามแนวทางสังคมนิยมประชาธิปไตย รวมทั้งการให้ความรู้ทางวัฒนธรรมผ่านระบบการศึกษา พรรคและรัฐถือว่าวัฒนธรรมของสังคมเป็นระบอบใหม่ที่มุ่งศึกษาซึมซับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมประจำชาติของคนเพื่อเป็นมรดกตกทอดทางสังคม เนื่องจากวัฒนธรรมทำให้คนในชาติมีความสามัคคี และยังมีส่วนในการพัฒนาประเทศอีกด้วย

คณะโฆษณาสถาบันศูนย์กลางพรรค ได้จัดพิมพ์สรุปผลงาน สปป.ลาว (30 ปี) 1975-2005 โดยมีจุดประสงค์เป็นข้อมูลเผยแพร่ตลอดระยะ 30 ปีที่ผ่านมาเกี่ยวกับผลงานชั้นนำของพรรคในด้านการพัฒนาประเทศชาติไว้ว่า จุดหมายอันสูงส่งในการพัฒนาของระบอบสังคมนิยมลาว ทั้งนี้เพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนบรรดาเผ่าและก้าวไปสู่ความผาสุก สังคมมีความก้าวหน้าและยุติธรรม งานด้านสังคมและ

วัฒนธรรมจึงได้พัฒนาขึ้นในแต่ละด้าน คือ (คณะ โศสนาอบรมสวนทางพัก. 2005 : 74-77) ในหัวข้อนี้ จะกล่าวเฉพาะด้านการศึกษาและวัฒนธรรม

ด้านการศึกษา ในระยะแรกของการปลดปล่อยปี 1975 อยู่ สปป.ลาว มีคนไม่รู้หนังสือ 90 เปอร์เซ็นต์ ของชาวเมือง ภายหลังการสถาปนาเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พรรคและรัฐบาลได้ถือว่า งานด้านการศึกษาเป็นงานที่สำคัญ พรรคได้วางแผนและนโยบายด้านการศึกษา สังคมนิยม และนำเอาการศึกษาไปก่อนก้าวหนึ่ง ทำให้ประชาชนลาวบรรดาเผ่าทั่วประเทศได้รับการศึกษาและวัฒนธรรมมากขึ้น บุทธศาสตร์ดังกล่าวส่งผลให้การศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัยได้รับการพัฒนา กล่าวคือ

ระดับอนุบาลและสามัญศึกษา ในระยะปี 2003-2004 มีนักเรียนทั้งหมด 14,624 คน ทั่วประเทศ มีโรงเรียนเด็ก และโรงเรียนอนุบาลทั้งหมด 867 แห่ง และมีโรงเรียนเอกชน 123 แห่ง

ระดับประถมศึกษา มีนักเรียนเพิ่มขึ้นกว่า 162 เปอร์เซ็นต์ ทั่วประเทศมีนักเรียนทั้งหมด 8,529 แห่ง มีโรงเรียนเอกชน 87 แห่ง โรงเรียนประถมสมบูรณ์ 3,651 แห่ง โดยมีโรงเรียนเอกชน 69 แห่ง โรงเรียนประถมชนเผ่า 11 แห่ง โรงเรียนประถมสงฆ์ 11 แห่ง ที่ได้รับเบี้ยเลี้ยงจากรัฐ ทั้งนี้มีนักเรียนทั้งหมด 884,629 คน

ภาพประกอบที่ 1 โรงเรียนศิลปะดนตรีแห่งชาติลาว

ระดับมัธยมศึกษา ทั่วประเทศมีโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งหมด 926 แห่ง แยกเป็นมัธยมต้น 626 แห่ง มัธยมปลาย 30 แห่ง มัธยมสมบูรณ์ 270 แห่ง โรงเรียนกึ่งนอนชนเผ่า 30 แห่ง และมีโรงเรียนเอกชน 24 แห่ง โรงเรียนสงฆ์ 31 แห่ง ศูนย์ศึกษานิเทศก์ 18 แห่ง

ภาพประกอบที่ 2 นักเรียนประถม สปป. ลาว

ด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน แก้ปัญหาการไม่รู้หนังสือในกลุ่มเป้าหมาย อายุ 15-45 ปีได้ 39,344 คน ในทั่วประเทศมีศูนย์ศึกษาชุมชน 300 แห่ง มีโรงเรียนบำรุงวัฒนธรรมชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลาย 13 แห่ง มีศูนย์ฝึกอบรมวิชาชีพ 1 แห่ง ศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนประจำภาค 2 แห่ง และศูนย์ฝึกอบรมวิชาชีพ 9 แห่ง

ด้านอาชีวศึกษาและอบรมวิชาชีพ ทั่วประเทศมีโรงเรียนเทคนิควิชาชีพ 34 แห่ง เป็นโรงเรียนเอกชน 7 แห่ง การสอนมี 3 ระดับ คือ

- ประกาศนียบัตรเทคนิคชั้นกลางระบบ (11+3) และ (11+2)
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพชำนาญงานขั้นต้นระบบ (8+3) และหลักสูตรชั้นสูงนักเรียนวิชาชีพ

เทคนิคทั่วประเทศมีทั้งหมด 24,632 คน

ด้านการศึกษาชั้นสูงและมหาวิทยาลัย ได้มีการอบรมสถาบันชั้นสูงที่เคยอยู่กับกระทรวงต่างๆ 10 แห่ง เข้าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งชาติ

ทั่วประเทศมีมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย 22 แห่ง โดยรวมกับวิทยาลัยภาคเอกชน 19 แห่ง มีนักศึกษารวมกันทั้งหมด 29,041 คน

ภาพประกอบที่ 3 บรรยายภาคชั้นเรียน นักเรียนมัธยม สปป.ลาว

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลตัวเลขเปรียบเทียบจำนวน โรงเรียน,นักเรียน,ครูสอนเป็นระยะปี

		1975 - 76	1995 - 96	2001 - 2005
เลี้ยงเด็กอนุบาล	โรงเรียน	83	685	967 แห่ง
	นักเรียน	2,200	35,039	45,166 คน
	ครูสอน	1,020	1,109	2,676 คน
ประถมศึกษา -	โรงเรียน	4,444	7,591	8,607 แห่ง
	นักเรียน	317,126	757,508	890,821 คน
	ครูสอน	11,800	24,600	27,618 คน
มัธยมศึกษา	โรงเรียน	83	744	926 แห่ง
	นักเรียน ม.ต้น	26,628	119,771	243,144 คน
	นักเรียน ม.ปลาย	2,517	42,163	144,909 คน
	ครูสอน	1,200	1,050	4,687 คน
อาชีวศึกษา	โรงเรียน	46	78	34 แห่ง
	นักเรียนวิชาชีพ	1,035	8,090	24,632 คน
	นักเรียนเทคนิค	755	3,400	
	ครูสอน	1,400	1,700	2,512 คน
สร้างครูศึกษา	โรงเรียน	1		11 แห่ง
	นักเรียน	170		13,600 คน
ชั้นสูงและมหาวิทยาลัย	โรงเรียน	4	15	22 แห่ง
	นักเรียน	881	7,800	37,569 คน
	ครูสอน	11,800	1,900	2,013 คน
ชั้นบำรุง	บำรุงชั้นประถม	14,340		23,193 แห่ง
	มัธยมต้น	6,155		1,028 คน
	มัธยมปลาย	0		2,601 คน
	อบรมวิชาชีพ	0		3,000 คน
ลบด้านการไม่รู้หนังสือ		245,707		

ที่มา : คณะโคสนาอบรมฐานทางพัก สปป.ลาว (30 ปี) 1975 – 2005. 2005 : 80

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า พัฒนาการด้านการศึกษาของ สปป.ลาว มีความเจริญก้าวหน้าตามลำดับ ปัจจุบันสามารถลบด้านความรู้หนังสือ และมีจำนวนครูและนักเรียนเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

ด้านวัฒนธรรม

ดังสุภาษิตของลาวกล่าวว่า “วัดพระนะทำบอกชาดมาละชาดบอกตะกุน”

ชาดลาวเป็นชาดที่มีอิทธิพลและวัฒนธรรมอันดีงามมานานนับเนื่องจากอดีตชาดลาวประกอบไปด้วยหลายเผ่า แต่ละเผ่าล้วนมีขนบธรรมเนียมประเพณีและมโนเชื้วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตน

วัฒนธรรมประชาชนลาวมีความภูมิใจในสถาปัตยกรรม สถานที่สำคัญซึ่งมีลักษณะเด่นชัดที่สำคัญ คือธาตุหลวง เจดีย์หลวงอันศักดิ์สิทธิ์ อยู่ในเวียงจันทน์ มียอดสูงคล้ายเจดีย์ และมีฐานเป็น 4 มุม ซึ่งเป็นแบบสิ่งก่อสร้างอนุสาวรีย์ของลาว เจดีย์ต่าง ๆ สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงชีวิตของพระพุทธเจ้าและกล่าวกันว่า เจดีย์หลายแห่งเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

โดยทั่วไปชาวพุทธ ลัทธิหินยาน จะทำพิธีเผาศพผู้ตายและเก็บกระดูกบรรจุเจดีย์เล็ก ๆ รอบวัด จะเห็นได้ว่า แต่ละวัดมีสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกันออกไป ลักษณะการก่อสร้างแบ่งออกเป็น 3 แบบ ตามลักษณะภูมิประเทศ ที่เป็นที่ตั้งของวัด วัดในเวียงจันทน์จะมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ สร้างด้วยอิฐ โบกด้วยปูนขาวผสมทราย มีหลังคาช่อแหลม ในหลวงพระบางหลังคาจะมีหลังคาทรงต่ำ เกือบจรดพื้นต่างจากเวียงจันทน์ และทั้งสองแบบนี้ก็ต่างจากวัดในเชียงทอง ซึ่งหลังคาไม่สร้างเป็นชั้น ลดหลั่นลงมาอิทธิพลของศาสนาจะปรากฏอยู่ในวรรณกรรมของลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระลักษณะ พระราม มหาเทพรามเกียรติ์อันเคยฉบับลาว (ของไทย เรียกว่า รามเกียรติ์ และเอ่ยชื่อพระรามก่อน) มีการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อรักษาอักษรลาวโบราณซึ่งจารึกไว้ในใบลานมีอายุนับร้อยปี และเก็บรักษาไว้ตามวัดต่าง ๆ ตัวอย่างอื่นที่แสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่งของวัฒนธรรมลาว คือ คนตรีพื้นบ้าน ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายทั่วประเทศ แคนเป็นเครื่องดนตรีหลัก ชนิดเป่า ประกอบด้วยไม้ไผ่เล็ก ๆ ขนาดสั้นอ้อ สองแถวหุ้มด้วยกลองไม้ (เต้า) แคนจะเล่นคู่กับซอ (เครื่องสาย) รำวงเป็นการรำพื้นเมือง ผู้รำจะรำไปรอบ ๆ รำตามกันเป็นวง ซึ่งจะมี 3 วง วงแรกเป็นการรำเดี่ยว วงที่สองรำคู่ และวงที่สามจะรำ โดยผู้ที่มาร่วมงานทั้งหมด

พรรครัฐได้วางทัศนะว่า “วัดพระนะทำเป็นพื้นถานแห่งการยีนยงคงตัวของชาด เป็นกำลังค้ำให้สังคมชะงายตัว และเป็นจุดหมายของการพัฒนาสังคม” โดยได้ลบด้านวัฒนธรรมที่เสื่อมทรมของระบอบล่าเมืองขึ้น หันมาผลักดัน วัฒนธรรม ศิลปะ วรรณคดีที่มีลักษณะชาดก้าวหน้า และลักษณะมหาชนให้กลายเป็นพื้นฐานของระบอบใหม่

ในระยะ 30 ปีที่ผ่านมา งานด้านวัฒนธรรมได้รับการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาดลาวบรรดาเผ่าได้รับการฟื้นฟูเสริมขยายศิลปวัฒนธรรมด้านต่างๆ ส่งผลให้ สปป.ลาว มีหอ

พิพิธภัณฑ์ 12 แห่ง สโมสรวัฒนธรรม 17 แห่ง มีครอบครัววัฒนธรรม 16,000 ครอบครัว บ้านวัฒนธรรม 86 บ้าน (คณะโศสนาอบรมสุนทราภัก 2005 : 84-85)

นอกจากงานด้านสังคมและวัฒนธรรมแล้ว สปป.ลาว ยังมุ่งพัฒนางานด้านสาธารณสุข ด้านการเกษตร และวัฒนธรรม ด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม ด้านการศึกษา ด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ทั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าภายใต้การนำของพรรคและรัฐของ สปป.ลาว จึงมุ่งที่จะพัฒนาสู่เวทีสากล ทั้งนี้เพื่อให้หลุดพ้นจากประเทศด้อยพัฒนา

ภาพประกอบที่ 4 ลานวัฒนธรรมกีฬาบริเวณพระราชอุทยานหลวง

บทที่ 3

วิเคราะห์ตัวตนวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวช่วงก่อนและหลังปี 1975

ศัพท์ว่า Identity นี้ บัณฑิตยสถานบัญญัติไว้ว่า “เอกลักษณ์” แต่มีนักวิชาการบางคน แปลว่า อัตลักษณ์ ซึ่งมีใช้ในความหมายเดียวกัน อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บอกว่าคุณคนหนึ่งหรือสถาบัน หนึ่งเป็นอะไร เพื่อให้การวิเคราะห์ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ใน ที่นี้จะกล่าวถึง การนิยามและการให้ความหมาย ในเรื่องอัตลักษณ์และตัวตน ตามที่นักวิชาการได้ เสนอไว้ และได้นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ การตีความ และใช้แบบเรียนเป็นเอกสารหลักในบท บทนี้

อัตลักษณ์ (Identity) มาจากไหน

อัตลักษณ์เกิดจากการรับรู้ในตัวตนว่าต่างกับผู้อื่น เป็นการเปรียบเทียบบุคคลกับ บุคคลหรือจัดความสัมพันธ์กับผู้อื่นในชุมชนหรือสังคม อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของบุคคลในสังคม อัตลักษณ์ของบุคคลในสังคมปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าแสดงออกใน 3 ลักษณะด้วยกัน

1.ฐานะและบทบาท วงการนักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ และจิตวิทยา

มักเห็นว่า อัตลักษณ์ หรือบุคลิก มาจากฐานะและบทบาทของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม เช่น ฐานะที่แสดงบทบาทขึ้นมาใหม่คือกลุ่มชนชั้นกลาง ซึ่งจะถูกขยายไปสู่ตำแหน่ง (Position) ของ บุคคลว่าจะวางอยู่ที่ไหน เป็นอะไร จะแสดงบทบาทอะไร

2.ประวัติดั้งเดิมและผลงาน เป็นอัตลักษณ์ที่แสดงมากในการแนะนำตัว

3.ท่วงทำนองการดำเนินชีวิต (Lifestyle) หรือกล่าวให้ง่ายเข้าก็คือ การบริโภค

เพื่อแสดงอัตลักษณ์ นิยมใช้กับกลุ่มตั้งแต่ชนชั้นกลาง เป็นต้นไปที่แสดงถึงการเชิดชูอัตลักษณ์ ที่มีความซับซ้อนมาก เนื่องจากแต่ละคนไม่เหมือนกัน (อนุช อาภาภิรม.2549 :41) กล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ มักต้องใช้เวลาเพื่อที่จะก่อตัวและต้องมีการรักษา ฐานะอย่างหนึ่งนานพอควร จึงจะก่อ รูปเป็นอัตลักษณ์หรือตัวตนขึ้น

อัตลักษณ์ เป็นสิ่งที่ไม่ได้ปรากฏขึ้นเอง แต่เป็นสิ่งที่สร้างขึ้น เมื่อไรที่เราพูดถึงอัตลักษณ์ เมื่อนั้นเรากำลังพูดถึงสิทธิของเราต่อคนอื่น ๆ ในโลกอัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการต่อสู้ เป็นเรื่อง ที่ถูกสังคมพยายามสร้างอัตลักษณ์เพื่อจะต่อสู้ให้ได้มา ซึ่งเนื้อที่และสิทธิ เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคล อื่น ๆ อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว เราจึงสามารถเปลี่ยนแปลงหรือสร้างอัตลักษณ์ได้ตลอดเวลา (นิธิ เอียวศรีวงศ์ . 2548 : 54)

กล่าวโดยสรุป เมื่อไรที่พูดถึงเรื่อง อัตลักษณ์ จึงเป็นเรื่องของบทบาท เป็นเรื่องของอำนาจ เป็นเรื่องของสิทธิ เราสามารถสร้างอัตลักษณ์ให้กับกลุ่มและสามารถสร้างอัตลักษณ์ให้กับตนเองได้

พัฒนา กิติยาภา ใช้คำหลักของการวิเคราะห์กระแสวัฒนธรรมสมัยนิยมคือ คำว่า ตัวตน (Self) หรือ อัตลักษณ์ (Identity) โดยกล่าวว่า 2 คำใช้ในความหมายใกล้เคียงกัน แม้ว่าทั้งสองจะมีที่มาที่ไปในภาษาอังกฤษไม่เหมือนกันทั้งหมดก็ตาม โดยมองว่ากระแสวัฒนธรรมสมัยนิยมเป็นพื้นที่เต็มไปด้วยการนิยามช่วงชิงความหมายและนำเสนอความเป็นตัวตน ความเป็นตัวตนทั้ง ในปัจเจกและระดับกลุ่มสังคมอย่างเข้มข้น ความเป็นตัวตนเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ทั้งในระดับปัจเจก และระดับกลุ่ม ผู้เขียนใช้การวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงความเป็นตัวตนของปัจเจกกับอัตลักษณ์ของกลุ่มเข้าด้วยกัน รวมทั้งลักษณะการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ความเป็นตัวตนของผู้คน

ในขณะที่ ปรีติดา เกลิมเผ่า กอนันตกุล (2545: 201-202) ได้ให้คำอธิบายความที่เกี่ยวเนื่องและจุดเน้นที่ต่างกันของอัตลักษณ์และตัวตน ไว้ดังนี้ อัตลักษณ์ แทน (Identity) และ คำว่า ตัวตนหรือสำนึกเกี่ยวกับความมีตัวตนครอบคลุมหลายคำ ได้แก่ Self, Subjectivity, Identification คำศัพท์ทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องกับสำนึก เกี่ยวกับตนเอง การนิยามตนเอง หรือการตอบคำถามว่าเราคือใคร จุดเน้นที่แตกต่างกัน อัตลักษณ์ หรือ Identity อ้างอิงอยู่กับการจำแนกกลุ่มคนด้วยป้ายทางสังคมวัฒนธรรม เช่น อัตลักษณ์ทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ อัตลักษณ์ทางเพศ ความเป็นหญิง เป็นชาย อัตลักษณ์ทางชนชั้น คนชั้นกลาง ชาวบ้าน และอื่นๆ ป้ายเหล่านี้มิได้เป็นเพียงความคิดหรือคำที่ประดิษฐ์ขึ้นอย่างเดียวแต่มีกลไกทางปฏิบัติการของการสร้างความหมายที่จะทำให้เกิดความสำนึกขึ้นภายในบุคคลว่า เขาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีลักษณะร่วมบางอย่าง เช่น มีลักษณะทางกายภาพเหมือนกัน มีประวัติศาสตร์หรือความทรงจำร่วมกันหรือมีเป้าหมายเดียวกัน

ส่วนคำว่า ตัวตน หรือสำนึกเกี่ยวกับความมีตัวตน เน้นการดำรงอยู่ของตัวเราในฐานะที่เป็นบุคคล (Person) ประธานหรือผู้กระทำ (Subject, Agent) อันเป็นทั้งของการรับรู้ทางปัญญา อารมณ์ และเป็นตัวที่ก่อให้เกิดการกระทำต่างๆ อัตลักษณ์และตัวตนคาบเกี่ยวกันมากขึ้นในกระแสความคิดร่วมสมัยที่เห็นว่า ทั้งสองอย่างนี้เป็นสิ่งที่ไม่ได้มีความสมบูรณ์ในตนเอง ไม่คงทนถาวร หรือเป็นเองตามธรรมชาติ อันเป็นการมองอัตลักษณ์ หรือตัวตนอย่างมีพลวัตร มีการเปลี่ยนแปลงตามเวลา สถานที่ มีการก่อตัวหรือปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ต่างๆ มีความหลากหลายรวมทั้งมีการต่อสู้แย่งชิงกันอยู่เสมอ เป็นการมองที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับกลุ่ม หรือระหว่างกลุ่ม การวางตนหรือแสดงตนในโอกาส ต่างๆ หรือในพื้นที่ต่างๆ เป็นการนำไปสู่ความสำนึกในอัตลักษณ์ และตัวตน

ดังนั้นจึงเป็นการเน้นที่กระบวนการ เน้นอัตลักษณ์ หรือตัวตนที่กำลังเกิดขึ้น เน้นกระบวนการของการก่อตัว มากกว่าที่จะเน้นป้ายที่สร้างเสร็จหรือที่สำเร็จรูปแล้ว ในขณะที่ด้านหนึ่ง อัตลักษณ์ คือ ความเป็นปัจเจกที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม ระบบสังคมจึงเป็นตัวกำหนดบทบาท หน้าที่ และระบบคุณค่าที่คิดมาตามสถานภาพของบุคคล อัตลักษณ์ จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับ

มิติกายในของความเป็นตัวตน ทั้งในด้านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เพราะมนุษย์ให้ความหมายหรือการเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับตัวเองในกระบวนการที่เขาสัมพันธ์กับโลก (อภิญา เฟื่องฟูสกุล. 2543 : 4)

แนวคิดเรื่อง พื้นที่ และการเมือง ชยันต์ วรรธนะภูติ (2549 : 45 – 62) ได้ให้แนวคิดเรื่อง พื้นที่ และการเมืองเรื่องของ “พื้นที่” มองการสร้างตัวตนคนเมืองไว้ดังนี้

ที่ผ่านมามีความสนใจของนักวิชาการส่วนใหญ่ มักจะมุ่งอธิบายว่า ตัวตน ในฐานะที่เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ (Self – Identification) สะท้อนความรู้สึกหรือจิตสำนึกโดยผ่านคำเรียกชื่อ ภาษา พิธีกรรม หรือวัฒนธรรมที่แสดงความแตกต่างไปจากกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มอื่น ทำให้เข้าใจว่า ตัวตน เกิดจากความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Relations) แต่ตัวตนเป็นสิ่งที่หล่อหลอมจากประสบการณ์ ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ เป็นสำนึกของกลุ่มคนที่ผูกพันกับพื้นที่ อันเป็นอำนาจ ซึ่งกำหนดและจัดวางกลุ่มคนให้อยู่ในพื้นที่สังคม ขณะเดียวกันกลุ่มคนก็เลือกที่จะสร้างตัวตนที่บ่งบอกตำแหน่ง แ่งที่เพื่อตอบโต้ ต่อรองและขัดแย้งกับอำนาจ ดังนั้นการทำความเข้าใจแนวคิดเรื่อง “พื้นที่” จึงทำให้สามารถเข้าใจเรื่องตัวตนในมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สลับซับซ้อนได้ดียิ่งขึ้น

การสร้างตัวตนของ คนเมือง ได้ดำเนินไปภายใต้กระแสความคิดและความต้องการของรัฐและส่วนกลาง ในบริบทของรัฐชาติมากยิ่งขึ้น เป็นต้นว่า มีการขยายการศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษา โดยใช้หลักสูตรที่กำหนดจากส่วนกลาง ที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการสร้างสำนึกความเป็นไทย มีการเรียนและการใช้ภาษาไทยเป็นภาษาทางการ

ตัวตนที่ถูกสร้าง และผลิตขึ้นมาในการต่อรองและต่อสู้เช่นนี้ จึงเปลี่ยนจากการบอกว่า “เราคือใคร” มาเป็น “เราอยู่ที่ไหน” ในพื้นที่แห่งอำนาจ

ตัวตนมีอาจจะทำได้ด้วยการพิจารณาแต่เพียงภาษาหรือลักษณะทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ต้องอาศัยทำความเข้าใจ บริบท ของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ซึ่งอยู่ในพื้นที่ ของอำนาจกลุ่มอื่นๆ ด้วย ตัวตน สามารถสร้างสำนึกร่วมในความเป็นท้องถิ่น เพื่อต่อรองกับอำนาจในบริบทต่างๆ ได้มากขึ้น

ประเด็นเรื่องตัวตน ในบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง จึงต้องทำความเข้าใจถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ การเมืองของพื้นที่แห่งอำนาจ ที่เป็นบริบทของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ที่สูญเสียอำนาจ จึงพยายามสร้างตัวตนใหม่ในรูปแบบต่างๆ ผ่านพื้นที่ที่ถูกเปลี่ยนแปลง และเบียดขับด้วยกัน

นอกจากการนิยามและการให้ความหมายของคำว่า อัตลักษณ์ ตัวตน ดังกล่าวมาแล้ว ยังมีคำที่ใกล้เคียงที่จะปรากฏในบทที่นำเสนอนี้ คือคำว่า เอกลักษณ์

เอกลักษณ์ (Identity) เป็นเรื่องของระบบความแตกต่างมากกว่าเป็นเรื่องของความเหมือน ไม่ว่าจะเป็นรูปของ เอกลักษณ์ พหุลักษณ์ หรือ อัตลักษณ์ ก็ตาม ระบบของความแตกต่าง ต่างหาก ที่ทำให้เกิดเอกลักษณ์ขึ้น เอกลักษณ์เป็นเรื่องของการจัดประเภท แยกแยะแบบหนึ่ง มิใช่เป็นเรื่อง คุณสมบัติเฉพาะของสิ่งนั้นๆ อันถือเป็นแนวคิดกลุ่มโครงสร้างนิยม (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2545: 16)

จากแนวทางข้อเสนอของนักวิชาการแต่ละท่าน ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา วิเคราะห์ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวในส่วนที่เกี่ยวกับตัวตนในด้านต่างๆ ได้แก่ ตัวตน ด้านภาษาลาว ตัวตนด้านภูมิศาสตร์ ตัวตนด้านศิลปะและวรรณคดี ตัวตนด้านประวัติศาสตร์ ตัวตนด้านการเมืองการปกครอง ดังนี้

ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว

ประวัติการศึกษาลาวสมัยโบราณมีการศึกษาภายในครอบครัว การศึกษาราชสำนัก และ การศึกษาในวัด การศึกษาภายในครอบครัวถือเป็นหน่วยพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญเพราะ เป็นพื้นฐานการผลิตเพื่อรับใช้สังคม การศึกษาสมัยโบราณอาจไม่ตรงกับการจัดการศึกษาแบบ สมัยใหม่ที่มีสถาบันจัดการศึกษาโดยเฉพาะ เช่น มีการจัดตั้งโรงเรียน เขียนหลักสูตร และมีครูเป็นผู้สอน

แต่อย่างไรก็ตามในสมัยโบราณการสอนการเรียนนั้นต้องมีแน่นอน โดยถือว่าพ่อแม่เป็น บุรพาจารย์ของลูก ดังที่ทราบพื้นฐานเศรษฐกิจครอบครัวนั้น คือ การทำกสิกรรม และการเลี้ยงสัตว์ ส่วนงานหัตถกรรมเป็นงานเสริมพิเศษวิชาบางอย่าง มีการสืบทอดเฉพาะคนในตระกูล หรือ สายโลหิต เท่านั้น โดยเฉพาะวิชาหัตถกรรมกลุ่มช่างต่าง ๆ ตามความชำนาญและความต้องการของแต่ละครอบครัว

สังคมโบราณของลาวมีการแบ่งงานกันระหว่างหญิงและชายเป็นไปตามประเพณีประเภท งานหนักมักเป็นภาระของผู้ชายเช่น การคาดไถ ตัดไม้ สร้างบ้านเรือน ส่วนงานภายในครอบครัว เช่น การทำอาหาร การทอผ้า ทำความสะอาดบ้านเรือนเป็นภาระของฝ่ายหญิง

ดังนั้นการศึกษาภายในครอบครัวสมัยโบราณส่วนใหญ่ จึงเป็นปะเภทวิชาชีพและจริย ศึกษา ไม่มีโรงเรียน หลักสูตร ครูสอนโดยเฉพาะมีพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่เป็นผู้รับผิดชอบ การศึกษา

การศึกษาในราชสำนัก ...“ย้อนว่าการศึกษา หลีกเว้นการรับใช้ ทัดสะนะแนวทาง การเมืองได้สังคมใด ใช้ระบบในกานปกครองใด การศึกษาก็ต้องสนองทัดสะนะแนวทางละบนัน อันนี้เป็นเรื่องกคเคน” (ถาลิด บัวสีสะหวัด. 1996:9)

สำหรับระบบศักดินาลาวโบราณ จากการศึกษาเอกสารเก่าแก่ที่งานไว้ในโบราณเป็นหนังสือที่มีลักษณะกฎหมายใช้สำหรับการปกครองของยุคโบราณมีจำนวนมากเช่น “คำพิ พะมะ สาดหลวง, ลาดชะสาดมุละตันไต, สายสร้อยคำ สังคะหะประกอบ และอื่นๆอีก บางคำพิหลาย อ้อยมดตา บางคำพิบอกลักษณะ กานจัดตั้งปกครอง และกานพิฉะนะคะดี กานปปใหม่ใส่ โทด”

บางคำพิสะแดงกลอุบายในการปกครอง นอกจากนี้ก็มีคำราพิชัยสงคราม คำรา โหราศาสตร์และตำรายาต่างๆ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์ที่เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการปกครอง ได้แสดงให้เห็นระบบศักดินาลาวในสมัยโบราณ เน้นอนกฎหมายเหล่านี้ย่อมเกี่ยวข้องกับ การศึกษาว่าเป็นสิ่งสำคัญเพียงใด ใครเป็นผู้แต่ง ใครเป็นผู้สอน ใครเป็นผู้เรียน จึงได้มีการสืบ สานมาสู่สังคมกระทั่งปัจจุบัน

ลักษณะการศึกษาในราชสำนักโบราณลาวมักมีการสืบทอดตำแหน่งในระบบศักดินา คือ “สืบเชื้อแทนแนว” หรือลูกแทนพ่อ ตามสายโลหิตเป็นสำคัญการศึกษาในลักษณะนี้ โดยปกติจะมี แต่เพศชายได้มีโอกาสรับเรียน ทำให้โอกาสในการศึกษาไม่เท่าเทียมกับเพศชาย

ยุคศักดินาลาวสมัยอาณาจักรล้านช้าง ดำเนินเรื่อยมาจนเจริญสุดยอดในสมัยเจ้าสุริยวงศา ทำมิกะลาด ประมาณ คศ. 1660 ในยุคนี้ถือเป็นยุคทองของลาว มีความเจริญก้าวหน้าสูงสุด สำหรับระบบศักดินา บ้านเมืองมีความสงบสุข โดยเฉพาะการศึกษาเจริญก้าวหน้าอย่างสูงด้าน พุทธศาสนา ซึ่งได้ส่งผลและมีอิทธิพลต่อความเชื่อและวิถีต่อการดำรงชีวิตมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนการศึกษาในวัดเป็นสถาบันสำคัญยิ่ง สำหรับสังคมลาวในสมัยโบราณ ครอบคลุมทั้ง สมัยปัจจุบันทุกหมู่บ้านต้องมีวัด บ้านที่ขาดวัดถือว่าไม่สมบูรณ์ วัดในสมัยโบราณจัดทำเป็น โรงเรียน หรือ มหาวิทยาลัยไปในตัว เพราะเป็นสถาบันให้การศึกษาแก่คนโดยทั่วไป ที่สำคัญ คือ ให้การอบรมสั่งสอนและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมและศิลปประเพณีคดียของชาติ

บทบาทด้านการศึกษาโบราณดังนี้

- การศึกษาในวงการภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะ
- การศึกษาสำหรับมหาชนโดยทั่วไป

เนื่องจากความเจริญด้านพระพุทธศาสนาได้แผ่เข้าสู่อาณาจักรล้านช้างตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา ความเจริญรุ่งเรืองดังกล่าวได้มีการก่อสร้างศาสนสถานวัดวาอาราม หอไตร พระ ธาตุ เจดีย์ กุฏิ วิหาร และได้จัดการศึกษาให้พระสงฆ์สามเณร ตั้งแต่นครหลวง จนถึงท้องถิ่น ทำให้แบ่งการศึกษาออกได้ 2 ประเภทคือ

1. เรียนตามอักษรศาสตร์ คือ เรียนหนังสือซึ่งเขียนใส่ใบลานเขียนสา กระดานไม้ หรือ บั้งจุ่ม
2. เรียนจากการบอกเล่า คือ เรียนปากต่อปาก ตามภาษาบาลีชื่อเป็นพระสูตรต่าง ๆ

เมื่อเรียนได้ก็มีความชำนาญพอสมควร ครู – อาจารย์จะจัดให้ทำหนังสือเทศนาต่าง ๆ หนังสือสวดมนต์พระไตรปิฎก และคัมภีร์ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเผยแพร่และสืบสานตำราและคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ภิกษุสงฆ์สมัยก่อนจะอยู่ภายใต้การค้ำชูของทางบ้านเมือง และได้มีการแต่งตั้งตามความรู้ ความสามารถดังนี้

ขั้นที่ 1 เด็กหนุ่มที่เข้าไปเรียนในวัด เรียกว่า สังกะลี คือผู้รับใช้พระสงฆ์ ได้เรียนอักขระวิธี เลกวิธี

ขั้นที่ 2 เมื่อรู้ตัวแล้วได้บวชเป็นสามเณร เพื่อเรียนเทศน์และสูตร เขียนหนังสือผูกใบลาน อย่างน้อยหะเหวด 1 มัด มี 12 ผูก ๆ ละ 25 -30 ใบลาน

ขั้นที่ 3 เมื่อเรียนเขียนได้ตามสมควรแล้วอายุครบ 20 ปีก็ได้บวชเป็นพระภิกษุ สืบต่อเขียน “ปติโมก พะสุต พระวินัย พระอภิธรรม ไวยากรณ์ บาติ” ขึ้นแปลคัมภีร์ได้พอสมควร สำเร็จการศึกษาขั้นที่หนึ่งแล้วจึงได้ “หกดสง” เรียกว่า “อถาพิสส” ขึ้นพระสมณศักดิ์ และได้รับการแต่งตั้งตามลำดับต่อไป

พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมากในสมัยพระเจ้าวิรุณหะลาด และพระเจ้าโพธิสาน แห่งเมืองเชียงทอง (หลวงพระบาง) และในสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิลาต และพระเจ้าสุริยวงศา แห่งเวียงจันทน์

การศึกษาทางคณะสงฆ์ ได้เจริญรุ่งเรือง และได้มีผลสะท้อนต่อการศึกษาของมหาชน คือประชาชนพลเมืองโดยทั่วไป วัดจึงเป็นโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย การศึกษาภายในวัดแยกได้เป็น 2 สาย คือ สายคฤหัสถ์และคฤหัสถ์

- คฤหัสถ์ เป็นการศึกษาทางศาสนา โดยเฉพาะสำหรับภิกษุสามเณร
- คฤหัสถ์ เป็นการศึกษาสำหรับฆราวาส คือ สามัญชนทั่วไป เรียกกันว่า อุบาสก

อุบาสิกา หรือ พุทธศาสนิกชน

ดังนั้นการกล่อมเกล่าในสังคมลาวก่อนปี 1975 เป็นแบบรัฐศักดินามีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ชีดถือพุทธศาสนาและจารีตประเพณีดั้งเดิม ดำเนินชีวิตตามกรอบของฮีต 12 คอง 14 ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การอบรมสั่งสอนผ่านแบบเรียนของลาวโลกเก่า ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง จัดการศึกษาสำหรับชนชั้นสูง ประกอบด้วยพระมหากษัตริย์ราชวงศ์ ขุนนางและข้าราชการ กล่าวว่าเป็นการเรียนรู้อบรมเกล่าด้านคุณธรรม และการปกครอง เพื่อเข้าสู่ชนชั้นผู้ปกครอง ส่วนการศึกษาของสามัญชนเน้นการประกอบสัมมาชีพตามสมควรแก่อัธยาศัย แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นรัฐลาวในโลกยุคใหม่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ลาวบริหารประเทศด้วยอุดมการณ์สังคมนิยมโดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ภาวะหลังสงครามทำให้เกิดความอดอยาก เงินเพื่อหนี้สิน จนเกิดการปฏิวัติด้านอุดมการณ์ และเป็นนโยบายใหม่ที่ลาวจำเป็นต้องใช้เป็นแนวทางในการสร้างชาติ โดยอาศัยกระบวนการทางการศึกษาในทุกรูปแบบเพื่อ

ขาดความรู้หนังสือของคนลาว และยังใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์คนลาวใหม่ ทั้งด้าน
รูปลักษณ์ภาษา ภูมิศาสตร์ ศิลปะและวรรณคดี ประวัติศาสตร์ และการเมืองการปกครอง รวมทั้ง
ปลูกฝังแนวคิด อุดมการณ์ ชาตินิยมให้เกิดความรักชาติ มีความสามัคคีชนเผ่า รักพวกพ้อง รักหมู่
คณะซึ่งปรากฏแฝงไว้ในแบบเรียนทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษาดังนี้

ตัวตนด้านภาษาลาว

ลาวเป็นชาติที่มีอารยธรรมด้านภาษามายาวนาน ตัวอักษรลาวคล้ายกับอักษรไทย
และวิวัฒนาการมาจากอักษรเทวนาครีของอินเดีย จนกลายเป็นอักษรไทยน้อย ลักษณะอักษรของ
ลาวใช้ 2 แบบคือ อักษรธรรมกับอักษรลาว และใช้ประโยชน์ต่างกันคือ อักษรลาวใช้ในทางโลก
ส่วนอักษรธรรมใช้ในทางพุทธศาสนา ปัจจุบันหนังสือธรรมกำลังจะเลือนสูญเพราะคนไม่ค่อย
เข้าใจ และใช้เป็นบทสวดมนต์ทางพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีค่าสำคัญเพราะเป็นเอกสาร
หลักฐานทางประวัติศาสตร์ หนังสือธรรมส่วนใหญ่จารลงในใบลานเรียกว่า “หนังสือผูก” (พินธุ
จันทรวิทัน. 2545 : 20) นอกจากนั้นภาษาลาวโบราณมีลักษณะพยางค์เดียว ปัจจุบันนิยมใช้ใน
วรรณคดีพื้นเมือง บทพญา สุภาษิต และวรรณกรรมพื้นบ้านทั่วไป

ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ลาวยังเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ในปี 2436 ยังไม่มี
โรงเรียน การศึกษาเกิดขึ้นในครอบครัว และมีพระสงฆ์สืบทอดศาสนา รวมทั้งสอนหนังสืออยู่ใน
วัด ให้ประชาชน อ่านออก เขียนได้ ในช่วงเวลานั้นยังไม่มีรูปแบบหลักสูตรชัดเจนนัก ผู้มีโอกาสดี้
เรียนหนังสือมีน้อย แม้แต่กลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ ยังไม่มีโอกาสทางการศึกษาเลย และเมื่อภาษาฝรั่งเศส
เข้ามาปะปนในภาษาลาว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาษา และเกิดแนวคิดรักษารูปลักษณ์ด้านภาษา
ของตนไว้ โดยปริวรรตวิธีเขียน และกำหนดหลักการขึ้นใหม่ คือเขียนอย่างไรอ่านอย่างนั้น ส่วน
ภาษาลาวในยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี 1975 มีการใช้คำเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคำที่ใช้ในการ
หล่อหลอมความรู้รักชาติ เช่น “จิตใจชาติ จิตใจปฏิบัติ ประกอบส่วน อำมหิตบาตผลสงคราม”
ซึ่งเป็นการปรุงแต่งคำขึ้นมาเพื่อใช้ถ่ายทอดความรู้สึก อธิบายขยายความในสังคมลาวซึ่งเมื่อก่อนไม่
มีคำเหล่านี้ใช้ ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์รูปลักษณ์ในภาษาในระดับประถมศึกษาก่อนและหลังปี 1975
พบว่า

ด้านหลักสูตร และจุดหมายของหลักสูตรภาษาลาวก่อนปี 1975 เน้นให้ผู้เรียนคิด สังเกต
และพูดภาษาได้ถูกหลัก และสำเนียง และมีความสามารถในการอ่าน ท่อง เขียนตามคำบอก และจับ
ใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 1962 : 14 - 15) เปิดสอนในระดับ ป. 1 -
ป. 3 การจัดการศึกษายังไม่ครอบคลุมและทั่วถึง ผู้มีโอกาสดี้รับการศึกษาจะเป็นผู้มีฐานะดี อยู่ใน
ตระกูลขุนนาง ส่วนสามัญชนยังไม่มีโอกาสมากนัก ส่วนหลักสูตรหลังปี 1975 พบว่า หลักสูตร
ภาษาลาวมีจุดเน้นให้นักเรียนมีความรู้อันถูกต้อง และชัดเจนเกี่ยวกับภาษาชาติของตนเอง มี

ความสามารถในการฟัง พูด อ่าน และเขียนด้วยความชำนาญและก้าวหน้า มีความรู้มีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นฐานภาษาลาว ใช้ได้อย่างถูกต้องตามกาลเทศะและฮึดครองประเพณี เหมาะสมกับบุคคลและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ซึ่งกล่าวได้ว่าสะท้อนน้ำใจของชาติโดยผ่านด้านรักภาษาลาวอันเป็นภาษากลางของชาติ เป็นส่วนประกอบก่อสร้างคนรุ่นใหม่ให้กลายเป็นพลเมืองดีของสังคม (กะซวงสีกสาทิกาน.1994 : 2)

ด้านเนื้อหาภาษาในระดับประถมศึกษาพบว่า รูปลักษณ์ภาษาลาวบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนแตกต่างจากคนอื่นคือ เป็นคำลาวเดิมสืบทอดมาแต่โบราณเป็นภาษาตระกูลคำโดด และวิวัฒนาการมาเป็นภาษาโฮมหลายคำ หรือลักษณะประโยค ภาษาคำติดต่อ เมื่อได้รับอิทธิพลจากภาษาบาลี สันสกฤต จากพุทธศาสนาในอินเดีย ปรากฏในแบบเรียนระดับประถมศึกษา เช่น “ในโฮงเฮียน มีคุณหลายอย่าง ภูพินว่า สอนให้เฮาคี สอนวิธี หนังสือและเลข นับเป็นเอก ความรู้หลายอัน ข้อยขยันไปเฮียนบ่ขาด ไผ่ป่หมาด บู้หนังสือ คนนั้นคือ กับคนตาบอด ตาบ่สอด เห็นแจ้งบ่อนไป” (แบบสอนอ่านภาษาลาว ชั้น ก.ก. : 1965) เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นภาพจนชัดเจนด้วยการใช้ภาษากล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนหนังสือ ถ้าหากใครไม่มีความรู้ก็เหมือนกับคนตาบอด ดังนั้นจะพบเห็นตัวตนคนลาวจากการศึกษารูปลักษณ์ด้านภาษาที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์คงมาโดดเด่นในด้านการใช้ภาษา มีการกล่าวเปรียบกล่าวเกินจริง หรือกล่อมเกลาคคนลาวด้วยภูมิปัญญาแห่งการสรรคำมาใช้นอกจากนั้นการสอนภาษาในแบบเรียนระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีการเขียนถึงสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ลักษณะการเขียนและสื่อความเป็นการใช้ภาษาง่าย ๆ เรียงร้อยสละสลวยอ่านแล้วได้ใจความ เช่น “นางคำแพง ก่ายบทเฮียน จากปี่แบบเฮียนภาษาลาว. ลาวเพียรเขียนทีละโต, เขียนสุดแถวใดก็กวัดคั้นแถวนั้นโต.เมื่อเห็นว่าโตหนังสืองามเสมอกัน และชื่อไปตามแถวปี่แล้วจึงเขียนต่อไปแถวใหม่. คำแพงวกไปทางข้างเห็นนางทองเพ็ด พวมตั้งใจเขียนหนังสืออยู่ก็อู้กัน. บทเขียนของคำแพง และทองเพ็ด สะอาดบ่มีฮอยลบและขีดฆ่า. ญ่อย่างว่าบทเขียนของคำแพง และทองเพ็ดสะอาด งาม และได้คะแนนดี. นักเฮียนทุกคนควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง” ลักษณะภาษาลาวแบบนี้แสดงว่าได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเศสเพราะเมื่อเขียนจบประโยคจะมีมหภาค หรือมีจุลภาคขึ้นข้อความ เนื้อหาสอนให้ฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความชำนาญ และควรหลีกเลี่ยงเลวร้ายการทำงานของคนอื่นบ้างและสอนให้ดูอย่างเพื่อนในทางที่ดี

ส่วนการเสนอภาพภาษาลาวว่า เป็นภาษาประจำชาติของ ส.ป.ป. ลาว ภาษาลาวมีเอกลักษณ์ของตนเองทั้งในแง่ภาษาพูดและภาษาเขียน ภาษาลาวนั้นมีคำศัพท์และสำเนียงที่ใกล้เคียงถิ่นอีสาน จัดอยู่ในภาษากลุ่มย่อย (Language subgroup) ของภาษาตระกูลเดียวกันคือ ภาษาตระกูลไต (Tai)

แต่เนื่องจากเหตุผลทางการเมืองเราจึงมองว่าภาษาลาวและภาษาไทยเป็น “คนละภาษา” กัน ฉะนั้น ไวยากรณ์ของทั้งสองภาษาถือว่ามีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ไม่ขึ้นต่อกันแม้ว่าจะมีรูปแบบที่ใกล้เคียง ดังศัพท์ที่เกิดขึ้นในสมัยใหม่ก็จะใช้แตกต่างกัน เพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ (วริษา กมลนาวิน. 2544 : 1)

การเข้ามาแทรกแซงประเทศลาวจากอำนาจต่างชาติ เป็นสิ่งที่ลาวต้องเผชิญตลอดมาตั้งแต่ในประวัติศาสตร์ เนื่องจากประเทศลาวมีความอ่อนแอทั้งด้านการทหาร จำนวนพลเมือง เศรษฐกิจ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศใกล้เคียงเช่น ไทย และเวียดนาม ประการต่อมาคือในเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ ตำแหน่งที่ตั้งของลาวเป็นรัฐกั้นชนมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ระหว่างไทยกับเวียดนาม ระหว่าง อังกฤษ / ไทยกับฝรั่งเศส ในช่วงศตวรรษที่ 1950 – 1960 ระหว่างฝ่ายคอมมิวนิสต์กับเสรีนิยมในปลายทศวรรษที่ 1980 ระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน ลักษณะสำคัญความเป็นชาตินิยมที่เกิดขึ้นจึงเกี่ยวข้องกับอำนาจต่างชาติ โดยเฉพาะเพื่อนบ้าน เช่น ไทยอยู่ไม่น้อย

ด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาไทยและลาวมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก ความทรงจำในประวัติศาสตร์ที่ลาวตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของไทยมานาน รวมถึงสมัยจอมพลป. พิบูลสงคราม ลัทธิไทยเป็นใหญ่ที่ไทยอ้างเรื่องเชื้อชาติเดียวกันของลาวกับไทยเพื่อต้องการได้ดินแดนคืน ฝรั่งเศสพยายามสร้างให้ลาวมีอัตลักษณ์ของตัวเองนั่นคือ การทำอะไรก็ได้ให้ต่างจากไทยตั้งแต่นั้น การสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชาตินิยมลาวให้ต่างจากไทยดำเนินมาเป็นเส้นตรงอย่างต่อเนื่องเริ่มตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน เอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาตินิยมลาวจึงมีนัยยะไม่ใช่ไทยในที่นี้จะยกตัวอย่าง ภาษาลาว ที่ลาวพยายามสร้างอัตลักษณ์ให้กับภาษาของตัวเอง โดยพยายามหลีกเลี่ยงความเหมือนกับภาษาไทย

“พาสาบอกชาด มาละชาดบอกตะกุน” เป็นคำพูดของคนลาวที่แสดงถึงความสำคัญของภาษาที่เกี่ยวพันกับสำนึกความเป็นชาติของลาว การที่ภาษาลาวและภาษาไทยมีลักษณะใกล้เคียงกันมาก ทำให้ลาวพยายามที่จะสร้างความแตกต่างของภาษาให้ต่างจากไทยทั้งที่มาของภาษา และไวยากรณ์ ซึ่งการพยายามสร้างภาษาให้ต่างจากไทยมีมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ลาวอยู่ภายใต้อาณานิคม นั่นคือ ในปี ค.ศ. 1935 พุทธะบันจิตสะพาจันทะบุรีได้พิมพ์หนังสือไวยากรณ์ลาวขึ้น โดยเป็นการเพิ่มพยัญชนะลาว โดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้ง่ายต่อการแปลภาษาบาลี

จนถึงศตวรรษที่ 1940 ที่กระแสนิยมลาวเริ่มเข้มข้นขึ้น เนื่องจากการเข้ามาของลัทธิไทยเป็นใหญ่ของจอมพลป. พิบูลสงคราม เพื่อเรียกร้องดินแดนลาวบางส่วนคืนจากฝรั่งเศส ฝรั่งเศสจึงสร้างสำนึกความเป็นชาติให้ลาวภายใต้ “โครงการปฏิรูปลาวเพื่อฟื้นฟูชาติ” ในประเด็นภาษาฝรั่งเศสพยายามอย่างยิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าภาษาลาวนั้นต่างกับภาษาไทย เพื่อให้คนลาวรู้สึกถึงความมีอัตลักษณ์แห่งชาติลาว โดย Charles Rochet ผู้อำนวยการการศึกษามวลชนในเวียงจันทน์ ต้องการให้มีเขียนภาษาโดยใช้อักษรโรมัน โดยอ้างว่าเพื่อสะดวกในการพิมพ์หนังสือ

นำไปสู่ความเจริญ (กะชวงเถะแหล่งข่าวและวัดชนะท่า 2000 : 675) แต่ด้วยสำนึกความเป็นชาติที่มีอย่างเข้มข้นในช่วงเวลาดังกล่าว เจ้าเพชรราชได้คัดค้าน ทำให้ความคิดนี้ของฝรั่งเศสล้มไป

“ปวัตหนังสือลาว” เขียนโดยมหาสีลา วีระวง. (1973) ปราชญ์คนสำคัญที่มีอิทธิพลในวงการวรรณกรรมลาว เนื้อหาสาระสำคัญของหนังสือเล่มดังกล่าวตอกย้ำอีกว่าภาษาลาวไม่ได้มาจากไทย แต่มาจากภาษาสันสกฤต และเป็นอักษรที่เก่าแก่กว่าไทยเสียอีก ดังคำกล่าวในหนังสือที่ว่า

“...แต่สิ่งที่ตกแท้ แน่นอนนั้น แม่นชาติลาวเราเป็นชาติที่มีตัวหนังสือเป็นของตัวเองมาแล้วแต่โบราณ อย่างน้อยก็หลายร้อยปี หรืออาจจะเป็นพัน ๆ ปีก็ได้ (ก่อนขุนรามคำแหงของไทย) สะนั้นเราจึงควรระฮอนใจในการที่ชาติเรามีหนังสือประจำชาติเป็นของตัวเอง...บ่คือบางชาติที่เอาตัวหนังสือของชาติอื่นมาเขียนบันทึกคำเ้าของตน” (สีลา วีระวง. 1995 : 4 - 5)

การปฏิรูปไวยากรณ์ลาวเกิดขึ้นอีกครั้งในเขตปลดปล่อย โดย พุมิ วงวิจิต พุมิเป็นสมาชิกของขบวนการปฏิวัติ ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในกระทรวงภายในของรัฐบาลฝ่ายปะเทดลาวในปี ค.ศ. 1950 (Stuart – Fox. 1997 : 78) ต่อมาได้กลายเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ แกลงข่าวและวัฒนธรรม และเป็นสมาชิกของโบริศบุโรรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พุมิ วงวิจิต เขียนหนังสือ “ไวยะกอนลาว” ตีพิมพ์โดยแนวลาวยักชาติที่ชำเหนือในปี ค.ศ. 1967 และถูกใช้เป็นมาตรฐานของภาษาลาวในเขตปลดปล่อย และได้แพร่กระจายทั่วประเทศใน 10 ปี ต่อมาคือหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ค.ศ. 1975 (Enfield. 1999 : 269)

หลักสำคัญของไวยากรณ์ในแบบของพุมิคือ การยกเลิกการใช้พยัญชนะ “ร” (รรถ) โดยให้ใช้ตัว “ล” แทน นอกจากนี้ให้เขียนตัวสะกดเป็นไปตามการออกเสียง เช่น คำว่า อาเมลิกา ฝะลั้ง ลาดชะอานัจัก ลัดละบาน เป็นต้น (Enfield. 1999 : 272)

เหตุผลสำคัญของการปฏิรูปไวยากรณ์ลาวของพุมิ มีนัยะสองประการคือ ประการแรกเพื่อต้องการสร้างเอกลักษณ์ให้กับภาษาลาว โดยพยายามทำให้ภาษาลาวแตกต่างไปจากภาษาไทยนั่นเอง ประการต่อมาคือ เพื่อสะดวกในการรณรงค์เผยแพร่ภาษาลาวให้แก่บรรดาชนเผ่าที่ไม่ได้ใช้ภาษาลาวในชีวิตประจำวัน ให้สามารถเข้าใจเรียนรู้และเข้าใจภาษาลาวง่ายขึ้น ในประการหลังนี้ภาษาลาวถูกใช้เป็นเครื่องมือในการบูรณาการกลุ่มชาติพันธุ์ให้เกิดสำนึกความเป็นชาติลาวขึ้น ซึ่งเป็นเหตุผลเดียวกันกับที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสนับสนุนภาษาเวียดนามที่ใช้อักษร โรมัน Quoc – nu เพื่อสะดวกในการรณรงค์เผยแพร่การอ่านออกเขียนได้ให้กว้างขวาง (Stuart – Fox. 1998 : 233) หรือแม้กระทั่งพรรคปฏิวัติอื่นที่มีทฤษฎีมาร์กซ์ – เลนิน เป็นตัวชี้นำเหมือนกัน เช่น พรรคคอมมิวนิสต์เกาหลี ซึ่งในระยะเวลาสิบปีภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เกาหลีเหนือสามารถยุติการใช้อักษรจีนได้

กลุ่มนักปราชญ์ทางภาษาลาวที่สนับสนุนการปฏิรูปไวยากรณ์ลาวของพุมิได้ให้เหตุผลการยกเลิกการใช้ตัว “ร” ว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมิตัวสะกดที่แตกต่างกัน ในเมื่อเวลาพูดก็ออก

เสียงเหมือนกัน และทำให้ผู้ขงยากที่ต้องจำตัวสะกดทั้งสองแบบ การยกเลิกการใช้ตัว “ร” จึงเป็นการสนับสนุนต่ออุดมการณ์ของพุมิในการปฏิรูปไวยากรณ์ที่จะต้องการทำให้ระบบภาษาไม่ซับซ้อนและเข้าใจง่ายขึ้นต่อผู้มีระดับการศึกษาต่ำ โดยไม่จำเป็นต้องร่ำกศัพท์หรือมีความรู้ภาษาไทย (Enfield, 1999 : 272) แต่อย่างไรก็ดี ปรากฏว่า ตัว “ร” ได้ถูกกลับนามาใช้อีกครั้ง (อย่างไม่เป็นทางการ) หลังจากพุมิ วงวิจิต เสียชีวิต โดยการผลักดันของนักปราชญ์ด้านภาษาลาว โดยให้เหตุผลว่าเพื่อง่ายต่อนักเรียนที่จะอ่านอักษรธรรมหรือหนังสือลาน และสามารถเข้าใจความหมายของคำในภาษาลาวที่มีรากฐานจากคำศัพท์บาลี – สันสกฤต (Stuart – Fox, 1998 : 233)

ในสมัยที่ลาวอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสในตอนท้ายศตวรรษของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ฝรั่งเศสเสียดินแดนจำปาสัก และไซบุรี ให้สยาม ภาษาลาว จึงได้รับอนุญาตให้ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ เพื่อผลทางการเมืองของฝรั่งเศส ในช่วงนั้นมีคนลาวหลายคนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตของภาษาลาวว่า จะเป็นไปในรูปลักษณะใด ฝ่ายหนึ่งโดยพุมิ วงวิจิต อีกฝ่ายหนึ่งนำโดย หยุบ อะไพ และอีกฝ่ายหนึ่งนำโดยคนลาวมหาแก้วที่เรียนจบทางมหา (การศึกษาสงฆ์) ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็ยกเหตุผลของตน

ท่านหยุบ อะไพ ผู้จบอักษรศาสตร์จากประเทศฝรั่งเศส อยากให้พาสาลาวสะกดเป็นตัวหนังสือลาดิน (เหมือนเวียตนาม)

ท่านพุมิ วงวิจิต ผู้ได้รับการศึกษาอยู่เมืองลาว อยากให้สะกดตามเสียง โดยใช้อักษร 26 ตัว (แบบลาวแท้ ๆ) ทางฝ่ายฝรั่งเศสไม่ยอมเข้ามาแทรกแซง เพราะต้องการเอาใจคนลาว จึงเสนอแนะให้ไปขอคำตัดสินจาก “เจ้าเพ็ดชะราด” ที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

เจ้าเพ็ดชะราด จึงเห็นตามท่านพุมิ วงวิจิต โดยให้เหตุผลว่าคนลาวยังกักหนังสือเป็นส่วนใหญ่ ไม่ต้องการให้เกิดความสับสน จนกว่าสังคมลาวจะก้าวหน้ากว่านี้ แล้วจึงค่อยแก้ไขปรับปรุงแต่ให้เพิ่มตัว “ร” หันลันเพิ่มเป็น 27 ตัว

ในกรณีตัว “ร” นี้ ท่านพุมิ วงวิจิต รังเกียจเพราะเห็นว่า “บ่แม่นความลาวแท้” จากนั้นมาตัวหนังสือลาว จึงใช้ 27 ตัว ส่วนการสะกดการันต์ ก็เขียนกันไปอย่างไม่มีแบบแผน จากการสะกดตามคำมาเป็นสะกดตามเสียง และสุดท้ายแม่นสะกดตามใจ คือสุดแท้ใครจะเขียน โดยเฉพาะไม้เอกไม้โทไม่ค่อยเอาใจใส่เท่าที่ควร (บุญคง สุชะวัด, 2002 : 61 – 62.)

การพยายามสร้างเอกลักษณ์ของภาษาประจำชาติของลาวเพื่อแตกต่างจากภาษาไทย ไม่เว้นแม้แต่ชื่อกระทรวง สองกระทรวงสำคัญของลาวได้ถูกเปลี่ยนเพื่อให้แตกต่างจากไทย คือ กระทรวงป้องกันประเทศ” และ “กระทรวงภายใน” การเปลี่ยนชื่อดังกล่าวเป็นที่พอใจอย่างมากของพุมิ วงวิจิต ที่ต้องการสร้างให้ลาวแตกต่างจากไทย ในขณะที่กระทรวงอื่นยังคงมีชื่อเรียกแบบเดียวกับไทยแต่สองกระทรวงดังกล่าวถือเป็นสัญลักษณ์ในการสร้างความแตกต่างจากไทยได้อย่างดี เนื่องจากเป็นกระทรวงที่สำคัญ และการเปลี่ยนคำจากภาษาที่ขงมาเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย ก็เป็นผลดีต่อคน

ส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะคนที่พูดภาษาลาวเป็นภาษาที่สองที่จะสามารถใช้ได้อย่างสะดวก (Enfield, 1999 : 276)

รัฐบาลลาวพยายามสร้างอัตลักษณ์ของชาติโดยบรรจุเรื่องวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมลงไป ในชีวิตประจำวันแทบทุกเรื่องของประชาชน นอกเหนือจากภาษาแล้ว วัฒนธรรมการแต่งกายเป็นอีกแง่มุมที่สัมผัสได้ว่าลาวได้พยายามทำให้ต่างจากไทย รัฐบาลลาวออกกฎให้นักเรียนหญิงของลาว ต้องนุ่งซิ่นไปโรงเรียน รวมถึงผู้หญิงลาวที่มาติดต่อกับหน่วยงานราชการจะต้องนุ่งซิ่นด้วยเช่นกัน

ภาพประกอบที่ 5 การแต่งกายชุดนักเรียนระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษา

รายการวิทยุของลาวมีแต่รายการเพลงพื้นเมือง รายการโทรทัศน์ของลาวมีแต่ข่าวของรัฐ และพรรคฯ รายการวัฒนธรรมลาว แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคือ คนลาวหันมาบริโภคสื่อของไทย ฟังรายการวิทยุไทย ดูรายการโทรทัศน์จากเมืองไทย เหตุผลนอกเหนือจากรายการวิทยุและโทรทัศน์ของไทยมีคุณภาพและสอดคล้องความสนุกสนานได้มากกว่ารายการของลาว การไม่มีอุปสรรคทางด้านภาษาของไทย และลาวเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้คนลาวนิยมรายการวิทยุและโทรทัศน์ของไทย

รัฐบาลลาวถึงเห็นถึงการไหลบ่าอย่างท่วมท้นของวัฒนธรรมไทย การรักษาและป้องกันการคุกคามจากวัฒนธรรมคนนอกโดยเฉพาะจากไทยนั้นต้องกระทำต่อไป จึงมีความพยายามที่จะสร้างความภูมิใจในวัฒนธรรมแห่งชาติของตน การป้องกันวัฒนธรรมของชาติก็เฉกเช่นกับการป้องกันมาติภูมิ ชาติจะดำรงอยู่ได้เมื่อเอกลักษณ์วัฒนธรรมของตนไม่ถูกกลืนหายโดยชาติอื่น ดังนั้นเป็นตายร้ายคืออย่างไร “ลาวต้องไม่เป็นแบบไทย” (ปณิดา สระวาสี, 2546 : 61 – 64) เสียด ทะนะทำ แม่นเสียด พาสาแม่นลักสะนะชาด พาสาลาวคือความเป็นลาว (สุเนด โพธิสาน, สัมภาษณ์ : 2548)

ตัวคนด้านภูมิศาสตร์

วิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับการเรียนภูมิศาสตร์ในชั้นต่าง ๆ โดยเนื้อหาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จะได้เรียนรู้บรรดาภูมิภาคพื้นฐานเกี่ยวกับหน่วยโลก และแผนที่ ชั้นบรรยาภาศ มหาสมุทร ทะเล และแม่น้ำลำธาร ภาพโดยรวมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง

ประชากรโลก ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในแต่ละเขตภูมิอากาศของโลก การรู้ปรากฏการณ์แล้วจะทำให้ให้นักเรียนเข้าใจและอ่านแผนที่ได้ นอกจากนั้นการค้นคว้าเรียนภูมิศาสตร์จะทำให้ผู้เรียนมีหน้าที่ที่ถูกต้องต่อธรรมชาติและสังคม รู้จักสงวนรักษาธรรมชาติอันสวยงาม รักบ้านเกิดเมืองนอน รู้คุณค่าของการออกแรงงาน คัดแปลงธรรมชาติ เพิ่มพูนผลผลิต ช่วยในการสังเกต และอธิบายปรากฏการณ์ภูมิศาสตร์ที่อยู่ล้อมรอบตัวเราได้ (แบบเรียนพุมสาค ม.1, 1994 : คำนำ)

ในขณะที่จุดประสงค์ในการเรียนภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมปีที่ 3 ต้องการให้นักเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ประเทศลาวอย่างเป็นระบบ รู้เกี่ยวกับเงื่อนไขด้านธรรมชาติ เศรษฐกิจ – สังคม และการปกครองของประเทศตน อันจะทำให้ให้นักเรียนเห็นว่าประเทศลาวเป็นประเทศหนึ่งที่มีอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนลาวแม้จะประกอบด้วยหลายชนชาติ ชนเผ่า แต่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีหัวใจประชาธิปไตย สร้างสามัคคีกันมาอย่างเหนียวแน่น (แบบเรียนพุมสาค ม. ,1994 : คำนำ)

อย่างไรก็ตามแบบเรียนภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมปีที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงปรับปรุงหลักสูตรใหม่ (1994) ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองตอบการพัฒนาเศรษฐกิจ – สังคมในโลก การพัฒนาสติปัญญาด้วยวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

ภูมิศาสตร์จึงเป็นวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจสังคมที่ปรากฏอยู่ในดินแดนต่าง ๆ ของโลก เหตุการณ์ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางด้านภูมิศาสตร์ ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์เรา แนวทางการศึกษาภูมิศาสตร์แบบใหม่ ต้องอาศัยหลักการทางภูมิศาสตร์ หรือ สถิติ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ (สังคม) ในกาละ เทศะ

แบบเรียนภูมิศาสตร์ ม.5 ผู้เรียนจะได้ศึกษาถึงระดับความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลงพื้นที่โลกของพวกเรา เช่น การพัฒนาประชากร เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การคมนาคมขนส่ง การแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจในโลก จุดประสงค์ในการเรียนเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความสามารถเปรียบเทียบเหตุการณ์ และปรากฏการณ์ด้านภูมิศาสตร์ที่กำลังกระทบต่อประชากรที่อาศัยอยู่ในแต่ละประเทศ สามารถรู้และเข้าใจถึงระดับการพัฒนาประเทศต่าง ๆ ในโลก สร้างนักเรียนให้มีทักษะที่ถูกต้องในการศึกษาข้อมูล และอธิบายปรากฏการณ์ ภูมิศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง สร้างอุดมการณ์

เพื่อฝึกฝนหล่อหลอมตนเองให้มีความรู้ เพื่อประกอบภารกิจการสร้างชาติพัฒนาประเทศชาติในอนาคต

โครงสร้างความรู้ในแบบเรียนชั้น ม.5 ประกอบด้วย 2 ภาคใหญ่ รวมมี 17 บท ได้เสนอปัญหาเกี่ยวกับประชากรในโลกในอดีตปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัญหาที่ชาวโลกกำลังเผชิญและทำการแก้ไข (แบบเรียนพหุสาคร ม.5, 1998 : 1)

หากเมื่อพิจารณาตัวตนทางด้านภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมปีที่ 6 โครงสร้างความรู้ที่แบบเรียนนำเสนอ ซึ่งเขียนขึ้นตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พิมพ์ปี 1994 เนื้อหาแบ่งออกเป็น 2 ตอน กล่าวคือ (แบบเรียนพหุสาคร ชั้น ม. 6. 2005 : คำนำ)

ตอนที่ 1 ได้เน้นเกี่ยวกับภูมิศาสตร์กายภาพ ภูมิศาสตร์ประชากรและภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของชาติลาว เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ประเทศลาว เห็นแนวโน้มเกี่ยวกับภูมิศาสตร์เศรษฐกิจในอนาคต “สั่งให้เขาเจ้ามีจิตใจบุกบันฮ่าเขียนเบิกฝนตนร้อง ให้กายเป็นพลเมืองดี มีคุณะพาบ” เพื่อสืบทอดภารกิจการสร้างประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง

ตอนที่ 2 ได้เสนอเกี่ยวกับภูมิศาสตร์โลกของประเทศที่โดดเด่น มีบทบาทสังคมทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกันกับนักเรียนก็ได้อ่านรู้เกี่ยวกับประเทศใกล้เคียงที่มีชายแดนติดต่อกัน การเรียนภูมิศาสตร์โลก “แม่นมีจุดปะสงให้นักเรียนรับรู้ได้ กานพัดทะนาเสดถะกิดของโลกละ และมีโลกะทัดที่กว้างขวาง” ผู้มีบทบาทในการเขียนตำราเป็นอาจารย์สอนที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติประจำภาควิชาภูมิศาสตร์ ส่วนผู้ตรวจแก้ไขเป็นเจ้าหน้าที่จากสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาระทรวงศึกษาธิการ

สิ่งที่แบบเรียนต้องการนำเสนอชี้ให้เห็นว่า ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายการเรียนรู้ภูมิศาสตร์เป็นการเรียนรู้ตนเองเพื่อคาดการณ์แนวโน้มอนาคต จากนั้นจะเรียนรู้โลกกว้างและประเทศเพื่อนมิตรที่อยู่รอบ สปป.ลาว กล่าวได้ว่าภูมิศาสตร์เป็นอีกวิชาหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนรู้เรา และรู้เขา ในฐานะที่ลาวก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก

ตัวตนด้านศิลปะและวรรณคดี

ศิลปะวรรณคดีเป็นผลงานที่ผ่านการกลั่นกรองจากภูมิปัญญาของคนลาว มีบทบาทในการหล่อหลอมจิตใจของชาวลาว แสดงถึงอุปนิสัยใจคอของคนในชาติ รวมทั้งมีการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง รูปแบบของวรรณคดีในลาวแบ่งออกเป็น วรรณคดีพื้นเมือง วรรณคดีเขียนในสมัยอาณาจักรลาวล้านช้าง และวรรณคดีทันสมัย ส่วนด้านศิลปะการแสดงก็มีหลายรูปแบบคล้ายกันกับไทยภาคอีสาน ไม่ว่าจะเป็นการขับ ลำ ร้องเพลง เจริญ การฟ้อน และมีหลายรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามในระดับชั้นประถมไม่ปรากฏมีวิชาวรรณคดี แต่ในแบบเรียนสำหรับฝึกหัดอ่าน เขียนส่วนใหญ่ใช้ภาษาเขียนเป็นบทกลอนหรือกาพย์กลอนแบบลาว ไพเราะสละสลวย อ่านแล้ว

ได้ใจความแฝงข้อคิด ธรรมเนียมปฏิบัติ และวิถีชีวิตของผู้คนปรากฏ โลกเด่นให้เห็นในแบบเรียน ไม่ว่าจะเป็นระดับประถมหรือมัธยม จุดมุ่งหมายหลักสูตรวรรณคดีลาวและวรรณคดีต่างประเทศ ให้นักเรียนมีทักษะการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน เพื่อสนองความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประวัติ วรรณคดี คุณค่า ศิลปกรรม เพื่อให้นักเรียนเกิดนิสัยรักการอ่าน การเขียน และการเรียนรู้สิ่งดีงาม อันจะเป็นการเสริมสร้างให้นักเรียนมีน้ำใจรักชาติ รักบ้านเกิดเมืองนอน คือ มุ่งมั่นมรดก ทางด้าน วัฒนธรรมของชาติ เช่น ในระดับชั้น ม. 1 มีวรรณคดีที่แสดงเห็นถึงความเชื่อ และตำนานบรรพบุรุษของคนลาว จากเรื่องน้ำเต้าป่อง ในคันทำนาคของคนลาวมีผลทำให้คนลาวเกิดความภาคภูมิใจ (กะซวงลีกลาสิกาน, 1994 : 1-3)

“แต่ก็แต่ก่อนโลกที่เธออยู่ยังเป็นดินเป็นหญ้าอยู่ และมีฟ้ามีแดน เชื่อกันว่า แดนอยู่เมืองบน คนอยู่เมืองดุ่ม แต่ระหว่างคนกับแดนสามารถเที่ยวไปหากันได้ โดยอาศัยเคียวเขากาดพาดแต่เมืองดุ่มขึ้นฮอดเมืองแดน อยู่เมืองแดนพุ่นมีพญาแถนหลวงเป็นเจ้าใหญ่ มีอำนาจเหนือคน และแดนทั้งหลาย คนที่อยู่เมืองดุ่มจะต้องขึ้นอยู่กับแดน และแม่นแดนเป็นผู้ปกครอง ทั้งเป็นผู้นำพาการทำมาหากิน” (แบบเรียนพาสาลาวและวันนะคะคีชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 1999 : 145)

ส่วนการค้นหาคำคนคนลาวด้านศิลปะและวรรณคดีจากแบบเรียนเพื่อให้เกิดความรักชาติ ในวรรณคดีประวัติศาสตร์เป็นวรรณคดีเขียนในสมัยอาณาจักรล้านช้าง เช่น โอวาทเจ้าฟ้าร่มสะท้อนให้เห็นคุณค่าวรรณคดีด้านการเมืองการปกครอง “พระราชโอวาทของเจ้าฟ้าร่ม เจ้าทั้งหลายรักสถาบันเมือง อย่าให้มีข้าศึกคนโจน อันหนึ่งอย่าให้ฆ่าฟัน...สมบัติอันจักเกิดมาในแดนดินนี้ คนมีสมบัติก็จะมี คนบ่มีสมบัติเข้าของก็หาบได้แล..” และตอนหนึ่งของขุนบรมสั่งลูกชายทั้ง 7 “ไปกินบ้านกินเมือง ปกข้อยหอมไฟ อย่าเอ็ดใจอายใจเคียด อย่าเอ็ดใจสั่นในฮอน” (แบบเรียนวรรณคดี ม. 5, 1999 : 11)

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้จัดสัมมนา เรื่อง ภาษา วรรณคดี และวัฒนธรรมลาวขึ้น ในหัวข้อที่เกี่ยวกับ “วรรณคดีลาวสมัยอาณาจักรล้านช้าง” โดย นู ไชยะสิคทิง อาจารย์จากมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ซึ่ง พรสวรรค์ สุวรรณธาดา (2543 : 30-35) ได้สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

วรรณคดีลาวแบ่งออกเป็น 3 สมัยคือ

สมัยที่ 1 คือ วรรณคดีพื้นเมือง (วรรณคดีพื้นบ้าน)

สมัยที่ 2 คือ ช่วงศตวรรษที่ 14 ค.ศ. 1353-1893

สมัยที่ 3 คือ วรรณคดีสมัยใหม่ ค.ศ. 1893-ปัจจุบัน

วรรณคดีล้านช้าง (ค.ศ. 1357-1893) แสดงให้เห็นภาพสะท้อนสังคมลาวโดยได้ข้อสรุปที่เด่นชัดคือเรื่องชนชั้นและอุดมการณ์

ชนชั้นที่ปรากฏในแนววรรณคดีล้านช้างประเภทลายลักษณ์อักษรเช่น ขุนบรม ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง ขุนทิง-ขุนเทือง นางหมหอม สังข์ศิลป์ชัย กาละเกด เป็นภาพลักษณ์ของชนชั้นปกครองและราชวงศ์ ได้แก่ กษัตริย์เจ้าเมือง ไอรส และเชื้อพระวงศ์ วิถีครอบครัวของชนชั้นปกครองมีปัญหาเรื่องแบบแผนการสมรส การแบ่งปันผลประโยชน์ ส่งผลที่ชัดเจนต่อปัญญาข้อขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ หลวงพระบาง ลาวเวียงจันทร์ ลาวพาน ผู้ไท และเวียงคานาม

ส่วนในระดับสามัญชนที่ปรากฏในวรรณคดีล้านช้าง เช่นเรื่อง จันทคาช คันทนาม กำพรว้า ผีน้อย สะท้อนภาพผู้ด้อยโอกาสในสังคมความยากจน

อุดมการณ์สังคมที่พบในวรรณคดีล้านช้าง ซึ่งให้เห็นว่าได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เสนอท่านวรรณคดีนิทานและวรรณคดีคำสอนที่มีอิทธิพลในการปลูกฝัง อุดมการณ์สังคมคือ มหาชาติและทศชาดก เช่น นิทานนางคันทไศ มโหสถ และนิทานเสียวสวาค ซึ่งมีสาระสำคัญว่าด้วยความเมตตาการใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตทั้งในกลุ่มชนชั้นปกครองและสามัญชน

ในการสัมมนาได้มีการอภิปรายในหัวข้อ “วรรณคดีล้านช้างกับวัฒนธรรมลาว” ตามทัศนะของ จารุวรรณ ธรรมวัตร มีความคิดเห็นว่า อิทธิพลวรรณคดีส่งผลต่อวัฒนธรรมทั้งส่วนที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

อิทธิพลที่เป็นรูปธรรมปรากฏในจิตรกรรม (สอปแต้ม) ประติมากรรมแกะสลัก ประดับตามวัดวาอาราม เรื่องราวคติธรรมจากเรื่องและภาพตลอดจนความงามของช่าง โดยศิลปินวรรณคดีส่งผลต่อการสร้างสรรค์งาน

อิทธิพลที่เป็นนามธรรมหมายถึงส่วนที่เป็นแนวคิด เป็นจิตสำนึกร่วมเป็นอุดมการณ์สังคมเป็นบรรทัดฐานสังคม เช่น ความรักชาติ การหวงแหนในมรดกของชาติอันได้แก่ พระพุทธรูป ศักดิ์สิทธิ์และพระธาตุหลวง ดำเนินพื้นเมืองต่าง ๆ เช่น ดำเนินพระบาง ดำเนินอู้งาช้าง ดำเนินเวียงจันทร์ ดำเนินเชียงคางเชียงทอง พื้นขุนบรม มีอิทธิพลต่อความเชื่อความศรัทธาและการสร้างจิตสำนึกร่วมกันของผู้คนในสังคม

ในส่วนของวรรณคดีประเภทคำสอน เช่น ภาพขลุ่ยสอนหลาย หลานสอนปู่ พระยาคำกองสอนไพร่ อินทญาณสอนลูก มีอิทธิพลต่อการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมของฮีดคองประเพณีตามบทบาทหน้าที่ของคนในสังคม วรรณคดีล้านช้างจึงเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างคนและสร้างชาติ

ในทัศนะของท่านนางคารา กัลยา เสนอทัศนะต่อวรรณคดีและวัฒนธรรม โดยกล่าวถึงประโยชน์ของวรรณคดีว่าให้ประโยชน์แก่ชีวิตด้านจิตใจสอนให้ผู้หญิงรักนวลสงวนตัว ประหยัด มัธยัสถ์ สงบเสงี่ยม ด้านการพูดจา การไปมา การนั่ง นอน การให้ทาน สิ่งเหล่านี้วรรณคดีได้สอนไว้ทั้งสิ้น

โดยสรุป คติคำสอนอันเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจและจารีตประเพณีทั้งหมด ได้มีอิทธิพลเหนือจิตใจของคนลาวทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมด้านวัตถุที่ครองใจยังมีมาก เช่น การนุ่งถือของผู้หญิง ที่อยู่อาศัย การไปวัดผู้หญิงต้องมีผ้าเบี่ยง ผู้ชายมีผ้าพาดบ่า สิ่งเหล่านี้คงไม่สูญหายไปง่าย ๆ แม้จะมีกระแสวัฒนธรรมแปลกปลอมจากภายนอกเข้าไป กล่าวได้ว่าวิถีชีวิตครอบครัวของคนลาวยังคงยึดมั่นวัฒนธรรมเก่าแก่อย่างเคร่งครัดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และเลือกเฟ้นกับวัฒนธรรมใหม่มาใช้อย่างเหมาะสม

ในส่วนงานด้านศิลปสถาปัตยกรรม จากการที่ลาวถือตนเองว่าเป็นชาติที่เก่าแก่ทำให้มีศิลปวัฒนธรรมประจำชาติโดยที่คนรุ่นเก่าก่อนได้เป็นผู้ประดิษฐ์สถาและได้มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ศิลปะลาวถึงพบเห็นได้โดยทั่วไปตามศาสนา โดยเฉพาะตามวัดวาอาราม ธาตุ สิม อาคารบ้านเรือน โดยได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ เห็นได้จากการประดับตกแต่งลวดลายประกอบตัวอาคารสถาปัตยกรรม

บัวบาน วอลเชน (1989 : 155 – 181) ได้กล่าวถึงสกุลช่างศิลปะวัดเชียงทองเริ่มขึ้นเมื่อศตวรรษที่ 16 (ค.ศ. 1550 – 1570) และได้เป็นต้นเค้าสกุลช่างศิลปะเวียงจันทร์ สมัยรัชกาลพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช สกุลช่างศิลปะวัดเชียงทองนี้ ได้พัฒนามาเป็นศิลปะลาวล้านช้าง ลักษณะพิเศษของสกุลช่างกลุ่มนี้คือสิ่งที่แสดงออกในงานศิลปะมีลักษณะเป็นแบบนิสัยใจของคนลาวล้วน ๆ โดยดูจากความละเอียดอ่อนและความงดงามแบบธรรมชาติแท้ ๆ

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เป็นศิลปะลาวอีกแขนงหนึ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมช่างที่ได้รับ การสืบทอดต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ท่างานด้านการแต้ม แกะสลัก ปูนปั้น ประดับกระจก (ติดแก้ว) ลงลักปิดทอง สิ่งที่ยังคงหลงเหลืออยู่ตามวัดเมืองหลวงพระบาง วัดเชียงทอง โดยมีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาพุทธ ให้ประโยชน์ต่อคุณค่าด้านศิลปะกรรม คุณค่าทางศาสนา คุณค่าด้านโบราณคดีและที่สำคัญคือ คุณค่าด้านวัฒนธรรมอันเป็นมรดกของชาติ

วัฒนธรรมใหม่ของลาว

ตามความเห็นของ ท่านหุมพัน รัตตะนะวง (สถาบันค้นคว้าวัฒนธรรม) กล่าวว่า ช่วงปี 1920 – 1930 อันถือเป็นระยะฟื้นฟูวัฒนธรรมลาว เริ่มต้นมวลชนโดยทั่วไปเข้าใจวัฒนธรรมลาวภายใต้ชื่อต่าง ๆ หลายชื่อ เช่น

ฮีดคอง ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา ศิลปะลวดลาย วรรณคดี การขับลำ การฟ้อน การเฮ็ดอยู่ เฮ็ดกิน การพัวพันไปมาค้าขาย การนุ่งถือ การสร้างบ้านแปงเมือง มารยาท ความสืวิไลซ์ และอื่น ๆ

กล่าวโดยสรุป การขยายตัวของวัฒนธรรมของสังคมหนึ่ง ๆ หรือชาติหนึ่ง ๆ ด้วยเอกลักษณ์ของคนเองนั้น เกี่ยวข้องกับความเป็นตายของสังคมนั้น ๆ ด้วย

วัฒนธรรมยุคใหม่ของลาวคือ

1. ยุคแห่งการหันเปลี่ยนจากระบอบศักดินา – เมืองขึ้น มาเป็นยุคแห่งระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
 2. ยุคแห่งการหันเปลี่ยนจากโลกเก่าแห่งการเผชิญหน้ากันของสองค่ายมหาอำนาจมาเป็นโลกแห่งเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารไร้เขตแดน และสังคมบริโภคนิยม
- ดังนั้นวัฒนธรรมลาวจำต้องปรับตัวเองให้สอดคล้องกับกาลเทศะนี้ด้วยในระบอบศักดินา – เมืองขึ้นสมัยก่อนลาวมีคำขวัญสองประเภท

- ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- ฝรั่งผู้มาช่วยชู และกอบกู้ของลาว

ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนลาวจะมีคำขวัญที่เป็นอุดมการณ์และคติเตือนใจดังนี้

- ชาติลาว สันติภาพ เอกราช เอกภาพ ประชาธิปไตย และวัฒนาถาวร
- ชาติลาว หมายถึง ชาติลาวอันประกอบไปด้วยเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ
- สันติภาพ หมายถึง การบ่มเพาะสงคราม เป็นมิตรกับทุกประเทศ
- เอกราช หมายถึง ความเป็นเจ้าของตนเอง เจ้าอธิปไตย พึ่งตนเอง
- เอกภาพ หมายถึง ความเป็นปึกแผ่น น้ำหนึ่งใจเดียวกันของทุกเผ่า
- ประชาธิปไตย หมายถึง ประชาธิปไตย ประชาชน มีพรรคนำพา รัฐคุ้มครอง

ประชาชนเป็นเจ้าของ

- วัฒนาถาวร หมายถึง ความอยู่ดีกินดี สุขกายสบายใจ มีชีวิตม่วนซื่น เบิกบาน ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ความอดอยากทุกข์ยากลำบาก รวมทั้งอำนาจบงการครอบงำ

วัฒนธรรมยุคใหม่ของลาว คือ วัฒนธรรมที่สืบทอดและพัฒนาขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับกาลเทศะใหม่ของลาวบนพื้นฐานของวัฒนธรรมดั้งเดิม อันเป็นมูลเชื้อของชาติลาวบรรดาชนเผ่า

ตัวตนด้านประวัติศาสตร์

การส่งผ่านประวัติศาสตร์ไปสู่ประชาชนลาว

การเผยแพร่ประวัติศาสตร์ไปสู่ประชาชนมีหลายรูปแบบและหลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นการจัดหนังสือพิมพ์ประวัติศาสตร์วางตามแผงหนังสือเพื่อจัดจำหน่ายให้กับประชาชนผู้สนใจ การพิมพ์เผยแพร่ประวัติศาสตร์ในหนังสือและวารสาร การเผยแพร่ประวัติศาสตร์โดยผ่านการก่อสร้างอนุสาวรีย์ แต่สำหรับในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้วยข้อจำกัดที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังอยู่ในชนบทที่ห่างไกลโอกาสที่ประชาชนลาวเข้าถึง

แหล่งหนังสือที่อยู่ในตัวเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ที่มีตัวแทนร้านหนังสือรัฐตั้งอยู่จึงเป็นไปอย่างจำกัด ในขณะที่งานทางเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำประกอบกับหนังสือพิมพ์ด้วยจำนวนจำกัดมีราคาแพง

แต่เนื่องจากประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับการเชื่อมโยงประชาชนลาว รัฐและชาติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรักชาติในหมู่ประชาชน ช่องทางที่พรรคประชาชนลาวและรัฐบาล สปป.ลาว เผยแพร่ประวัติศาสตร์ไปสู่ประชาชนได้อย่างกว้างขวางที่สุดก็ผ่านระบบการศึกษา โดยบรรจุประวัติศาสตร์ลาวไว้ในหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่ประชาชนลาวจะต้องเรียน เพราะเป็นการศึกษาภาคบังคับ

การจัดการศึกษาภาคบังคับที่ประชาชนจะต้องเรียนภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 1975 ได้ขยายตัวตามลำดับทั้งนี้พรรคประชาชนลาวและรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (คำมี บัวแสงทอง. 1996 : 119 – 129)

จะเห็นได้ว่าระบบการศึกษาภาคบังคับทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเป็นกลจักรสำคัญในการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ชาติไปสู่ประชาชนลาวตั้งแต่ยังเป็นเยาวชนและเป็นคนความคิดการรับรู้ (Perception) ที่ติดตัวมาภายหลังออกจากระบบการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียน

ในส่วนประวัติศาสตร์ชาติลาว ปัจจุบันถูกบรรจุไว้ในแบบเรียนลาวทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ประวัติศาสตร์ชาติลาวในระดับประถมจะมีลักษณะไม่ซับซ้อน ง่ายต่อความเข้าใจ และวุฒิภาวะของเด็กนักเรียน ส่วนประวัติศาสตร์ชาติลาวในแบบเรียนระดับมัธยมจะมีความละเอียดมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถึงระดับมัธยมปลาย ปีที่ 4, 6 สิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาวิเคราะห์ ประวัติศาสตร์ในแบบเรียนลาว ก็คือ รัฐบาลได้บรรจุ เนื้อหาความรู้ จุดมุ่งหมายและแนวคิดอะไรไว้ในประวัติศาสตร์ในแบบเรียนลาวมีดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ชาติลาวในแบบเรียนระดับประถม

ประวัติศาสตร์ชาติลาวในแบบเรียนระดับประถมจะปรากฏในแบบเรียน โลกอ้อมตัวเรา ในชั้นประถมปีที่ 4 และประถมปีที่ 5 ในแบบเรียน โลกอ้อมตัวเรา ชั้นประถมปีที่ 4 เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่บรรจุไว้ในแบบเรียน คือ ประวัติศาสตร์ลาวสมัยโบราณ ประวัติศาสตร์ชาติลาวสมัยล้านช้าง เป็นเอกราช เอกภาพ ประวัติศาสตร์ชาติลาวอาณาจักรลาวล้านช้าง สมัยปรับปรุงพัฒนาประเทศชาติและสมัยรุ่งเรืองมาจนที่สมัยแตกแยกและสูญเสียเอกราช ต้องตกเป็นเมืองขึ้นของไทย (กะซวงสีกสาทิกาน แบบเรียน โลกอ้อมตัวเรา ชั้นประถมปีที่ 4. 2004 : 93-115)

ส่วนแบบเรียนโลกอ้อมตัวเรา ชั้นประถมปีที่ 5 เนื้อหาประวัติศาสตร์ชาติลาวที่บรรจุไว้จะเริ่มตั้งแต่ ประวัติศาสตร์สมัยที่ประชาชนลาวรวมตัวกันเป็นขบวนการต่อสู้กับพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่ง

สมัยที่ลาวประกาศเอกราช (12 ตุลาคม 1945) การตั้งกองทัพ และวีรกรรมของชาติ และจบลงที่ การต่อสู้ของประชาชนลาวต้านจักรพรรดินิยมอเมริกัน (กะช่วงสี่กัศทิกาน แบบเรียนโลกอ้อมตัว เรา ชั้นประถมปีที่ 5. 2004 : 117-129)

ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวในระยะปี 1930-1939 อินโดจีนในสมัยฟาสซิสต์ญี่ปุ่น ปกครอง และการยึดอำนาจ การประกาศเอกราชของประเทศลาว ในปี 1945(แบบเรียนวิทยาศาสตร์ สังคม ชั้นมัธยมปีที่ 2. 1996 : 1-88)

แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคมชั้นมัธยมปีที่ 3 ประวัติศาสตร์ลาวในแบบเรียนนี้ประกอบไปด้วย ภาคที่ 1 ประเทศลาวระหว่างปี 1945-1949 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุง ขยายและการฟื้นฟู เศรษฐกิจแห่งชาติการต่อสู้ของประชาชนลาวตั้งแต่ปี 1945-1949 ภาคที่ 2 ประกอบด้วย กองประชุมใหญ่ ผู้แทนลาวต่อต้านทั่วประเทศ การปรับปรุงและขยายที่มั่นของแนวลาออิสระและรัฐบาลต่อต้าน การรบฤดูแล้ง ในปี 1953-1954 และชัยชนะที่เดือนเปี่ยนฟู ภาคที่ 3 ประเทศลาวในระยะปี 1954-1975 ประกอบด้วย ประเทศลาวในระยะปี 1954-1961 (การละเมิดสัญญา เซอแนว ปี 1954, การต่อสู้ของประชาชนลาวด้านลัทธิล่าเมืองขึ้นแบบใหม่) ประเทศลาวในระยะปี 1962-1972 จักรพรรดินิยมอเมริกาดำเนินสงครามรุกรานลาว ชัยชนะของประชาชนลาวและความสำเร็จของการปฏิวัติชาติประชาธิปไตยในลาว ปี 1973-1975 (แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมปีที่ 3. 2003 : 1-74)

สำหรับแบบเรียนประวัติศาสตร์ ในระดับมัธยมปีที่ 4-6 เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับแบบเรียน วิทยาศาสตร์สังคมในระดับชั้นมัธยมปีที่ 1-3 โครงสร้างและเนื้อหา3 ประวัติศาสตร์ลาวเดียวกัน เพียงแต่ ประวัติศาสตร์ในแบบเรียนชั้นมัธยมปีที่ 4-6 จะมีความละเอียดกว่า กล่าวคือ

ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมปีที่ 4 เนื้อหาประวัติศาสตร์ลาวจะเริ่มจาก ประวัติศาสตร์ลาวสมัยโบราณ (ยุคหิน เผ่าชน และนครรัฐ) และประวัติศาสตร์ลาวสมัยศักดินา(ถึงปี 1893) จะเป็นเนื้อตรงกับในแบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคมมัธยมปีที่ 1 (ภาคที่ 1-2) ซึ่งเป็นเนื้อหาเดียวกัน แต่ประวัติศาสตร์ในชั้นมัธยมปีที่ 4 จะละเอียดกว่า (แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมปีที่ 4. 1996 : 1- 88)

ส่วนในแบบเรียนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมปีที่ 5 เนื้อหาประวัติศาสตร์ลาวจะเริ่มจาก ประวัติศาสตร์ลาวตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 19 จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 (1945) ซึ่งจะไปตรงกับเนื้อหา ในแบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคมชั้นมัธยมปีที่ 2 ตอนที่ 1 (บทที่ 1-13) ซึ่งเป็นเนื้อหาเดียวกัน และ ประวัติศาสตร์ในชั้นมัธยมปีที่ 5 จะละเอียดกว่า (แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมปีที่ 2 .2003:1-74)

ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมปีที่ 6 เนื้อหาประวัติศาสตร์ลาวจะเป็นประวัติศาสตร์ลาวตั้งแต่ปี 1945- ปัจจุบัน จะตรงกับเนื้อหาประวัติศาสตร์ลาวในแบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมปีที่ 3 ในตอนที่ 1-4 (แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมปีที่ 6. 2003 : 1-74)

เนื้อหาและจุดมุ่งหมายของประวัติศาสตร์ลาวในแบบเรียนลาวในปัจจุบัน

ความสำคัญของแบบเรียนในสังคม ความเข้าใจในปัจจุบัน ก่อนข้างสรุปตรงกัน กล่าวคือ แบบเรียน ซึ่งรัฐบาลผูกขาดและควบคุม มีความสำคัญยิ่งต่อการกล่อมเกลாதงสังคม แบบเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะการสื่อสารทางสังคม ที่มีประสิทธิภาพกว่าสื่อแบบใหม่ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ ได้มากกว่า 2 ประการคือ “ (1) แบบเรียนเป็นผู้ยกระดับปรากฏการณ์ขึ้นเป็นมโนทัศน์ (Conceptualization) ประสบการณ์ในชีวิตของคนอยู่ในชั้นปรากฏการณ์และน้อยครั้งที่คนจะรวบรวมปรากฏการณ์เหล่านั้นมาทำความเข้าใจ เพื่อสร้างมโนทัศน์สำเร็จรูปขึ้น สำหรับอธิบายปรากฏการณ์หลายๆ แบบเรียนมีมโนทัศน์สำเร็จรูปให้นักเรียน ซึ่งนักเรียนจะใช้มโนทัศน์นี้ในการกลั่นเอาความเข้าใจปรากฏการณ์ในชีวิตจริงของตน และ (2) แบบเรียนไม่ใช่ผู้สร้างทางความคิด (Platitute) แต่แบบเรียนเป็นผู้รวบรวมความคาสทางความคิดของสังคมมาบรรจุไว้อย่างเป็นระบบเท่านั้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2534 : 163)

ลาวภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่บริหารประเทศด้วยอุดมการณ์สังคมนิยม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้อาศัยกระบวนการทางการศึกษาในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบเรียนและตำราในระดับประถมศึกษาเพื่อกล่อมเกลாதงการเมืองเพื่อให้เยาวชนมีความกระตือรือร้นต่อระบบการปกครองใหม่ รักประเทศชาติ เชื้อมั่นและศรัทธาต่อพรรคและรัฐตลอดจนผู้นำกองทัพบ รับรู้ใครคือมิตรและศัตรู มีความกล้าหาญและเสียสละ(จารูวรรณ ธรรมวัตร.2544 : 176) ผลงานของการค้นคว้าที่สำคัญ ทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการสร้างแบบเรียนและใช้แบบเรียนทั่วไป เพื่อกล่อมเกลாதงสังคมในระดับประถมศึกษาในสาธารณรัฐสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวก็คือ ผลงานของจารูวรรณ ธรรมวัตรและคณะ

2. ประวัติศาสตร์ลาวในแบบเรียนระดับมัธยม

ประวัติศาสตร์ลาวในแบบเรียนระดับมัธยมจะปรากฏในแบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคมชั้นมัธยมปีที่ 1-ปีที่ 3 และแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวชั้นมัธยมปีที่ 4-6 ประวัติศาสตร์ลาวในแบบเรียนระดับมัธยมจะมีเนื้อหาที่ละเอียดมากขึ้นซึ่งในแบบเรียนแต่ละชั้นมีเนื้อหาดังนี้คือ

แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคมชั้นมัธยมปีที่ 1 เนื้อหาในแบบเรียนประกอบด้วยภาคที่ 1 ลาวสมัยโบราณ (ยุคหิน สมัยเป็นชนเผ่าและนครรัฐ) ภาคที่ 2 ประวัติศาสตร์ลาวภายใต้ระบบศักดินาลาวล้านช้าง ที่มีระยะสำคัญคือ สมัยรวบรวมอาณาจักรในสมัยเจ้าฟ้าร่ม สมัยเจริญรุ่งเรือง สมัยการ

ถูกรุกราน โดยพม่าและการต่อสู้ของประชาชนลาวต้านศักดินาพม่า อาณาจักรล้านช้างเจริญรุ่งเรือง ช่วงปี 1638 – 1695 ความขัดแย้งของศักดินาลาวและการแตกแยกของอาณาจักรล้านช้าง

นอกจากนี้ยังรวมไปถึง ประวัติศาสตร์ลาวในสมัยที่ถูกอาณาจักรสยามรุกรานและถูกปกครองโดยศักดินาสยาม ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวภายใต้การนำของเชียงแก้ว (1791) การต่อสู้ ภายใต้การนำของพระยาเกียจโง้ง (1819) การต่อสู้ภายใต้การนำของเจ้าอนุวงศ์ (1804-1829) และอาณาจักรลาวล้านช้างภายใต้การปกครองของสยามหลังสมัยเจ้าอนุวงศ์ การแทรกแซงลาวของพม่าเมืองขึ้นฝรั่งเศส (1829 - 1893) (กะซวงสีกสาทิกาน. แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. 1996 : 5-70)

แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประวัติศาสตร์ลาวในแบบเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จะประกอบไปด้วยภาคที่ 1 ประเทศลาวตอนท้าย ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ที่มีเนื้อหาประกอบด้วยสภาพการณ์ของโลก ภายหลังจากการเติบโตของระบบทุนนิยม ที่พัฒนาเข้าสู่ลัทธิจักรวรรดินิยม การขยายอิทธิพลของฝรั่งเศสเข้ามาในอินโดจีน และเข้ามามีอำนาจในลาว นโยบายการปกครองของนักล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศสในลาว

ภาคที่ 2 ประเทศลาวในระยะปี 1930 – 1945 เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวอยู่ในภาคกลาง และภาคใต้ในช่วงปี 1901 – 1937 การต่อสู้ภายใต้การนำของพ่อเกวียด (1901- 1903) การต่อสู้ภายใต้การนำขององค์แก้ว (1901-1910) การต่อสู้ภายใต้การนำขององค์มมะคำ (1910-1937)การต่อสู้ภายใต้การนำของนายครุคำ(1920) ขบวนการต่อสู้ของประชาชนที่เมืองสิง (1908) และขบวนการต่อสู้ของชาวเผ่าม้ง (1908-1922)

ภาคที่ 3 ประเทศลาวในระยะปี 1930 – 1945 ประกอบด้วยการตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ในปี 1930 สภาพการณ์ของลาวทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ในช่วงปี 1930 – 1939 ทางสังคมจากแบบเรียนระดับประถมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พ.ศ. 2518-2538 (แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. 1996 : 157)

อย่างไรก็ตาม แบบเรียนประวัติศาสตร์คู่มือจะมีจุดมุ่งหมายที่เฉพาะเจาะจง จากการศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ในแบบเรียนทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษาใน สปป. ลาวในปัจจุบันพบว่า ได้นำเสนอชุดมโนทัศน์ (Conceptualization) สำคัญหลายชุด คือ ร่องรอยสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวชุดมโนทัศน์ร่องรอยสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้นำเสนอข้อมูลทางวิชาการ โบราณคดีที่แสดงให้เห็นว่าบริเวณประเทศลาวมีความเจริญมาแล้วตั้งแต่สมัยโบราณพร้อมกับแหล่งอารยธรรมสมัยโบราณในภูมิภาคอื่นๆ ร่องรอยความเจริญสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญในบริเวณประเทศลาวเช่น ในยุคหินเก่าได้พบร่องรอยการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่ถ้ำฮาง และถ้ำปาลอยอยู่บริเวณภูเขาหินปูน ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแขวงจำหนือ ส่วนที่ถ้ำปองผาเชียงทอง แขวง

หลวงพระบาง ก็ได้พบเครื่องมือที่ทำด้วยกระดูกสัตว์และก้างปลา เช่น เบ็ด สัตว์ และโครงกระดูกมนุษย์ที่มีอายุเก่าแก่สมัยเดียวกับมนุษย์ชวาและมนุษย์ปักกิ่ง เป็นต้น (แบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมปีที่ 4. 1996 : 132-133)

ส่วนในขุดหินใหม่ซึ่งได้แก่ ช่วงระยะเวลา 2000-4000 ปีที่ผ่านมาได้ค้นพบเครื่องมือหินสมัยใหม่จำนวนมากทั้งที่เป็น มีดหิน เสาหิน กลุ่มไหหิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มไหหินที่แขวงเชียงขวาง และในสมัยต่อมาที่เข้ายุคโลหะ คนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในยุคโลหะในประเทศลาวก็รู้จักถลุงโลหะใช้ทั้งที่เป็นโลหะที่ทำด้วยทองสำริด และเหล็ก ซึ่งพบกระจายอยู่ทั่วประเทศ เช่น พบขวานสำริด ไม่มีรูด้ามที่ทุ่งราบเวียงจันทน์ ขวานสำริดมีรูด้ามที่หลวงพระบาง และจำปาสัก มีงอบ้างที่แขวงเวียงจันทน์และที่พิเศษมากคือ ค้นพบการใช้เหล็กที่บริเวณทุ่งไหหินแขวงเชียงขวาง

ความเป็นมาของชาตินลาวในแบบเรียน ในแบบเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ได้นำเสนอเรื่องราวความเป็นมาของชาตินลาว ในลักษณะผสมผสาน คือ ขอมรับว่าในบริเวณประเทศลาวในปัจจุบันมีผู้คนอาศัยมาแล้วตั้งแต่สมัยโบราณ ประกอบไปด้วยหลายเผ่าชนที่แตกต่างดำเนินชีวิตร่วมกัน ในดินแดนลาวตั้งแต่คึกค้ำบรรพ์ และปรากฏให้เห็นจากร่องรอยเมืองโบราณไม่ว่าจะเป็นเมืองเชียงรุ่ง เชียงแสน เมืองแถน (เดียนเบียนฟู) เชียงคองเชียงทองหรือเมืองชวา (หลวงพระบาง) เมืองพวน (เชียงขวาง) เมืองไผ่หนาม (เวียงจันทน์) เมืองสีโคตะบอง (คำม่วน) นครพนม (ในประเทศไทย) เมืองร้อยเอ็ด (ในประเทศไทย) เมืองจำปาศักดิ์ (แขวงจำปาสัก) (แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมปีที่ 1. 1996 : 18)

ในขณะที่เดียวกันแบบเรียนประวัติศาสตร์ก็ยอมรับว่ามีเชื้อชาติของคนลาวส่วนหนึ่งตั้งถิ่นฐานในบริเวณตอนกลางของประเทศจีน และสมัยต่อมาได้อพยพตั้งถิ่นฐานบริเวณตอนใต้ของประเทศจีน ตั้งอาณาจักรน่านเจ้าขึ้น แต่เนื่องจากถูกจีนรุกรานจึงได้อพยพและเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนประเทศลาวในเวลาต่อมา (แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมปีที่ 4. 1996 : 95)

มโนทัศน์เกี่ยวกับความเก่าแก่ของชาตินลาวข้างต้น น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่ขัดแย้งกับปรากฏการณ์เกี่ยวกับชาติพันธุ์วิทยาใน สปป.ลาว ในปัจจุบันที่ประกอบไปด้วยบรรดาเผ่าทั้งลาว ลุ่ม ลาวเทิง ลาวสูง ที่จำแนกออกไปเป็นหลายชาติพันธุ์ นอกจากนี้ชุดมโนทัศน์ดังกล่าวยังทำให้เกิดความเป็นเอกภาพของประเทศชาติ ที่ยอมรับความหลากหลายของเผ่าชน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประเทศชาติ

ภาพประกอบที่ 6 การแต่งกายของชนเผ่า ลาวเทิง ลาวสูง ลาวลุ่ม

การกำเนิดของชาติที่เอกภาพ

เอกภาพของชาติลาว เกิดจากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่ถูกนำมาใช้อธิบายในแบบเรียน เพื่อให้เห็นจุดเริ่มต้นของความเป็นเอกภาพของชาติ คือ เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่เจ้าฟ้าร่ม ทรงยกกองทัพเพื่อปราบปรามหัวเมือง ลาวเมืองต่างๆ เข้ามาเป็นอาณาจักรลาวล้านช้าง ในแบบเรียนโลกอ้อมตัวฉันประถมปีที่สี่ได้อธิบายเรื่องนี้ไว้ว่า “เจ้าฟ้าร่มคือ วีรบุรุษของลาวที่มีความเก่งกล้าสามารถเฉลิวยลลาค ในการนำพาประชาชนลาวต่อสู้ และสร้างบ้านแปงเมืองให้มีความสงบเรียบร้อย รวบรวมอาณาจักรลาวล้านช้างเป็นเอกราชเอกภาพ (แบบเรียนโลกอ้อมตัวเรา ชั้นประถมปีที่ 4. 2004 :99)

ส่วนในแบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคมชั้นมัธยมก็ได้นำเสนอมนทัศน์ดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้น เมื่อนักเรียน เรียนในระดับสูงขึ้น ได้ชี้ให้เห็นอาณาเขตของอาณาจักรลาวล้านช้างว่า ประกอบไปด้วยเมืองอะไร ดังนี้คือ แด่นั้นมาอาณาจักรลาวล้านช้างได้เป็นเอกราช เอกภาพ และความเข้มแข็ง ซึ่งครอบคลุมดินแดนอันกว้างใหญ่ไพศาล ทิศเหนือติดกับประเทศจีน นับแต่ยอดอุเขตสิบสองปันนา ลือเป็นดินแดน และเทือกเขาหลวงแดนเวียตนามเป็นเขตแดน ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดกับอาณาจักรจามปาที่เมืองปากวางปายน้ำเซไหลลงสู่เซกอง ทิศตะวันออกติดกับเทือกเขาคงพระยาเย็น เทือกเขาพระยาไฟ เทือกเขาเพชรบูรณ์ เทือกเขาแปหลวง จนกระทั่งถึงผาได ผาต่าง และนอกจากนี้ยังได้นำเสนอโดยแผนที่ด้วย (แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมปีที่ 2. 1996 : 26-27)

มนทัศน์เกี่ยวกับการกอบกู้เอกราชของเจ้าอนุวงศ์ ในแบบเรียนโลกอ้อมตัวเรา ชั้นประถมปีที่ 4 ได้สร้างมนทัศน์เกี่ยวกับการกอบกู้เอกราชของเจ้าอนุวงศ์ไว้ดังนี้ “นับตั้งแต่เวลาที่อาณาจักรลาวล้านช้างตกเป็นเมืองขึ้นของศักดินาสยามได้เกิดขบวนการต่อสู้กู้ชาติของประชาชนลาวด้านพวกศักดินาสยามมาโดยตลอด แต่ที่เด่นที่สุดก็คือ การลุกขึ้นต่อสู้ทั่วประเทศ ภายใต้การนำของเจ้าอนุวงศ์วีรชนแห่งชาติในปี ค.ศ. 1827-1828 ” และ ถึงแม้ว่าจะปราชัย เจ้าอนุวงศ์ก็ยังเป็นกษัตริย์ลาว ที่มีน้ำใจรักชาติอันสูงสุด กล้าเสียสละทุกอย่าง เพื่อกอบกู้ประเทศชาตินำพาประชาชน

ลาวสร้างวีรกรรมอันกล้าหาญ ทั้งหมดได้แสดงถึงมโนเชื่อดูอันพิละอาหาญไม่ยอมจำนนต่อศัตรูอันได้กลายเป็นมโนเชื่อแบบอย่างแก่ชาวชนลาวในเวลาต่อมา”

1. ชุมชนโนทส์เกี่ยวกับการเสียดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง อันเนื่องมาจากสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม วันที่ 3 ตุลาคม 1893 แบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว ถือว่า การตกลงในสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 1893 ได้ส่งผลสำคัญให้ดินแดนลาวที่เคยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณที่ครอบคลุมสองฝั่งแม่น้ำโขง ต้องสูญเสียไป อันเนื่องมาจากสนธิสัญญาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดินแดนฝั่งแม่น้ำโขง หรือทิศทางตะวันตกของแม่น้ำโขง กลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันคือ บริเวณภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (แบบเรียนวิทยาศาสตร์ สังคม ชั้นมัธยมปีที่ 1. 1996 : 66)

ภายหลังสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยาม เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 1893 ที่สาระสำคัญของสนธิสัญญาได้แบ่งดินแดนลาวทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำโขง โดยดินแดนลาวฝั่งซ้าย ส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส (ซึ่งต่อมาได้รับเอกราชกลายเป็นประเทศลาวในปัจจุบัน) กับดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงตกอยู่ภายใต้การปกครองของไทย ไทยได้ปรับปรุงการปกครองดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงใหม่โดยส่งกำลังทหารจำนวนมากในดินแดนนี้ และจัดการปกครองแบ่งหัวเมืองลาวดังกล่าวออกเป็น 4 หัวเมือง คือ หัวเมืองลาวกาว (รวมหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกและหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือเข้าด้วยกัน) หัวเมืองลาวพวน (หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ) หัวเมืองลาวกลาง (หัวเมืองลาวฝ่ายกลาง) และหัวเมืองลาวพุงคำ (เปลี่ยนชื่อมาจากหัวเมืองลาวเฉียง) เหล่านี้ทำให้โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวเมืองลาวกาวและหัวเมืองลาวกลาง ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรลาวล้านช้าง กลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยในปัจจุบัน

มโนทัศน์เกี่ยวกับขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวด้านนักล้าเมืองขึ้นฝรั่งเศส ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว ได้กล่าวถึง ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวในการต่อสู้ปี ค.ศ. 1901-1903 การลุกฮือของประชาชนลาวภายใต้การนำของเจ้าฟ้าบาใจ ปีค.ศ. 1918-1922 ขบวนการต่อสู้ภายใต้การนำของนายครุคำ ปี ค.ศ. 1920 ซึ่งในแบบเรียนดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นความรักชาติของประชาชนลาวที่ไม่ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติ อย่างไรก็ตามสาเหตุความพ่ายแพ้ เกิดขึ้นมาขบวนการต่อสู้ดังกล่าวอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำไม่มีความสามัคคี เป็นเอกภาพ ขาดการประสานความร่วมมือ บทเรียนในการต่อสู้ที่ไม่พร้อม กำลังต่อสู้ไม่เข้มแข็งอาวุธที่ล้าหลัง แม้ว่าขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาว ด้านฝรั่งเศสทุก ๆ ขบวนการจะปราศัยก็ตาม แต่ก็แสดงถึงมโนเชื่อดูอันพิละอาหาญของวีรบุรุษลาว

นอกจากนั้นแบบเรียนโลกอ้อมตัวเรา ยังได้เชิดชูพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่สืบทอดภารกิจมาจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และกล่าวถึงความเปิ่นมา เพื่อให้เกิดจินตภาพว่าพรรคมีความสำคัญต่อภารกิจสร้างชาติและพัฒนาประเทศชาติ

หลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์ชั้นมัธยม มีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม พัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และระบอบประชาธิปไตย และเพื่อให้มีความสามารถนำความรู้ไปใช้ในการ วิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคมเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันสามารถตัดสินใจเลือกแนวทาง ปฏิบัติที่ถูกต้องเพราะปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ นอกจากนั้นเพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมรดกของวัฒนธรรมลาว ยึดมั่นในการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย หลักธรรมและคุณธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ รักและผูกพันกับท้องถิ่น ประเทศชาติ และมีความ ภาคภูมิใจในความเป็นลาว เชื่อมั่นต่อการนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว รวมทั้งเพื่อให้มี ความสามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เป็นแกนนำ เพื่อการปกป้องรักษา และเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมในปวงชน (กะซวงสีกสาทิกาน. 1994 : 65)

โครงสร้างเนื้อหาแบบเรียนประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยเรื่อง ลักษณะสังคมปฐมโบราณ มนุษย์ดึกดำบรรพ์ สังคมศักดินา สังคมข้าราชการ สังคมนิยม ความเป็นมาของชาตินิยม การ สถาปนาอาณาจักรล้านช้าง อาณาจักรล้านช้างสมัยรุ่งเรือง ความขัดแย้งในอาณาจักรล้านช้าง ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวสมัยศักดินาและสมัยอาณานิคม ประวัติศาสตร์โลกสมัยโบราณ (อารยธรรมตะวันออก และตะวันออกกลาง อารยธรรมกรีก-โรมันโบราณ) ประวัติศาสตร์โลกสมัย กลางและสมัยใหม่ (การกำเนิดและขยายตัวของระบอบศักดินา การกำเนิดลัทธิทุนนิยม การปฏิวัติ นายทุน ขบวนการกรรมกรและกำเนิดลัทธิมาร์กซ์) ทวีปเอเชียในคอนท่ายศวรรษที่ 19 – 20 สงครามโลกครั้งที่ 1 มหาปฏิวัติสังคมนิยมเดือนตุลาคมในรัสเซียปี 1917 การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของโซเวียตก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ขบวนการปฏิวัตินายทุนในทวีปยุโรป อเมริกา และ การสถาปนาพรรคคอมมิวนิสต์สากล ขบวนการปฏิวัติในทวีปเอเชีย สงครามโลกครั้งที่ 2 ขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชในทวีปอาฟริกา ขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชในทวีปอเมริกาละติน ขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชในทวีปเอเชีย

ตัวตนด้านการเมืองการปกครอง

โครงสร้างทางการเมือง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้รับการ ก่อตั้งอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 หลังจากที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้รับ ชัยชนะจากการเลือกตั้ง ซึ่งทำให้ยกเลิกรัฐบาลผสมและการล่มสลายของระบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์

ปัจจุบัน องค์การทางการเมืองที่มีบทบาทสูงสุดของลาว คือ พรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดย ในทางปกครองมีสภารัฐมนตรีทำหน้าที่ด้านบริหารและสภาประชาชนสูงสุดจะทำหน้าที่ทางด้าน นิติบัญญัติ ทั้งนี้พรรคประชาชนปฏิวัติลาวมีบทบาทในการกำหนดโครงสร้างขององค์การทาง

การเมืองทั้งสอง (นักศึกษาหลักสูตรการปฏิบัติการจิตวิทยาฝ่ายอำนาจการ รุ่นที่ 73 คณะที่ 3. 2538 : กม. 1-5)

พรรคประชาชนปฏิวัติลาว (Lao People's Revolution Party) พรรคประชาชนปฏิวัติลาว หรือ พรรคคอมมิวนิสต์ลาว ถือกำเนิดมาจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน (Indochinese – Communist party) ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยประธานโฮจิมินห์ (Ho Chiminh) เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2473 พรรคคอมมิวนิสต์ลาวมีบทบาทอย่างจริงจังหลังปี พ.ศ. 2479 โดยมีคนลาวได้รับการคัดเลือกให้เขาทำงานในพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ในปี พ.ศ. 2483 บุคคลนั้น คือ หนุฮัก พุมสะหวัน และต่อมาได้รับตำแหน่งลำดับที่สองในกรมการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

หลังจากที่แฝงตัวอยู่ในพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนมากกว่าสองทศวรรษ องค์การทางการเมืองของคอมมิวนิสต์ลาวได้รับการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2498 โดยใช้ชื่อว่า “พรรคประชาชนลาว” (Lao People's Party) และในเดือนมกราคม ในปีถัดมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว”

พรรคประชาชนปฏิวัติลาว (พปปด.) มีบทบาททางอำนาจและเป็นองค์กรชี้นำการทางการเมืองที่มีอิทธิพลสูงสุดภายในประเทศ และยึดมั่นอยู่กับแนวทางตามลัทธิมาร์กซ์ – เลนิน อย่างเหนียวแน่น แม้ว่าประเทศที่เป็นต้นตำรับสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกได้ล่มสลายไปแล้วก็ตามการอยู่รอดของ พปปด. อาจมีเงื่อนไขมาจากหลายสาเหตุ แต่ที่สำคัญประการหนึ่ง ได้แก่ การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็วทันการณ์ โดยนำประสบการณ์จากความล้มเหลวของประเทศสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกมาใช้ในการปรับปรุงประเทศ ดังปรากฏว่าในการประชุมสมัชชาใหญ่ พปปด. ครั้งที่ 4 เมื่อปลายปี พ.ศ. 2529 นั้น พปปด. ได้ประกาศนโยบาย “จิตนาการใหม่” ออกมาใช้ พร้อมกับประกาศนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจแบบใหม่ ที่เรียกว่า “กลไกคุ้มครองเศรษฐกิจใหม่” (New Economic Mechanism New) เพื่อปรับปรุงโครงสร้างระบบเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังเป็นปัญหาทางการเมืองก็ได้ประกาศปรับปรุงระบบโครงสร้างให้เข้ากับรูปแบบการเมืองการปกครองของนานาอารยประเทศมากขึ้น โดยจัดให้มีการเลือกตั้งสภาประชาชน ทั้งในขั้นท้องถิ่น (ขั้นเมือง ขั้นแขวง/กำแพงนคร) และสภาประชาชนสูงสุดขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ตามแบบอย่างประเทศเสรีประชาธิปไตยอื่นๆ ทั้งยังได้ให้กำเนิดแนวความคิดในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งรัฐขึ้นด้วย ซึ่งจะสำเร็จและประกาศใช้ในปีที่ 1 ของสมัชชา พปปด. ครั้งที่ 5 (เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2534) จึงอาจกล่าวได้ว่า หลังจากเลือกตั้ง สภาประชาชนสูงสุด ชุดที่ 2 เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2529 แล้วนั้น โครงสร้างอำนาจการเมืองภายในลาว ได้เริ่มแบ่งแยกอำนาจเอาไว้ค่อนข้างชัด โดยการสภารัฐมนตรีทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร สภาประชาชนสูงสุด ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ และศาลประชาชนสูงสุด ทำหน้าที่ฝ่ายตุลาการ

ในการประชุมใหญ่สมัชชา พปป. ครั้งที่ 5 เมื่อมีนาคม พ.ศ. 2534 พปป. ได้สืบทอดเจตนารมณ์ “ภารกิจเปลี่ยนแปลงใหม่” ในการปฏิรูปทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศ แต่การเปลี่ยนแปลงใหม่ในความหมายของสมัชชาที่ 5 นี้ พปป. ระบุไว้ชัดเจนว่า จะไม่เปลี่ยนแปลงการเมืองไปสู่ระบอบอื่น แต่จะปรับปรุงระบอบปัจจุบันให้มั่นคงยิ่งขึ้น ทั้งในด้านโครงสร้างและวิธีดำเนินการ เพื่อให้พรรคสามารถนำมาขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพในส่วนที่เป็นรูปธรรม พปป. ได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงสัญลักษณ์ และคำขวัญของประเทศ จากเดิมที่มีรูปดาวห้าแฉกกับค้อนเคียวในกรอบวงข้าว ไปเป็นรูปพระธาตุหลวงและเปลี่ยนคำขวัญในรูปสัญลักษณ์จากเดิมที่ว่า “สันติภาพ เอกราช เอกภาพ และวัฒนาถาวร” การเปลี่ยนแปลงนี้ชี้ให้เห็นถึงเป้าหมายทางอุดมการณ์ของประเทศที่เปลี่ยนไป โดยนำคำว่า “ประชาธิปไตย” มาใช้แทนที่ “สังคมนิยม” อย่างไรก็ตาม คำว่า ประชาธิปไตย ในความหมายของ พปป. นั้น หมายถึง “ประชาธิปไตยประชาชน” ซึ่งเป็นลักษณะการรวมศูนย์ประชาธิปไตยภายใต้การรวบรวมโดยองค์การจัดตั้งต่างๆ ที่อยู่ในความดูแลของ พปป. นอกจากนี้ในเอกสารของ พปป. ยังได้เขียนไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงคำขวัญดังกล่าวนั้น เป็นไปเพื่อการ “ก่อสร้างและขยายระบอบประชาธิปไตยประชาชน” ตามภารกิจเปลี่ยนแปลงใหม่และเป็นไปเพื่อการก่อสร้างปัจจัยพื้นฐานสำหรับการ “ก้าวขึ้นสังคมนิยมที่ละขั้น” ตามแนวทางของพรรคเท่านั้น

สมัชชาใหญ่ พปป. ครั้งที่ 5 ได้เปลี่ยนแปลงตัวผู้นำระดับสูงของพรรคหลายคน ซึ่งจะส่งผลต่อการครอบครองอำนาจในพรรค และรัฐบาลในระยะถัดไป (สมัชชาใหญ่ พปป. ประชุม 5 ปี/ครั้ง และรัฐบาลแต่ละชุดมีอายุ 5 ปี) ในกรรมการกรมการเมือง (Politburo) ซึ่งเป็นองค์กรชี้นำด้านการเมืองสูงสุดของพรรค ได้มีการเลือกตั้งใหม่ ผู้ที่หลุดออกไป ได้แก่ เจ้าสุพาวง อดีตกรรมการกรมการเมืองลำดับที่ 3 พร้อมกับนายพุมิ วงวิจิต อดีตกรรมการกรมการเมืองลำดับที่ 4 และนายสีสมพอน ลอวันไซ อดีตกรรมการกรมการเมืองลำดับที่ 7 พ้นจากตำแหน่งไปเป็น “ที่ปรึกษา” คณะกรรมการบริหารงานศูนย์กลางพรรค นายสาตี วงคำขาว อดีตกรรมการกรมการเมืองลำดับที่ 9 เสียดชีวิตและ พล.อ.สีสะหวาด แก้วบุญพันธ์ หลุดจากตำแหน่งในกรรมการกรมการเมืองลำดับที่ 8 ไปเป็น กก.สกพ. ลำดับที่ 15 บุคคลที่เติบโตขึ้นมาแทนที่ในคณะกรรมการกรมการเมืองได้แก่ 1) นายอุดม ขัดทิยะ กรรมการสำรองขึ้นเป็นกรรมการกรมการเมืองลำดับที่ 7 2) พล.ท.จูมลี ไชยะสอน กรรมการสำรองขึ้นเป็นกรรมการกรมการเมืองลำดับที่ 8 3) นายสมลัด จันทะมาด กก.สกพ. ลำดับที่ 14 เลื่อนขึ้นเป็นกรรมการกรมการเมืองลำดับที่ 9 4) นายคำมุย แก้วบัวตะพา กก.สกพ. ลำดับที่ 43 ขึ้นเป็นกรรมการกรมการเมืองลำดับที่ 10 5) นายทองสิง ทามะวง กก.สกพ. ลำดับที่ 37 เป็นกรรมการกรมการเมืองลำดับที่ 11 บุคคลเหล่านี้ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำคัญในระดับสูงของ พรรค/รัฐบาล และในสภาประชาชนสูงสุดด้วย ยกเว้น พล.อ.สีสะหวาด แก้วบุญพันธ์ ที่หลุดจากตำแหน่งเข้าครองตำแหน่งนคร โดยมีนายอุดม ขัดทิยะ เข้าดำรงตำแหน่งแทน ไปเป็น รมต.กระทรวงกสิกรรมและป่าไม้ ซึ่งไม่มีอำนาจมากนัก

การเปลี่ยนแปลงในพรรคที่สำคัญอีกประการหนึ่ง จากที่ประชุมสมัชชา พปป. ครั้งที่ 5 ได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง เลขานุการพรรค และคณะเลขานุการศูนย์กลางพรรค อันเป็นตำแหน่งทางการบริหารสูงสุดของพรรค ซึ่งนายโกสอน พมวิหาน ดำรงตำแหน่งอยู่แต่เดิม และกำหนดให้มีตำแหน่ง ประธานคณะบริหารงานศูนย์กลางพรรค หรือประธานพรรคเกิดขึ้นแทน ซึ่งที่ประชุมได้เลือกให้นายโกสอน พมวิหาน อดีตเลขานุการพรรค และกรรมการกรมการเมือง ลำดับที่ 1 ขึ้นดำรงตำแหน่ง ต่อมาในการประชุมสภาประชาชนสูงสุด ชุดที่ 2 เอสิงหาคม พ.ศ. 2534 นายโกสอน ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ประธานประเทศอีกตำแหน่งอีก กล่าวโดยสรุปภายหลังการประชุมสมัชชา พปป. ครั้งที่ 5 แล้ว บุคคลที่มีอำนาจสูงสุดใน โครงสร้างของพรรค คือ นายโกสอน พมวิหาน ประธานพรรคและประธานประเทศ รองลงไปได้แก่ นายหนุฮัก พุมสะหวัน กรรมการกรมการเมือง ลำดับที่ 2 ดำรงตำแหน่ง ประธานสภาประชาชนสูงสุด และพล.อ.คำไค สีพันดอน กรรมการกรมการเมือง ลำดับที่ 3 ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งแกนนำระดับสูงของพรรคเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลเหนือโครงสร้างอำนาจการเมือง 3 ฝ่าย ในลาวปัจจุบัน โดยสิ้นเชิง เมื่อนายโกสอน พมวิหาน ถึงแก่อสัญกรรม นายหนุฮัก พุมสะหวัน ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานประเทศ

ภายหลังการประชุมสมัชชาพรรคประชาชน ครั้งที่ 8 ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2549 นอกจากจะกำหนดนโยบายและบทบาทของพรรคในการบริหารประเทศชาติดำเนินไปจนถึงการประชุมสมัชชาในสมัยต่อไปอีก 4 ปี ข้างหน้าแล้ว วาระสำคัญก็คือการเลือกตั้งสมัชชาแห่งกรรมการกรมการเมืองของพรรค จำนวน 11 คน ซึ่งจะเป็นผู้นำสูงสุดของประเทศ

สมาชิกกรรมการกรมการเมือง ศูนย์การพรรคประชาชนปฏิวัติลาว 11 ท่าน ดังต่อไปนี้

1. ท่านจุมมูลี ไชยะสอน เลขานุการใหญ่ คณะบริหารศูนย์กลางพรรค
2. ท่านสะหมาน วะเกด
3. ท่านทองสิง ทามะวง
4. ท่านบุญยัง วอละจิต เลขานุการศูนย์กลางพรรค
5. ท่านสีสะหวาด แก้วบุญพัน
6. ท่านอาซาง ลาวลี เลขานุการศูนย์กลางพรรค
7. ท่านบัวสอน บุนผาวัน
8. ท่าน คร.ทองลุน สีสุลิด
9. ท่าน พลตรี ดวงใจ พิจิต เลขานุการศูนย์กลางพรรค
10. ท่านสมสะหวาด เหล่งสะหวัด
11. ท่านนางปานี ขอขอตุ้

(สำนักข่าวสารประเทศลาว. 2549)

ในช่วงปลายเดือนเมษายน พ.ศ. 2549 ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติ ทำให้ได้สมาชิกสภาแห่งชาติ 115 ท่าน ซึ่งมีสมาชิกอิสระ 1 ท่าน ที่มีได้เป็นสมาชิกพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2549 จากการแถลงข่าวจากสภา ตำแหน่งสำคัญที่ได้รับการเลือกตั้งได้แก่

ท่านทองสิง ทามะวง	ประธานสภาแห่งชาติ
ท่านนางปานี ยาทอด้	รองประธานสภาคนที่ 1
ท่านไซสมพอน พมวิหาร	รองประธานสภาคนที่ 2

ภาพประกอบที่ 7 การประชุมพรรคครั้งที่ 8 เดือนมีนาคม 2006 เพื่อคัดเลือกกรรมการการเมือง

นอกจากนี้ที่ประชุมมีการเลือกตั้งตำแหน่งสำคัญๆ คือ ท่านจุมมะลี ไชยะสอน เป็นประธานประเทศ ซึ่งเป็นการควบตำแหน่งของเลขาธิการใหญ่แห่งพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ถือเป็นผู้นำอาวุโสสูงสุดในทางพรรคและประเทศ มีความหมายด้วยประการทั้งปวง ท่านบุญยัง วงละจิด (อดีตนายกรัฐมนตรีสมัย) ได้รับเลือกตั้งให้เป็นรองประธานประเทศ ท่านบัวสอน บุปผาวัน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้รับการแต่งตั้งตามข้อเสนอรองประธานประเทศโดยสภาได้พิจารณาและรับรองการแต่งตั้ง นายกรัฐมนตรีใหม่ของ สปป.ล. คือเป็นคนรุ่นใหม่อายุ 56 ปี เป็นชาวแขวงจำปาศักดิ์ ได้รับการศึกษาจากสหภาพโซเวียต

การประชุมได้พิจารณารับรองการจัดองค์ประกอบรัฐบาลชุดใหม่ โดยมี 16 กระทรวงรวมทั้งองค์กรเทียบเท่า คณะรัฐมนตรีชุดใหม่มีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. ท่านอาซาง ลาวลี รองนายกรัฐมนตรี หมายเลข 1
2. ท่าน ดร.ทองลุน สีสุลิด รองนายกรัฐมนตรี หมายเลข 2 (และเป็น รมต.ว่าการกระทรวงต่างประเทศ)
3. ท่านพลจรีดวงใจ พิจิต รองนายกรัฐมนตรี หมายเลข 3 (และเป็น รมต.ว่าการกระทรวง

ป้องกันประเทศ)

4. ท่านสมสหวาด เหล่งสหวัด รองนายกรัฐมนตรี หมายเลข 4 (และเป็นผู้ประจำการรัฐบาล)
5. ท่านทองบัน แสงอาพอน เป็นรัฐมนตรีกระทรวงป้องกันความสงบ
6. ท่านสุลิวง คาราวง ประธานคณะกรรมการแผนงานและการลงทุน
7. ท่าน ดร.นาม วิยะเกด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า
8. ท่าน ดร.บ่อสายคำ วงคารา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงานและบ่อแร่

ส่วนกระทรวงอื่นก็เป็นไปตามการแต่งตั้งรัฐมนตรีว่าการ จึงนำเสนอเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่จะเข้าสู่ตำแหน่งทางการบริหารและขับเคลื่อนประเทศ (ชัย สมานจิต. 2549 : 27 – 28)

กองประชุมใหญ่ผู้แทนทั่วประเทศ ครั้งที่ 8 ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เมื่อวันที่ 18 – 21 เดือนมีนาคม ปี 2006 ที่นครหลวงเวียงจันทน์ มีผู้แทน 498 สหาย ที่เป็นตัวแทนให้แก่สมาชิกพรรคทั้งหมด 148,590 สหายจากทั่วประเทศ

ที่ประชุมได้สรุปผลการดำเนินงานของพรรคตามแนวทางทฤษฎี มาร์กซ์-เลนิน ที่ได้รับปรับแนวทางการเปลี่ยนแปลงใหม่ตามแนวทางท่านประธานไกสอน พมวิหาน กองประชุมได้มีการทบทวนแนวทางการเปลี่ยนแปลงใหม่ และมีการสรุปผลการดำเนินงานตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมาว่าได้ดำเนินการถูกต้อง สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เป็นจริงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

เพื่อสืบต่อและนำพาต่อภารกิจเปลี่ยนแปลงใหม่ไปสู่จุดหมาย ที่ประชุมมีมติเป็นเอกภาพกันว่า “ต้องยกสูงความสามัคคี และเพิ่มทวีปคบาคานนำพาของพักในทุกด้าน สร้างพักให้ปลอดภัย เข้มแข็ง และหนักแน่น”

ที่ประชุมยังได้รับรองข้อเสนอขอพักผ่อนของสหายคำไต สีพันดอน ประธานคณะกรรมการศูนย์กลางพรรค และสหายหนูฮัก พูมสะหวัน ที่ปรึกษาคณะบริหารศูนย์กลางพรรค ผู้นำรุ่นก่อตั้งพรรค

กองประชุมใหญ่ได้เลือกตั้งคณะกรรมการงานศูนย์ สมัยที่ 8 มี 55 สหายเลือกตั้ง สหายจุมมะลิ ไชยะสอน เป็นเลขาธิการใหญ่ของคณะกรรมการศูนย์กลางพรรคเลือกตั้งกรรมการการเมืองศูนย์กลางพรรคมี 11 สหาย และเลือกตั้งคณะเลขาธิการศูนย์กลางพรรค มี 7 สหาย

ที่ประชุมยังได้เรียกร้องให้ปวงชน สามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันปฏิบัติหน้าที่ตามแนวทางที่กองประชุมใหญ่ครั้งที่ 8 กำหนดแนวทางให้เหตุผลเพื่อสร้างประเทศลาวให้ “มั่นคง เข้มแข็ง ประชาชนซึ่งมี อนาคต สังคมมีประชาธิปไตย และยุติทำ” (สำนักข่าวสานประเทศลาว : 2006)

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีจุดเด่นที่การสร้างวัฒนธรรมตามอุดมการณ์ของรัฐ

วิชาศึกษาพลเมือง ม.4

แบบเรียนวิชาศึกษาพลเมืองชั้น ม.4 เล่มนี้ได้รับการเรียบเรียงขึ้นตามหลักสูตร ฉบับปฏิรูปใหม่ปี 1994 เนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ภาค ดังนี้

ภาคที่ 1 ประวัติศาสตร์ ปรัชญา โดยสังเขป

ภาคที่ 2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัตถุนิยมสังคมนิยม

ภาคที่ 3 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัตถุนิยมประวัติศาสตร์วิพากษ์

จุดประสงค์ของหนังสือเรียนเล่มนี้ ต้องการให้นักเรียนมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญา โดยทั่วไปและปรัชญามาร์กซ์ – เลนิน จากความรู้ดังกล่าวนักเรียนจะมีโลกทัศน์อย่างถูกต้องตาม หลักการวิทยาศาสตร์และเหตุผลของปรัชญามาร์กซ์ – เลนิน

คณะเรียบเรียงตำราแบบเรียนนี้ส่วนหนึ่งมาจาก คณะโฆษณอบรมศูนย์กลางพรรค อาจารย์จากมหาวิทยาลัยแห่งชาติ อาจารย์จากโรงเรียนอาชีวะ และ โรงเรียนมัธยมศึกษาสมบูรณ์ เวียงจันทน์ (กระทรวงศึกษาธิการ แบบเรียนศึกษาพลเมืองชั้น ม.4 2005 : คำนำ ก)

แบบเรียนได้ให้ความสำคัญและอธิบายปรัชญามาร์กซ์ – เลนินกับผู้เรียนไว้ว่า

ปีศาจมากมายเลนินแมนฮัง ?

“ปีศาจมากมาย – เลนิน แมนทิดสะตือทะยาสาธ และก๊แมนโลกะทัตของชนชั้นก้ามกะกอน และชาวผู้ออกแรงงาน เกี่ยวกับทำทะชาด สังคมและจินตะนาทาน ปีศาจมากมาย- เลนิน ประกอบด้วย สองพวกส่วนคือ วัตถุนิยม สังคมนิยม และวัตถุนิยมปะหวัดวิพาก

วัตถุนิยมแสดงว่า โลกเป็นสิ่งที่วัตถุ มนุษย์สามารถรับรู้โลกและดัดแปลงโลกได้ วัตถุเกิด ก่อนสติ (จิตใจ) สังคมนิยมหมายถึงโลกวัตถุมีการเคลื่อนไหว พัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

วัตถุนิยมประวัติศาสตร์วิพากษ์หมายถึงทฤษฎีวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับกฎเกณฑ์รวมของการ พัฒนาสังคมและการสร้างสังคมแบบประวัติศาสตร์

เนื้อหาโดยสรุปที่บทเรียนได้นำเสนอคือ เกี่ยวกับปรัชญามาร์กซ์ – เลนิน ไว้ว่า

ปรัชญามาร์ก – เลนิน ก่อตั้งโดย “มาก และอังแกน” ผู้นำของชนชั้นกรรมกรเป็นทฤษฎี ชี้แจงเส้นทางแห่งการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตนเองของบรรดาประชาชนชาติที่ถูกกดขี่ขูดรีดในทั่ว โลก

ปรัชญามาร์กซ์ได้ก่อตั้งขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ต้องการให้มีทฤษฎี ปฏิวัติ เพื่อดำเนินการปฏิวัติของชนชั้นกรรมกรให้ไปถึงเส้นชัย ผลสำเร็จทางด้านวิทยาศาสตร์ ธรรมชาติและทฤษฎีปรัชญา โบราณนำไปสู่การสร้างปรัชญามาร์กซ์ ซึ่งเรียกว่าวัตถุนิยมวิพากษ์ และประวัติศาสตร์วิพากษ์

ลัทธิเลนิน เป็นลัทธิมาร์กซ์ในสมัยใหม่ ซึ่งเป็นยุคเปลี่ยนจากทุนนิยมมาสู่สังคมนิยม (กระทรวงศึกษาธิการ แบบเรียนศึกษาพลเมืองชั้น ม.4. 2005 : 23 – 24)

กล่าวโดยรวมแล้วลัทธิมาร์กซ์ – เลนิน เป็นปรัชญาที่กล่าวถึงทฤษฎีปฏิบัติที่มีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งด้วยผลสำเร็จของการต่อสู้ของชาวผู้ออกแรงงานเพื่อสร้างระบอบใหม่ คือระบอบสังคมนิยม

ที่น่าสนใจยิ่ง แบบเรียนได้ตกย้ำในภาคที่ 2 ซึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัตถุนิยมสังคมนิยม ในบทที่ 7 เรื่องวัตถุและการเคลื่อนไหว ไว้ว่า

“ในชีวิตประจำวัน มนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงใหม่เรื่อยๆ นักเขียนทุกคนเขียนก็เพื่อเปลี่ยนแปลงแนวคิด ทัดสะนะท่าที และพืดติท่าของตน จากปฐมาเป็นผู้รู้ ผู้จักคาลงชีวิตถักแบบแผนคาลงชีวิตถักตามฮิดคองปะเพนิอันคิงามของชาคเฮา จากการเปลี่ยนแปลงที่เป็นเด็กกายเป็นผู้ใหญ่ เปลี่ยนจากชีวิตนักเขียนกายเป็นก้ามะกอน นายถุ นายหมอ และพนละเมืองของชาค (กระทรวงศึกษาธิการ แบบเรียนศึกษาพลเมือง ชั้น ม.4. 2005 : 26)

นอกจากนั้นแบบเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิชาศึกษาพลเมืองยังย้ำความสำคัญของการออกแรงงานว่ามีบทบาทสำคัญในการกำหนดคสคิตตามแนวคิดของอังกะนไว้ว่า การออกแรงงานได้ช่วยให้คนมีปัจจย 4

“แรงงานแม่นซัพสมบัต อันยิ่งใหญ๋ของมนุค” ตลอดระยะเวลาการพัฒนาและบูรณาการการออกแรงงาน ได้ทำให้คนมีการพัฒนา พร้อมกับการสร้างพัฒนาเครื่องมือไปพร้อม ต่อมาช่วยให้เกิดความชำนาญในการออกแรงงานและท้ายที่สุดนำไปสู่การพัฒนา (กระทรวงศึกษาธิการ แบบเรียนศึกษาพลเมือง ชั้น ม.4. 2005 : 29)

ในภาคที่ 3 ของบทเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชนชั้นและการต่อสู้ของชนชั้น โดยได้กล่าวถึงความสำคัญเกี่ยวกับชนชั้น บทเรียนได้ให้ความหมายไว้ชัดเจนว่า “ชนชั้นคือบันคากลุ่มคนในสังคมที่มีฐานะแตกต่างกันในระบบการผลิต กลุ่มคนที่ฮิดครองพาหนะการผลิต มาเป็นของส่วนตัว กอบโกยเอาผลการผลิตแห่งการออกแรงงานของคนอื่นมาเป็นของตน ” หากสำรวจโดยบ่อออกแสงงานนั้นเ็นว่า “ชนชั้นขุคริด” ส่วนชนชั้นที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ เรียกค่า “ชนชั้นถักขุคริด”

เมื่อสังคมมีชนชั้นสองชนชั้นจะนำไปสู่ความขัดแย้งแบบคู่ตรงข้าม เช่น เจ้าพาดีและลูกพาดี ศักคินากับชาวนา ทุนนิยมกับกรรมกร และชนชั้นผู้ออกแรงงาน ความขัดแย้งดังกล่าวจึงเป็นความขัดแย้งระหว่าง พวกกคขุคริดกับพวกถักขุคริด นำไปสู่การต่อสู้ทางชนชั้นอย่างรุนแรง

ชนชั้นและชั้นคนใน สปป.ลาว ทุกภาคส่วนแบบเรียนได้อธิบายว่าพักปะชาชนปะติว์คลาวแม่นพักของชนชั้นก้ามะกอน เชิงเป็นตัวแทนให้แก่ชนชั้นก้ามะกอนและชนผู้ออกแสงงานบันคาค่า

แบบเรียนได้เสนอตัวอย่าง ขบวนการต่อสู้ปลดปล่อยชาติของประชาชนบันคาค่าที่ถูกฮื้อจิ้นต่อสู้ระบอบล่าเมืองจิ้นแบบเก่าและใหม่ สถาปนาระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในวันที่ 2 ธันวาคม 1975 อย่างสง่าผ่าเผยนั้นด้วยคาลังผลักคั่นของชนชั้นกรรมกร ชาวนา ชาวไร่ ผู้ออกแรงงาน ที่อยู่ภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวตามคาล่าวอ้างของ

ท่านเลนิน กล่าวว่า “งานปะติวัค แม่นบุญอันยิ่งใหญ่ของผู้ถือกคชัษฐิคริตทั้งหลาย..ประชาชนจึงสามารถตั้งกคจะกำอันมะหัดสะจัน” (กระทรวงศึกษาธิการ แบบเรียนศึกษาพลเมือง ชั้น ม.4. 2005 : 47 – 55)

กล่าวได้ว่า มหาชนจึงเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ ด้วยการ โคนล้มระบอบเก่าสร้างระบอบใหม่ให้เจริญรุ่งเรือง ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขและสังคมศิวิไลซ์

ท้ายที่สุดแบบเรียนได้สรุปผลงานและคุณความดีของท่าน ไกสอน พมวิหาน ที่ได้ร่วมกับเพื่อนสหยาจำนวนหนึ่ง “ที่มีน้ำใจฮักเชื้อแพงชาด” เป็นท่านเป็นลูกผู้ประเสริฐของประชาชนลาว บันดาเผ่า เป็นผู้นำที่สามารถเป็นวีระบุรุษของชาติลาว ผู้หนุนใช้ลัทธิมาร์กซ์ – เลนิน ค่ายก่องผู้นำ บทเรียนให้เสนอว่า ท่านไกสอน พมวิหาน เป็นผู้ที่มี “จิตใจชาด และน้ำใจชาด ของท่านไกสอน พมวิหาน ยังแสดงออกในความฮักหอมบุญเชื่อวัคทะนะทำ ฮิดคองประเพณีอันดีงามของชาดลาวตลอดมา เถิงว่าท่านจะมีพาละกิดนำพาอย่างหนักหน่วงปานใดก็ตามเพิ่นยังขาดเวลาสี่กสารำเขียนวันนะกะคิพื้นเมืองของวันนะกำ เนื้อฮ้องทำนองขับลำของท้องถิ่นต่างๆ ท่านมักฟังเสียงขับลำ เสียงคนตีพื้นเมืองและท่านเองก็เป็นผู้ที่ม่วนซื่นแบบปวงชน...”

จึงเห็นได้ว่าท่านผู้นำเป็นทั้งผู้เสียสละในทุกๆด้านเป็นแบบอย่างทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงตัวตนคนลาวไปพร้อมกัน สมควรที่เยาวชนลาวคนรุ่นใหม่ควรเอาเป็นแบบอย่าง และกตัญญูรู้บุญคุณต่อวีรกรรมของท่านผู้นำ

บทเรียนได้เสนอให้เยาวชนลาวควรมีทัศนคติต่อคุณความดีของผู้นำไว้ 3 ข้อ คือ

- ถือผลประโยชน์ส่วนรวมสูงกว่าสิ่งใด
- คูหมั่นขยัน บุกบันในเวียกงานที่ตนเฮ็ด
- มีความฮักชาด ฮักหมู่กะนะ และถือผู้คนในหมู่ประชาชนเป็นคือพี่น้อง

(กระทรวงศึกษาธิการ แบบเรียนศึกษาพลเมือง ชั้น ม.4. 2005 : 57 – 65)

กล่าวได้ว่าแบบเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิชาศึกษาพลเมืองได้ต่อยอดความรู้ปรัชญาเบื้องต้นของมาร์กซ์ – เลนิน นำไปสู่ขบวนการวิวัฒน์ที่ให้ความสำคัญกับชนชั้นผู้ออกแรงงานโดยอ้างชนชั้นนั้นว่ามีขบวนการนำมาสู่การสร้างพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ท้ายที่สุดเยาวชนควรยึดเอาแนวทางของวีรบุรุษพรรคคือท่านไกสอน พมวิหาน ผู้ที่ยอมเสียสละและนำพาประชาชนลาวบันดาเผ่าไปสู่สังคมในระบอบใหม่ เยาวชนจะต้องยึดตามแนวทางนี้ซึ่งก็คืออุดมการณ์การนำพรรคประชาชนปฏิวัติลาวไปสู่จุดหมายอุดมการณ์นั่นเอง

วิชาศึกษาพลเมือง ม.5

แบบเรียนวิชาศึกษาพลเมืองในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 นี้ได้รับเรียบเรียงตามหลักสูตรวิชาศึกษาพลเมืองชั้นอุดมศึกษา (มัธยมศึกษาตอนปลาย) ที่กระทรวงศึกษาธิการ โดยสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งชาติได้ประกาศใช้ในปี 1994

เนื้อหาในของแบบเรียนเพื่อให้มีพื้นฐานในการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและช่วยให้ได้แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมที่พรรคและรัฐบาลกำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ แบบเรียนศึกษาพลเมือง ชั้น ม.5. 2006 : คำนำ) แบ่งเนื้อหาเป็น 5 ภาค คือ

ภาคที่ 1 การผลิตสังคมและบทบาทของมันในการพัฒนาสังคมมนุษย์

ภาคที่ 2 สินค้า การผลิตสินค้า และเงิน

ภาคที่ 3 ทุน การหมุนเวียนของทุนกำไร

ภาคที่ 4 กาเงิน ธนาคาร และการค้า

ภาคที่ 5 การพัฒนาเศรษฐกิจของ สปป.ลาว

การปรับเปลี่ยนกลไกเศรษฐกิจสังคมนิยมแต่เดิมสู่เศรษฐกิจทุนนิยมที่ใช้กลไกตลาดแบบเสรีมีผลทำให้ต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาแบบเรียนตามไปด้วย การให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจแบบใหม่จึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะพูดในหัวข้อนี้เนื้อหาจากแบบเรียนชั้น ม.5 ดังนี้

เหตุผลดังกล่าวแบบเรียนได้เสนอว่า “เพื่อนำเอาประเทศชาติพ้นออกจากความทุกข์ยากหล้าหลัง พักและถดถอยจึงมีแนวทางเปลี่ยนแปลงใหม่ทางด้านเศรษฐกิจ เชิงแมนแนวทางหันเหทิศทำมาหากินไปสู่ผลิตสินค้า นำใช้กันไถ่หลายภายใต้การนำพาของพักและกานคุ้มครองของลัด” (กระทรวงศึกษาธิการ แบบเรียนศึกษาพลเมือง ชั้น ม.5. 2006 : 17)

กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงกลไกเศรษฐกิจจากการวางแผนแบบรวมศูนย์ไปสู่กลไกเศรษฐกิจตลาด เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงทางเศรษฐกิจของพรรค คือเป็นขบวนการวิวัฒน์แห่งการเปลี่ยนแปลงการผลิตแบบธรรมชาติไปสู่การผลิตสินค้า ซึ่งจะส่งผลต่อการผลิตและเกิดความสัมพันธ์ทางการค้ากับโลกภายนอกมากยิ่งขึ้น

แบบเรียนได้กล่าวถึงเศรษฐกิจตลาดของ สปป.ลาว ไว้ว่า ประเทศลาวเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา พื้นฐานเศรษฐกิจแห่งชาติมาจากกสิกรรม แต่การกสิกรรมของประเทศเป็นกสิกรรมที่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติด้วยเหตุนี้การผลิตที่ได้จึงไม่สามารถตอบสนองอย่างเพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นของประชาชน

เพื่อปลดปล่อยความทุกข์ยากลำบากและพัฒนาประเทศชาติให้มีความเข้มแข็ง พรรคและรัฐบาลจึงวางแผนนโยบายเปลี่ยนเศรษฐกิจแบบธรรมชาติมาสู่เศรษฐกิจสินค้าบนพื้นฐานของกลไกเศรษฐกิจตลาด ภายใต้การนำของพรรคและกานคุ้มครองของรัฐ

นับแต่ันนโยบายหันไปสู่เศรษฐกิจสินค้าได้ประกาศใช้ตั้งแต่ปี 1986 เป็นต้นมา ตลาดการค้าของลาวได้ขยายตัวและเปิดกว้างค้าขายกับต่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศบ้านใกล้เรือนเคียง

สินค้าที่ผลิตขึ้นในประเทศนับวันขยายตัวมากขึ้น เช่น สินค้ากสิกรรม (ข้าว, ถั่ว, ป่า, ผัก, หมากไม้) สินค้าหัตถกรรม (แผ่นแปะ, เครื่องนุ่ง, เครื่องใช้สอย,...) สินค้าทางด้านบริการ (โรงแรม, สถานที่พักผ่อน, กานท่องเที่ยว, ร้านอาหาร,...) (กระทรวงศึกษาธิการ แบบเรียนศึกษาพลเมือง ชั้น ม.5. 2006 : 43)

ที่น่าสนใจในภาคที่ 5 บทที่ 16 แบบเรียนได้เสนอภาพการพัฒนาเศรษฐกิจของ สปป.ลาว โดยได้ย้่าความสำนึกเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้ตั้งคำถามว่า “การพัฒนาแม่นยำ?”

“การพัฒนาที่แท้จริง คือ การเพิ่มขึ้นของรายได้และการเพิ่มขึ้นของกำลังทางจิตใจ”

จากความหมายดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่า ไม่ใช่เฉพาะรายได้เท่านั้นที่จะเพิ่มขึ้นแต่จิตใจคนจะต้องเข้มแข็งตามไปด้วย ที่น่าสนใจเนื้อหาบทเรียนได้หันมาให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลที่กระทบโดยตรงจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางตลาด โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

ความห่วงใยที่เป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบใหม่นั้นบทเรียนได้กล่าวถึง การพัฒนาแบบยั่งยืน (ยั่งยืน) ว่า เป็นการพัฒนานำมาใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการผลิตอย่าง “ไม่มีมือเบกแห้ง ด้วยการทดแทนและบำบัด” นอกจากนั้นในการพัฒนาเศรษฐกิจเนื้อหายังได้กล่าวครอบคลุมไปถึงการพัฒนาที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของประชากร การพัฒนาตัวเมืองและชนบท เอาไว้ด้วย

นโยบายการพัฒนาในพรรคและรัฐได้เสนอไว้ในบทเรียนโดยมุ่งเน้นคือ

1. ส่งเสริมการผลิตสินค้า และสัตว์ครอบครัวด้านแบบ
2. ปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดีของชาวกสิกร
3. ปรับปรุงและเสริมขยายวัฒนธรรมท้องถิ่น
4. ทำให้ชนบทมีความสงบและเป็นระเบียบเรียบร้อย

การให้ความสำคัญกับภาคส่วนการพัฒนาชนบทถือเป็นนโยบายเด่นที่กำลังได้รับการพัฒนาเพื่อให้ประเทศลาวหลุดพ้นจากความด้อยพัฒนาในอนาคตข้างหน้า

หากพิจารณาโครงสร้างประกอบเศรษฐกิจของประเทศลาวในปัจจุบันตามนโยบายของพรรคและรัฐบาล เกี่ยวกับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศที่กำหนดไว้ในมติของกองประชุมครั้งที่ 6 มีดังนี้

1. โครงสร้างเศรษฐกิจแบ่งออกเป็น 3 แขนง คือ

การกสิกรรมและป่าไม้

การอุตสาหกรรม

การบริการ

2. โครงสร้างเขตแคว้น 3 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ แต่ละภาคมีจุดพิเศษและเงื่อนไขเศรษฐกิจที่แตกต่างกันจึงกำหนดเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจดังนี้

ศูนย์กลางผลิตธัญญาหาร ได้แก่ นครหลวงเวียงจันทน์ สะหวันนะเขต และจำปาสัก

ศูนย์กลางการปลูกต้นไม้ ได้แก่ เขตพูเพียงบละเวน หลวงพะบาง อุดมไซ

ศูนย์กลางเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ เชียงขวาง สาละวัน จำปาสัก คำม่วน

การศึกษาค้นคว้าชนเผ่าในลาวได้มีการสำรวจเพื่อนับจำนวนพลเมืองครั้งที่ 11 ปี 1995 ข้อมูลด้านชนเผ่าวิทยาได้สำรวจพบว่าอยู่ลาวมี 47 ชนเผ่า แต่ยังไม่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ ต่อมาได้มีการค้นคว้าอย่างจริงจังโดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน 4 ด้านคือ “ด้านภาษาปากเปล่า, ที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจ และด้านจิตวิทยาและวัฒนธรรม โดยได้ข้อสรุปว่า “ชาตลาวเป็นชาติหนึ่งชาติเดียวเท่านั้น” หมายความว่า การที่เรียกสามชนเผ่าในอดีตไม่สอดคล้องกับสภาพความในปัจจุบัน เห็นสมควรที่จะต้องแก้ไข และให้เปลี่ยนมาใช้คำว่า “ชาตลาว” โดยให้ยึด 3 มาตรฐานเป็นตัวชี้วัดคือ ภาษาพูด ประวัติความเป็นมาและฮัตคองประเพณีและวัฒนธรรม (สินไซ แก้วมะนิวง. 2005 : คำนำ)

ผลจากการค้นคว้า ท่านไกสอน พมวิหาน ให้ทัศนะว่าไม่ต้องการให้เรียกชื่อสามชนชาติหรือ ชนเผ่า แต่ให้เ็นว่าชาตลาวอันเดียว” แต่ประกอบด้วยหลายชนเผ่า หมายถึงทุกชนเผ่าอยู่ในวงอาณาตติแห่งชาตลาว “ไผ่ ๆ ก็เป็นชนเผ่าเดียวกัน” ผลที่เกิดขึ้นทำให้ทราบว่ ลาวมี 49 ชนเผ่า ทั้งนี้จัดอยู่ใน 4 หมวดภาษาคือ หมวดภาษาลาว-ไต หมวดภาษามอญ-ขะแม หมวดภาษาจีน-ธิเบต และหมวดภาษาม้ง-เยวเมี่ยน

การสมานฉันท์ชนเผ่า เห็นได้จาก รัฐธรรมนูญ แห่ง สปป.ลาว มาตรา 8 ได้เขียนไว้ว่า “ลัดได้ปะติมันะโยบายฮัตคองปะเพณีและวัดทะนะทำอันคิงามของคนและของชาติ” ห้ามแบ่งแยกระหว่างชนเผ่า รัฐจะยกระดับเศรษฐกิจสังคมของทุกชนเผ่าให้สูงขึ้น

บทที่ 4

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับตัวตนทางวัฒนธรรมลาว

ปัจจัยภายในสังคม ส.ป.ป.ลาว

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม หลังจากสิ้นสุดสงครามเย็น และเกิดการล่มสลายระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในสหภาพโซเวียต และยุโรปตะวันออก และก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ในกระแสโลกาภิวัตน์ อันเป็นยุคไร้พรมแดนทั้งข้อมูล ข่าวสารและการเดินทางของผู้คน เป็นยุคแห่งการเปิดตลาดเสรี และการขยายตัวของระบบทุนนิยม มุ่งเน้นผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจมากกว่าอุดมการณ์การเมือง จึงทำให้ภูมิภาคแถบนี้เป็นที่น่าสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศลาว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาเป็นช่วงเวลาที่อยู่ในประเทศลาวมีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศครั้งใหญ่ สู่จินตนาการใหม่ อันเป็นนโยบายเปิดประเทศและเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจากระบบสังคมนิยมสู่กลไกระบบตลาดในปี 1986 ซึ่งนับเป็นการก้าวเชื่อมโยงรัฐลาวเข้ากับระบบโลก ผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับโลกและระดับประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ส่งผลให้ลาวต้องปรับตัวเองให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วยการเปิดมุมมองความรู้และความสนใจใหม่ จากที่เคยหยุดนิ่งทางการเมืองและความมั่นคงมาสู่การให้ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ สังคม การค้า และวัฒนธรรม อันเป็นการขยายพรมแดนความรู้เรื่องประเทศลาวให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุดังกล่าวแม้รัฐลาวอยู่ในระหว่างการพัฒนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา ซึ่งถือเป็นรากฐานการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ลาวได้ตระหนักถึงความสำคัญด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยกำหนดให้การศึกษาเป็นฐานราก มีบทบาทควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรในระดับสามัญของลาวได้กำหนดไว้ว่า “เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีโลกทัศน์วิทยาศาสตร์ มีจิตใจรักชาติ สามัคคีกับชนเผ่าอื่นๆ รู้จักมิตรศัตรู เตรียมพร้อมในการปกป้องรักษาและสร้างชาติ” นับว่าการจัดระบบการศึกษา หลักสูตร และแบบเรียนลาว ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญต่อการสร้างความเป็นพลเมืองดีตามคุณสมบัติที่รัฐต้องการ เนื้อหาในแบบเรียนจะสะท้อนให้เห็นตัวตนทางวัฒนธรรมโดยผ่านแบบเรียนของรัฐ ซึ่งสามารถศึกษาอัตลักษณ์หรือตัวตนความเป็นลาวในมิติสังคมวัฒนธรรมได้จากแบบเรียนลาว

ดังนั้นการศึกษาริบทวัฒนธรรมลาวจึงมีจุดหมายเพื่อเปิดโลกทัศน์ มุมมองผ่านการศึกษาแบบเรียนลาว และบริบทสังคมและวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว ทั้งภายในและภายนอกสังคมลาว อันเป็นปัจจัยเหตุให้เกิดผลต่อความรู้สึกรักชาติและพฤติกรรมของคนลาว ทั้งนี้เนื่องจากสภาพการเมืองในปัจจุบันลาวอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่ขึ้นำในการกำหนดนโยบายตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนภายใต้ระบอบสังคมนิยม กรอบการวิเคราะห์จึงใช้แนวคิดชาตินิยม การเมืองเอกลักษณ์ และแนวคิดโลกาภิวัตน์ที่สืบเนื่องทางวัฒนธรรมและ

อัตลักษณ์มาเป็นแนวทางเพื่อชี้ให้เห็นว่ามีอิทธิพลต่อแบบเรียน ระบบการศึกษา การสร้างอัตลักษณ์ ตัวตนและความเปลี่ยนแปลงต่อแบบแผนพฤติกรรม ชีวิตวัฒนธรรมของสังคมลาว

ชาตินิยม

เป็นลัทธิหรืออุดมการณ์ที่ถือว่าชาติควรเป็นผู้มีบทบาทสูงสุดในการกำหนดชะตาชีวิตในการปกครองตนเอง ซึ่งเกิดจากความเชื่อมั่น ความศรัทธาหรือแนวคิดในเรื่องชาติหลอมรวมเข้ากับลัทธิอุดมการณ์การเมืองอื่น หลายกระแสกลายเป็นความนิยมหรือบางครั้งเรียกว่า “หลงชาติ” ในที่สุด หากไม่รู้จักรักการแยกแยะให้ชัดเจน ดังนั้นในขณะที่ความเป็นชาตินิยมมีลักษณะก้าวหน้า หรือแบบเสรีนิยม แต่บางครั้งก็มีลักษณะเผด็จการหรืออำนาจนิยมรวมทั้งขูดรีดหรือขูดรีดด้วย ยิ่งไปกว่านั้นหากผสมผสานระหว่างชาตินิยมกับลัทธิความเชื่อบางประการที่แตกต่างกัน อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและสับสนยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ “ชาตินิยม” จึงกลายเป็นกระแสความคิดที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและตอบโต้กับอุดมการณ์อื่นที่ตรงข้ามกับความนิยมในเรื่องนั้น ๆ

พัฒนาการของลัทธิชาตินิยม แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของลัทธิชาตินิยม นับตั้งแต่กำเนิดจนถึงกระทั่งปัจจุบัน เพื่ออธิบายให้เห็นถึงภูมิหลังทางประวัติ ศาสตร์ในแต่ละท้องถิ่นที่ส่งผลให้เกิดรูปแบบที่หลากหลายของลัทธิชาตินิยม (พรเพ็ญ อันตระกูล. 2546 : 11-12.)

คำว่า “ลัทธิชาตินิยม” มีความหมายในพจนานุกรมไทย (พ.ศ. 2525:264) คือ “ลัทธิคือชาติ เป็นใหญ่ ความรักชาติ”

จากความหมายคำว่า “nationalism” หรือลัทธิชาตินิยม ดังกล่าวทำให้เราเข้าใจในเบื้องต้นว่า หมายถึง ลัทธิที่เน้นเอกความรักและความจงรักภักดีต่อชาติเป็นหลัก ซึ่งขาดการอธิบายในเชิงประวัติศาสตร์

ในเชิงรัฐศาสตร์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ลัทธิชาตินิยม” คือ ความสำนึกหรือความรู้สึกรักภักดีต่อหมู่ชน ซึ่งตนถือว่ามีชาติพันธุ์เดียวกัน (Ethnic) และเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมพ้องอย่างเดียวกัน ความสำนึกในชาติจนเกิดความจงรักภักดีและกลายเป็นชาตินิยม มีมูลฐานมาจากความรักชาติและสำนึกในสัญชาติรวมกัน ชาตินิยมเป็นเครื่องผูกพันให้บุคคลต่างๆ ได้รวมกันจนกลายเป็นหมู่ชนหมู่ใหญ่ซึ่งจะจัดกระจายกันอยู่ เป็นเหตุให้เกิดรัฐหรือประเทศขึ้นเมื่อกล่าวถึงลัทธิชาตินิยมโดยทั่วไปมักจะเน้นความรู้สึกของคนในชาติใดชาติหนึ่ง ซึ่งภูมิในวัฒนธรรมและประวัติความเป็นมาของชาติตน รู้สึกว่าชาติตนมีสัญลักษณ์และลักษณะบางอย่างไม่เหมือนกับชาติอื่น จึงเกิดความศรัทธาตนเองและกำหนดอนาคตของตนเองโดยไม่ให้คนชาติอื่นมาเกี่ยวข้อง ความรู้สึกในชาตินิยมเป็นเงื่อนไขแห่งการดำรงอยู่ของประเทศ (อุทัย หิรัญรัต 2524: 464)

แต่อย่างไรก็ตามคำว่า ชาตินิยม (Nationalism) ยังมีคำที่จะต้องให้ความหมายอธิบายอีกมาก ในเชิงประวัติศาสตร์ เช่น คำว่า ความสำนึกในชาติ (national consciousness) ความแตกต่างระหว่าง คำว่า “ชาติพันธุ์” (Ethnic) กับ “สัญชาติ” (Nationality) และความหมายที่ใช้แทนกันแต่ที่จริง มีนัยยะแตกต่างกันในกลุ่มคำว่า “ชุมชน” (Community หรือ Locality) “ชาติ” (Nation) หรือ “หมู่ชน” (People) “รัฐ” (State) และ “ประเทศ” (Country)

เพื่อให้เห็นความแตกต่างและที่มาของคำในที่นี่จะกล่าวถึงความเป็นมาของ “ลัทธิชาตินิยม” ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของสากลโลก

ลัทธิชาตินิยมเป็นปรากฏการณ์ที่มีความสำคัญอย่างมากและมีรากฐานความเป็นมาอย่างเป็นขบวนการต่อเนื่องในประวัติศาสตร์ยุโรประหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 และขยายตัวมากยิ่งขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ในยุโรปไม่ปรากฏมีคำว่า “Nationalism” (พรเพ็ญ อันตระกูล 2546 : 14) แต่สำนักที่มีอยู่แต่เดิมคือ “ความสำนึกในชุมชนหรือท้องถิ่นหรือภูมิภาค (Local Consciousness) อันเกิดจากความสำนึกร่วมกันมาแต่ก่อนในทางประวัติศาสตร์เชื้อชาติและหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นความสำนึกนี้ถ้าเข้มข้นจะก่อให้เกิด “ลัทธิภูมิภาคนิยม” (Localism) ขึ้นได้ “ปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเทศที่เพิ่งเกิดใหม่บางแห่งมีมูลฐานเกิดจาก “ลัทธิภูมิภาคนิยม” นี้เอง ลัทธิภูมิภาคนิยมจึงเป็นรากฐานทำให้เกิดความสำนึกในชาติและการรวมชาติ

“ความสำนึกในชาติ” นำไปสู่ขบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมดังที่ จอห์น พลาเมนท์ซ์ (John Plamenatz. 1973 : 24) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “คือความรู้สึกที่มีพลัง และอาจรวมถึงความภูมิใจของกลุ่มชนชาติหนึ่งที่มีสิ่งที่แตกต่างจากคนอีกกลุ่มชนชาติหนึ่งเป็นเรื่องของความรู้สึกเกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity)

กำเนิดและความหมายของ “ลัทธิชาตินิยม” มีจุดเปลี่ยนที่สำคัญในสังคมยุโรป คือการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) และการปฏิวัติฝรั่งเศสในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ส่งผลให้เกิดรากฐานความคิดใหม่ที่เชื่อในความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการมีเหตุผล

เมื่อมาถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19 – 20 สังคมชาติของยุโรปได้พัฒนาจนเกิดความสำนึกในความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรมของแต่ละแห่งอย่างเห็นได้ชัดเจนทั้งนี้โดยผ่านขบวนการทางความคิดที่หล่อหลอมให้เกิดความสำนึกร่วมกันภายในกรอบของชาติมาตลอดหลายศตวรรษแล้ว สิ่งที่เราเห็นจากประวัติศาสตร์ยุโรปในช่วงเวลานี้ก็คือ การแสวงหาของประชาชนเพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐบาลของประชาชนและรัฐประชาชาติ ดังนั้น “ประชาชน” “รัฐบาล” และ “รัฐ” ซึ่งไม่เคยรวมเป็นหน่วยเดียวกันมาก่อน ได้มารวมเป็นหน่วยเดียวกันเป็นครั้งแรก (Shafer 1955 : 151 ; Heyes 1948) ภายในหน่วยของ “รัฐประชาชาติ” เดียวกันประชาชนเกิดความสำนึกร่วมกัน โดยอิทธิพลของความคิด “ลัทธิชาตินิยมสมัยใหม่” (Modern Nationalism) กล่าวคือ ประชาชนไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ

ใดๆ ก็ตามที่อยู่ใต้อาณาเขตร่วมกันเฉพาะแห่งหนึ่งโดยมีรัฐบาลร่วมกันสามารถที่จะแสดงความรู้สึกร่วมกันได้ในทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมด้วยความสำนึกของประชาชนในรูปแบบ “ลัทธิชาตินิยม” คังนีเอง “มวลชนไม่ได้อยู่ในชาติอีกต่อไป แต่มวลชนเป็นของชาติ” (Kohn 1944 : 20) และด้วยเหตุในความรุ่งเรืองของ “ลัทธิชาตินิยม” แห่งยุโรปคริสต์วรรษที่ 19 นักประวัติศาสตร์จึงเรียกยุคนี้ว่า “ยุคลัทธิชาตินิยม” (Age of Nationalism) (Kohn 1968 : 64)

จากเนื้อหาสาระของ “ลัทธิชาตินิยม” ดังกล่าวมาแล้ว อาจสรุปเป็นคำจำกัดความของ “ลัทธิชาตินิยม” ได้หลายแง่มุมดังต่อไปนี้

“ลัทธิชาตินิยมคือลัทธิที่ยินยอมในหลักการกำหนดการรวมประชาชนเข้าหน่วยเดียวกันภายใต้รัฐบาลอันเฉพาะของหน่วยเดียวกัน หลักการใช้อำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมายภายในรัฐ และหลักการรวมกันเป็นองค์กรของสังคมที่ถูกต้องของรัฐ โดยสรุป ลัทธิชาตินิยมเชื่อว่าตามปกติมนุษยชาติแบ่งแยกอยู่ภายในชาติต่างๆ ซึ่งจะเห็นได้โดยลักษณะเฉพาะของแต่ละแห่ง และรูปแบบของรัฐบาลที่มาจากปกรณของตนเองของชาติ (national self-government) “(Kedourie 1985: 9)

“ลัทธิชาตินิยมคือลัทธิทางการเมืองที่ให้ความสำคัญต่อการรวมตัวสังคมสมัยใหม่และยอมรับในหลักการใช้อำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย ลัทธิชาตินิยมเน้นความจงรักภักดีนั้นจะมีอยู่แล้วหรือปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้น รัฐประชาชาติไม่ได้นับว่าเป็นเพียงรูปแบบอุดมคติ “ธรรมชาติ” หรือ “ธรรมชาติ” ขององค์กรทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็นกรอบความคิดที่ขาดไม่ได้สำหรับการกำหนดกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจทั้งหมดและทุกด้านอีกด้วย ลัทธิชาตินิยมและรัฐประชาชาติเป็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นไต่กันเมื่อไม่นานมานี้เอง” (Kohn 1968: 63)

“ลัทธิชาตินิยมคือภาวะความคิด (state of mind) ขบวนการประวัติศาสตร์จะสามารถแยกแยะให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในความคิดของชุมชนในทัศนคติของคนต่อการแสดงเจตนารมณ์ (manifestations) ของชีวิตปัจเจกชนและสังคม ปัจจัยเช่นภาษา อาณาเขต ขนบธรรมเนียมประเพณี ปัจจัยอารมณ์ความรู้สึก (sentiments) ที่ติดตัวมาจากชาติภูมิ ครอบครัว และกลุ่ม จะบ่งบอกระดับความแตกต่างของคุณค่า (value) โดยเป็นมาจากการเปลี่ยนแปลงความคิดของชุมชน ลัทธิชาตินิยม คือ ความคิด (idea) กล่าวคือ เป็นพลังขับเคลื่อนของความคิด (idea force) ซึ่งทำให้ความคิดและอารมณ์ความรู้สึกใหม่ๆ เกิดขึ้นในสมองและจิตใจ และจะผลักดันให้คนแปรความสำนึกไปสู่การกระทำในบทบาทที่รวมกันเป็นองค์กรขึ้นมา” (Kohn 1944:18) --

“ลัทธิชาตินิยมสมัยใหม่เป็นผลผลิตและองค์ประกอบที่กำหนดขึ้นมาในภาวะการณ์ก่อตัวของวัฒนธรรมทั้งหมด คนไม่ได้เป็นลัทธิชาตินิยมเนื่องจากชีวภาพ คนไม่ได้เกิดมาเป็นลัทธิชาตินิยม คนเกิดสำนึกในชาติและกลายเป็นผู้รักชาติก็เพราะสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งความคิดของยุคสมัยทำให้คนเป็นเช่นนั้น” (Shafer 1955: 7)

จากคำจำกัดความต่างๆดังกล่าวข้างต้น เราจะเห็นในที่สำคัญหลายอย่างในความหมายของคำว่า “ลัทธิชาตินิยม”

ประการแรก ในแง่ของการเมืองซึ่งเน้นความสำคัญของลัทธิการปกครองตนเองของประชาชน (self-determination) “ลัทธิชาตินิยม” ทำให้อำนาจการปกครองเป็นของประชาชน (popular sovereignty) และเกิด “รัฐประชาชาติ” อันกำหนดโดยการรวมตัวของประชาชนที่มีความสำนึกในวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ร่วมกันภายในอาณาเขตที่กำหนดขึ้นเป็นกายภาพของ “ประเทศ” โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติของประชาชน ในภาวะการณ์เกิดใหม่ของ “ชาติ” ดังนี้ “สัญชาติ” (nationality) จึงมีความหมายชัดเจนและเกิดความสำคัญขึ้นมาเป็นครั้งแรก ในประวัติศาสตร์การพัฒนาเป็น “รัฐประชาชาติ” ทำให้คนเริ่มยึดเอา “สัญชาติ” เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมและชีวิตทางวัฒนธรรมและการเมืองมากขึ้น ดังนั้น “สัญชาติ” จึงเกิดขึ้นเป็นผลผลิตของ “ลัทธิชาตินิยม” โดยอยู่นอกเหนือปัจจัยของเชื้อชาติและการเมือง ฮันส์ โคห์น ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “ลัทธิชาตินิยม” กับ “สัญชาติ” ไว้ดังนี้

“ลัทธิชาตินิยมเป็นภาวะความคิดที่แทรกซึมอยู่ในกลุ่มคนส่วนใหญ่จำนวนมาก และถือว่าจะต้องแพร่กระจายเข้าไปในสมาชิกทั้งหมดลัทธิชาตินิยมกำหนดให้รัฐประชาชาติเป็นรูปแบบขององค์กรทางการเมืองที่ดีที่สุด และเป็นสัญชาติซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของพลังงานทางวัฒนธรรมอันสร้างสรรค์และความสมบูรณ์สุขทางเศรษฐกิจ ดังนั้นความจงรักภักดีสูงสุดของคนจะต้องขึ้นอยู่กับสัญชาติของตน เพราะว่าชีวิตของคนกำหนดขึ้นจากการก่อร่างอยู่ในสัญชาติ” (Kohn 1944 : 16)

โดยสรุป “สัญชาติ” ก็คือพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของคนและชาติ ซึ่งในที่สุดได้หลอมรวมเป็นหน่วยเดียวกันภายใต้กรอบทางนามธรรมที่เรียกว่า “รัฐประชาชาติ” นั่นเอง

ประการที่สอง สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในขบวนการเกิด “ลัทธิชาตินิยม” ก็คือขบวนการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาของมนุษย์ในแต่ละขั้นตอนของประวัติศาสตร์ จนทำให้มนุษย์เกิดความสำนึกที่จะผลักดันให้ตัวเองและสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และนี่ก็คือสิ่งที่ฮันส์ โคห์นที่เรียกว่า “พลังขับเคลื่อนทางความคิด” (Idea Force) ในแง่ของความคิดดังนี้ “ลัทธิชาตินิยม” จึงเป็น “พลังสร้างสรรค์” ที่แพร่สะพัดไปทั่วโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทำให้ประชาชนในที่ต่างๆ เรียกร้องและแสวงหาความก้าวหน้าขอมมนุษย์และสังคมในทำนองเดียวกัน (Kohn 1968 : 63-64)

ประการที่สาม การก่อตัวทางความคิดของมนุษย์ในประวัติศาสตร์ดังกล่าวตามประการที่สองนั้น แท้ที่จริงก็คือส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของมนุษย์ด้วย ดังที่บอยด์ ซี เชเฟอร์ (Boyd C. Shafer) ได้กล่าวว่า “ลัทธิชาตินิยมสมัยใหม่ เป็นผลผลิตและองค์ประกอบที่กำหนดขึ้นมาในภาวะการณ์ก่อตัวของวัฒนธรรมทั้งหมด” (Shafer 1955 : 97) ฉะนั้น ความหมายของ “ลัทธิชาตินิยม” ไม่ได้มีนัยแต่ในทางการเมืองเท่านั้น แต่รวมถึงวัฒนธรรมด้วย และ “ความจงรักภักดีต่อรัฐประชาชาติ” จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากประชาชนปราศจากความรู้สึกร่วมกันในแง่ประวัติศาสตร์

วัฒนธรรมมาก่อน “ลัทธิชาตินิยม” ในแง่การเมืองจึงไม่อาจแยกออกไปจากแง่ของวัฒนธรรมโดยเด็ดขาดวัฒนธรรมก็จะเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งของการกำเนิด “ลัทธิชาตินิยม” ในที่อื่นๆ ด้วย นอกเหนือจากยุโรปโดยมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป

สำหรับยุโรป “ลัทธิชาตินิยม” เกิดขึ้นจากปัจจัยทางสังคมและภูมิปัญญาซึ่งในตอนแรกพัฒนาในรูปของอุดมการณ์ประชาธิปไตยโดยมีชนชั้นกลางเป็นผู้นำรากฐานที่สำคัญที่สุดของ “ลัทธิชาตินิยม” นี้ก็คือ “การปฏิวัติฝรั่งเศส” และ “การปฏิวัติอุตสาหกรรม” “การปฏิวัติฝรั่งเศส” เป็นสัญลักษณ์การต่อต้านระบบเก่าของสังคมและการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในนามของประชาชนด้วยเหตุนี้ แนวความคิดเกี่ยวกับ “ชาติ” จึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม “ชาติ” ได้พัฒนาไปเป็นระบบของการเมืองและวัฒนธรรมเป็นหลัก “ความสำนึกในชาติ” ซึ่งทำให้เกิดรัฐขึ้นในตอนแรก ได้กลายเป็น “ความสำนึกในรัฐประชาชาติ” หรือ “ลัทธิชาตินิยม” รวมประชาชนเข้าเป็นหน่วยของ “สัญชาติ” เดียวกัน และกลายเป็น “พลเมือง” (Citizen) ของประเทศแทนการเป็น “คน” เชื้อชาติต่างๆ ดังที่กล่าวมาในอดีต (Kamenka 1973 : 9-10) ส่วนการปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของมนุษย์ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดการทำลายระบบเก่าลง ผลอันสำคัญที่สุดจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มนุษยชาติได้รับการแบ่งปันโดยทั่วโลกก็คือการคมนาคมสื่อสาร สิ่งนี้ไม่เพียงแต่ช่วยกระจายอุดมการณ์ “ลัทธิชาตินิยม” ออกไปเท่านั้น โดยตัวของมันเองยังได้ทำให้มนุษย์มองเห็นว่า รูปแบบสังคมการเมืองที่สอดคล้องกับสังคมอุตสาหกรรมมากที่สุดก็คือ “รัฐประชาชาติ” (Shafer 1955 : 9)

ลัทธิชาตินิยมในเอเชีย การรับรู้เรื่องจากภายนอกโดยระบบการสื่อสารและการศึกษาใหม่เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการขยายตัวของลัทธิชาตินิยม สำหรับปัจจัยนี้โดยความเป็นจริงแล้วก็เกิดจากระบบอาณานิคมนั่นเองที่นำเอาวิทยาการ การสื่อสารและการศึกษาแบบตะวันตกมาให้กับสังคมอาณานิคมของตน ดูเหมือนว่าเกือบจะทุกแห่งในโลกของอาณานิคม การสื่อสารอันมีบทบาทมากที่สุดก็คือหนังสือพิมพ์ ซึ่งได้ช่วยทำให้เกิดการติดต่อระหว่างชาติขึ้นมา และปลุกความสำนึกทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมให้กับชนชั้นกลางและปัญญาชนพื้นเมือง ผู้เป็นผลผลิตของระบบการศึกษาแบบตะวันตกในอาณานิคมด้วย

สำหรับเอเชีย เรื่องราวที่มีความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวของลัทธิชาตินิยมเกิดขึ้นในดินแดนสามแห่งที่มีสามลักษณะคล้ายกัน ประเทศแรก คือ ญี่ปุ่นซึ่งเป็นสังคมอิสระที่ปรับตัวได้รวดเร็วกว่าชาติเอเชียอื่นๆ และเป็นตัวอย่างของความสำเร็จในการปฏิรูปสังคมสมัยเมจิ ใน ค.ศ. 1905 การได้ชัยชนะเหนือรัสเซียซึ่งเป็นชาติที่ใหญ่กว่าและมักจะถูกนับว่า “เป็นยุโรป” ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของการต่อต้านอำนาจชาติตะวันตก และมีอิทธิพลต่อความคิดของพวกนักชาตินิยมในอินเดีย พม่า เวียดนาม อินโดนีเซีย รวมทั้งไทยด้วย อีกประเทศหนึ่งคือ จีนซึ่งเป็นสังคมกึ่งอิสระ โดยถูกคุกคามจากชาติตะวันตกอย่างหนัก การปฏิวัติประชาธิปไตยเมื่อ ค.ศ. 1911 ซึ่งนำโดยซุนยัตเซน (Sun Yat-sen) พร้อมกับ “ลัทธิไตรราษฎร์” (San Min Chu) ของเขาได้กลายเป็นพลังผลักดัน

ทางความคิดและสร้างความกระตือรือร้นในแนวทางชาตินิยมให้เกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นกลางและปัญญาชนที่นิยมเสรีภาพแบบประชาธิปไตย นอกจากนี้ ความสำเร็จในการปฏิวัติสังคมนิยมของจีนในเวลาต่อมาเมื่อ ค.ศ. 1949 ยังเป็นแรงผลักดันให้ลัทธิชาตินิยมในเอเชียพัฒนาไปในทางรุนแรงขึ้นสุดท้ายคืออินเดีย ซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ขบวนการชาตินิยมได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วและก่อนชาติอื่นในดินแดนเอเชียที่เป็นอาณานิคมด้วยกัน การรวมตัวเป็นกลุ่มในทางการเมืองเพื่อต่อสู้เรียกร้องการปลดปล่อยเป็นอิสระจากอังกฤษตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ก็ได้กลายเป็นแบบอย่างของการต่อสู้กับลัทธิอาณานิคมเพื่อให้ค่อยๆ ได้มาซึ่งเสรีภาพและเอกราชในที่สุด โดยผ่านขบวนการของระบบอาณานิคม (Chavan 19373 : 51-58)

จากลักษณะของลัทธิชาตินิยมในดินแดนสามแห่งดังกล่าว มีข้อควรสังเกตว่าทั้งสามแบบล้วนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาลัทธิชาตินิยมในเอเชียด้วยกัน ซึ่งล้วนตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก แต่ยังมีสิ่งที่ควรกล่าวให้ลึกลงไปอีกว่า แท้จริงแล้วลัทธิชาตินิยมในเอเชียทั้งหมดมีลักษณะร่วมกันคือ “ต่อต้านตะวันตก” (Anti-Western) โดยเฉพาะชาติที่ตกเป็นอาณานิคมจะมีความรู้สึกต่อต้านลัทธิชาตินิยมโดยการหันไปเกิดขึ้นในขบวนการต่อสู้ แทนที่จะเป็นการเอาอย่างหรือ “ลอกเลียน” แบบตะวันตกอย่างเช่นที่เป็นอยู่ในญี่ปุ่น ลักษณะของชาตินิยมเช่นนี้เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนในอินเดีย และจะเนื่องจากการเอาอย่างอินเดียหรือไม่ก็ตาม เราจะเห็นลักษณะทำนองเดียวกันในพม่าและอินโดนีเซีย เป็นต้น หรือถ้าหากไม่ใช้การหันกลับไปหาวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนดังกล่าว ก็จะเป็นการหันไปยึดแนวทางการปฏิวัติสังคมนิยมที่รุนแรงอย่างจีนและเวียดนาม หวัง กงวู (Wang Gungwu) ได้ชี้ลักษณะของลัทธิชาตินิยมเอเชียออกเป็นสองแบบด้วยกัน คือ แบบหนึ่ง “ต่อต้านและท้าทาย” อำนาจตะวันตก แต่อีกแบบหนึ่งต้องการ “แข่งขัน” ซึ่งในกรณีนี้มีเพียงญี่ปุ่นประเทศเดียวเท่านั้น ลักษณะทั้งสองแบบดังกล่าวคือข้อแตกต่างที่จะใช้อธิบายลัทธิชาตินิยมในเอเชียได้ชัดเจนขึ้น ดังนั้น แนวคิดลัทธิชาตินิยมที่ถูกผลักดันโดยความต้องการปรับตัว “เปลี่ยนเป็นสังคมสมัยใหม่” (Modernization) หรือ “เปลี่ยนเป็นสังคมตะวันตก” (Westernization) จะปรากฏอยู่ในสังคมญี่ปุ่นมากที่สุด

อาจกล่าวได้ว่า “สหลัทธิชาตินิยม” ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 แท้จริงแล้วก็คือการต่อต้านลัทธิอาณานิคมและจักรวรรดินิยม แน่แน่นอนว่าการต่อต้านเกิดขึ้นจากตัวระบบอาณานิคมและจักรวรรดินิยมเองเป็นเหตุ ระบบการบริหารแบบตะวันตกและระบบการศึกษาสมัยใหม่ได้ทำลายรูปแบบการรวมตัวของสังคมประเพณีในชาติอาณานิคม ระบบทุนนิยมก็ได้ทำลายลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพของท้องถิ่น เปิดโลกทัศน์ของคนท้องถิ่นสู่ระบบสังคมการค้าและการแลกเปลี่ยนแบบเสรีโดยผ่านการผลิตจำนวนมาก (Mass-Production) และการคมนาคมที่รวดเร็ว สิ่งเหล่านี้คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวอาณานิคมเกิดความสำนึกในเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มคนพื้นเมือง (Indigenous) ซึ่งมีวัฒนธรรมเหมือนกัน กับชนชาติตะวันตกซึ่งเป็นผู้ปกครองที่วัฒนธรรมและมีชาติพันธุ์รวมทั้งวัฒนธรรมที่แตกต่างออกไป ในความสำนึกเปรียบเทียบเช่นนี้ทำให้เกิดความสำนึกในชุมชนและ

ชาติขึ้นเป็นอันดับแรก และสิ่งที่ตามมาก็คือความรู้สึกแตกต่างระหว่างตนเองกับชนชาติตะวันตก การปกครองและวัฒนธรรมตะวันตกได้ทำให้คนพื้นเมืองเกิดความรู้สึกมี “ปมด้อย” (Inferiority) หรืออาจจะเรียกได้ว่าเกิด “ความคิดชาตินิยมทางวัฒนธรรม” (Cultural Nationalism) ขึ้น ซึ่งเป็น ลัทธิชาตินิยมในรูปแบบที่แท้ที่สุด เมื่อคนกลุ่มหนึ่งต้องอยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติและไม้อาจมีเสรีภาพที่จะปกครองตนเองตามที่ต้องการได้ ในแง่นี้เราจะเห็นว่าคนพื้นเมืองได้มุ่งไปสู่การ สร้างกิจกรรมทางวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาเพื่อกระตุ้นความสำนึกของชาติโดยมักจะย้อนกลับไปหาอดีตที่เคยรุ่งเรืองและยิ่งใหญ่ เท่ากับเป็นการต่อต้านและท้าทายอำนาจของตะวันตก ขบวนการเคลื่อนไหวเช่นนี้เกิดขึ้นในเอเชียเป็นส่วนใหญ่

โดยลักษณะที่แตกต่างจากเอเชีย ในอัฟริกาเราจะเห็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งเพิ่ม ขึ้นมา นั่นคือ “การกีดกันเชื้อชาติ” หรือ “การแบ่งแยกผิว” (Racism หรือ Apartheid) ในปัจจุบันแม้ ในกลุ่มประชารัฐที่รวมตัวกันเป็นรัฐชาติสมัยใหม่แล้วลัทธิชาตินิยมยังคงมีบทบาทในลักษณะ กระตุ้นความรู้สึกสำนึกทางเชื้อชาติซึ่งเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์มาแต่คึกค้ำบรรพ์ ให้ รวมกลุ่มกันเพื่อต่อสู้กับความ ไม่เสมอภาคทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งวัฒนธรรมในกลุ่ม สัตว์ชาติของตนและข้ามรัฐ ซึ่งมักจะเรียกว่าเป็น “กึ่งลัทธิชาตินิยม” (Quasinationalism) หรือ เรียกเรื่องความเป็นอิสระออกจากกลุ่มสัตว์ชาติของตนเพื่อรวมคนเชื้อชาติเดียวกันเป็นรัฐชาติใหม่ (National Separatism) ลัทธิชาตินิยมในแนวนี้นี้จึงแตกต่างออกไปจากลัทธิชาตินิยมที่กล่าวมาแล้ว และเป็นสาเหตุสำคัญในการต่อสู้เคลื่อนไหวต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ลักษณะการแบ่งแยกกีด กันทางเชื้อชาติเผ่าพันธุ์จนเกิดความรู้สึกแบ่งแยกทางวัฒนธรรม กลายเป็นปัจจัยรากฐานการเกิดลัทธิ ชาตินิยมที่ทำให้ลัทธิชาตินิยมทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ปัญหาลัทธิชาตินิยมที่เกิดจากเชื้อชาติเผ่าพันธุ์กลายเป็นปัญหาของลัทธิ นิยมที่แตกกระจายและมีปัจจัยภาวะแวดล้อมมากมายโดยเกิดขึ้นทั้งภายในรัฐชาติเดียวกันหรือ ระหว่างรัฐ การเป็นสัตว์ชาติภายใต้กรอบของรัฐชาติ(nation state) หรือลัทธิชาตินิยมประชาธิปไตย แบบเก่านั้นกำลังถูกท้าทายด้วยผลจากความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ซึ่งนำ มาถึงปัญหาสภาพความไม่เสมอภาคในสิทธิของความเป็นพลเมือง (กลายเป็นชนกลุ่มน้อย) หรือ การตกอยู่ในส่วนความถลำหลังของสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศชาติ ตลอดจนกระทั่ง การกดขี่ขูดรีดในรูปแบบต่างๆทางด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองภายในรัฐชาติ ใน ภาวะดังนี้เราจะเห็นขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มลัทธิชาตินิยมเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ (ethnic nationalism) แทบจะทั่วโลกทั้งในเอเชีย ตะวันออกกลาง ยุโรป อัฟริกา และแม้แต่ในอเมริกา ประเทศอย่างสหรัฐอเมริกาซึ่งผ่านการพัฒนามาจากรัฐชาตินิยมกลายเป็นรัฐเสรีสาถลนิยมแล้วก็ ตาม ยังมีความอ่อนไหวในปัญหาชาติพันธุ์ของกลุ่มต่างๆภายในประเทศ ซึ่งบ่อยครั้งปะทุขึ้นมา อย่างรุนแรง โดนเฉพาะกลุ่มนิโกรอเมริกันกับการเหยียดผิวของกลุ่มผิวขาว

อาจกล่าวได้ว่า ลัทธิชาตินิยมในยุคโลกาภิวัตน์สะท้อนภาพการถอยกลับไปหาลัทธิชาติเผ่าพันธุ์นิยมแบบโบราณในประวัติศาสตร์ ซึ่งเมื่อลัทธิชาตินิยมประชาธิปไตยเกิดขึ้นและเบิกบานอย่างมากมายนั้น แนวคิดทางเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ก็พัฒนาตัวเองขึ้นมาแทบจะพร้อมกันภายในสังคมรัฐชาตินั้นเอง ขบวนการเหล่านี้พยายามยืนยันลักษณะอัตลักษณ์ (denity) ของกลุ่มเชื้อชาติอันทำลายผลประโยชน์ของกลุ่มตน หลายแห่งกลายเป็นกลุ่มกบฏที่ก่อสงคราม ก่อความรุนแรง และการฆ่าฟันกันอย่างยืดยาว

จากที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าลัทธิชาตินิยมไม่มีความหมายที่ตายตัว แต่จะมีกำเนิดมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของมนุษย์ ทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวไปตามกาลเวลาและสถานที่เฉพาะแห่ง ซึ่งมีภาวะแวดล้อมแตกต่างกันอีกด้วย นักประวัติศาสตร์และนักสังคมศาสตร์ที่พยายามจะสรุปความหมายของลัทธิชาตินิยมมีจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นมองในแง่ของการเมือง เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม ต่างก็ยังมีข้อที่ถกเถียงได้เอาไว้อีกมากมาย เช่น ฮิวส์ ชิดิน-วัตสัน ผู้ศึกษาเรื่องประชานิยมชาตินิยมกับรัฐ เชื่อว่าลัทธิชาตินิยมคือการพัฒนาของประชาชาติและความสำนึกของชาติ มากกว่าที่จะเป็นเรื่องของอุดมการณ์หรือความเคลื่อนไหว ผู้เน้นเรื่องความสำคัญของรัฐอย่างเช่น คาร์ล ฟรีดริช (Cari Friedrich) และเอิร์นสท์ เกลล์เนอร์ (Ernest Gellner) เชื่อว่าลัทธิชาตินิยมเป็นเรื่องพัฒนาการของรัฐ และรัฐสมัยใหม่ซึ่งมีกลไกการควบคุมและบริหารกิจกรรมทางสังคม นี่คือการกำเนิดของลัทธิชาตินิยมแตกแยกออกไปอีกหลายแง่มุม โดยเน้นบทบาทของรัฐในการพัฒนาประเทศตามรูปแบบของสังคมสมัยใหม่

(Modernization หรือ Westernization) ซึ่งส่วนใหญ่จะตกเป็นบทบาทของรัฐอิสระที่เกิดขึ้นใหม่จากลัทธิอาณานิคมหรือรัฐที่เพิ่งหลุดพ้นมาจากความล้าหลัง ภารกิจเฉพาะหน้าในยุคหัวเลี้ยวหัวต่อของรัฐเหล่านี้ดูเหมือนจะถูกเน้นไปที่บทบาทของรัฐในการสร้างชาติ (nation-building)

นอกจากในแง่การเมืองแล้ว ก็มีนักวิชาการมองลัทธิในชาตินิยมในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ด้วย โดยถือว่าลัทธิชาตินิยมเป็นอุดมการณ์และความเคลื่อนไหวในแผ่นดิน “ชายขอบ” (periphery) ของลัทธิทุนนิยม เพื่อต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบในระบบทุนนิยมโลกจากดินแดนที่เป็น “ศูนย์กลาง” (metropolitan) ของระบบ ในแง่ลัทธิชาตินิยมก็คืออุดมการณ์และความเคลื่อนไหวในดินแดนที่ไม่ใช่ยุโรปเพื่อต่อต้านลัทธิอาณานิคมและจักรวรรดินิยมพื้นฐานของวัฒนธรรมพื้นเมืองในแต่ละชาติ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการต่อสู้ระหว่างรัฐชาติที่พัฒนาแล้วกับรัฐชาติที่ด้อยพัฒนา (dependent countries หรือเรียกเฉพาะอีกอย่างว่า Third World)

เนื่องจากความสำคัญในเรื่องชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องลัทธิชาตินิยมมาแต่ต้น นักสังคมศาสตร์บางคนที่ยังคงให้ความสำคัญแก่ปัจจัยนี้ในลัทธิชาตินิยม เช่น ฟอน เดน เบิร์ก (van den Berghe) เชื่อว่าความผูกพันทางชาติพันธุ์คือส่วนที่จำเป็นในวิวัฒนาการของมนุษย์มากกว่าที่เป็นผลผลิตของพลังทางสังคมและประวัติศาสตร์ของมนุษย์

แนวความคิดเรื่องชาติพันธุ์ได้รับการอธิบายต่อจนทำให้เห็นภาพชัดเจน ในปัจจุบันคือคำอธิบายของเบนดิКТ แอนเดอร์สัน โดยเขาชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของลัทธิชาตินิยมจากการพัฒนาของรัฐไปสู่เรื่องของวัฒนธรรมว่าลัทธิชาตินิยมสมัยใหม่ก่อตัวหรือขึ้นตอนจากการพัฒนาการของรัฐที่มีแนวความคิดเสรีนิยม (liberalism) เป็นพื้นฐาน และแตกยอดออกไปในแนวทางสุดโต่งในลัทธิเผด็จการ (Nazism Fascism) รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาของลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) ด้วยพัฒนาการของการแตกยอดในลัทธิชาตินิยมยังแปรรูปไปเป็นลัทธิเหนือความเป็นชาติอีก ดังนั้นจะเห็นได้จากแนวความคิดของกลุ่มประเทศของกลุ่มคอมมิวนิสต์ที่มีรัสเซียเป็นผู้นำ นั่นคือ “ลัทธิสากลแห่งชนชั้นกรรมาชีพ” (proletarian internationalism) หรือแม้แต่การพัฒนาแนวคิดของรัฐเสรีนิยมในยุโรปโดยการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาทำให้เกิดการคลี่คลายไปในแนวทางการรวมตัวเป็น “ชุมชนของความเป็นชาติของยุโรป” (supranational European Community) ในขณะที่มีการพัฒนาแตกยอดของลัทธิชาตินิยมในยุโรปดังกล่าว ลัทธิชาตินิยมในเอเชียและแอฟริกา ซึ่งเคยเป็นพลังผลักดันที่ยิ่งใหญ่ในขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านลัทธิอาณานิคมเพื่อสร้างความเป็นชาติและสร้างการปกครองตนเองขึ้นใหม่มาแล้ว กลับมีแนวโน้มแสดงให้เห็นว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความล่าช้า และอาจกลายเป็นขบวนการทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นแบบเดียวกับในยุโรปกลางและตะวันออก นั่นก็คือปัญหาที่ผู้นำสร้างฐานอำนาจจากฐานวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของชนกลุ่มใหญ่ทำให้เกิดความแตกแยกของชนกลุ่มน้อยในรัฐชาติ ปัจจุบันนี้ปัญหาชาติพันธุ์ (ethnicities) กำลังเป็นปัญหา “การเมืองเรื่องอัตลักษณ์” (identity politics) จนกลายเป็นอุปสรรคสำคัญของการรวมตัวในรัฐชาติ ดังที่เกิดในสงครามระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ภายในประเทศยูโกสลาเวียซึ่งวิกฤตมาแล้ว หรือการแตกแยกของสหภาพโซเวียตอันเนื่องจากปัญหาเดียวกัน ในอนาคตอันไม่ไกลนักรัฐชาติจีนไม่สามารถยืนยงอยู่ได้เช่นกันภายใต้การรวมตัวปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Anderson [Monograph]) แต่การเปลี่ยนแปลงก็คงจะไม่เหมือนกัน หรือจีนก็อาจไม่ประสบปัญหาอย่างเดียวกับรัสเซียได้ ทั้งนี้แล้วแต่ปัจจัยและสถานการณ์ต่างๆจะกำหนด

ดังนั้น ในขณะที่ลัทธิชาตินิยมในสมัยใหม่ได้พัฒนาไปถึงจุดของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม มาสู่สังคมอุตสาหกรรมในรูปแบบของรัฐชาติ การพัฒนาของมันแสดงแนวโน้มไปสองทาง กล่าวคือมุ่งหน้าไปสู่การข้ามอุดมการณ์ของรัฐชาติภายใต้อิทธิพลของลัทธินิยมเองและการย้อนหลังกลับไปสู่จิตสำนึกดึกดำบรรพ์โดยมีปัจจัย “เชื้อชาติ” หรือ “ชาติพันธุ์” เป็นกรอบของการอ้างอิงในพลังความคิดและพลังการกระทำของกลุ่มชน

ปัจจุบัน ลัทธิชาตินิยมเดินทางมาถึงพัฒนาการของยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งได้ทำให้อัตลักษณ์แห่งชาติ (national identity) ได้รับผลกระทบกระเทือนเนื่องจากแนวคิดสากลนิยมที่มีพลังท่วมท้น จนดูเหมือนว่าอิทธิพลของลัทธิชาตินิยมคงเสื่อมคลายลง เพราะเป็นผลมาจากทัศนะใหม่ของมนุษย์ที่เคลื่อนเข้าสู่แนวทางลัทธิข้ามชาติ (transnationalism) แต่ทั้งๆที่เป็นเช่นนั้นเราก็ได้เป็นแล้วว่ากระแสโลกาภิวัตน์ด้านหนึ่งทำให้การเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นขึ้นมาต่อต้านซึ่งกลายเป็นปัจจัย

รองรับลัทธิชาตินิยมต่อไป หรือไม่อย่างน้อยก็ได้ทำให้ท้องถิ่นกลับไปสำนึกในสิ่งที่เคยเป็นของตัวเองเดิมของตนเองอันกำลังจะสูญเสียบไป และนั่นก็คือปัจจัยที่เคยทำให้เกิดลัทธิชาตินิยมและรัฐชาติมาแล้ว อย่างไรก็ตามกระแสโลกาภิวัตน์ยังไม่จบสิ้น เราจึงยังไม่อาจรู้ได้ว่าลัทธิชาตินิยมในอนาคตจะต้องเผชิญกับอะไร หรือมีทางที่จะสลายตัวหรือไม่ ในขณะนี้ดูเหมือนว่าความหลากหลายของมนุษย์และสังคมจะช่วยให้ลัทธิชาตินิยมยังคงอยู่และมีอิทธิพลต่อไป

ไม่ว่าลัทธิชาตินิยมจะถูกตีความหรือเปลอย่างใดก็ตาม สิ่งที่เราจะเห็นได้จากขบวนการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ของลัทธิชาตินิยมก็คือ มนุษย์มีข้อผูกพันกับภาวะแวดล้อมทางสังคมการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งล้วนเปลี่ยนแปลงไปตามการเคลื่อนไหวของประวัติศาสตร์ แต่ก็มีสิ่งที่เป็นวิวัฒนาการของมนุษย์ด้วยเช่นกัน ทั้งสองอย่างนี้เป็นปัจจัยกำหนดไม่เพียงลัทธิชาตินิยมเท่านั้น แต่รวมถึงสิ่งทั้งหมดในตัวมนุษย์และประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติด้วย

ชาตินิยม (Nationalism) ได้ปรากฏขึ้นในฐานะอุดมการณ์ทางการเมืองโดยผู้ปกครองรัฐนำมาใช้ในรัฐชาติเพื่อปลูกเร้าอารมณ์ร่วมหมู่ของพลเมืองในรัฐตนให้อุทิศตนเพื่อรัฐ และใช้เป็นการประสานความแตกต่างจากการที่ประชากรพื้นฐานต่างๆ ที่ถูกรวมมาเป็นพลเมืองอยู่ได้ร่วมชนเผ่าพันธุ์เดียวกัน ทั้งที่มีความแตกต่างกันในด้านของเชื้อชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ความเป็นมา รัฐชาติและความคิดแบบชาตินิยมจึงได้กลายเป็นสิ่งที่เสริมกันและกันในการดำรงสถานะยุคใหม่ และมักอาศัยการสร้างและผลิตมาหาภาพเรื่องความเป็นเนื้อเดียวกันทางวัฒนธรรมซึ่งมีการมีชาติพันธุ์เดียวกัน หรือวัฒนธรรมเดียวกันหรือประวัติความเป็นมาร่วมกัน มาปลูกฝังความเชื่อเพื่อให้พลเมืองมีความจงรักภักดีต่อรัฐชาติตน

ในการต่อสู้เพื่อเอกราช เพื่อปลดปล่อยตนของการเป็นอาณานิคมชนพื้นเมืองในท้องถิ่นต่างๆ มักสร้างกระแสชาตินิยมเพื่อสร้างแนวร่วมในการต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมการเข้าถึงความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีผลประโยชน์ร่วมกันที่ต้องช่วยกันป้องกันรัฐชาติที่เกิดขึ้นใหม่มักเป็นผลผลิตจากการเคลื่อนไหวที่ยังอาศัยกระแสความคิดแบบชาตินิยมเป็นเครื่องมือในการที่สำนึกความเป็นชาติเดียวกัน (บุญส่ง ชัยสิงห์กานต์ 2546: 1)

จากข้อเท็จจริงที่ว่าชนกลุ่มใหญ่ภายในรัฐชาติหนึ่งๆ มักมีบทบาทครอบงำการปกครองของรัฐชาตินั้นๆ แบบแผนการใช้ชีวิตของชนกลุ่มดังกล่าวยังถูกนำมาส่งเสริม กำหนดกระทั่งบังคับ ให้เป็นรูปแบบพื้นฐานทางจารีตของรัฐชาตินั้นๆ ความคิดชาตินิยมที่เรียกร้องพลเมืองให้มีความจงรักภักดีต่อชาติตน จึงมักถูกยัดให้เป็นเรื่องของการปกป้องสายเลือดหรือชาติพันธุ์ และมักมีมาหาภาพเรื่องความเป็นเนื้อเดียวกันทางวัฒนธรรม และการมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาแบบต่อสู้เพื่อปกป้องผืนแผ่นดินมาร่วมกันนับแต่ชั่วรุ่นบรรพบุรุษ

ในแง่หนึ่ง ชาติเริ่มเป็นความคิดและจินตนาการที่เราใช้มองความสัมพันธ์ระหว่างตัวเรา โดยผูกพันกับพื้นที่บางแห่งและกลุ่มคนที่อยู่แวดล้อมถึงตัวเรา ชาติมักถูกคิดที่มาจากมาหาภาพจินตนาการว่าเป็นแบบใด โดยไม่ใส่ใจกับข้อเท็จจริงที่ขัดแย้งเมื่อเราถามว่า ชาติคืออะไร เป็นใคร

ความเป็นชาติคืออะไร ชาติต้องมีเอกลักษณ์หรือไม่ คำตอบนี้มักเป็นสูตรสำเร็จที่ถูกผลิตขึ้นโดย
ทางการอย่างจงใจ (บุญส่ง ชัยสิงห์กานต์ 2546: 1)

ชาตินิยมในลาวเกิดจากการปลุกจิตสำนึกภายในลาวของอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์
ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดยมีจุดเน้นเรื่องวัฒนธรรมที่ใช้เป็นทุนในการหาอัตลักษณ์ตัวตน
เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในรัฐชาติสมัยใหม่ กรณีการมีธงชาติเป็นลักษณะแทน
ความหมายของชาติเป็นอีกกรณีหนึ่งของการสร้างควมมีตัวตนในเรื่องชาตินิยม

ธงชาติลาวกับการสร้างตัวตนลาว

ท่านทำ ไชยะสิดเสนา ได้กล่าวไว้ใน “อาลัมพะบด” ของหนังสือที่ท่านเขียนไว้
ว่า “ต้นศตวรรษ ค.ศ. 1940 จึงมีการก่อตั้งขบวนการกู้เอกราชลาวอิสระหรือขบวนการลาว
เป็นลาว (ลปปล) (ลาวบ่เป็นอื่น) ขึ้นและได้มีการประดิษฐ์สร้างธงชาติลาวขึ้นอย่างองอาจกำหนด
ทำลายลบล้างธงชาติต่างด้าวผู้เป็นนายนั้นล้ม ลาบคาบ

ธงชาติผืนนี้ ชื่อว่าทวงวงเดือน “เป็นธงที่ชาตลาวหมดทั้งชาติ พากพุมใจเทิดทูนใช้มาเท่า
ถึงทุกวันนี้” (ทำ ไชยะสิดเสนา, 2000 : ก-ข)

ปะจจุบันธงชาตลาวปีวสะบัดพัดแกว่งอยู่หลายแห่งหนทั่วโลก...อันเป็นเกียรติศักดิ์ษะของ
องอาจของชาตลาวของคนลาวทุกคนที่พากพุมใจพอใจในทวงผืนนี้ และต่างก็ได้พ้อมพากันทำความ
เกลือบทุกเข้าแลงทวงชาตลาวเป็นของลาวทุกคน (ทำ ไชยะสิดเสนา, 2000 : คำนำ: จ)

ตามความเห็นของ ป้าคำจัน สุธิยะสัก แม้ยังผู้หิบบททวงผืนทำอิด พี่สาวของท่าน ทำ
ไชยะสิดเสนา ผู้ออกแบบทวงวงเดือน ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่มีส่วนร่วมการเกิดทวงชาตลาว ไว้ว่า

ข้าพะเจ้าป้อมได้ในชีวิตแม่นเดือน ตุลาคม 1945 ก่อนวันปะกาดวันที่ 12 ตุลาคม ของคะนะ
ลาวอิสระ ในคืนหนึ่งข้าพะเจ้าได้ถึกมอบหมายพาละอันฮีบคว่น และสูงส่งที่สุดในชีวิตของ
ข้าพะเจ้านั้นคือ ข้าพะเจ้าต้องหิบบททวงชาตลาวให้แล้วในคืนวันที่ 11 ตุลาคม เพราะตอนเช้าของ
วันที่ 12 ตุลาคม เวลา 7 โมง คะนะลาวอิสระจะปะกาดเอะกาดและต้องชักทวงชาตลาวขึ้น
ยอดเสา ชาตลาวเฮจะต้องมีทวงชาต ลาวเฮมีทวงชาตลาวแล้ว ข้าพะเจ้าแสนที่จะดีใจและปีติยินดี
จนบ่อฮู้จะเฮ็ดแนวใด เพาะบ่อเคบคาคผืนมาก่อนว่าตนเองจะฮับพาละกิดอันสูงส่งแห่งนี้ ข้าพะเจ้า
อดหลับ อดนอน ทำกานคักหิบบตามกานออกแบบของน้องชาย คือ ท่านทำ ไชยะสิดเสนา, ใน
คืนนั้นได้แล้ว ตามกำหนดคักหมายเวลามาที่ประหวัดสาตนั้น (ทำ ไชยะสิดเสนา, 2000 : ต-ท)

เอกลักษณ์ของธงชาติลาว ตามมะติครั้งเดิมของผู้ริเริ่ม คิดออกแบบมีจินตนาการและ
ลักษณะที่ถูกต้องดังนี้

1. สีมีสามสีคือ สีขาว สีเหล่หมากค้อ (หรือสีฟ้าแก่) และสีแดง เรียกว่าธงไตรรงค์
2. รูปและขนาด

- สีขาว มีรูปเป็นวงกลม อยู่ในใจกลางของแถบสีฟ้าแก่ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับ $4/5$ ของด้านกว้างของสีฟ้าแก่

- สีฟ้าแก่เป็นแถบ ๆ เดียวอยู่ตรงกลางตามแนวนอน กรอบวงกลมสีขาวไว้ตรงกลาง มี

ขนาดกว้างเป็นสองเท่าของแถบสีแดง

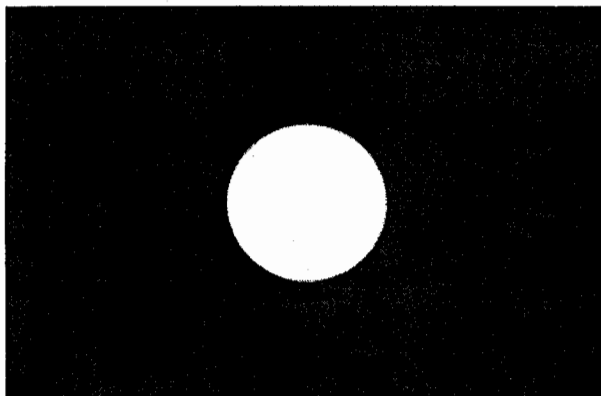
- สีแดง (แดงเข้ม) เป็นแถบสองแถบเท่ากัน ขาวตามแนวนอนติดกับขอบสองขอบสีฟ้า

แก่ แต่ละแถบมีขนาดเท่ากับครึ่งหนึ่งของแถบสีฟ้าแก่ทั้งหมดเมื่อตัดเข้าเป็นผืนจะต้องได้ขนาดด้านยาวสองเท่าของด้านกว้าง

ความหมาย

สีขาวรูปวงกลม เป็นรูปจากดวงจันทร์ วันเพ็ญ 15 ค่ำ เต็มดวงศูนย์รวมในวงกลมแสดงถึงการรวมกำลังสามัคคีของคนลาวทั้งชาติ คือตามกะติภาษิตที่ว่า : ท่อนโฮมเฮงกันลาวอยู่ แดกพวกกันอยู่ลาวตาย

การให้ความหมายของธงชาติลาวนี้ว่าสนใจที่กวีได้รจนาเป็นบทกลอนที่เขียนขึ้นตามข้อเสนอของท่าน ทำ ไชยะสิคเสนา แต่งโดย เนนน้อย (นามแฝง)

ภาพประกอบที่ 8 ธงชาติลาว

ทงชาดลาว

* ผืนทุ่งชาดฮ่มกว้าง	กวมแผ่นพุมสะถาน
ตะกานดาวเงางาม	เหลื่อมปะชาแซงเชื้อ
สามสี่ซงคุ่มค่า	รวมทิวท่ามะชาด
มีความหมายเอกอ้าง	จึงวางแค้นแผ่นสะไบ
* สีแดงปนเปรียบได้	ขาดเลือดชาวปะชา
อุคทิตตนถวยชีวา	เพื่อชาดยืนยาวหมั่น
บากบัน นุกยื่นหน้า	สามมกก็เค็ดเคียว
เป็นใจเดียวกอบกู้	ชูช้วนชาดเฮา
* เคียงคู่กับสีฟ้า	อันสวยเค่นงามตา
อุปะมาคินลาว	ฮังมีจะเลนล้วน
มวนซบสินในพื้น	สาทาลาซุ่มขึ้น
ปะละพีแผ่นพื้น	มีของค่า ค่าแพง
* วงเดือนเพ็ญส่องเจ้า	ขาวสะอาด นวนไย
เปรียบดั่งดวงใจลาว	ผ่องใสบ่หมองเส้า
ลวมเป็นยืนทงเค้า	โสมเฮาเอกะลาด
ลาวมีทงชาดแล้ว	โพไซซันฮุ่มเย็น
	ท่านเอ๋ย !

ท้ายที่สุดผู้เขียนได้เสนอว่า หน้าทีของธงชาติมีภารกิจที่แสดงตัวตนดังนี้

- แสดงตัวตนของชาดลาว ให้สติสำนึกแก่ลูกหลานลาวว่าคนนั้นมีชาติเป็นเจ้าของประเทศชาติที่แท้จริง
- แสดงให้เห็นว่าชาดลาวมีเอกลักษณ์ มีอำนาจอธิปไตยปกครองตนเองมีความเท่าเทียมกับทุก ๆ ประเทศในโลก
- โน้มน้าว ปลุกใจ “ลูกลาว” ให้มีสติรู้ทุกเมื่อว่าต้องทำแต่ความดี
- ปลุกใจ ทหาร ตำรวจ นักกีฬา ประชาชนบรรดาเผ่าให้ฮึกเหิม หัวหาญ ต่อสู้

ศัตรู จนสำเร็จได้ชัยชนะ (ทำ ไซยะสิดเสนา, 2000 : 36-44)

ชาติในความหมายใหม่จึงเกิดเป็นสิ่งที่มีความหมายที่ถูกต้องสร้างขึ้น คดยใช้สัญลักษณ์แทนเข้าไปในความหมายของธงชาดลาว

สังคมนิยม

สังคมนิยมเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่ให้ความสำคัญกับหลักความเสมอภาคเหนือกว่าหลักการอื่น โดยมีจุดเน้นที่ความเสมอภาคทางสังคมและเศรษฐกิจที่บุคคลพึงได้รับจากรัฐรวมทั้งเน้นความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องความมั่งคั่งและการแบ่งปันรายได้สะท้อนให้เห็นระบบชนชั้นในสังคมและกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลที่กระตุ้นให้คนคลั่งไคล้วัตถุ สร้างความมั่งคั่งเกินความจำเป็นนำไปสู่การทุจริตและสร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ดังนั้นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลจึงเป็นเรื่องไม่ยุติธรรมควรเป็นผลงานร่วมกันของมนุษยชาติ ด้วยเงื่อนไขที่ทุกคนสามารถแสดงออกได้อย่างเต็มศักยภาพเท่าเทียมกัน และมีคุณสมบัติความเป็นพี่น้องกันมากกว่าการแข่งขันกันในฐานะปัจเจกบุคคล เนื่องจากร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวมย่อมมีศักยภาพและมีความเข้มแข็งมากกว่าการแข่งขัน ซึ่งนอกจากสร้างความขัดแย้งแล้วยังเป็นอุปสรรคต่อกันอย่างไม่จบสิ้น ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความสำคัญกับชุมชน และการมีส่วนร่วมในชุมชน เพราะกำเนิดลัทธิสังคมนิยมนั้นมาจากการเผชิญกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เอาเปรียบกรรมกรและผู้ใช้แรงงาน จึงเน้นหลักการรัฐเรียกร้องจากบุคคลตามความสามารถ และในขณะที่รัฐก็ตอบแทนบุคคลตามความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพเช่นกัน ด้วยเหตุว่าพลังของชุมชนสามารถเปลี่ยนแปลงพลังของบุคคลได้ ส่วนสังคมนิยมในสปป.ลาวเป็นระบอบการปกครองที่มีความเข้มแข็งและมีผู้นำค่อนข้างมีเสถียรภาพเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ เนื่องจากมีพื้นฐานมาจากผู้นำยึดมั่นอุดมการณ์เกี่ยวกับผลประโยชน์แห่งชาติร่วมกัน ลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีลาว รวมทั้งภูมิหลังและประสบการณ์ส่วนตัวของผู้นำพรรคส่วนใหญ่เป็นผู้ร่วมก่อตั้งพรรคและต่อสู้ร่วมกันในสงครามเอกราชและสงครามอินโดจีนมากกว่า 3 ทศวรรษ (อนินท์ พุฒิชิต, 2547 : 37)

แม้ลาวจะประสบผลสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าสู่ระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์และเปลี่ยนชื่อประเทศจากราชอาณาจักรลาวเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แต่บาดแผลของสงครามกอบกู้เอกราชและสงครามเพื่อการปฏิวัติอันยาวนานมีผลให้เศรษฐกิจของลาวแทบจะล้มละลาย พรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองได้กำหนดรูปแบบการปกครองทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และนโยบายต่างประเทศโดยรัฐบาลลาวเป็นผู้นำนโยบายของพรรคไปปฏิบัติ ริเริ่มมาตรการเพื่อเปลี่ยนผ่านระบบเศรษฐกิจสู่สังคมนิยมด้วยการนำหลักการวางแผนและบริหารเศรษฐกิจจากส่วนกลาง และสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบสังคมนิยมขึ้นใหม่ แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้บริหารพรรคก็เป็นบุคคลกลุ่มเดียวกับรัฐบาล ส่วนสภาประชาชนสูงสุดส่วนใหญ่ทำหน้าที่ด้านพิธีการในการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่และรับรองกฎหมายที่เสนอโดยรัฐและมติที่ประชุมพรรค

ลัทธิสังคมนิยม “ลัทธิสังคมนิยม” เริ่มเกิดขึ้นในยุโรประหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 19 เพื่อต่อต้านการพัฒนาสังคมอุตสาหกรรมซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมของคนใน

ชาติอย่างเห็นได้ชัด อาจกล่าวได้ว่า “ลัทธิชาตินิยม” ในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นปัจจัยหนึ่งในการแผ่ขยาย “ลัทธิสังคมนิยม” ออกไป ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาชนชั้นสูงในนามของ “ผู้รักชาติ” (patriots) หรือ “นักชาตินิยม” (nationalists) ได้เข้าครอบครองสิทธิทางการเมืองส่วนใหญ่ ทั้งยังกีดกัน “ลัทธิสังคมนิยม” รวมทั้งแบ่งแยกพวกกรรมกรและชาวนาออกไปจากผลได้ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม “ลัทธิชาตินิยม” นี้จึงมีคำนิยามเรียกเพื่อชี้ลักษณะเฉพาะโดยฮิวจ์ ซีตัน-วัตสัน (Hugh Seton-Watson) ว่าเป็น “ลัทธิชาตินิยมของเจ้านาย” (official nationalism) (Quoted in Anderson 1986:82) ซึ่งจะเห็นได้จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศส เยอรมนี อิตาลี สเปน และรัสเซีย ในยุคที่พวกเจ้านายในราชวงศ์และชนชั้นสูงได้ปรับตัวให้เข้ากับ “ลัทธิชาตินิยม” ทำการรวมชาติและแข่งขันกันขยายอำนาจของจักรวรรดิออกไปเพื่อรักษาอำนาจของตนเองไว้ให้มั่นคงยิ่งขึ้น เบเนดิกต์ แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับ “ลัทธิชาตินิยมของเจ้านาย” ว่า “ลัทธิชาตินิยมของเจ้านายทำให้เข้าใจได้อย่างดีที่สุดว่า คือ วิธีการที่จะรวมประชาชาติเข้ามาไว้ด้วยกัน โดยยังคงเหนี่ยวรั้งอำนาจของราชวงศ์ไว้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อำนาจเหนืออาณาเขตอันกว้างใหญ่ซึ่งมีคนหลายภาษารวมตัวอยู่ด้วยกันนับตั้งแต่สมัยกลาง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นวิธีการที่จะยึดขยายผิวหนังของชาติอันเล็กและแคบ ให้กว้างใหญ่ออกไปทั่วร่างของจักรวรรดิ”

ในที่สุด “ลัทธิชาตินิยมของเจ้านาย” ซึ่งเริ่มต้นขึ้นพร้อมกับประวัติศาสตร์ของ “ลัทธิจักรวรรดินิยม” (imperialism) อันเกิดจากการพัฒนาของ “ลัทธิทุนนิยม” (capitalism) ยุคแรก ถูกโค่นล้มไป สำหรับฝรั่งเศสที่มีรากฐาน “ลัทธิชาตินิยม” ในทางประชาธิปไตยมากกว่าดินแดนอื่นๆ ได้พัฒนาการเมืองไปเป็นระบบสาธารณรัฐ อีกภายหลังการปกครองของ โปเลียนที่ 3 (Napoleon III) สเปนภายหลังสงครามกับอเมริกาได้สูญเสียอำนาจจักรวรรดินิยมไป และได้พัฒนาการเมืองไปสู่ระบบอำนาจเผด็จการทหาร และเช่นเดียวกัน เยอรมนีและอิตาลีซึ่งถูกกีดกันทางเศรษฐกิจจากประเทศยุโรปตะวันตกและตอนใต้ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ประเทศทั้งสองได้พัฒนาระบบเผด็จการทหาร ลัทธินาซี (Nazism) และฟาสซิสต์ (Fascism) ขึ้นตามลำดับ ส่วนรัสเซียภายหลังความล้มเหลวของปฏิวัติประชาธิปไตย “ลัทธิสังคมนิยม” มีชัยชนะเป็นครั้งแรกในโลกโดยการปฏิวัติของพรรคบอลเชวิก (Bolshevik) ซึ่งได้สถาปนาแบบการปกครองแบบสังคมนิยมขึ้น ชัยชนะของ “ลัทธิสังคมนิยม” ในรัสเซียได้ทำให้ “ลัทธิสังคมนิยม” ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในเอเชีย แอฟริกา และละตินอเมริกา โดยมีผลต่อ “ขบวนการเคลื่อนไหวของลัทธิชาตินิยม” (nationalist movements) ในดินแดนดังกล่าวโดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ลัทธิประชาธิปไตยและลัทธิสังคมนิยม

นอกจาก “การยอมรับว่าตนเองล่าหลัง” จะเกิดจากปัจจัย “การคุกคามโดยต่างชาติภายนอก” ซึ่งสำหรับโลกที่ล่าหลังหรือตกเป็นอาณานิคมนั้นเห็นได้ชัดจากการวิเคราะห์ลัทธิอาณานิคมและจักรวรรดินิยม รวมทั้งลักษณะทางวัฒนธรรมและขบวนการพัฒนาของประวัติศาสตร์

ทั้งหมดในแต่ละชาติแล้ว ยังมีสิ่งที่เป็นปัจจัยภายนอกซึ่งไม่ใช่การคุกคาม แต่เป็นอิทธิพลทางความคิดและการขยายตัวของอุดมการณ์ต่างๆ การรับรู้เรื่องราวจากภายนอกโดยระบบการสื่อสาร รวมทั้งการสื่อสารในโลกยุคใหม่

อาจกล่าวได้ว่า หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง อุดมการณ์ประชาธิปไตยได้แผ่ขยายไปทั่วโลกอย่างชัดเจน ไม่ใช่แต่ในด้านความคิดซึ่งแพร่สะพัดออกไปก่อนหน้านี้แล้ว แต่เป็นเจตนารมณ์อันแน่วแน่ในความเชื่อมั่นของการปกครองตนเองโดยประชาชนเป็นผู้กำหนด (self-determination) ผู้ที่ชี้เจตนารมณ์นี้ก็คือประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสัน (Woodrow Wilson) ในหลักการสิบสี่ประการ (Fourteen Points) เพื่อแก้ปัญหาเรื่องการรวมตัวเป็นชาติของชนเผ่าสลาฟได้ ที่ยังอยู่ในอำนาจของจักรวรรดิออสเตรีย เขากล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“นี่คือหลักการของความยุติธรรมต่อทุกชนชาติและสัญชาติ และเป็นสิทธิของพวกเขาที่จะอยู่โดยมีเสรีภาพ อีกทั้งสวัสดิภาพที่ทัดเทียมกันระหว่างกัน ไม่ว่าพวกเขาจะเข้มแข็งหรือว่าอ่อนแอก็ตาม” (Kedourie 1985:130) หลักการนี้ได้ทำให้แนวความคิดเกี่ยวกับ “รัฐประชาชาติ” ชัดเจนขึ้นในกลุ่มของสังคมที่อยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของชาวต่างชาติ โดยเฉพาะแต่ในยุโรปเท่านั้นแต่รวมถึงดินแดนอื่นๆ ในเอเชียและลาตินอเมริกาด้วย

หลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ถึงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เราจะเห็นได้ว่าลัทธิสังคมนิยมเริ่มขยายตัวอย่างรวดเร็ว ชัยชนะของลัทธิสังคมนิยมในรัสเซีย ค.ศ.1917 ไม่ใช่เป็นสัญลักษณ์ของลัทธิชาตินิยมที่ผลักดันให้ประชาชนต่อสู้เพื่อปลดปล่อยการปกครองของชาวต่างชาติ แต่เป็นการต่อสู้เพื่อขับไล่อำนาจของชนชั้นสูงและชนชั้นกลางที่เหนียวรั้งอำนาจการปกครองโดยประชาชนไว้กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นภายในสังคม สิ่งสำคัญในความหมายของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นโดย “ลัทธิจักรวรรดินิยม” ดังจะเห็นได้จากการเสริมและสรุป “ลัทธิเลนิน-สตาลิน” โดยตัวของสตาลินเองว่า

“โลกแบ่งออกเป็นสองค่าย ค่ายหนึ่งเป็นกลุ่มของประเทศที่มีความเจริญ ซึ่งครอบครองทุนการเงินและอุตสาหกรรมจากประชากรส่วนใหญ่ของโลก อีกค่ายหนึ่งเป็นกลุ่มของชาติในอาณานิคมและประเทศอิสระที่ถูกกดขี่ขูดรีดอยู่ในกลุ่มของประชากรส่วนใหญ่ของโลกนั้น การต่อสู้โดยแนวทางปฏิวัติของชนชาติที่ถูกกดขี่ในอาณานิคมและประเทศอิสระเพื่อต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมเป็นวิถีทางเดียวที่จะนำไปสู่การปลดปล่อยตัวเองจากการกดขี่ขูดรีดได้ อาณานิคมและประเทศอิสระที่สำคัญยิ่งหลายแห่งได้เลือกหนทางของขบวนการปลดปล่อยแห่งชาติแล้ว ซึ่งก็ได้นำวิกฤตการณ์มาสู่โลกของทุนนิยม” (Stalin 1970:557-558)

การขยายตัวของแนวความคิดสังคมนิยมในขบวนการลัทธิชาตินิยมเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นว่า พัฒนาการของลัทธิชาตินิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้เปลี่ยนรูปแบบจากการรวมเป็น “รัฐประชาชาติทุนนิยม” (capitalistic nation state) เขี่ยในคริสต์ศตวรรษที่ 19 มาเป็น “รัฐสวัสดิการ” (welfare state) ซึ่งในการนี้สำหรับประเทศที่ด้อยพัฒนาได้หันไปใช้แนวทางการปฏิรูป

สังคมโดยความรุนแรง จากความเคลื่อนไหวของลัทธิชาตินิยมที่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางทุก
อาณาเขตของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ไม่ว่าจะเป็นโดยการผลักดันของความคิดแนวเสรีนิยม
ประชาธิปไตยหรือสังคมนิยมก็ตาม ทำให้เราอาจเรียกคริสต์ศตวรรษที่ 20 นี้ได้ว่าเป็น”ยุคของ
สหลัทธิชาตินิยม” (Age of Pan-ationalism) (Kohn 1968: 64-65; Kohn 1962:75-123)

เราจะเห็นว่าส่วนสำคัญของการเกิดลัทธิชาตินิยมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในดินแดนที่ตกเป็น
อาณานิคม ไม่ใช่การขยายตัวของอุดมการณ์ลัทธิประชาธิปไตยหรือสังคมนิยมโดยตัวของมันเอง
เท่านั้น แต่มันยังเป็นเพราะบทบาทของผู้ถือหางอุดมการณ์ทั้งสอง ซึ่งเริ่มมีอำนาจทางการเมืองและ
เศรษฐกิจแทนพวกยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่สอง นั่นคือสหรัฐอเมริกาและรัสเซีย ด้วยเหตุผลที่
ต่างกันทั้งสองฝ่ายต่างโจมตีและต่อต้านลัทธินิยม (anti-colonialism) เมื่อประกอบเข้ากับเหตุผล
สำคัญอย่างอื่นๆ ขบวนการลัทธิชาตินิยมในดินแดนอาณานิคมจึงมีพลังทางความคิดเข้มแข็งขึ้นและ
ก็อาจกล่าวได้ว่า เพราะการต่อต้านลัทธิอาณานิคมไม่อาจมีชีวิตยืนยาวได้อีกต่อไป ต้องเปิดทางให้กับ
ขบวนการชาตินิยมในประเทศต่างๆ กอบกู้เอกราชรวมตัวเป็นรัฐประชาชาติใหม่ในอุดมการณ์
ต่างๆ ได้สำเร็จเร็วขึ้น (Kedourie 1985 : 22-23)

อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าลัทธิสังคมนิยมเป็นขบวนการที่มุ่งไปสู่การสร้างสังคมคอมมิวนิสต์
ตามแนวคิดของลัทธิมาร์กซ์ ซึ่งมีเป้าหมายที่เป็นสากล โดยไม่ได้ให้ความสำคัญศูนย์กลางอยู่ที่อาณัติ
ดังนั้น ความหมายของลัทธิชาตินิยมตามแนวคิดของลัทธิมาร์กซ์ก็คือ “สัญชาติของกลุ่มนายทุนและ
พรรคพวก” ซึ่งกลายเป็นสัญชาติที่มีอำนาจการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมภายในรัฐ
ชาติ กระนั้นแนวคิดของลัทธิมาร์กซ์ในเชิงการปฏิวัติที่เกิดขึ้นในโลกกลับทำให้เกิดอำนาจรัฐสังคม
นิยมที่สามารถสร้างกระแสลัทธิชาตินิยมแบบสังคมนิยมหรือแบบคอมมิวนิสต์ขึ้นมาได้ ทั้งนี้ก็
เพราะว่าส่วนหนึ่งของชนชั้นนายทุนที่เอารัดเอาเปรียบชนชั้นแรงงาน สัญชาติของรฐนายทุนจึงไม่
สามารถทำลายการกดขี่หรือสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นได้จริงภายในกรอบของรัฐชาติแห่งชน
ชั้น ในกรณีของรัสเซียเมื่อปี 1925 จากรัฐที่มีกรอบอำนาจแห่งดินแดนของชาติ ได้เปลี่ยนไปสู่การ
ปฏิวัติชนชั้นแรงงานแห่งสากลได้สำเร็จโดยสมบูรณ์ดังที่E.H. Carr ได้กล่าวไว้ในงานเรื่อง
Socialism in One Country เกี่ยวกับการปฏิวัติของรัสเซียดังนี้

“ในตอนแรกพวกบอนเชวิกพูดว่า การปฏิวัติของรัสเซียจะอยู่รอดได้ต้องอาศัยการปฏิวัติ
แห่งสากลแต่มันไม่ใช่อย่างนั้นอีกต่อไปแล้วเพราะเห็นแล้วว่า การปฏิวัติแห่งสากลกลับต้องอาศัยช่วย
ชนะแห่งการปฏิวัติของรัสเซียและการก้าวหน้าที่ประสบความสำเร็จไปสู่ลัทธิสังคมนิยมสหภาพ
รัสเซีย

ในรูปแบบของอุดมการณ์สังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์เริ่มจากอิทธิพลที่มีต่อขบวนการลัทธิ
ชาตินิยมซึ่งต่อต้านการกดขี่ขูดรีดของลัทธิอาณานิคมและจักรวรรดินิยมในดินแดนต่างๆทั่วโลก
หรือการต่อต้านความล้าหลังภายในสังคมโดยพลังงานเปลี่ยนแปลงไปข้างหน้า การปฏิวัติสังคม
นิยมในรัสเซียคือปรากฏการณ์อุทธารณ์ที่ชัดเจน ซึ่งส่งผลให้เกิดการปฏิวัติสังคมนิยมสากลขึ้นแต่

ภายใต้อิทธิพลดังกล่าวนี้ ลัทธิชาตินิยมยังคงมีความหมายควบคู่ไปกับการปฏิบัติสังคมนิยมสากล ตัวอย่างที่ดีคือ การปฏิวัติสังคมนิยมสากลของจีนและเวียดนาม พร้อมกับพลังของลัทธิชาตินิยมที่เข้มแข็งอย่างไม่น่าเชื่อ

ภายหลังเอกราช ลัทธิมาร์กซ์ยังมีอิทธิพลมากขึ้นในฐานะเป็นอุดมการณ์ที่ใช้ต่อต้านอำนาจรัฐชาติที่เกิดขึ้นภายใต้อิทธิพลของเศรษฐกิจการเมืองแบบทุนนิยมที่มีประวัติศาสตร์สืบเนื่องมาจากยุคอาณานิคม การพัฒนาเป็นสังคมนิยมใหม่(Modern society) ของรัฐชาติใหม่ๆคือเป้าหมายแบบทุนนิยม แต่ความไม่ทัดเทียมและล่าช้า ทำให้บรรดารัฐชาติใหม่ต้องเผชิญกับปัญหาด้านการพัฒนาอย่างมากมาย แทนที่จะเป็นเอกราชหลังยุคอาณานิคม กลับกลายเป็นต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจการเมือง หรือถูกรอบงำโดยจักรวรรดินิยมในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 เราเห็นการต่อสู้ของรับใหม่ในแนวทางต่างๆ รวมทั้งการแสวงหาอัตลักษณ์(Identity) เพื่อที่จะรวมรัฐชาติให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยในกรอบของลัทธิชาตินิยมสมัยใหม่ การแสวงหาอัตลักษณ์ของรัฐชาติใหม่กลายเป็นแนวทางรวมกลุ่มประเทศที่ด้อยพัฒนาเข้าด้วยกันและรวมพลังสากลขึ้นมาเป็น “โลกที่สาม”

ในกรณีลัทธิสังคมนิยมในสปป.ลาวเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขและปัจจัยจากภายนอกสังคม เมื่อได้รวมตัวเข้ากับกลุ่มสังคมนิยมอินโดจีน ตลอดจนการปลุกจิตสำนึกคนในชาติเพื่อต่อต้านการครอบครองอาณานิคมชาติตะวันตก

จารีตประเพณี

ประเทศลาวมีฮีดคองประเพณีเป็นหลักในการปฏิบัติและยึดถือสืบทอดกลายเป็นวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ อาจกล่าวได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของลาวก็ว่าได้ ซึ่งชาวลาวเชื่อว่า การเกิดฮีดคองประเพณีนี้เกิดจากความเชื่อหรือแนวคิดดั้งเดิมที่มีต่อผีหรือวิญญาณ ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศในยุคโบราณไม่ว่าจะเป็นอินเดียหรือจีนเป็นต้น

นอกจากนั้นฮีดคองประเพณีของลาวมีหลากหลาย ทั้งประเพณีทางอาณาจักร และศาสนาจักร คือมีทั้งทางโลกและทางธรรมคู่ขนานกันไป ซึ่งหมายถึงฝ่ายฆราวาสและฝ่ายพระสงฆ์หรือศาสนาควบคู่กันไป ทั้งนี้เพราะวัดกับบ้านไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาดต่างก็อาศัยเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงมักได้ยินคำว่า ฮีดคองประเพณี ขนบธรรมเนียม พิธีกรรม ซึ่งการนิยามก็แล้วแต่มุมมองและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล “ฮีด” จึง เป็นการจัดระเบียบสังคม ประเพณีที่เคยปฏิบัติมาแล้วและเป็นผลดีจนสังคมยอมรับ ส่วน “คอง” เป็นประเพณีที่มีลักษณะบังคับด้วยกฎหมาย จัดเส้นทางให้คนปฏิบัติตาม แต่ไม่มีบทลงโทษโดยเฉพาะ หากละเมิดจะถูกสังคมลงโทษเอง ประเพณีจึงเป็นพฤติกรรมของสังคมที่ประพฤติปฏิบัติต่อกันมาจนกลายเป็นจารีต ส่วนพิธีกรรมเป็นสิ่งต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์เส้นทางหรือความเชื่อนั้น ๆ รวมทั้ง

ขนบธรรมเนียมจึงเป็นพฤติกรรมธรรมดาที่ปฏิบัติกันมาจนเป็นสามัญทั่วไป เช่นขนบธรรมเนียมในการทักทายหรือการเข้าวัดฟังธรรม เป็นต้น

ปัจจัยจากภายนอกสังคม ส.ป.ป.ลาว

ปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลและเป็นมูลเหตุทำให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติของคนลาวได้แก่ กลุ่มสังคมนิยม โลกาภิวัตน์ สื่อสารมวลชน และบริโภคนิยม ซึ่งจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

กลุ่มสังคมนิยม

การรับแนวทางสังคมนิยมจากภายนอกสังคมลาวด้วยเป็นเครือข่ายกลุ่มพันธมิตร กับจีนโคจีน ส่งผลให้ ส.ป.ป.ลาวเปลี่ยนแปลงรูปแบบสังคมจากเดิม สู่ลัทธิสังคมนิยมคอมมิวนิสต์

การก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน แบบเรียนประวัติศาสตร์ฉบับกระทรวง ศึกษาธิการ ลาวซึ่งถอดความโดย สมชาย นิลาธิ (2545:45-20) ได้เน้นให้ผู้เรียนทราบถึงความสัมพันธ์ของ พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนกับความเป็นมาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวไว้ว่า

การกำเนิดของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ในสภาพที่พวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศสได้เพิ่มทวีการปราบปรามและกดขี่ขูดรีดประชาชนอินโดจีนนับมือนับโหดร้ายป่าเถื่อนอยู่นั้น ได้เกิดขบวนการต่อต้านเกิดขึ้นอย่างคึกคัก แต่การต่อสู้นั้นมีลักษณะกระจัดกระจายจึงไม่ได้รับชัยชนะ เพื่อรับประกันชัยชนะขึ้นเด็ดขาดขบวนการต่อสู้จึงเห็นมีความจำเป็นต้องมีการนำพาของพรรคการเมืองให้ถูกต้อง

ในปี 1911 เหงียนฮ่ายกวก (โฮจิมินห์ 1890-1969) ผู้ซึ่งถือกำเนิดมาจากครอบครัวปัญญาชน ทุกข์ยากเวียตนาม ได้แสวงหาร่ำเรียนหาแนวทางชีวิตอยู่ต่างประเทศ โดยเฉพาะอยู่ประเทศฝรั่งเศส อยู่ ที่นั่นท่านได้เข้าร่วมในขบวนการชาวนิยมกรรมกรฝรั่งเศส ได้เขียนข่าวเกี่ยวกับการกดขี่ขูดรีดอย่าง โหดร้ายป่าเถื่อนของพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศสในอินโดจีน และได้ส่งปี่หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับทฤษฎีการ ปฏิวัติเข้ามาเผยแพร่ในอินโดจีนอย่างปีคลับ ท่านได้เคลื่อนไหวอย่างขยันห้าวหาญกับพรรค คอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส หลังจากนั้นท่านได้เดินทางไปสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตซึ่งเป็นรัฐ สังคมนิยมแห่งแรกในโลก ที่กรุงมอสโกเหงียนฮ่ายกวกได้ร่ำเรียนหาแนวทางการปฏิบัติของท่าน เลนินและดำเนินการเคลื่อนไหวอย่างห้าวหาญกับพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตและได้เข้าร่วมกอง ประชุมสากลหลายครั้ง โดยเฉพาะเม่นกองประชุมครั้งที่ 5 ของคอมมิวนิสต์สากล

ถึงปี 1924 ท่านได้เดินทางมาประเทศจีนและได้สร้างตั้งสมาคม “ชาวนิยมเวียตนามปฏิวัติ” อยู่กวางเจา ประเทศจีน และได้ก่อสร้างนักปฏิวัติเพื่อเป็นหลักแหล่งของสมาคมดังกล่าว นั้น หลังจากนั้นท่านก็ได้จัดส่งพนักงานปฏิวัติมาอินโดจีนเพื่อเผยแพร่ลัทธิมาร์กซ์เลนิน และนำพา ประชาชนต่อสู้ ในขณะที่เคลื่อนไหวอยู่ต่างประเทศ (ปี 1911-1924) นั้น สภาพการณ์อยู่อินโดจีนมี อันเปลี่ยนแปลงขบวนการกรรมกรก็เติบโตใหญ่ขยายตัว อันเป็นเงื่อนไขสะดวกให้แก่ลูกฮือขึ้นยึดอำนาจ ในปี 1924 อยู่ที่เวียตนามได้มีการจัดตั้งคอมมิวนิสต์ปรากฏขึ้นอยู่ทั่วทุกแห่ง

ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 1930 โดยได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการงานศูนย์กลางคอมมิวนิสต์สากล เหวียนฮ่ายก๊วกเรียกรวมนักปฏิวัติอินโดจีน แล้วเปิดกองประชุมขึ้นที่รงกงเป็นเวลา 3 วัน โดยท่านเองเป็นประธาน กองประชุมได้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นเรียกว่า “พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม” ภายใต้การชี้นำของคอมมิวนิสต์สากล พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้นำพาประชาชนต่อสู้ด้านจักรวรรดิฝรั่งเศส ต่อจากนั้นการต่อสู้ของประชาชนอินโดจีนได้ก้าวขึ้นสู่ระดับสูงและขยายออกนอกขอบเขตของเวียดนาม ดังนั้นเพื่อปฏิบัติหน้าที่สากลของพรรคเมื่อเดือนมีนา 1930 กองประชุมศูนย์กลางพรรคที่ 1 ได้ตัดสินใจเปลี่ยนชื่อพรรคจากพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามมาเป็นพรรค “คอมมิวนิสต์อินโดจีน” เพราะว่าการปฏิวัติเวียดนามไม่สามารถตัดแยกออกจากการปฏิวัติลาวและกัมพูชาได้ พร้อมกันนั้นพรรคยังได้สร้างตั้งแนวร่วมอันหนึ่งขึ้น โดยมีชื่อว่า “สมาคมสัมพันธมิตรอินโดจีนด้านฝรั่งเศส”

แนวทงนโยบายการปฏิวัติของพรรค พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนเป็นพรรคของชนชั้นกรรมกร นำพาการปฏิวัติเพื่อสิทธิผลประโยชน์ของประชาชนชาวผู้ออกแรงงานที่ถูกกดขี่ขูดรีด หลังจากพรรคได้จัดตั้งขึ้นแล้ว กองประชุมครั้งที่ 1 ของพรรคได้พิจารณาโครงการเมือง โดยอิงใส่ 3 มลฐานใหญ่คือ ลัทธิมาร์กซ์ - เลนิน การต่อสู้ของขบวนการกรรมกร และขบวนการชาติด้านฝรั่งเศสของประชาชน

แนวทางการปฏิวัติชาตินิยมประชาธิปไตยของพรรคมี 10 ข้อคือ

1. โค่นล้มระบอบจักรวรรดินิยม, ระบอบศักดินาและพวกปฏิการ
2. แย่งยึดเอาเอกราชอันสมบูรณ์ทั่วอินโดจีน
3. จัดตั้งรัฐบาลที่ประกอบด้วยกรรมกร, ชาวนาและนักรบ
4. ยึดเอาธนาคาร, บริษัทสหกิจ, โรงจักรโรงงานมาเป็นของรัฐ
5. ยึดเอาที่ดิน ทรัพย์สินสมบัติและกรรมสิทธิ์อื่นๆ ของพวกจักรพรรดิและศักดินาปฏิการ เพื่อแบ่งปันให้ชาวนาผู้ทุกข์ยาก
6. ปฏิวัติเวลาทำงานวันละ 8 ชั่วโมง
7. ลบล้างการกีดกันแบบขูดรีด, การสืบส่วยค่าหัวและการเก็บภาษีแบบไม่ยุติธรรม ซึ่งเป็นภาระต่อผู้ทุกข์ยาก
8. ปฏิบัติสิทธิเสรีภาพ ประชาธิปไตยทั่วปวงชน
9. ขยายการศึกษาให้ทั่วถึง
10. ปฏิบัติสิทธิเสมอภาพระหว่างเพศชายและเพศหญิง

หลังจากนั้นพรรคได้วางคำขวัญออกจำนวนหนึ่งดังนี้

“รวบรวมเอาดินนาของศักดินา, คณะสงฆ์, คาทอลิกและเจ้าที่ดินมาแบ่งให้ชาวนา”

“หญิงชายต้องมีสิทธิเสมอภาพกันในการประกอบอาชีพ”

“ชาติใดต้องตัดสินใจปัญหาโดยตนเอง”

โดยอิงใ้แนวทางอันถูกต้องของพรรค ชนชั้นกรรมากรและชาวผู้ออกแรงงานในแต่ละประเทศได้เคลื่อนไหวอย่างมีผลศักดิ์สิทธิ์ อยู่เวียคนามกรรมากรโรงงานบาซอนได้ประท้วงนัดหยุดงานทวงให้เพิ่มเงินเดือน16% ให้ทำงานวันละ 8 ชั่วโมง และทวงให้มีการพักผ่อนปีละ 30 วัน โดยให้มีการจ่ายเงินเดือนอย่างครบถ้วน อยู่ลาวกรรมากรอยู่บ่อตะกั่วโพนด้ทำการประท้วงที่มีลักษณะเดียวกัน นับแต่เวลานั้นเป็นต้นมาอินโดจีนได้มีพรรคการเมืองซึ่งเป็นพรรคของชนชั้นกรรมากร นำพาการต่อสู้แย่งเอาเอกราช การปฏิวัติอยู่อินโดจีนได้กลายเป็นภาคส่วนหนึ่งของขบวนการปฏิวัติโลก

ความสัมพันธ์ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนและการปฏิวัติลาว ดังที่พวกเราได้กล่าวผ่านมาแล้วว่าการปฏิวัติ 3 ชาติอินโดจีนไม่สามารถจะตัดแยกออกจากกันได้แต่ว่าชาติได้ต้องตัดสินใจปัญหาภายในตนเอง ดังนั้นมาถึงปี 1924 จึงได้มีการจัดตั้งคณะพรรคขึ้นในลาว โดยใ้ชื่อว่า “คณะพรรคแคว้นลาว” เพื่อนำพาการต่อสู้หลังจากนั้นขบวนการกรรมากร นักเรียน นักศึกษาในหลายตัวเมืองเริ่มมีการเคลื่อนไหวภายใต้การนำของคณะพรรค อันทำให้ขบวนการต่อต้านเดิใหญ่ขยายตัว ซึ่งมีชื่อว่า ขบวนการลาวอิสระ ในเดือนสิงหา 1950 กองประชุมใหญ่แนวลาต่อต้านได้เปลี่ยนชื่อจากขบวนการลาวอิสระมาเป็น “แนวลาอิสระ” และจัดตั้งคณะรัฐบาลต่อต้านขึ้น เพื่อนำพาการต่อสู้ชาติขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพตัวจริงในแต่ละประเทศ คณะนำพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนจึงเห็นมีความจำเป็นให้แต่ละประเทศจัดตั้งพรรคของตนขึ้น ดังนั้นในวันที่ 22 มีนา 1955 พรรคประชาชนลาว (เดิวนี่คือพรรคประชาชนปฏิวัติลาว) ได้รับการสร้างตั้งในวันที่ 6 เดือนมกร 1956 กองประชุมใหญ่ผู้แทนทั่วประเทศครั้งที่ 2 ได้ลงมติเปลี่ยนชื่อแนวลาอิสระมาเป็น “แนวลารักชาติ” ซึ่งคือแนวร่วมแห่งชาติที่ตั้งขึ้นบนพื้นฐานพันธภาพกรรมากรชาวนาภายใต้การนำพาของพรรค

อยู่เวียคนาม ท่านประธานโฮจิมินห์ ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ก็ได้จัดตั้งพรรคขึ้นเรียกว่า “พรรคคนงานเวียคนาม” (ลาวคง) และสร้างแนวร่วมแห่งชาติขึ้นให้ชื่อว่า “พันธมิตรเวียคนามเอกราช” แนวร่วมแห่งชาติมีหน้าที่จัดตั้งประกอบอาวุธ นำพาประชาชนลุกฮือขึ้นเป็นแต่ละภาคส่วนเพื่อเตรียมยึดอำนาจ ถึงเดือนสิงหาคม 1945 ได้ยึดอำนาจอยู่ภาคเหนือสำเร็จ และสร้างตั้งระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียคนามพาประชาชนก่อสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจก้าวหน้าขึ้นสังคมนิยมและสืบต่อปลดปล่อยภาคใต้ กองประชุมใหญ่ครั้งที่ 4 ของพรรคคนงานเวียคนามเปิดขึ้นในท้ายปี 1977 ได้ตัดสินใจเปลี่ยนชื่อพรรคคนงานเวียคนามมาเป็นพรรค “คอมมิวนิสต์เวียคนาม” และสร้างประเทศเวียคนามทั้งหมดให้กลายเป็นประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียคนาม ไม่ว่าในระยะสงครามก็คล้ายในยามสันติภาพ ประชาชน 2 ชาติ ลาว,เวียคนาม ได้มีการพัฒนาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะว่าพรรคทั้งสองชาติด้วนแต่กำเนิดมาจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนภารกิจของท่านประธานโฮจิมินห์แม่นิ่งยิ่งใหญ่ที่สุด ท่านเป็นอาจารย์ผู้ปรีชาสามารถของการปฏิวัติ เป็นนักเคลื่อนไหวที่เก่งกล้าของขบวนการคอมมิวนิสต์สากลและขบวนการปลดปล่อยชาติ ท่านประธานโฮจิมินห์เป็นห่วงเป็น

ไขว้ชะตากรรมของชาตินาน ท่านได้เรียกร้องให้ประชาชนเวียดนาม ซึ่งอุทิศทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อช่วยเหลือการปฏิวัติลาว จะเห็นได้จากวิถีของเขาคู่ที่พูดถึงความสัมพันธ์แบบพิเศษระหว่างลาวและเวียดนาม ซึ่งมีเนื้อในใจความเป็นภาษาลาวดังนี้

รักส่อกันหมายมั่น	หลายสันภูก็ปันได้
หลายห้วยใหญ่ก็โลกคล้าย	ขวางหน้าก็คั่งไป
สองชาตินานเวียดนาม	รักส่อสามัคคี
เร่งร่าทั้งล้าของ	บ่เลิกปนปนได้

ในสุนทรพจน์ ท่านไกสอน พมวิหาน เลขาธิการใหญ่ศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ที่กล่าวในงานชุมนุมมีที่จัดต้อนรับคณะผู้แทนพรรคและรัฐบาลสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ที่มาเยี่ยมชมประเทศเราในปี 1977 ได้ไว้ไว้ว่า “ประชาชนเวียดนามนานแน่นเพื่อนร่วมรบที่สนิทแน่นของประชาชนลาว ความสามัคคีลาว-เวียดนาม ไม่มีอะไรมาฉีกสลายได้” (สมชาย นิลอาธิ. 2545 : 45 -50)

กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและลาวในอดีตมีความเหนียวแน่นและเป็นมิตรที่ดีต่อกันเรื่อยมาและพรรคปฏิวัติลาวได้กลายเป็นภาพตรีแทน และถูกสร้างขึ้นมาจากการมีจิตหมายประวัติศาสตร์ร่วมชะตากรรมกับเพื่อนบ้านอย่างเวียดนาม แบบเรียนเขียนได้มาอ้างถึงมิตรภาพในอดีต และยังคงเป็นมิตรภาพที่ดีต่ออันตรายนานเท่านั้น

โลกาภิวัตน์ (Globalization)

โลกาภิวัตน์เป็นคำที่ใช้เพื่อบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ววันนี้ที่เชื่อมโยงโลกที่กว้างใหญ่ให้กลายเป็นโลกใบเล็ก (global village) ที่ทุกอย่างถึงกันและสัมพันธ์กันทั้งการผลิต การบริโภค การสื่อสารและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม

โลกาภิวัตน์เป็นกระแสโลกที่ทำให้ประเทศที่มีอำนาจมากกว่าทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสามารถแพร่ขยายอำนาจ อิทธิพลเหนือประเทศอื่น ๆ ที่ยากจนกว่าที่กำลังพัฒนา ทำให้ประเทศเหล่านี้ต้องขึ้นต่อมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรปมากขึ้น เพราะนอกจากจะขยายธุรกิจข้ามชาติครอบคลุมทั่วโลกได้ ก็ยังสามารถขยายความคิด ความรู้ เทคโนโลยีผ่านระบบเศรษฐกิจ การค้า การศึกษา การสื่อสาร และอื่น ๆ ไปทั่วโลกอีกด้วย

โลกาภิวัตน์เป็นโลกไร้พรมแดน ที่เป็นอะไรมากกว่าการเข้าสู่สากล(Internationalization หรือ Universalization) เพราะมันก้าวข้ามความเป็นรัฐชาติ และมีมิติทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมอย่างชัดเจน ดังที่ปรากฏในการค้าสากล การไหลเวียนระหว่างประเทศของ

ทุน การลงทุนระหว่างประเทศ การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร การใช้อินเทอร์เน็ต ดาวเทียมเพื่อ การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ การเดินทางและการท่องเที่ยว การ เคลื่อนย้ายถิ่นฐาน ระบบข่าวสารที่ครอบคลุมทั่วโลก ระบบการเงิน โลกาภิวัตน์และการครอบครองและ ครอบงำเศรษฐกิจโลกของบริษัทข้ามชาติซึ่งขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ

แต่อย่างไรก็ตาม นักวิชาการหลายคนก็ไม่เห็นด้วยกับการใช้คำว่า โลกาภิวัตน์ และไม่ ยอมรับว่ามีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเช่นนั้นจริง เพราะรัฐชาติเองก็ยังมีความสำคัญ พรหมแดน ระหว่างประเทศก็มีได้ลบเลือนหายไปเพราะสิ่งที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์แต่อย่างใด ซึ่งมีคำหนึ่ง ที่ นักวิชาการใช้คือ กระแสสู่สากล (Internationnalization) มากกว่าโลกาภิวัตน์ (เสรี พงษ์พิศ. 2547 : 123 -125)

กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการศึกษานับตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา โลกาภิวัตน์ ฐานะเป็นวาทกรรมถูกนำเสนอการพูดถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกได้ในระดับที่สลับ ซับซ้อน และหลากหลายมิติ เป็นชุดวาทกรรมที่มีการพูดเพื่อตอบโต้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและ การพัฒนาว่า สังคมใดไม่สามารถ ปรับเปลี่ยนได้ทันกับโลกยุคไร้พรหมแดนก็จะกลายเป็นประเทศ ล้าหลัง โลกาภิวัตน์จึงเป็นความจริงชุดใหม่ของโลก (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2545 : 313-314)

โลกาภิวัตน์ หมายถึง ภาวะของโลกที่มีความใกล้ชิดมากขึ้นกว่าเดิม คือ คนที่อยู่ตาม ส่วนต่าง ๆ ของโลกสามารถติดต่อสื่อสาร คบหาสมาคมระหว่างกันได้สะดวกมากขึ้น เพราะความ เจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและคมนาคม (สนธิ สมักรการ. 2545 : 149-153) จะ เห็นได้ว่า สภาพของสังคมยุคโลกาภิวัตน์มีลักษณะเด่น คือ เทคโนโลยีทางการคมนาคมสื่อสาร ก้าวหน้า ทำให้มนุษย์ซึ่งอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของโลกสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น ผู้คนทั่วโลกมีเสรีภาพมากขึ้น มีการเดินทางพบปะสังสรรค์กันมากขึ้น

โลกาภิวัตน์กับวัฒนธรรม เห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ จะ เป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยมีแนวโน้มของการผสมผสานกันมากขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะยัง ไม่เป็นไปอย่างทั่วถึงในระดับเดียวกัน ทั้งนี้เพราะ ประชาชนบางส่วนโดยเฉพาะกลุ่มคนที่ยากจน ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของโลกก็ยังถูกปิดกั้นจากสิ่งเหล่านี้อยู่ในบางสังคม เพื่อรักษาสถานภาพ เดิมของกลุ่มผู้ปกครองที่มีอิทธิพล เหตุดังกล่าวทำให้การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่าง ไม่สม่ำเสมอ คำว่า โลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบโดยตรงต่อคน ระดับผู้นำ ผู้มีอำนาจ และผู้ที่มีฐานะปานกลางขึ้นไป แต่ผู้คนที่ยากจน และด้อยโอกาส ซึ่งเป็น ประชากรส่วนใหญ่ของโลกยังไม่ได้ประโยชน์จากยุคโลกาภิวัตน์เท่าที่ควร

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ มองปัญหาการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ว่า ในการพัฒนาแนวโลกา ภิวัตน์ ได้นักวิเคราะห์จากสำนัก World System theory มีความเห็นว่า กลุ่มนี้ให้ความสำคัญ ระดับสูงกับปรากฏการณ์ที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) กลุ่มเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลง เศรษฐกิจสังคมในยุคปัจจุบันเกิดขึ้นจากระบบเศรษฐกิจโลก (World Economic System)

มากกว่าพลังพลวัติระดับชาติของแต่ละประเทศ ทำให้ความหมาย “การพัฒนา” เปลี่ยนไปด้วย ในยุคก่อนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงช่วงทศวรรษ 1970 มาถึงปัจจุบัน การปรากฏตัวของระบบเศรษฐกิจโลกได้ปรับเปลี่ยน “การพัฒนา” ให้กลายเป็นกระบวนการของการขยายตัวของเศรษฐกิจอันเกิดจากการจัดการระดับโลก โดยมี “ตลาดโลก” (Globalization marketplace) เป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนแปลงนี้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าและการหมุนเวียนของเงินตรามหาศาลอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจโลก

หากพิจารณาสภาพความเป็นจริงในสังคมวัฒนธรรมลาว ที่สังคมประกอบไปด้วยหลายชนเผ่ายังเห็นได้ว่า ความแตกต่างดังกล่าว ยากแก่การที่จะทำให้เกิดความผสมกลมกลืนกันแบบมีเอกภาพ เพราะความจริง สังคมชุมชนมีความแตกต่างกันมาก ความหลากหลายทางวัฒนธรรมบางอย่างถูกกดทับปิดกั้น ด้วยอำนาจรัฐ แม้จะมีการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับความปรองดองระหว่างชนเผ่า ตลอดจนรัฐจะส่งเสริมวัฒนธรรมที่เป็นมรดกอันดีงามของชาติประสมประสานกับการรับเอาวัฒนธรรมอันก้าวหน้าของโลก กำจัดอุปสรรคที่เป็นสิ่งขัดขวางมิให้เกิดความก้าวหน้าทางด้านแนวคิดและวัฒนธรรม ส่งเสริมการดำเนินการทางด้านวัฒนธรรม ศิลปะ วรรณคดี และแถลงข่าวรวมทั้งอยู่เขตญาคอย (รัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว. 1991 :7) แม้ว่าสภาพความจริงจะไม่เป็นไปตามความคาดหวังดังกล่าว แต่ศูนย์กลางอำนาจอย่างพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ก็พยายามที่จะทำให้ ลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง เกิดความกลมกลืนกันอย่างมีเอกภาพ เห็นได้จากความพยายามในการส่งเสริมยึดครอง ประเพณีวัฒนธรรมที่ดีว่าเป็นสิ่งที่ดีงามของชาติ ความสมัครสมานสามัคคีของพี่น้องลาวบรรดาเผ่าที่ปรากฏในแบบเรียนลาว

วิชาโลกซ้อมตัวถือเป็นวิชาใหม่ที่ถูกรรจนาไว้ในหลักสูตรชั้น ป.1 - ป.5 ที่จะสนองความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตให้แก่นักเรียน ในด้านเนื้อหาได้รวมเอาหลายวิชา เช่น สุขศึกษา วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ วิทยาศาสตร์สังคม เข้าไว้ จุดประสงค์เน้นให้นักเรียนฝึกฝนตนเองมีความกล้าหาญพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา รู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ให้เกิดทักษะทำที่อันดีอันต่อ วิทยาศาสตร์ ต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต (บุญลิด วันนะบัวทอง. 2546 : คำนำ) ในส่วนของหลักสูตรในระดับมัธยมมีการเพิ่มเติมวิชาภาษาต่างประเทศและเทคโนโลยีเข้ามา ทั้งนี้เนื่องจากเห็นความจำเป็นที่ต้องเตรียมคนให้มีความพร้อมที่จะเลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนความจำเป็นที่ลาวต้องใช้ภาษาต่างประเทศในการติดต่อค้าขายของโลกยุคการค้าแบบตลาดเสรี

จากการศึกษาแบบเรียนลาว ทำให้เห็นจุดหมายปลายทางที่เป็นเป้าหมายโดยศึกษาจากโครงสร้างและเนื้อหาแบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในช่วงปี 1996-1997 พบว่าแบบเรียนสังคมศึกษามีลักษณะบูรณาการความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ด้านภูมิศาสตร์ ด้านหน้าที่พลเมืองให้เป็นเอกภาพ โดยได้รวบรวมเนื้อหาไว้ในแบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคมที่ได้คำนึงถึงศักยภาพความเป็นจริงในสังคมเป็นด้านหลัก

แบบเรียนลาวในกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์สังคม ได้เน้นไปสู่เป้าหมายของการศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นพลเมืองลาว ให้เกิดจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ ส่วนโครงสร้างด้านความรู้และเนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง ได้เน้นการปลูกฝังความรักชาติการเสียสละเพื่อชาติการแก้ไขปัญหาลาความล้ำหลังของชาติ แบบเรียนได้เชิดชูวีรบุรุษผู้นำของชาติทั้งระดับเจ้านายชั้นสูงและสามัญชน อันเป็นการผลิตซ้ำทางสังคมเพื่อการหลอมรวมคนในชาติให้เกิดเอกภาพ เห็นได้จากหน้าที่ของสถาบันการศึกษาในระดับประถมได้กำหนดหน้าที่ของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายทางสังคม

โรงเรียนประถมสมบูรณ์สะพานทองเหนือได้กำหนดหน้าที่ไว้ดังนี้

1. พัฒนาการศึกษามีลักษณะชาติ วิทยาศาสตร์ก้าวหน้าและมหาชน
2. พัฒนาการศึกษภายในโรงเรียนให้มีคุณภาพ โดยดำเนินการเรียนการสอนแบบเอนักเรียนเป็นใจกลาง ดำเนินการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม
3. ปฏิบัติโครงการการเรียนร่วมระหว่างเด็กพิการและเด็กปกติ
4. พัฒนาการศึกษาในโรงเรียนให้เป็นของทุกคน

กล่าวได้ว่าภารกิจหลักของโรงเรียนถือเป็นหน้าที่หลักที่จะนำนโยบายพรรคและรัฐไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นจริงตามความต้องการของสังคมโดยส่วนรวม

ปัญหาทางการศึกษา จากปัญหาด้านสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ สปป.ลาวไม่สามารถจะพัฒนาคนด้วยระบบการศึกษาแผนใหม่ได้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือและกู้ยืมเงินจากต่างประเทศมาพัฒนาทางการศึกษา ส่วนด้านคุณภาพการศึกษา โดยสภาพความเป็นจริง นักเรียนจบชั้นมัธยมต้นส่วนใหญ่ อ่านหนังสือ และเขียนได้ไม่ถูกต้อง บวก ลบ คูณ หาร ไม่คล่องแคล่ว จึงถือว่าคุณภาพต่ำลง และยังพบสภาพนักเรียนออกกลางคัน เรียนไม่จบมัธยมปลาย ทั้งนี้เนื่องมาจากหลายสาเหตุ คือ ขาดงบประมาณ ขาดครูที่ดี ขาดแคลนอาคารเรียนในทุกระดับ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา วิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางการจึงอนุญาตให้เอกชนได้ลงทุนทางการศึกษามากขึ้นในทุกระดับ แต่ต้องอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐบาลโดยได้กำหนดให้ใช้ภาษาลาวเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศด้านทุนมาปรับปรุงระบบการศึกษา (บุญคง สุขะวัต. 2545 : 61)

ภาพประกอบที่ 9 โรงเรียนมัธยมมิตรภาพโฮจิมินห์

ตามทัศนะของเจ้าหน้าที่ของ UNPD (ดร. ชาร์ล อัลตัน จากการจัดเสวนาทางวิชาการของ นิสิตสาขาวิชาโทศึกษา ภาษาไทย และไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ณ โรงแรมตะวัน นครหลวงเวียงจันทน์ 7 พฤษภาคม 2547) การให้ความช่วยเหลือแก่ลาว ในด้านการพัฒนาไม่ได้ เป็นไปตามความต้องการของคนลาว ดูเหมือนว่า คนถูกดึงไปดึงมา ทำให้เกิดปัญหาเรื่องการพัฒนา เป็นอย่างมาก โดยที่ลาวเองก็มีปัญหาเรื่องการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ในเขตชนบทที่อยู่ ห่างไกล กอปรกับลาวมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนเผ่าแต่ละชนเผ่ามีความแตกต่างกันมาก ทั้งด้าน สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ระบบนิเวศน์วิทยา ซึ่งโดยธรรมชาติมีความแตกต่างกันอยู่แล้วในเรื่องฮี ตครอง ประเพณีก็แตกต่างกัน ดร.ชาร์ล อัลตัน ชี้ว่า คนในท้องถิ่นเท่านั้นที่จะรู้และเข้าใจปัญหา ของท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นต้องใช้ทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว ไม่ใช่เป็นการพัฒนา ตามกระแสสังคม

สภาพการเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองลาว สังเกตเห็นได้จาก เดิม ผู้หญิงต้องนั่งขึ้น แต่ ปัจจุบันคนลาวมีอิสรภาพมากขึ้นในหลาย ๆ จุด เช่น การแสดงความคิดเห็นของสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์กล้าเขียนมากขึ้น ชนบทเองมีการเปลี่ยนแปลงไปมา หลายเรื่องเปลี่ยนตาม ประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อโทรทัศน์ไทย มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนลาว กงเคื่อน เนตรวงศ์ (2547. สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า สิ่งที่น่าวิตกกังวลของทางการลาวคือ ขณะนี้เยาวชนลาวหันมานิยม “ใช้ภาษาปากว่า” เป็นคำไทย ร้องเพลงไทย ชอบคาราไทย และชอบแต่งกายเลียนแบบคารา ไม่รู้ ว่าจะทำอะไร สภาพการณ์ของสังคมที่เป็นผลกระทบมาจากภายนอกทำให้ลาวต้องปรับเปลี่ยน นโยบายยึดหยุ่นมากขึ้น

กระแสโลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลก ได้ถูกเปลี่ยนรูปหรือแปลงเข้าหากันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ทั้งใน ด้านการรับรู้และการกระทำในเรื่องราวต่างๆ อย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ ส่งผลต่อตัวเราโดยมีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวช่วยโลกาภิวัตน์ได้ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคม ในระดับโลกเข้มข้นขึ้นและความสัมพันธ์นี้จะช่วยเชื่อมโยงผู้คนในท้องถิ่นได้รับรู้ความเป็นไปของ สังคมในที่ห่างไกลออกไปทำให้เกิดผลกระทบแก่กันและกันได้

ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การเงิน การลงทุน การศึกษา การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่ประเทศไม่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง หรือในทางวัฒนธรรมที่มีความเจริญด้านการท่องเที่ยว การสื่อสารทางไกล อินเทอร์เน็ต ก่อให้เกิดการแพร่กระจายของวัฒนธรรมซึ่งมีผลต่ออุดมการณ์ชาตินิยม โดยส่งผลให้ความเป็นชาตินิยมหายไปกลายเป็นส่วนหนึ่งของโลกาภิวัตน์และเป็นส่วนหนึ่งของโลก ในขณะเดียวกันรัฐชาติที่เกิดจากการสร้างความเป็นหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม โดยได้พยายามคงความเป็นอัตลักษณ์ตัวตนไว้ รวมทั้งการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อการปรับเปลี่ยนตนเองสู่การแข่งขันในเวทีโลก

จากการศึกษาแบบเรียนของ สปป.ลาว เห็นได้ชัดว่าพรรคและรัฐพยายามที่จะปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อนำชาติลาวก้าวสู่ความเป็นสากลและหลีกเลี่ยงให้พ้นจากการตกขอบโลกาภิวัตน์ จึงหันมาปรับปรุงพัฒนาทุ่มเทให้มีความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นไปที่การพัฒนาระบบการศึกษา มีการปรับปรุงหลักสูตร คู่มือครู แบบเรียน อันถือเป็นการปฏิรูปการศึกษา ตลอดจนหันมาส่งเสริมและปกป้องรักษาฮีดคองประเพณีที่ดีงาม และหันมาให้ความสำคัญกับเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อรองรับคนในศตวรรษใหม่จากนี้ถึงปี 2020 ที่ต้องแข่งขันกันทุกด้านควบคู่ไปกับการสร้างอัตลักษณ์แบบลาว โดยใช้กลไกรัฐผ่านระบบการศึกษาไปสู่ประชาชน ยึดมั่นต่ออุดมการณ์ที่ว่า พรรคชี้นำ รัฐนำพา ประชาชนเป็นเจ้าของ ทั้งนี้เพื่อการมีพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมในเวทีสากลของโลกยุคไร้พรมแดน ลาวในยุคจินตนาการใหม่จึงเป็นลาวที่กำลังเปลี่ยนไปในทุก ๆ ด้าน

ภาพประกอบที่ 10 การแต่งกายแม่หญิงลาวยุคฟื้นฟูอัตลักษณ์

สื่อสารมวลชน

หลังเปลี่ยนเพลงการปกครอง ค.ศ. 1975 สื่อสารมวลชนในลาวทุกแขนงทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ล้วนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลทั้งสิ้น การดำเนินงานวิทยุและโทรทัศน์ทั้งหมดขึ้นต่อกรมสื่อสารมวลชนของกระทรวง

แถลงข่าวและวัฒนธรรม ในระดับแขวงเขายังต้องขึ้นต่อคณะกรรมการพรรคของแขวง โดยมีเจ้าแขวงเป็นเลขาธิการพรรคของแขวง (วิภา อุดมฉันท. 2544 : 60) รัฐยังใช้มาตรการเข้มงวดตรวจสอบกับสื่อทุกชนิด แต่งตั้งบุคคลที่พรรคไว้วางใจได้ไปรับผิดชอบงานสื่อ ดังนั้นสามารถแน่ใจได้เลยว่า สื่อมวลชนในลาวทุกแขนงจะเสนอข่าวสารข้อมูลเป็นไปตามที่รัฐต้องการ

ในยุคที่แนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ยังมีอยู่อย่างเข้มข้น สื่อที่ถูกควบคุมมากที่สุดคือ ภาพยนตร์ การนำเข้าภาพยนตร์ที่เคยทำได้ค่อนข้างเสรีในยุคก่อน ถูกรัฐบาลระบบใหม่สั่งระงับหมดเพราะมีเนื้อหาที่รัฐเห็นว่าไม่เหมาะสม ในปี ค.ศ. 1976 รัฐบาลได้ตั้งกรมรูปเงาขึ้นมาหวังที่จะผลิตภาพยนตร์เอง โดยมีเนื้อหาที่เข้ากับอุดมการณ์อันถูกต้องและสอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่ของชาติโดยเป็นลักษณะ “หนังปลูกระดม” กระแสความรักชาติ เพื่อให้ประชาชนยอมรับระบบใหม่ และความชอบธรรมในการปกครองของพรรคเช่นเรื่อง เสี่ยงปืนจากทุ่งไห แต่อย่างไรก็ดี เนื่องจากขาดแคลนเงินทุน กรมรูปเงาได้ถูกยุบไป และในที่สุดรัฐบาลลาวได้เปลี่ยนเป็นศูนย์ ภาพยนตร์และวิดีโอขึ้นในปี ค.ศ. 1991 ขึ้นตรงต่อกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม มีหน้าที่อนุรักษ์และผลิตภาพยนตร์วิดีโอที่เกี่ยวกับมรดกของชาติ ประวัติศาสตร์ชาติ (ทองปาน สมพะวง. 2542 : 103,162)

ช่วงที่เปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ หนังสือพิมพ์เป็นอีกหนึ่งกระบอกเสียงสำคัญของรัฐในการโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญในการออกแรงงานและเข้าร่วมในระบบนารวม โดยหนังสือพิมพ์เสียงประชาชนฉบับวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1977 ได้ลงพิมพ์บทบรรณาธิการอธิบายความสำคัญของการทำงานแบบรวมหมู่ เพื่อเปลี่ยนแปลงชนบท และเป็นหลักประกันในความก้าวหน้าในการผลิตการเกษตร (Evans 1988 : 21)

ส่วนสื่อสิ่งพิมพ์นั้น ปัจจุบันลาวมีสื่อสิ่งพิมพ์ 11 ฉบับ โดยมีทั้งพรรค รัฐ และองค์กรจัดตั้งมวลชนเป็นเจ้าของ โดยมีหนังสือพิมพ์รายวันที่ได้รับความนิยมมีสองฉบับ คือ “ประชาชน” และ “เวียงจันทน์ใหม่” โดยมียอดพิมพ์จำนวน 12,000 และ 4,460 ฉบับตามลำดับในปี ค.ศ. 1997 (ทองปาน สมพะวง. 2542 : 12) ซึ่งถือว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนประชาชนทั้งประเทศที่มีกว่าห้าล้านคน ส่วนวารสารนั้นส่วนใหญ่ผลิตโดยหน่วยงานราชการ และองค์กรมวลชน เนื้อหาส่วนใหญ่จึงวนเวียนอยู่กับเรื่องความสามารถของพรรคและรัฐบาล ประวัติการเสียสละเพื่อชาติของผู้นำ ผลงานความก้าวหน้าของหน่วยงานราชการหรือองค์กรมวลชน เช่น “ไกสอน พมวิหาร วิละบูลุดของชาด” “วิละก่าอันล้ำเลิศที่สุดของปะทาน ไกสอน พมวิหาร ที่มีต่อกองทัพประชาชนลาววิละชน”

อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงแล้วผู้อ่าน หนังสือพิมพ์ และวารสารของลาว ยังมีจำนวนจำกัด หนังสือพิมพ์ และวารสารส่วนใหญ่จำหน่ายให้กับหน่วยงานราชการ โรงแรม บริษัทห้างร้านและตามบ้านบางแห่งเท่านั้น คนลาวโดยทั่ว ๆ ไป ก็มิได้กระตือรือร้นต้องการอ่านหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารดังกล่าวแต่อย่างใด ดังนั้นความสามารถในการส่งผ่านอุดมการณ์ของรัฐใน

ประเด็นการสร้างสำนึกความเป็นชาติ หรือการสร้างมาตรฐานภาษาลาวสู่ประชาชนของสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ในลาวจึงมีอยู่อย่างจำกัด

ในส่วนสถานีวิทยุกระจายเสียงของรัฐประกอบไปด้วย สถานีที่เวียงจันทน์ที่สร้างด้วยความช่วยเหลือของสหภาพโซเวียต เพื่อแทนที่สถานีเดิมที่มีกำลังส่งจำกัด และมีสถานีท้องถิ่นในแขวงต่าง ๆ รวมทั้งสิ้นมี 15 สถานี โดยออกอากาศส่วนใหญ่เป็นภาษาลาว และภาษาชนเผ่าคือม้งและขมุในช่วงเช้ามีภาษาละครั้งชั่วโมง (วิภา อุดมฉันท. 2544 : 66) ส่วนสถานีท้องถิ่นมีออกอากาศเป็นภาษาชนเผ่าอยู่บ้างในช่วงเวลาสั้น ๆ เช่นที่หลวงพระบาง และเชียงขวาง มีการออกอากาศเป็นภาษาม้ง โดยารออกอากาศเป็นภาษาชนเผ่ามีแนวโน้มมากขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะในเขตลาวตอนเหนือซึ่งมีชาวเผ่าม้งอยู่เป็นจำนวนมาก (Stuart-Fox 1986 : 154) แต่อย่างไรก็ตามการดึงจินตนาการของผู้ฟังให้เข้าสู่สำนึกความเป็นชาติร่วมกันโดยใช้ภาษาลาวลุ่มเป็นภารกิจของรัฐที่ไม่อาจละเลยได้ รายการวิทยุ การมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ รัฐจำเป็นต้องให้ออกอากาศเป็นภาษาชนเผ่าแทรกอยู่ด้วย

ส่วนโทรทัศน์ถือว่าเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวางอีกช่องทางหนึ่ง รายการโทรทัศน์ของลาวเริ่มทดลองออกอากาศครั้งแรกในวันที่ 1 ธันวาคม 1983 โดยในปี ค.ศ. 1984 ออกอากาศสามครั้งต่อสัปดาห์ ปีต่อมาได้เพิ่มเป็นห้าครั้งต่อสัปดาห์ตั้งแต่เวลา 19.30 – 10.00 น. หรือ 11.00 น. อุดมการณ์ที่แฝงอยู่กับการผลิตรายการโทรทัศน์ลาวเห็นได้ชัดเจนจากคำกล่าวของท่านสีสมพอน ลอวันไซ หนึ่งในสมาชิกกรรมการเมืองในวันเปิดสถานีที่ว่า

“ควรจะมีคัมภีร์ในหลักการของพรรคและรัฐ และออกอากาศในเรื่องพื้นฐานของมวลชนและการต่อสู้ของมวลชน พร้อมกับแสดงออกถึงมรดกของชาติที่แท้จริงและงดงาม”

แม้ว่าจะสามารถควบคุมสื่อมวลชนทุกแขนงได้ก็จริง แต่การสำนึกความเป็นชาติที่รัฐพยายามส่งผ่านไปสู่ประชาชนมีอุปสรรคสำคัญ ด้วยพรมแดนที่ใกล้ชิดกับไทย และระบบสื่อสารมวลชนของไทยที่พัฒนามากกว่าลาว คนลาวที่อยู่ในแขวงที่ติดกับไทยจึงสามารถรับสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ของไทยได้ แนวคิดต่าง ๆ ที่แฝงมากับรายการโทรทัศน์ไทย เช่น บริโภคนิยม วัฒนธรรมตะวันตก การเมืองแบบเสรี ฯลฯ เหล่านี้มีบทบาทอย่างสูงต่อการสร้างสำนึกความเป็นชาติในรูปแบบใหม่ที่ต่างไปจากในแบบที่รัฐต้องการ

ก่อนที่ลาวจะเปิดประเทศ ประชาชนลาวส่วนใหญ่ยังมิมีฐานะยากจน ไม่มีเงินพอที่จะซื้อเครื่องรับโทรทัศน์ การรับสื่อโทรทัศน์จากไทยยังไม่ค่อยแพร่หลายมากนัก รัฐบาลจึงไม่ผู้จะเป็นห่วงในเรื่องอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่มาจากสื่อไทยมากกว่าเท่ากับปัจจุบัน คือหลังที่ลาวเปิดประเทศอันเนื่องมาจากนโยบายจินตนาการใหม่ ในปี ค.ศ. 1986 การแพร่กระจายของสื่อจากไทยมีมากขึ้น ด้วยที่คนลาวมีฐานะดีขึ้นคนลาวทุกคนที่มีเครื่องรับวิทยุ-โทรทัศน์ และสามารถรับสัญญาณวิทยุ-โทรทัศน์จากไทยได้ ล้วนเปิดรับวิทยุ-โทรทัศน์ของไทยทุกคน แม้เมืองที่อยู่ท่ามกลางหุบเขาหรือห่างจากประเทศไทยมากเช่น หลวงพระบาง หลวงน้ำทา ประชาชนก็ยัง

ชวนขายที่จะหาอุปกรณ์มาติดตั้งเพื่อต้องการรับรายการโทรทัศน์จากไทย รายการโทรทัศน์ไทยที่มีเวลาออกอากาศมากกว่าด้วยคุณภาพที่ดีกว่า ในขณะที่รายการโทรทัศน์ของลาวเปิดปิดเป็นเวลา ขาดความหลากหลายในรูปแบบและเนื้อหา เป็น “สื่อเพื่อการเมือง” จึงเป็นธรรมดาอยู่ว่าคนลาว นิยมดูรายการไทยมากกว่าของลาว (ปณิดา สรวัสสี. 2546 : 75)

รายการโทรทัศน์ของไทยที่มีลักษณะเข้าถึงเป้าหมายได้กับชนทุกกลุ่ม “เด็กดูได้ ผู้ใหญ่ดูดี” จึงมีบทบาทอย่างสูงต่อประชาชนลาวทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งที่แผ่กระจายรายการวิทยุ-โทรทัศน์ที่รัฐบาลลาวที่ขัดต่อเอกลักษณ์ความเป็นชาติลาวในแบบที่รัฐต้องการ รัฐบาลลาวตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงพยายามพัฒนารายการโทรทัศน์ของตนแข่งขันกับไทย เพื่อให้คนลาวหันมานิยมรายการโทรทัศน์ลาว ที่รัฐจะสามารถส่งผ่านอุดมการณ์ของรัฐได้ ในช่วงเวลาที่เปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาวในเดือนเมษายน ค.ศ. 1994 บริษัทชินวัตรคอปอเรชัน จำกัด มหาชนในวงการสื่อสารของไทยได้รับสัมปทานช่องโทรทัศน์ช่องใหม่ในเวียงจันทน์ โดยออกอากาศเป็นภาษาลาว กลุ่มเป้าหมายคือ คนในเวียงจันทน์และหนองคาย เพื่อแข่งขันกับรายการโทรทัศน์ของไทย แต่การออกอากาศทำให้เพียงปีเดียว ทั้งสองฝ่ายก็ยกเลิกสัญญา รัฐบาลได้เข้าควบคุมสถานี โดยเปลี่ยนชื่อจาก IBC-3 เป็นทีวีลาว 3 (Lao Television 3)

ปัญหาการยกเลิกสัญญาจะไม่เกิดขึ้นถ้ารัฐบาลลาวหวังจะดึงดูดเงินตราเข้าประเทศเป็นไปตามนโยบายเศรษฐกิจแนวใหม่ แต่ความคิดในเรื่องอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่จะส่งผลต่อจิตสำนึกความเป็นชาติในแบบที่รัฐต้องการมีความสำคัญมากกว่าเม็ดเงิน เห็นได้จากเหตุการณ์ยกเลิกสัญญาที่ผู้บริหารของไทยกล่าวไว้คือ

“การดำเนินงานมี conflict ตอนแรกเอาหนังสืออเมริกามาขายถูกหักท้วงเพราะเป็นประเทศคู่อริกัน นำรายการ action ออกอากาศก็ถูกส่งคำเตือนมาทันที ต้องเปลี่ยนมาใช้หนังสือกำลังภายใน มีพินคาบก็ไม่ได้อีก รู้สึกว่าถูกจ้องจับผิดและหามาตรฐานของเขาไม่ได้”

เหตุการณ์ครั้งนี้อาจถือว่าเป็นการทดลองหาประสบการณ์ตามแนวทาง “จินตนาการใหม่” ของลาว โดยลาวคิดว่าได้ใคร่ครวญผลได้ผลเสียอย่างรอบคอบแล้วว่าทางด้านวัฒนธรรมและความคิดจะยังคุ้มครองให้เป็นแบบสังคมนิยมไว้ได้ แต่ในที่สุดก็พบว่าความพยายามที่จะประสานความแตกต่างสองแนวทางนี้เข้าด้วยกันใช้ไม่ได้กับธุรกิจสื่อมวลชน เพราะอุตสาหกรรมสื่อมวลชนไม่ได้ผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไป แต่เป็นผลิตสินค้าทางวัฒนธรรม (cultural product) ผลิตความคิดอุดมการณ์ (ideological message) ที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจของผู้คนในสังคม (วิภา อุดมฉันท. 2544 : 144)

การสื่อสารตลอดจนการแพร่กระจายข่าวสารข้อมูล คุณค่า ทักษะคิดจากรัฐข้ามพรมแดนไปสู่ประเทศอื่นเกิดขึ้นเมื่อเทคโนโลยีสื่อมวลชนได้พัฒนาไปถึงจุดสามารถถูกลำเข้าสู่ดินแดนของประเทศอื่นในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในยุคแรกการศึกษาส่วนใหญ่มุ่งการสื่อสารด้านการเมืองและใช้กระบวนการสื่อสารต่อผู้อุดมการณ์ในยุคสงครามเย็น เพื่อใช้เป็นยุทธวิธีในการโฆษณาชวนเชื่อ

การปฏิบัติการทางจิตวิทยา จนกระทั่งเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคการสื่อสารไร้พรมแดน สื่อมวลชนทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นนิตยสาร ภาพยนตร์ เพลง หรือรายการโทรทัศน์ รวมทั้งการเปิดแสดงเวทีโดยศิลปินกลุ่มต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นการสื่อสารระหว่างประเทศทั้งสิ้น

ภาพประกอบที่ 12 ลานคนตรีบริเวณศูนย์การค้าลาวไฮเทค

อย่างไรก็ตามแม้สปป.ลาวจะเป็นประเทศสังคมนิยม ถูกสถาปนาโดยขบวนการปฏิวัติซึ่งนิยมคอมมิวนิสต์ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวยึดอำนาจได้และผูกขาดอำนาจรัฐไว้ โดยให้สมาชิกพรรคดำรงตำแหน่งสำคัญในรัฐบาล รัฐสภา และองค์กรมวลชน โครงสร้างการศึกษาและข้อมูลข่าวสารในลาวเป็นแบบแผนเดียวกันกับประเทศสังคมนิยมโดยทั่วไป แต่คนลาวกลับมีสิทธิในการรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนเริ่มมากขึ้น เพียงแต่ว่าปริมาณและความหลากหลายของข่าวสารยังมีน้อยเมื่อเทียบกับประเทศไทย นอกจากนั้นคนลาวส่วนใหญ่รักความเป็นอิสระ จึงทำให้ระบบการควบคุมและติดตามงานในลาวมีความตึงเครียดน้อย สิทธิเสรีภาพในการพูด การพิมพ์ค่อย ๆ เปิดกว้าง และเริ่มมีหนังสือพิมพ์ที่เอกชนเป็นเจ้าของกิจการ เพื่อเป็นการเลือกให้ประชาชน

ด้วยเหตุนี้การศึกษาและสื่อมวลชนรัฐจึงให้ความสนใจและดูแลเป็นพิเศษ กระทรวงศึกษามีบทบาทบริหารงานด้านการศึกษา วัฒนธรรมการกีฬา ส่วนกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมมีบทบาทในการควบคุมการเผยแพร่ข่าวสารทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่ออื่น ๆ ให้เป็นไปตามนโยบายของพรรคทั้งในระดับชาติ ระดับแขวง จนถึงระดับรากหญ้า กรมวัฒนธรรมมหาชน กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมมีหน้าที่ดูแลงานด้านข่าวสาร และส่งเสริมเวียกงงานด้านวัฒนธรรมของมหาชน (โพไซ สุนนะลาด. 2549 : สัมภาษณ์)

บริโภคนิยม

บริโภคนิยมเป็นคำที่ใช้กันทั้งทางวิชาการและในทางสังคมทางวิชาการหมายถึง ทฤษฎีที่บอกว่า ยังมีการบริโภคมมากขึ้นเพียงใดก็ยิ่งจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจ

ในทางสังคมมีการใช้คำนี้ค่อนข้างไปในทางลบเพื่อบอกถึง “ลัทธิบริโภคนิยม” ว่าเป็น ลัทธิที่ตอบสนองกิเลสมนุษย์ ทำให้ผู้คนเห็นว่าการมีบ้าน มีรถยนต์ เครื่องประดับ สิ่งของที่มีราคา แพง มีชื่อเสียง บอบบอกถึงการมีรสนิยม เป็นการสร้างสถานภาพทางสังคมให้ตัวเองเป็นที่ยอมรับของ ผู้อื่น

ลัทธิบริโภคนิยมมาพร้อมกับวัตถุนิยม (materialism) ในความหมายพื้นฐาน ซึ่งหมายถึง ลัทธิคำสอน หรือทฤษฎีที่อ้างว่า ความสุขภายนอก (เสรี พงษ์พิศ. 2547 : 91)

สังคมนิยมแบบประชาธิปไตยภายใต้อุดมการณ์เบื้องหลังวัฒนธรรมบริโภคนิยมกลายเป็น อุดมการณ์ใหม่คือความพึงพอใจที่ได้จากการบริโภค ทั้งนี้ได้จำกัดความเฉพาะการกินเท่านั้น หากแต่รวมถึงการเสพความบันเทิงและการบริการทุกรูปแบบ (เศรษฐสยาม, 2540 : 11) ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นในสังคมนิยมที่มีเงินเป็นอำนาจ สามารถทำให้วัตถุกลายเป็นสินค้าด้วยการ กำหนดคุณค่าแทนค่าใช้สอย และกำหนดหลักเกณฑ์ในการแลกเปลี่ยนเป็นเงินตรา ตัวตนของ บุคคลในกระแสนิยมจึงแสวงหาความเป็นเลิศ สร้างลักษณะเฉพาะและความเป็นปัจเจกให้ตนเอง และให้สิทธิในการสั่งสมทรัพย์สิน ได้อย่างเสรีซึ่งเป็นรากฐานของลัทธิบริโภคนิยม

การครอบงำของบริโภคนิยมภายใต้อุดมการณ์สังคมนิยมมิได้มีขอบเขตจำกัดเพียงแต่ คุณค่า ประโยชน์ใช้สอยเท่านั้น แต่ยังมีการกระตุ้นให้ผู้คนบริโภคในเชิงสัญลักษณ์ด้วย โดยใช้สื่อ ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เผยแพร่ข่าวสารข้อมูล แทรกซึม ครอบงำ ผลิตซ้ำเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตอย่างแยกขาด ความสุขของบุคคลจึงถูกทำให้เหลือเพียงนิยมวัตถุมากกว่าจิตวิญญาณ พฤติกรรมการบริโภคนิยม โดยเฉพาะในสังคมลาวถือว่าเมืองหลวงเป็นแหล่งศูนย์กลางของการบริโภคซึ่งตกอยู่ในภาวะความ อยากและความปรารถนาไม่สิ้นสุด ต้องดิ้นรนแสวงหารายได้เพิ่มเพื่อสนองตอบความต้องการของ ตนเอง อิทธิพลจากการแสวงหาความสุข ความพอใจจากการบริโภคในสังคม ทำให้เกิดการ แสวงหาอย่างฉาบฉวย ตีใจในความสะดวกรวดเร็ว พึ่งพาปัจจัยภายนอก ธุรกิจสินค้าและบริการจึง ขยายเติบโตอย่างรวดเร็ว

บทที่ 5

แนวโน้มของตัวตนทางวัฒนธรรมลาวในอนาคต

การกล่อมเกลาโดยสังคม และวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว

สถาบันครอบครัว / ชุมชน

องค์การจัดตั้งสหพันธ์แม่โขงลาว ได้จัดกองประชุมครบคณะบริหารงานศูนย์กลางสหพันธ์แม่โขงลาว ครั้งที่ 2 สมัยที่ 4 ได้จัดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 11 – 14 มิถุนายน 2002 ณ ศูนย์ฝึกอบรมแม่โขงลาว นครหลวงเวียงจันทน์ โดยมีท่านนางอ่อนจัน ทำมะวง กรรมการศูนย์กลางพรรคประชาชนศูนย์กลางสหพันธ์ โดยเฉพาะผลการปฏิบัติตามคำขวัญ 3 ดี เพื่อให้สอดคล้องกับมติกองประชุมใหญ่ ครั้งที่ 8 ของพรรค โดยมีผู้แทนแม่โขงลาวทั่วประเทศเข้าร่วมประชุม

ในบทกล่าวรายงานของท่านนางอ่อนจัน ทำมะวง ประธานศูนย์กลางสหพันธ์แม่โขงลาว ได้กล่าวว่า “ในปีต้นสัปดาห์ที่ 21 สะพานกานของ โลก และปากพื้นยังสืบต่อผันแปรไปอย่างสับสน แต่ท่าเอียงลมของ โลกยังแม่น “สันติภาพ, มิตรภาพ และการร่วมมือ” สำหรับแม่โขงในทั่วโลก แม่นพ้อมกับสืบต่อปะติดปะตังงานปักกิ่ง เพื่อแนใส่บรรลุจุดหมาย “สันติภาพ ความเสมอภาพ ยิง – ชาย และการพัฒนา” สะเพาะแม่โขงลาว โดยพายได้กานนำพาอันถักต้องของพัก ด้วยมนุเชื่อน้ำใจักชาคอันสูงส่ง ักเกียคักสักสิของแม่โขง ด้วยความสามัคคีที่เป็นปักแผ่น ได้ตั้งหน้าสืบต่อเลิมชะหยายน้ำใจเพื่อตนเอง กุ่มตนเอง ส้างความเข้มแข็งด้วยตนเอง... (ศูนย์กลาง สะหะพันธ์แม่โขงลาว. 200 : 1)

ดังนั้นสหพันธ์แม่โขงลาวในแต่ละระดับนี้ จึงได้มีการจัดตั้งและทำการศึกษาอบรมการเมือง แนวคิดให้แม่โขงลาวบรรดาเผ่าทั่วประเทศ โดยถือเอาเวียงงานสร้างขบวนการ 3 ดี เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรม

การสร้างขบวนการ 3 ดี เป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวของแม่โขงลาวตลอดจนการสร้างบ้าน วัฒนธรรม ทั้งนี้แม่โขงลาวบรรดาเผ่าทั่วประเทศได้ผ่านการอบรมตามแนวทางนโยบายของพรรค ระเบียนกฎหมายของรัฐ เพื่อเพิ่มทวิน้ำใจรักชาติ เชื้อหมั่นต่อการนำพาของพรรค มีความตื่นตัว พัฒนาดนของครอบครัวและสังคม

นอกจากนั้นสหพันธ์แม่โขงลาวยังได้ร่วมกับกระทรวง แวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดฝึกอบรม สัมมนา เผยแพร่ความรู้ในหัวข้อต่างๆ เช่น รัฐธรรมนูญ กฎหมาย บคบาท ยิง-ชาย สิทธิเด็ก บคบาท ยิง-ชายในเวทีการเมือง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสุขภาพ เป็นต้น

แผนพัฒนาแม่โขงลาวในระยะ 2001 – 2005

จุดหมายรวม เพื่อศึกษาอบรมการเมือง – แนวคิดให้แก่แม่โขงลาวบรรดาเผ่า บรรดาชนคนให้น้ำใจรักชาติ มีความทะนงใจในความเป็นคนลาว มีสติตื่นตัว เคารพและปฏิบัติแนวทางนโยบายของพรรค กฎหมายของรัฐ ยึดมั่นในอุดมการณ์สังคมนิยม มีความหนักแน่นทางด้านการเมือง มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเอง และประเทศชาติมีระเบียบวินัย มีแบบแผน ดำรงชีวิตที่สดใส และก้าวหน้าทำให้แม่โขงลาวเป็นสัญลักษณ์ในการอนุรักษ์รักษามูลนิธิวัฒนธรรม สืบทอดประเพณีอันดีงามของชาติ และรู้รับเอาวัฒนธรรมที่ก้าวหน้าของโลกอย่างมีการเลือกเฟ้น

ในส่วนของการทำให้คำขวัญ 3 ดี กลายเป็นผลในทางปฏิบัติจริงของสังคมอย่างลึกซึ้ง โดยเนื้อหาของคำขวัญได้มีการสรุปเนื้อหาไว้ดังนี้

1. พลเมืองดีหมายถึง มีน้ำใจรักชาติ อักละบอบปะชาทิปะไตปะชาชน อักเกียดสักสิของแม่โขงลาว อักมูนเชื่อวัดทะนะทำอันดีงามของชาติ มีคุณสมบัติ มีระเบียบวินัย เคารบและปะติบัคคดหมาย มีความสามัคคีปองคองชาติ สามัคคีแม่โขงบันดาเผ่า และสามัคคีกันบนแนวทางนโยบายของพัก

2. พัฒนาดี หมายถึง พัฒะนาตนเอง พัฒะนากานจัดตั้งพัฒะนาบคบาต ยิง-ชาย พัฒะนาปะเทศชาต

3. ครอบครัววัฒนธรรมดี หมายถึง ครอบครัวมีความผาสุกมีความเสมอพาบ มีชีวิตการเป็นอยู่ที่ดี พ้อมเพิงกันสักสาอบรมดูแลให้เป็นผู้สืบทอดที่ดีของครอบครัวและประเทศชาต

การที่จะปฏิบัติให้บรรลุผลดังกล่าว พรรคได้วางแผนงานไว้ 5 แผนงาน 15 โครงการ เช่น แผนงานที่ 1 เกี่ยวกับการศึกษาอบรมการเมืองแนวคิด - ยกระดับความรู้และเสริมขยายความสามารถให้แก่แม่โขงตามแผนงานดังกล่าวมีโครงการที่ 1 รองรับด้วยการจัดกิจกรรมรองรับ ได้แก่

- กิจกรรมฝึกอบรมทฤษฎีการเมืองให้พนักงานชั้นนำ สหพันธ์แม่โขงขึ้นเมือง อบรมระยะสั้นภายในประเทศ

- กิจกรรมจัดส่งพนักงานแม่โขงในแต่ละระดับไปยกระดับทฤษฎีการเมืองที่ประเทศเวียดนาม เป็นระยะเวลา 3 เดือน เป็นต้น (ศูนย์กลางสะพานแม่โขงลาว. 2002 : 1-3)

ความเป็นมาของคำขวัญ คณะสหพันธ์แม่โขงลาว ได้ปฏิบัติตามนโยบายของกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 3 ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดยถือเอาการประชุมใหญ่ครั้งที่ 1 ถือเป็นการประวัติศาสตร์ของแม่โขงลาว เมื่อปี 1984 โดยได้ตกลงรับรองเอาคำขวัญ 3 ดี 2 หน้า ที่ ดังนี้

สามดี คือ “เป็นพนละเมืองดี, แม่ดี, เมียดี.”

สองหน้าก็คือ “หน้าที่ปดปอยชาต และหน้าที่ปดปอยแม่โขง”

ต่อมาในการประชุมครั้งที่ 2 ปี 1988 ได้มีการปรับปรุงคำขวัญ 3 ดี 2 หน้า ที่ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในระบะนั้นคือ

สามดี คือ “พนละเมืองดี ส้างคอบควแบบใหม่ดี มีความสามัคคี”

สองหน้าที่คือ “ปกปักรักษาปะเทศชาติ, พัดทะนาแมอิง”

วรรณคดีปฏิบัติ ตามความเห็นของผู้เขียนหนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์ครั้งแรกตั้งแต่ปี 1972 และจัดพิมพ์ครั้งที่ 2 เมื่อปี 1993 ซึ่งเป็นของที่ลาวอยู่ในระหว่างต่อสู้ชาติเพื่อปลดปล่อยในเขตจำหนือของกลุ่มแนวลาวยักชาดและก่อนหน้านั้นคือแนวลาวยิสระ ต่อต้านการรุกรานจักรพรรดิอเมริกา เนื้อหาหนังสือแบ่งออกเป็นสองภาคคือ ภาคที่หนึ่งกล่าวถึงเกี่ยวกับประเทศลาวและภาคที่สองที่เกี่ยวกับวรรณคดีลาวมีเนื้อหาแสดงข้อเท็จจริงของลาวในช่วงนั้น

ถึงกับเกี่ยวกับประเทศลาว ผู้เขียนได้กล่าวถึงลักษณะกายภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศลาวที่ตั้งอยู่กลางทวีปเอเชียอาคเนย์ทำให้ประเทศจักรพรรดิอเมริกาฝรั่งเศส ญี่ปุ่น ต้องการลาวเป็นจุดยุทธศาสตร์เพื่อ “สะกดกั้นการแซกแซงของคอมมูนนิค” และบุกโจมตีเวียดนามและจีน

นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงสภาพความอุดมสมบูรณ์ของลาวไว้ว่า

“ประเทศลาวเอาเป็นปะเทศที่มีพูผาป่าดงทึบหนาและกว้างใหญ่” ตลอดจนการมีแม่น้ำลำเซที่มีคุณค่าในแง่ของการทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ โดยได้เปรียบเทียบกับความงามของแมอิงลาวไว้ว่า “เหมือนดังนางสาวลาวที่นึมนอน และใจดี แม่น้ำของยังเป็นบ่อนที่กำเนิดและแผ่ชะหยาบสละปะวันนะกำแห่งชาติ เมืองสำคัญล้วนแต่ได้อยู่แคว้นน้ำของ..” (บัวแก้ว จะเินลั้งสี.

1993 : 1-3)

ในส่วนท้ายของหนังสือได้พูดถึงตัวละครแมอิงลาวในวันนะคะดีปะติวัดทำให้มองเห็นภาพลักษณ์ของแมอิงในช่องของการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยไว้ว่า “พวกเขาเห็นพาบของแมอิงลาวที่นึมนวน คูหมื่น อาคทาน คิมฮัก นักแม่น ชูพาบของพวกแม่ เอื้อย นื่อง นางสาวที่นึมนวนใจดี แต่เค็ดเค็ดว่ต่อสู้ เขาเจ้าฮักผัว กะถนอมลูก บอสิสุดต่อความฮัดและฮักบ้านเกิด เมืองนอน แต่เคียดเค้าน สักตออย่างเล็กเซ้ง เขามีความทุกทะละมานใจในชีวิต แต่ได้พะยายามอดทนและกำหายผ่านผา เขาเจ้าบ่ยอมจมลง.....

การได้เข้าร่วมปฏิบัติ ในงานเขียนได้สะท้อนภาพแมอิงลาวโดยได้ข้อสรุปว่า ผู้หญิงในสภาพที่เปลี่ยนไปจากอดีตว่า “...เขาเจ้าล้วนกายเป็นแมอิงในสะไหมใหม่ แมอิงกำวน้ำ” การปฏิบัติได้ปลดปล่อยแมอิงทำให้เอื้อยนื่องมีเอือนไปได้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวตลอดจนแมอิงในกลุ่มลาวสูงค้าย

ดังที่กล่าววรรณคดีไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นภาพลักษณ์แมอิงลาวที่อยู่แนวหน้า แนวหลัง และแนวสนามรบ เป็นภาพการต่อสู้ที่ดุเดือดแมอิงลาวได้สมัครเข้าเป็นนักรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับถูกผัว ย้ายนื่องสมัครเข้ากองกล้าเลียงอาวูร ฯลฯ (p.92-96) (บัวแก้ว จะเินลั้งสี. 1993 : 92-96)

ต่อมาในการประชุมครั้งที่ 3 ปี 1993 มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเนื้อหาคำขวัญจาก 3 ดี 2 หน้า ที่ มาเป็น 3 ดี ทั้งนี้เหตุผลในการเปลี่ยน เพื่อให้สามารถดึงเอาทุกภาคส่วนทั้ง หญิง-ชายเข้า ร่วมจัดตั้งให้สอดคล้องกับคำขวัญ 3 ในปัจจุบันคือ “พนละเมืองดี พัดทะนาคี ส้างคอบกั้วัดทะนะ ทำดี”

อย่างไรก็ตามหาพิจารณากิจกรรมของสัหมพันธ์แม่ยงลาวซึ่งแบ่งเป็นสัหมพันธ์แม่ยงลาว ขึ้น เมือง ขึ้นบ้าน ตามระเบียบ ข้อกำหนดว่าด้วยการจัดตั้งและการเคลื่อนที่ไหว ที่ได้กำหนดไว้ว่าด้วยการะบบทบาทหน้าที่และสิทธิที่น่าสนใจคือ สหพันธ์แม่ยงขึ้นบ้าน ได้กำหนดหน้าที่ไว้ดังนี้

ข้อ 2 ศึกษาอบรมแม่ยงอยู่ในบ้านของคนให้มีความรับรู้เข้าใจและตื่นตัวจัดตั้งปฏิบัติตาม คำขวัญ 3 ดี คือ พนละเมืองดี พัดทะนาคี สร้างครอบครัววัฒนธรรมดี สร้างบ้านปลอดคดี ส่งเสริมบุญ เชื้อขยันหมั่นเพียร เปลี่ยนการทำมาหาเลี้ยงชีพตามธรรมชาติไปสู่การผลิตสินค้าภายในครอบครัว เช่น การผลิตกิจกรรมเลี้ยงสัตว์ หัตถกรรมทอหูกไหม เพื่อให้เกิดรายได้ที่มาจากท้องถิ่น

ข้อ 3 เอาใจใส่ศึกษาอบรมลูกเด้าให้มีคุณสมบัติศีลธรรมเคารพนับถือพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ท่านผู้นำและผู้มีคุณงามความดีต่อประเทศชาติ ขยันร่ำเรียนและออกแรงงาน ไม่มัวเมาตามแผน คำเนนิชีวิตที่ไม่ถูกต้อง

ข้อ 4 ตั้งหน้าปฏิบัติงานป้องกันชาติ ป้องกันความสงบความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายใน บ้าน ด้านและสกัดกั้นความขบถที่เกิดขึ้นในครอบครัว และบ้าน เช่น การผลิต ซื่อ-ขาย ยาเสพติด การเสพยา การค้าของเถื่อน โสเภณี และเล่นการพนันทุกประเภท (ศูนย์กลางสหพันธ์แม่ยงลาว, 2002)

ภาพสะท้อนตัวตนผู้หญิงลาวในวรรณกรรม เป็นเอกสารที่เกิดขึ้นจากการสัมมนาเมื่อ พ.ศ. 2546 ที่ศูนย์สตรีศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นักวิชาการจาก สปป.ลาว คือ ดวงเดือน บุนยวงส์ นักวิชาการผู้มืบทบาทสำคัญ ในวงวิชาการลาวได้นำเสนอตัวตนผู้หญิงลาว ในงานวรรณกรรม โดย ในตอนท้าย ของการสัมมนา ได้เสนอภาพผู้หญิงลาวไว้ว่า ขณะนี้ผู้หญิงลาวในปัจจุบันยังสามารถ เป็นตัวแทนของลาวโดยรวม โดยเฉพาะสามารถรักษารจารีตประเพณีได้ดีกว่าผู้ชาย จนบางครั้งมอง ว่าเป็นจุดอ่อนอย่างหนึ่ง คล้ายกับว่าเป็นการเอาเปรียบผู้หญิง ตัวอย่างหนึ่งอาจจะชมเราว่าผู้หญิงที่นุ่ง ชิ่นเป็นการรักษาวัฒนธรรมได้ดีเป็นเกียรติศักดิ์ศรีอย่างหนึ่งของชาติ แต่วัฒนธรรมเป็นของผู้หญิง อย่างเดียวหรือ วัฒนธรรมเป็นของชาติจะให้ผู้หญิงรับการน้อมอย่างเดียวยกต้องแล้วหรือในสถานที่ ราชการผู้หญิงที่นุ่งกางเกง หรือกระโปรงเสื้อแขนกุดไม่สามารถเข้าได้เลย มีการติดป้ายห้ามไว้มี การตรวจว่าเป็นผู้หญิงลาวไหม ถ้าเป็นผู้หญิงลาวนุ่งกางเกงก็จะเข้าไม่ได้ (ดวงเดือน บุนยวงส์, 2547 : 33) นี่เป็นภาพตัวแทนของมุมมองแม่หญิงลาวชั้นสูงในมุมมองสตรีนิยม

แต่อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปผู้หญิงจะ ได้รับการยกย่องในด้านวัฒนธรรมเพราะผู้หญิงมีความ เข้มแข็งด้านวัฒนธรรม จึงมีบทบาทในสังคมจนถึงปัจจุบัน ในอดีตผู้หญิงลาวอยู่ได้ด้วยการทำงาน การขายผ้าทำให้เขากลายเป็นผู้ที่เข้มแข็งได้สามารถเลี้ยงลูกเลี้ยงผัวได้ ผู้หญิงในระดับหมู่บ้านมี

บทบาทเห็นได้จากงานบุญบ้านเป็นตัวตั้งตัวตี ตัวละครแม่อิงลาวในวันนาคะคิปะติวัดทำให้มองเห็นภาพลักษณ์ของแม่อิงในช่องของการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยไว้ว่า “พวกเธอเห็นพาทของแม่อิงลาวที่ นิ่มนวน ดูหมิ่น อาคหาม คัมอีกหนักแน่น สุขพาทของพวกแม่ เอื้อย นื่อง นางสาวที่นิ่มนวนใจดี แต่เค็ดเค็ดขิวต่อสู เขาเจ้าฮักผัว ฌนอมลูก บอสิสุดต่อความฮักและฮักบ้านเกิดเมืองนอน แต่เค็ดเค็ดเค็ด สักด้อย่างเล็กเชิง เขามีความทุกทะละมานใจในชีวิต แต่ได้พะยายามอดทนและกำหนดผ่านฝ่า เขาเจ้าบ่อยอมจมลง

การได้เข้าร่วมปฏิบัติ ในงานเขียนได้สะท้อนภาพแม่อิงลาวโดยได้ข้อสรุปว่า ผู้หญิงในสภาพที่เปลี่ยนไปจากอดีตว่า “...เขาเจ้าล้วนกายเป็นแม่อิงในสะไหมใหม่ แม่อิงก้าวหน้า” การปฏิบัติได้ปลดปล่อยแม่อิงทำให้เอื้อยนื่องมีเงื่อนไขได้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวตลอดจนแม่อิงในกลุ่มลาวสูงด้วย

ดังที่กล่าววรรณคดีไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นภาพลักษณ์แม่อิงลาวที่อยู่แนวหน้า แนวหลัง และแนวสนามรบ เป็นภาพการต่อสู้ที่ดุเดือดแม่อิงลาวได้สมัครเข้าเป็นนักรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับลูกพี่ อ้ายนื่องสมัครเข้ากองกำลังอาวุธ ฯลฯ (บัวแก้ว จะเ็นลึงสิ. 1993 : 92-96)

การส่งผ่านอุดมการณ์นโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์ลาวที่ผ่านทางสหพันธ์แม่อิงที่กำหนดออกมาเป็นช่วงกาลเทศะที่แตกต่างกัน กล่าวคือในช่วงการสู้รบก็ต้องเป็นนักรบที่ดี เป็นนักปฏิบัติที่ดี และต้องเป็นเมียที่ดีด้วยแต่พอมาถึงยุคหลังคุณสมบัติก็แปรเปลี่ยน นั่นคือผู้หญิงต้องเป็นนักพัฒนาที่ดีด้วย

ภาพประกอบที่ 12 ศิลปภาพวาดผู้หญิงลาวในวรรณคดี

ขนบธรรมเนียมประเพณี

นับแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน ประเทศลาวได้มีฮึดครองประเพณี มีวัฒนธรรมประจำชาติที่สวงาม เลื่องลือ คนลาวมีมารยาทอ่อนน้อมถ่อมตน รู้สัมมาคารวะ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความโอบอ้อมอารีย์ คนลาวเป็นคนขยัน ผูกพันกับธรรมชาติ ชอบการทำงาน ภายหลังประเทศชาติ

ได้รับการปลดปล่อย ภายใต้การชี้นำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว คำว่า ชาติลาวค่อยๆมีบทบาทที่โดดเด่นในเวทีสากล

พอมถึงในขณะนี้ ความเจริญด้านวัตถุ ถือเป็นเหตุผลต้นตอที่สำคัญเข้ามาครอบงำทางด้านจิตใจ แสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันมีคนลาวบางคนลืมนคุณค่าของความเป็นลาว ลืมฮึดครองประเพณีของลาว ลืมวัฒนธรรมประจำชาติ วิ่งตามค่านิยมนอก ลืมลืนว่ตนเองมาจากไหน โดยเฉพาะ “ชาวหนุ่ม ยิงสาว” มกนิยมของนอก การกิน ฟังเพลง เครื่องแต่งกาย เรือนแบบของนอก “ผู้ยั้งงั้งซิ่นเข้าวัด นุ่งกะโปงแหกขาใส่เสื้อสายเดี่ยวเข้าวัดใส่บาต ผมแถมแต่งละบายสีใช้พาสาวชวคกะจา” โดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรม ฮึดครองของลาว ทำให้วัฒนธรรมชาติอื่นค่อยครอบงำวัฒนธรรมลาวยิ่งไปกว่านั้นพ่อแม่ผู้ปกครองนิยมตั้งชื่อลูกหลานตนเองที่เกิดใหม่เป็นชื่อต่างประเทศ ฟังดูแล้วไม่ใช่ชื่อคนลาว แต่เป็นชื่อฝรั่ง อังกฤษ

ขอเตือนสติอย่าลืมนึกคำว่า “ลาว” ดังคำที่ว่า “คนใด อยู่เขื่อนสูงมีเสา เป้าแคน กินข้าวเหนียว แจ่วป้าแตก คนๆนั้นอยู่แดนใดก็ต้องแม่นลาว” เพื่อมิให้คำว่า “ลาว” สูญสิ้นไปกับค่านิยมของของคนบางคน (เขยปากเซ. 2006 : 14) นี่จึงเป็นวัฒนธรรมกระแสนิยมบริโภคนิยมที่ลาวได้รับอิทธิพลจากนอกสังคม

กิจกรรมร่ายที่แสดงออกบ่งบอกความมีอยู่ของตัวคนคนลาว ซึ่งสังเกตได้จากลักษณะท่าทาง พฤติกรรมเยาวชนลาวรุ่นหลังนับวันน่าเป็นห่วง ทำให้ผู้มีประสบการณ์จำต้องออกมาเรียกร้องเห็นได้จาก “มะละขาคี กิลียาค่อง” เขียนขึ้นโดยนางเวียงไซ จุลามะนี อดีตกริยานักการทูต ได้ติดตามสามีไปประจำอยู่สถานเอกอัครราชทูตอยู่หลายประเทศ ประสบการณ์เคยเข้าร่วมการปฏิวัติในวันที่ 2 ธันวาคม ปี 1975 และเข้าเป็นพนักงานกระทรวงการต่างประเทศ ปี 1976 – 1987 จากประสบการณ์เป็นเจ้าพิธีการทูต เลขานุการสถานทูตลาวที่ต่างประเทศรวมทั้งคณะบริหารสหพันธ์แม่ยิงสาวกระทรวงต่างประเทศ เมื่อเกษียณอายุได้เขียนหนังสือขึ้น ได้กล่าวไว้ในคำนำว่า

“...ในยุคโลกาภิวัตน์ โลกไร้พรมแดน กานพัวพันด้านวัฒนธรรมท่าเสดละกิดสังคม ได้ผ่านเข้ามาทางการสื่อสาร ที่นำใช้เด็กโนโลยีแบบใหม่ คืออินเทอร์เน็ต ที่สร้างความสะดวกในกานสื่อสารอย่างไววามาจากทั่วทุกมุมโลก จากตาเว้นตัก ตาเว้นออก ค่อยเชื่อมโยงเข้าปะเทศเขาอย่างบ่อยมีมาก่อน จากสะพานที่ปากคั่วขึ้นมาในโลยะใหม่นี้จึงพาให้ลูกหลาน ผู้เกิดใหม่ใหญ่ลุนส่วนหลายแยกบได้ว่าอันใดแม่นลักสะนะชาด อันใดแม่นสาแกน เพื่อฮักสาฮึดครองปะเพณีอันดั้งามพาวเขาควนทบทวนคิ่นเบ้งว่า ปู ย่า ตา ยาย เขาเคยได้ฮึดสอนหยั่งแต่ที่ยังมีคุณค่าด้านกิลียามะละขาค กานปะพึดตน การด่าลงชีวิต เพิ่นได้ผูกจิตสำนึก ที่เต็มบไปด้วยคุณนะทำและมะโนทำ พาบอันจบงาม ให้ลูกหลานตลอดมา”

“มะละขาคี กิลียาค่อง หมายถึง กานมีกิลียาวาจา อันนึมนวนอ่อนหวาน สุภาพเรียบร้อย สะหว่างาม ถ่อมตัว วางตัวเหมาะสมกับกาละ โอกาศ” เป็นกัญแจสำคัญไขเข้าสู่สังคม ผู้ประพดปฏิบัติมีแต่จะนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ตัวเอง ครอบครัวและตระกูล ดังข้อสุภาษิตกล่าวว่

“คำคำสั้น ขดขอดเป็นแหวน

สีแดงสุก ก็เพราะมีหัวแก้ว

ก็คนรู้ วิชาดีหลายอย่าง

กิลียา มาละขาดช้อยอยู่ ชูขึ้นจึงค่อยเอียง ท่านเฮย”

สปป.ลาว เป็นประเทศหนึ่งตั้งอยู่เอเชียอาคเนย์ประกอบด้วยหลายชนเผ่า “มีพาลปากเว้า มีตัวหนังสือ มีวัวอาฮาม มีฮัตของปะเพนีอันดิงาม มีจิตใจแหล่ไสทางพะพุดทะสาสะหนา ที่เป็นบุญเข้ามาแต่อดีตตะกาน มีความสวี่โลทางด้านจิตใจ... ทำให้คนลาวมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นคนชอบกินทาน พอใจกับเศรษฐกิจแบบกุ่มตนเอง เพิ่งตนเอง” (เวียงไซ จุลามะณี. 2006 : 1-2)

การกล่อมเกลาวัฒนธรรมสังคมสมัยโบราณ

คำสั่งสอนของพ่อแม่ปู่ย่าตายายในอดีตให้ความสำคัญกับการกล่อมเกล่าในสถาบันครอบครัว โดยปลูกฝังวัฒนธรรมอันดีงามตั้งแต่เด็กจนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกฝังให้รู้จักบุญคุณพ่อแม่ ภิรยาอ่อนหวาน เมื่อยามกินข้าวเป็นเวลาที่มาชิกทุกคนในครอบครัวได้ร่วมกัน “กินข้าวช่วมพา กินป้าช่วมด้วย” แสดงถึงความสามัคคีรักใคร่กันและกัน

เมื่อกินอิ่มแล้วก็ให้ยกมือไหว้ระลึกถึงบุญคุณข้าวปลาอาหารหลังกินข้าวเสร็จแล้ว ลูกหลานก็จะได้ฟังนิทานที่เป็นคติคำสอนที่ปู่ย่าตายายนำมาจากการฟังเทศน์ คำสุภาษิตจากบทวรรณคดีต่างๆ เช่น “กาบปู้สอนหลาน อินทียานสอนลูก นิพานนางหล้า – นางลูน นางหมหอม กาละเกด สิ้นไซ” และอื่นๆ

การสอนจะเน้นไปที่ลูกหลานผู้ที่ยังกำลังเข้าสู่วัยสาวเรกรุ่นให้รู้จัก “ฮักสาเนื่อ ฮักสาโต” ไม่ให้เที่ยวเล่น ดิคพันหมู่เพื่อนจนเกินไป ไม่อนุญาตให้ไปไหนลำพังคนเดียว

สำหรับลูกผู้ชาย เพื่อก็ดำสอนให้เป็นคนมีจิตใจเข้มแข็ง มีขันติ คืออดทน หนักแน่น หลีกเว้นการเล่น เทียว ฟุ่มเฟือย แต่มีใจกว้างขวางเผื่อแผ่ เค้าโฮมญาติพี่น้อง รักษาชื่อเสียงของครอบครัว และมีคำสอนก่อนตัดสินใจมีครอบครัวว่า

“คันซิดาเมียให้ถามสี่เจบ้าน คันซิดันซู้ให้ถามสี่เจเฮือน” คนเฒ่าแก่ยังเป็นแบบอย่างที่ดีต่อลูกหลาน โดยได้กล่าวถึง “ฮอดวันพะวันสิน เพื่อก็ดิพาลูกหลาน เข้าวัดฟังทำ จังหันไปเพน ตักบาตหยาดน้ำ หรือ พาลูกหลานเก็บดอกไม้ และหาทุบเทียนบูชา ฮ้านพะในบ้านตนเอง” ทั้งนี้เพื่อปลูกจิตสำนึกอันดีงามในฐานะเป็นชาวพุทธ

นอกจากนั้นยังได้ยกสุภาษิตคำโบราณไว้สอนลูกหลานให้เคารพบุญคุณของพ่อแม่ไว้ว่า

“คำเว้าพ่อแม่นี้หนักเก็งทอละนี้ ใฝ่ผู้ย่าแขงนบหากจะเอียงเมื่อหน้า”

ผู้เขียนยังได้อ้างอิงหีบขกท่านประธาน ไกสอน พมวิหาน ว่าเป็นบุคคลที่ยึดมั่นต่อคำสอนของแม่ตลกดชีวิต โดยได้มีการจารึกคำสอนของพ่อแม่ไว้ในห้องสมุดพร้อมทั้งติดรูปถ่ายของพ่อแม่ไว้เป็นอนุสรณ์ด้วย (เวียงไซ จุลามะณี. 2006 : 2- 10)

ฮิตสิบสองปู่ตาขายได้สอนให้รู้จักฮิตสิบสองกองสิบสี่ฮิตยี่กองเจียง พอสรุปโดยสังเขปได้ดังนี้

ฮิตสิบสองเป็นประเพณีการทำบุญสันทัดวันทานใน 12 เดือน เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาแต่โบราณ ประเพณีนี้มีวิวัฒนาการมาตามยุคสมัย ปัจจุบัน พรรคและรัฐบาลได้เรียกร้องให้ประชาชนทั้งชาติ อนุรักษ์และปกป้องรักษาฮิตสิบสองประเพณีอันดีงามและลบเลือนความเชื่อที่มลาย่อวความก้าวหน้าของประเทศชาติ จาริดสอบสองเดือน ดังนี้

เดือนเจียง : บุญกินเจียง เดือนเจียงเป็นเดือนที่ 1 ของทุกปี ประชาชนบรรดาเผ่าเฉลิมฉลองบุญปีใหม่อย่างเลียบานม่วนขึ้น

เดือนยี่ : บุญคูณเข้า เป็นบุญมหาชนหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวขึ้นลานมีพิธีสู่ขวัญข้าวอย่างมโหฬาร

เดือนสาม : บุญมาคะบูชา วันเพ็ญเดือนสามเป็นบุญมาคะบูชาถือเป็นบุญทางพระพุทธศาสนา

เดือนสี่ : บุญพะเหวด เป็นบุญที่ชาวพุทธจัดตั้งขึ้นเรียกอีกอย่างว่าบุญมหาชาติ

เดือนห้า : บุญปีใหม่ เป็นบุญปีใหม่ขงลาว อยู่ระหว่างเดือนห้า – เดือนหก ระหว่างวันที่ 13 – 15 ของเดือน เมษายน

เดือนหก : บุญวิสาขบูชา เป็นบุญที่จัดขึ้นตรงกับวันเพ็ญเดือนหก มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ของพระพุทธเจ้า

เดือนเจ็ด : บุญสืบชาดาบ้านเมือง เป็นปางบุญที่เกี่ยวเนื่องมาจากการนับถือผีฟ้าผีดิน จึงมีการเลี้ยงมเหสักข์หลักเมืองเพื่อขอความอยู่เย็นสุข

เดือนแปด : บุญเข้าพันสา เป็นบุญที่ปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดเริ่มจากขึ้น 15 ค่ำ เดือนแปดไปจนถึงวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือนสิบเอ็ด ที่พระสงฆ์จะต้องอยู่จำวัด

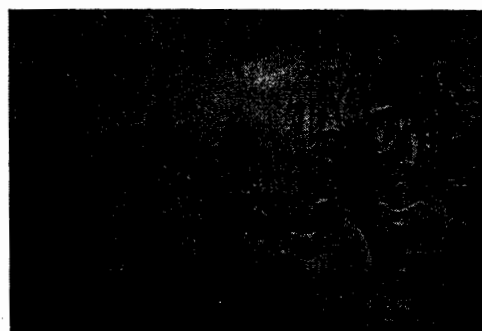
เดือนเก้า : บุญเข้าปะดับดิน เป็นบุญที่อุทิศให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วทุกบ้านจะพากันห่อขนมไว้ตักบาตรหยาดน้ำในวันแรม 15 ค่ำ มีการแลกเปลี่ยนข้าวปลาอาหารระหว่างญาติพี่น้องกันทานร่วมกัน จัดทำเป็นหอไปวางไว้ตามรั้วต้นไม้ ตามวัดเพื่ออุทิศให้ดวงวิญญาณญาติพี่น้องที่ล่วงลับ

เดือนสิบ : บุญเข้าสะหลาก เป็นบุญฉลองความอุดมสมบูรณ์ แห่งพืชพันธุ์ธัญญาหารไม่แตกต่างกับข้าวประดับดิน ต่างแต่มีการทำสลากให้พระสงฆ์เป็นผู้จกสลากได้ใครก็ให้ถวายทานแก่พระสงฆ์นั้น เพื่อจะได้อุทิศให้กับเชื้อญาติที่ล่วงลับไปแล้ว

เดือนสิบเอ็ด : บุญออกพันสาเป็นวันครบกำหนดการอยู่จำคุก และยังเป็นโอกาสที่
พระสงฆ์จะได้กล่าวปวารณาแก่กันและกัน

เดือนสิบสอง : บุญไหว้พระทาดหลวง พระธาตุหลวงเป็นมิ่งบ้านมิ่งเมืองที่บรรพบุรุษของ
พระพุทธเจ้าสร้างขึ้นในปี ค.ศ.1566 พิธีในแต่ละปีจะเริ่มต้นในวันขึ้น 13 ค่ำเดือน 12 ที่วัดสี่เมือง มี
กานคบจันและแห่ปราสาทผึ้ง

ประเพณีทั้ง 12 เดือน ชาวลาวได้ยึดถือปฏิบัติจนกลายเป็นวิถีวัฒนธรรมคนลาวหันมาเข้า
วัดอีกครั้ง หลังจากที่ถูกพระครูได้หันมาฟื้นฟูส่งเสริมปกป้องรักษาวัฒนธรรมอันถือเป็นนโยบาย
สำคัญในการสร้างชาติ (กงเคื่อน เนตรวงศ์. 2547 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบที่ 13 การทำบุญตักบาตรวิถีชีวิตวัฒนธรรมลาว

สถาบันศาสนา

ในอรรถพทธศาสนาถือเป็นศาสนาประจำชาตินิลา และยังคงมีบทบาทอย่างสูงใน
กลุ่มชาวลาวกลุ่มในปัจจุบัน ครอบอบ marxist – Leninist ถือว่าพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของ
วัฒนธรรมลาวมากกว่าศาสนา

กรมศาสนายังควบคุมให้การสอนพุทธศาสนาต้องเป็นไปในแนวทางเดียวกับหลักการของ
มาร์กซิสต์ พระสงฆ์ทุกรูปต้องได้รับการอบรมทางการเมืองซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของบทเรียนสงฆ์
วินัยสงฆ์และบทความเกี่ยวกับศาสนาต้องได้รับการตรวจทานโดยกรมศาสนาเพื่อให้แน่ใจว่า
เนื้อหาต่าง ๆ ของบทความมีความสอดคล้องกับแนวทางพัฒนาแบบสังคมนิยม (วรุณ สิริ สุจินดา.
2546 : 200) พระสงฆ์ถือว่าเป็นคนของพรรค (คำหล้า พวงสวัสดิ์. 2549 : สัมภาษณ์)

พุทธศาสนาสังคมและการเมือง

ในสภาพการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมที่มีอยู่ตลอดเวลา พุทธศาสนา
ได้กระทำหน้าที่สำคัญในการจัดระเบียบสังคม เพื่อความต่อเนื่องและคงอยู่ของสังคม คือ พุทธ
ศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรม ค่านิยม และระเบียบประเพณีที่สำคัญ แม้การอบรมระเบียบสังคม

อาจจะผ่านกระบวนการและสถาบันหลายอย่างก็ตาม วัดและพระสงฆ์ก็เป็นสื่อที่ปลูกฝังการอบรมระเบียบสังคมแบบพุทธอีกสถาบันหนึ่งที่มีหน้าที่กล่อมเกลาให้กุลบุตร กุลธิดา อุบาสก อุบาสิกา ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบหลาย ๆ ประเภทและเป็นสื่อในการควบคุมระเบียบ สังคม การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมที่ทำให้สมาชิกของสังคมอยู่ในเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผน เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมในลักษณะระเบียบประเพณีต่าง ๆ ที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติ หรือความเชื่อที่สืบทอดกันมา เป็นตัวควบคุมระเบียบสังคมอีกอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ศาสนายังสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมเพราะพุทธศาสนามีหลักธรรม คำสั่งสอนที่โน้มน้าวให้ประชาชนมีความเชื่อ มีปรัชญาในการดำรงชีวิตอย่างเดียวกันซึ่งเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสังคมอีกด้านหนึ่งด้วย

ความผูกพันทางการเมืองระหว่างพุทธศาสนาและอำนาจทางการเมืองในประเทศลาวได้สืบต่อมาตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 14 ซึ่งการปกครองอยู่ในระบบกษัตริย์ พุทธศาสนานิยายเถรวาทเป็นศาสนาประจำชาติ และมีอิทธิพลต่อสถาบันทางการเมือง วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมและประเพณีของประชาชนลาวต่อมาอีกถึง 6 ศตวรรษ ความชอบธรรมตามหลักการทางศาสนาของระบบการปกครองของอาณาจักรลาวในสมัยนั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกับอาณาจักรสุโขทัย มีการจัดช่วงชั้นทางสังคมและอำนาจทางการเมืองมีลักษณะเช่นเดียวกับสุโขทัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนมากจากตำนานทางศาสนาโครงสร้างทางสังคมและอำนาจทางการเมืองการปกครองของลาวจึงมีบ่อเกิดมาจากแนวคิดทางพุทธศาสนาที่มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ กษัตริย์ คุณธรรม และกรรม อำนาจอาณัติสิทธิ์ในการปกครองของกษัตริย์ขึ้นอยู่กับแรงสนับสนุนที่มาจากความเชื่อในหลักการพุทธศาสนา ซึ่งเป็นโลกทัศน์ที่สำคัญที่สุดของสังคมลาว พระมหากษัตริย์จำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงพันธะและหน้าที่สำคัญในทางศาสนา การยึดมั่นในศีลธรรมของพระองค์จะเป็นตัวอย่างและผู้นำทางศีลธรรมและพุทธศาสนาให้กับประชาชน ประเพณีสำคัญและยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านานคือ พระมหากษัตริย์มีหน้าที่ในการสนับสนุน ส่งเสริม และปกป้องพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์ ตลอดจนไปถึงการอุปถัมภ์พระสงฆ์เนื่องจากความสืบเนื่องและความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของพระศาสนาขึ้นอยู่กับพระสงฆ์ผู้ซึ่งมีหน้าที่สืบต่ออายุพระศาสนา ศึกษา และเผยแพร่วรรณะต่อเนื่องกันไป

ความชอบธรรมในอำนาจทางการเมืองของพระมหากษัตริย์ลาว เริ่มอ่อนแอลงเมื่อประเทศลาวถูกรุกรานโดยอาณานิคม ซึ่งนำโดยฝรั่งเศสตั้งแต่ปี ค.ศ. 1893 – 1954 พุทธศาสนาไม่ได้ถูกประกาศให้เป็นศาสนาประจำชาติ พระสงฆ์ต้องสูญเสียการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณของประชาชน สูญเสียหน้าที่ในการให้การศึกษาและผู้นำทางสติปัญญาของชาติไปด้วย เพราะฝรั่งเศสได้นำระบบการศึกษาและตะวันตกเข้ามาในลาว กล่าวคือชนชั้นสูงและกลุ่มผู้นำในสังคมต่างถูกคุกคามในระบบดังกล่าวในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังได้รับการศึกษาตามประเพณีดั้งเดิมที่พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาอบรม จริยธรรมและความรู้ ด้วยระบบ

การศึกษาของฝรั่งเศส มีปรัชญาที่แบ่งแยกระหว่างโลกกับกรรมอย่างชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของอำนาจการเมืองการปกครองกับศาสนา

การได้รับเอกราชของลาวอยู่บนความขัดแย้งภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างผู้นำในระบบกษัตริย์และผู้นำฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งทั้งสองกลุ่มเป็นผู้นำสำคัญในการต่อสู้เรียกร้องเอกราชจากอาณานิคมฝรั่งเศส สาเหตุของความขัดแย้งที่สำคัญ คือ ทั้งสองกลุ่มไม่สามารถประสานอุดมการณ์เข้าด้วยกัน คือ ผู้กุมนโยบายของกลุ่มคอมมิวนิสต์ที่สำคัญ คือ เจ้าสุพานวงเลือกที่จะใกล้ชิดกับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของเวียดนาม ในขณะที่ผู้นำในระบบจารีตเดิม ได้แก่ เจ้าสุวรรณภูมาสมครใจที่จะร่วมมือกับกลุ่มประชาธิปไตยแบบตะวันตก

ในปี ค.ศ. 1949 เจ้าสุพานวง โดยการสนับสนุนจากกลุ่มเวียดนามที่ได้จัดตั้งกลุ่มต่อต้านรัฐบาลพระราชอาณาจักรลาวขึ้น ชื่อว่ากลุ่มประเทศลาว ต่อมาในปี ค.ศ. 1955 พรรคคอมมิวนิสต์ลาวก็ได้มีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในนาม “พรรคประชาชนลาว”

ในขณะที่ขบวนการประเทศลาวกำลังวุ่นวายอยู่กับการจัดตั้งองค์กรปฏิวัติรัฐบาลพระราชอาณาจักรลาวในกรุงเวียงจันทน์ ได้พยายามปรับปรุงรัฐบาลอย่างรีบเร่งและแสวงหาความร่วมมือช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ภายใต้การนำของเจ้าสุวรรณภูมาได้ประเทศเอกราชในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1953 แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศลาวก็ยังคงมีการแบ่งแยกทางอุดมการณ์และพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ออกเป็น 2 ฝ่าย ภูมิภาคในแถบจังหวัดพงสาลีและหัวพัน ถูกระบุว่าเป็นเขตการยึดครองและฐานที่มั่นมวลชนของขบวนการประเทศลาวและใช้ได้เป็นที่ดำเนินกิจกรรมต่อต้านรัฐบาลทั้งในรูปของการก่อการร้าย การรุกราน และทำลายชื่อเสียงเกียรติภูมิและความมั่นคงของรัฐบาล พระราชอาณาจักร การเข้าแทรกแซงกิจการภายในทวีความรุนแรงมากขึ้น คณะสงฆ์ลาวได้ถูกดึงเข้าไปสนับสนุนความขัดแย้งทั้งสองข้างด้วย

การระดมพลังทางศาสนาใช้สนับสนุนทางการเมืองการปกครอง ผู้นำทั้งฝ่ายพระราชอาณาจักรลาวและขบวนการประเทศลาว ต่างพยายามหาเหตุผลในการเอาชนะจิตใจประชาชนเพราะความสำเร็จของความพยายาม ดังกล่าวจะทำให้ขบวนการของตนได้รับการสนับสนุน

ยุทธวิธีของรัฐบาลพระราชอาณาจักรลาวใช้ในการเข้าถึง และแสวงหาการสนับสนุนจากพระสงฆ์ลาวในช่วงต้น ค.ศ. 1950 นั้น เน้นการต่อต้านภัยรุกรานจากลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยการโฆษณาชวนเชื่อที่ว่า “หากคอมมิวนิสต์เข้ายึดครองพระราชอาณาจักรลาว วัดและศาสนาจะถูกทำลายย่อยยับ” และใช้โปสเตอร์แสดงให้เห็นปีศาจร้ายที่น่าเกลียดน่ากลัวถือตะบองหนามกำลังทำลายวัดวาอาราม เจดีย์ และทิวทัศน์พระสงฆ์ ได้รับการเผยแพร่ไปทั่วประเทศ ทำให้ความรู้สึกของเด็กๆ ทั้งไทยและลาวในสมัยนั้นต่างหวาดกลัวต่อความโหดร้ายของลัทธิคอมมิวนิสต์จากภาพโฆษณาดังกล่าวพร้อมกันนั้นได้รวมพลังพระสงฆ์เพื่อทำการเผยแพร่ธรรมะ ต่อสู้กับการเผยแพร่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์โดยอาศัยสถานภาพของพระสงฆ์ และการยอมรับนับถือของประชาชนที่มีต่อพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือชักจูงประชาชนให้ต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อของกลุ่มคอมมิวนิสต์

ทางด้านขบวนการประเทศลาวก็ได้โฆษณาชวนเชื่อโจมตีรัฐบาลพระราชอาณาจักรลาว และสหรัฐอเมริกาที่ใช้พุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์เป็นเครื่องมือขัดขวางอุดมการณ์ชาตินิยม ตามที่ขบวนการประเทศลาวเรียกร้องขบวนการประเทศลาวก็ได้ใช้ประโยชน์จากพุทธศาสนา สถาบันสงฆ์โดยการจัดตั้งสมาคมพุทธศาสนิกชนลาว ซึ่งก่อตั้งในปี ค.ศ. 1963 มีหน้าที่หลักในการโฆษณาอุดมการณ์ของขบวนการประเทศลาว ในส่วนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนา โดยเฉพาะในประเด็นของสันติภาพ ภายใต้คำขวัญที่ว่า “เอกภาพ ความอุดมสมบูรณ์ ความเป็นกลาง และสันติภาพ” สมาคมได้ขยายตัวรวดเร็วมากจนสามารถรวมเอากลุ่มของพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่มีวัตถุประสงค์และลักษณะคล้ายคลึงกันเข้าไว้ได้ จนกระทั่งต่อมาในปี ค.ศ. 1963 จึงได้จัดตั้งสมาคมพุทธศาสนิกชนแห่งชาติลาวขึ้น ดำเนินกิจกรรมเฉพาะหน้าเป็นตัวแทนของขบวนการประเทศลาวในการโฆษณาเผยแพร่จุดยืนในด้านศาสนาของขบวนการ เพื่อปลูกฝังความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณี และความเป็นปึกแผ่นภาคในชาติ การใช้นโยบายดังกล่าวได้รับการปฏิบัติสืบเนื่องมาจนกระทั่งขบวนการประเทศลาวได้รับชัยชนะในการต่อสู้

พุทธศาสนาในระบอบสังคมนิยมแบบลาวในปัจจุบัน เมื่อขบวนการประเทศลาวยึดอำนาจสำรวจและสถาปนาการปกครองใหม่ภายใต้ชื่อ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเมื่อปี ค.ศ. 1975 พร้อมๆ กับที่นโยบายสังคมนิยมแบบดอนรากดอน โคนก็ได้ถูกนำมาใช้เพื่อเปลี่ยนรูปแบบนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศไปสู่การเป็นสังคมนิยมเต็มรูปแบบ

ภายใต้ระบอบสังคมนิยมดังกล่าว พุทธศาสนาก็ได้รับการตีความให้มีลักษณะแตกต่างไปจากหลักการดั้งเดิม เนื่องจากได้มีการผสมผสานระหว่างแนวความคิดเกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อเอกราชอธิปไตยตามหลักการของสังคมนิยมกับหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติตามหลักการพุทธศาสนา เข้าด้วยกันรัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาวจึงได้ใช้พุทธวิธีในการปรับปรุงโครงสร้างของพระสงฆ์ใหม่โดยยกเลิกโครงสร้าง การบริหาร การปกครองของคณะสงฆ์ในแบบเก่าทั้งหมดให้อยู่ภายใต้การดูแลด้วยคณะกรรมการชุดหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่ดูแลและดำเนินการจัดตั้งปกครองและบริหารคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ ธรรมเนียมปฏิบัติและมหานิกายถูกรวมเข้าด้วยกันและถูกคุกคามเข้าสู่การควบคุมขององค์กรเดียวกันคือ องค์การพุทธศาสนิกชนใหม่ เลียนแบบการจัดองค์การพรรคคอมมิวนิสต์ลาว จะเห็นได้ว่าโครงสร้างของคณะสงฆ์ถูกทำให้ลดบทบาทลงเป็นเพียงองค์กรภายใต้การควบคุมของพรรค

ดังนั้นคณะสงฆ์ลาวในปัจจุบันคณะสงฆ์ถูกทำให้ลดบทบาทลงเป็นเพียงองค์กรภายใต้การควบคุมของพรรค คณะสงฆ์ลาวในปัจจุบันจึงถูกควบคุมขึ้นและกวดขันอย่างใกล้ชิดจากกลไกของรัฐ โดยการจัดให้มีการประชุมอบรมสั่งสอนทางการเมือง สำหรับพระภิกษุสามเณร เพื่อปลูกฝังอุดมการณ์คอมมิวนิสต์โดยจัดกรอบแนวคิดของพระสงฆ์ ตลอดจนการฝึกฝนให้พระสงฆ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เป็นกระบอกเสียงในการโฆษณาชวนเชื่อแนวความคิด อุดมการณ์ของลัทธิการปกครองแบบใหม่ อีกทั้งช่วยเหลือในการ

พัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการอบรมสัมมนาลัทธิมาร์กซ์ เลนิน การตีความแนวคิดพุทธศาสนาให้สอดคล้องและเป็นส่วนหนึ่งของลัทธิมาร์กซ์ เลนิน ในลักษณะการสร้างพุทธสังคมนิยม แต่ต่อมารัฐบาลได้ตระหนักว่าพุทธศาสนา ตามประเพณีนิยมได้หยั่งรากฝังลึกในจิตใจของประชาชนมาช้านานและพระภิกษุสงฆ์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตจิตใจ และเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนการลบหลู่คูหมิ่นศาสนาและพระสงฆ์จึงเท่ากับเป็นการกบฏและสร้างความแตกต่างระหว่างประชาชนกับรัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์ ดังนั้น คอมมิวนิสต์ลาวจำเป็นต้องผ่อนปรนการกวาดล้างเกี่ยวกับความเชื่อถือ ขนบธรรมเนียม ตลอดจนพิธีกรรมและการเฉลิมฉลองทางศาสนาลง อย่างไรก็ตามยุทธวิธีในการแบ่งแยกประชาชนลาวออกจากศาสนาและพระสงฆ์นี้ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยการพยายามควบคุมจำนวนพระสงฆ์ โดยการบัญญัติกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของการอุปสมบทให้ทำได้ยาก

สถานภาพพุทธศาสนาในลาว ในปี ค.ศ. 1989 มีความแตกต่างจากพุทธศาสนาของลาวทั้งในช่วงก่อนปี ค.ศ. 1975 และระหว่างปี ค.ศ. 1980 อย่างสิ้นเชิง เนื่องจากพุทธศาสนาในลาวปัจจุบันได้กลายเป็นพุทธศาสนาที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงไปสู่พุทธศาสนาแบบสังคมนิยม (นักศึกษาหลักสูตรปฏิบัติการจิตวิทยา รุ่น 73 คณะที่ 3 2538.ปจ.3-ปจ.6)

เมื่อลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 1975 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญใน ค.ศ. 1991 เป็นต้นมา ลาวได้ใช้วัฒนธรรมใหม่ เรียกว่า “ยุคแห่งการเปลี่ยนจากระบอบศักดินา – เมืองขึ้นมาเป็นระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและยุคแห่งการหันเปลี่ยนจากโลกเก่าแห่งการเผชิญหน้ากันด้วยกำลังระหว่างสองค่ายมหาอำนาจ มาเป็นโลกแห่งเทคโนโลยีล้ำยุค ข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดนและสังคมบริโภคนิยม ตามความเห็นของ หุมพัน รัตตะนะวัง กล่าวว่า ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนลาวปรับเปลี่ยนไป ประชาชนยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย อุดมการณ์ใหม่และคติเตือนใจ คือ “ชาติลาว สันติภาพ เอกราช เอกภาพ ประชาธิปไตย และวัฒนาถาวร”

ชาติลาว	=	ชนเผ่าต่าง ๆ
สันติภาพ	=	การไม่ทำสงคราม
เอกราช	=	ความเป็นเจ้าตนเอง
เอกภาพ	=	ความเป็นปึกแผ่น
ประชาธิปไตย	=	ประชาธิปไตยประชาชน

ทั้งนี้โดยมีพรรคนำพา รัฐคุ้มครองประชาชนเป็นเจ้าของ (ไพฑูรย์ มีกุล. 2546 : 331-322)

วัฒนธรรมใหม่ของลาวได้กำหนดและพัฒนาสืบทอดขึ้นมาให้สอดคล้องกับกาลเทศะใหม่ของลาว บนพื้นฐานของวัฒนธรรมเดิมของชนทุกเผ่า ดังนั้น วิถีชีวิตของคนลาวในปัจจุบันแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระบอบการปกครองใหม่ แต่ก็ยังยึดมั่นในแบบแผนเดิมที่คนลาวถือว่าดีงาม โดยเฉพาะหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและประเพณี ในวันสำคัญทางศาสนาจะมีชาวลาวทุกเพศทุกวัยไปร่วมพิธีกรรมเป็นจำนวนมาก

ศาสนาที่สำคัญใน สปป.ลาว อาจจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มคือ

ศาสนาพุทธ ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ประชาชนชาวลาส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ การศึกษาทางศาสนาได้ กำหนดไว้ 3 ปี เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้ทางโลก และทางธรรมควบคู่กันไป ผู้จบหลักสูตรจาก สถาบันการศึกษาทางพุทธศาสนามีสิทธิเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยศรีสว่างวงศ์ได้เช่นเดียวกับ ประชาชนทั่วไป

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองรัฐบาลลาวได้พยายามเปลี่ยนแนวความคิดและความ เชื่อถือในสถาบันศาสนาต่าง ๆ ให้ก้าวสู่ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ให้ถือนักบวชพระสงฆ์ หรือสามเณรเป็นองค์กรสาขาหนึ่งของมวลชนที่ต้องมีหน้าที่รับใช้ชาติเช่นเดียวกับมวลชนสาขา อื่น ๆ พิธีกรรมเกี่ยวกับศาสนาบางอย่างให้ยกเลิกแม้จะให้มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอยู่ก็ ตามก็ให้ปฏิบัติแบบเรียบง่าย ไม่ฟุ่มเฟือย จะเห็นว่ารัฐบาลลาวไม่ห้ามอย่างชนิดถอนรากถอนโคน หากแต่ค่อย ๆ เปลี่ยนทั้งนี้เพราะประชาชนลาวมีการยึดมั่นนับถือศรัทธาในศาสนาอย่างเหนียวแน่น มาก่อนนั่นเอง (นักศึกษาหลักสูตรปฏิบัติภารกิจจิตวิทยา รุ่น 73 คณะที่ 3 2538 : สจ.30 – สจ.31)

ปัจจุบันได้จัดตั้งองค์การพุทธศาสนสัมพันธ์มาควบคุมวางระเบียบกฎเกณฑ์บังคับบัญชา พระภิกษุสามเณรโดยมีรัฐบาลกำหนดนโยบาย และชี้แนะความคิดทางการเมืองให้องค์กรรับไป ปฏิบัติ เปรียบเทียบชี้แนะให้ประชาชนค่อย ๆ เลิกนิยมศาสนาไปเอง และจะได้หันกลับไปยึด หลักการด้านการเมืองและเศรษฐกิจตามระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ต่อไป โดยวิธีการสัมมนา และมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติดังนี้

- 1) ให้ศึกษาค้นคว้าโฆษณาชวนเชื่อและปลุกระดมมวลชนให้ตื่นตัวทางการเมือง
- 2) ปลุกระดมมวลชนให้ร่วมมือกับรัฐบาล ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์และรักษาป่า ไม้ โดยพระสงฆ์ทุกวัดจะต้องดำเนินการช่วยตัวเองเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน
- 3) ร่วมมือและช่วยเหลือรัฐบาลในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสอนหนังสือแก่ ประชาชนที่ไม่รู้หนังสือในท้องถิ่นต่าง ๆ ตามโครงการประถมศึกษาของรัฐบาล

สภาพการณ์ขององค์กรสงฆ์ โดยเฉพาะวัดวาอารามต่าง ๆ ได้รับการผ่อนปรนมากขึ้นใน ปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม เพราะสงฆ์ยังถือว่าเป็นผู้ที่สืบทอดภารกิจของพรรคและรัฐในการปลูกฝัง อุดมการณ์ใหม่ สังคมนิยมโดยปรับให้หลักธรรมคำสอนมีความสอดคล้องไปในแนวที่พรรค ต้องการ

ศาสนาคริสต์ ฝรั่งเศสเป็นผู้นำเข้าไปเผยแพร่สมัยลาวเป็นประเทศในอาณานิคมของฝรั่งเศส มีประชากรนับถือศาสนาคริสต์รองจากผู้นับถือศาสนาพุทธและเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ศาสนาคริสต์ ถูกกำจัดเป็นอันดับแรกด้วยการขับไล่พระใน

ศาสนาคริสต์ออกนอกประเทศโดยให้เหตุผลว่า บาทหลวงเป็นพวกสายลับ ซี.ไอ.เอ ต้องจัดออกไป ส่วนวัดทางศาสนาคริสต์ก็ใช้เป็นที่ทำการ เป็นที่ประชุมหรือเป็นโรงเรียนหรือที่สัมนาของคอมมิวนิสต์ไปสัญลักษณ์ต่าง ๆ ทางศาสนาคริสต์ถูกรื้อถอน และทำลายหมด โดยให้เหตุผลว่าของเหล่านี้เป็นของพวกจักรวรรดินิยม

ลักษณะอื่น ๆ ประชาชนลาวนับถือผีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น เข่า แม้ว ข่า ฯลฯ การนับถือผีและบรรพบุรุษของแต่ละเชื้อชาติแตกต่างกันไปตามขนบธรรมเนียมประเพณีสืบทอดกันมาสำหรับประชาชนลาวเอง ในชนบทยังนับถือผี โดยนำมาปะปนกับศาสนาพุทธจนเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก แต่รัฐบาลลาวปัจจุบันได้ห้ามการนับถือผีต่าง ๆ ถ้าจัดจีนจะถูกเรียกตัวไปอบรมสั่งสอน เพราะถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นของมลายูไม่มีความจริง โดยนี้ไม่มีผีให้ทำลายศาลเจ้าทุกแห่งทั้งหมด

สถาบันสื่อสารมวลชน

เนื่องจากลาวยังคงใช้เครื่องมือและอุปกรณ์สื่อสารที่มีอยู่เดิมก่อนปี 2518 ซึ่งนับว่าล้าสมัยมากรัฐบาลลาวจึงเร่งดำเนินการติดตั้งระบบไมโครเวฟเชื่อมการสื่อสารระหว่างเวียงจันทน์-ปากเซ และเวียงจันทน์ - หลวงพระบาง ลาวมีระบบสื่อสารโทรคมนาคมหลายระบบ ได้แก่ โทรเลข โทรศัพท์ วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม แต่ทุกระบบถูกควบคุมโดยรัฐบาล

สำหรับสื่อมวลชนของลาวแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ซึ่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง สิ่งพิมพ์ทั้งหลายได้ถูกห้ามตีพิมพ์ คงมีแต่สิ่งพิมพ์ของรัฐเท่านั้นที่ออกเผยแพร่ปัจจุบันแม้ว่าจะมีการลดหย่อนลงบ้างแล้วก็ตามแต่การกระจายเสียง การเผยแพร่ภาพและข่าวสาร ยังถูกควบคุมโดยรัฐเท่านั้นที่ออกเผยแพร่ปัจจุบันแม้ว่า แต่การกระจายเสียง การเผยแพร่และข่าวสาร ยังถูกควบคุมโดยรัฐ

การสื่อสารและระบบโทรคมนาคมยังขาดเครื่องมือ อุปกรณ์ และบุคลากร ไม่สามารถผลิตช่างอิเล็กทรอนิกส์ได้ด้วยตนเอง จึงอาศัยความช่วยเหลือจากโซเวียตและเวียตนามเท่ากับเป็นการควบคุมช่วยการสื่อสารและโทรคมนาคม ซึ่งทำให้จำกัดสิทธิและทัศนคติของประชาชนให้รับรู้อยู่ในวงแคบ ไม่มีความคิดเห็นในการร่วมพัฒนาประเทศ (นักศึกษาปฎิบัติการจิตวิทยา รุ่นที่ 7 คณะที่ 3. 2538 : ปจ.6-ปจ.9)

สื่อมวลชน กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมของรัฐบาลลาวเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานด้านสื่อมวลชนทุกชนิด โดยแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

วิทยุกระจายเสียง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีสถานีวิทยุกระจายเสียงทั้งหมด 31 แห่ง เป็นระบบ A.M. 10 แห่ง และระบบ F.M. 21 แห่ง กระจายเสียงเป็น

ภาษาต่างประเทศ 5 ภาษา หรือ ฝรั่ง เวียดนาม กัมพูชา อังกฤษ และไท กระจายเสียงภาคเช้าเวลา 06.30 – 08.00 น. ภาคกลางวันเวลา 12.00 – 13.00 น. ภาคค่ำเวลา 17.00 – 21.00 น.

วิทยุกระจายเสียงจากนครเวียงจันทน์ สามารถรับฟังได้ดีตลอดภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ส่วนตามบริเวณพื้นที่โดยรอบเมืองหลวงพระบางและเชียงขวางไปจนตลอดภาคเหนือ นั้น การรับฟังไม่ค่อยได้ผล ทั้งนี้รวมทั้งการฟังวิทยุคลื่นสั้นจากต่างประเทศด้วย เพราะลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าและภูเขา

สถานีวิทยุกระจายเสียงในแขวงบอลิคำไซ ได้ดำเนินการก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วอีก 1 สถานี เมื่อเดือนตุลาคม 2536 เป็นสถานีที่มีอุปกรณ์ต่าง ๆ ครบถ้วน เช่น ห้องส่ง ห้องควบคุมเสียง เป็นวิทยุกระจายเสียงขนาด 100 วัตต์

นอกจากนี้ ยังมีสถานีวิทยุกระจายเสียงตามแขวงต่าง ๆ เช่น นครหลวงพระบาง สวันเขต เชียงขวาง และอุดมไซ ทำการถ่ายทอดกระจายเสียงภาคข่าว และบทวิจารณ์จากสถานีวิทยุเวียงจันทน์ โดยออกอากาศเป็นภาษาท้องถิ่น หรือภาษาชาวเผ่าต่าง ๆ

ภายหลังเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วกิจการวิทยุกระจายเสียงของชาติได้มีการปรับปรุงรายการ และความมุ่งหมายของการกระจายเสียงใหม่ตามความต้องการของพรรคคอมมิวนิสต์และความต้องการของเวียดนามและโซเวียต ดังนั้นรายการกระจายเสียงส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องราวที่รัฐบาลลาวต้องการให้ประชาชนรู้เท่านั้น มิใช่ให้ในสิ่งที่ประชาชนอยากรู้อีกต่อไป รายการบันเทิงต่าง ๆ ซึ่งเป็นรายการที่ประชาชนส่วนมากสนใจได้ถูกระงับไป มีแต่รายการที่ฝ่ายรัฐบาลได้ให้ความรู้ในสิทธิการปกครองปัจจุบันเพื่อให้ประชาชนลาวมีความเชื่อคล้อยตามหรือพยายามให้ความคิดคล้อยตามในที่สุด และทุกรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงลาวในตอนท้ายรายการมักจะมีข้อตกลงข้อความโจมตีกลุ่มปฏิวัติของลาว ตลอดจนประเทศที่มีลัทธิการปกครองตรงข้ามกับลาวอยู่เป็นประจำเสมอ

วิทยุโทรทัศน์ โทละภาพ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้รับความช่วยเหลือจากโซเวียตในการสร้างสถานีโทรทัศน์และวิทยุที่เวียงจันทน์ สวันเขต และท่าแขก แขวงคำม่วนด้วย ปัจจุบันมีสถานีโทรทัศน์ 3 แห่ง ถือเป็นโทรทัศน์แห่งชาติ 3 ช่อง แต่ละช่องออกอากาศวันละ 8 ชั่วโมง

สถานีโทรภาพแห่งชาติลาว ตั้งอยู่ที่นครเวียงจันทร์ออกอากาศระบบ 252 เส้น กำลังส่ง 200 วัตต์ ได้รับความช่วยเหลือจากประเทศญี่ปุ่น เริ่มออกอากาศตั้งแต่เดือนธันวาคม 2526 แพร่ภาพได้ไกลประมาณ 30 กม. สามารถรับได้ในประเทศไทยที่อำเภอศรีเชียงใหม่ และอำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย

สถานีโทรทัศน์แห่งชาติ ตั้งอยู่ที่เมืองคันทะบุรี แขวงสวันเขต ออกอากาศระบบสีโดยได้รับความช่วยเหลือจากโซเวียตเริ่มทดลองออกอากาศตั้งแต่เดือนเมษายน 2531 ในช่อง 12 สามารถ

รับได้ในประเทศไทย ที่อำเภอเมือง กิ่งอำเภอห้วยใหญ่ และอำเภอเมืองคอนตาต จังหวัด
มุกดาหาร

ในปัจจุบัน รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการควบคุมการส่งวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์
ของสถานีที่มีอยู่ทั้งหมดโดยมีจุดมุ่งหมายในการเผยแพร่ข่าวสารตลอดจนแนวนโยบายต่าง ๆ
รวมทั้งการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และปลุกกระดมประชาชนทั้งภายในประเทศและประชาชนไทย
ตามแนวชายแดนที่สามารถรับสัญญาณได้ด้วย นอกจากนี้ยังใช้เป็นเครื่องมือในการต่อต้านการรับ
วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์จากประเทศไทย ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นิยมกันมาก เพราะมี
รายการสาระบันเทิงต่าง ๆ ที่ถูกใจประชาชนมากกว่ารายการของลาว ซึ่งมีแต่รายการที่รัฐบาล
กำหนดให้เท่านั้น ดังนั้นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจึงมีมาตรการห้ามประชาชนรับ
ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จากประเทศไทย คงรับฟังได้เฉพาะที่เป็นรายการ
ของสถานีรัฐบาลเท่านั้น

หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสิ่งพิมพ์ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศ
ลาวแล้วสิ่งพิมพ์ของเอกชนและของรัฐได้ถูกห้ามตีพิมพ์ออกจำหน่ายทั้งหมดรัฐบาลใหม่ของลาว
ได้กำหนดให้มีการออกหนังสือจำหน่าย โดยพรรคคอมมิวนิสต์ลาว ดังนั้นเสรีภาพในการเผยแพร่
ข่าวสารจึงไม่อาจทำได้โดยเสรี ไม่มีสิทธิในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นได้โดยอิสระข่าวสารต่าง
ๆ ที่จะตีพิมพ์ออกเผยแพร่ต่อประชาชนจะถูกกำหนดโดยคณะกรรมการของพรรคเท่านั้นการ
เผยแพร่ข่าวในลักษณะนี้จึงมักเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ

การดำเนินงานด้านสิ่งพิมพ์ดังกล่าว มีกระทรวงแถลงข่าว และวัฒนธรรมเป็นหน่วยงาน
รับผิดชอบดำเนินการในด้านการเก็บรวบรวมกลั่นกรองข่าวสารต่าง ๆ ทั้งทางด้านต่างประเทศ
และภายในประเทศ ในปัจจุบันสิ่งพิมพ์ที่เคยแพร่ในลาวเป็นของทางการทั้งสิ้น ส่วนใหญ่จะออก
พิมพ์เผยแพร่โดยองค์การจัดตั้งมหาชนหรือหน่วยงานของรัฐเพื่อที่จะโฆษณาผลงาน หนังสือพิมพ์
นิตยสาร และสิ่งพิมพ์เผยแพร่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่

1. หนังสือพิมพ์ ประชาชน เป็นหนังสือพิมพ์รายวันที่เป็นปากเสียงของศูนย์กลางพรรค
วัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวนโยบายและทัศนะของพรรคและรัฐ ซึ่งหน่วยงานของทางราชการ
จะต้องเป็นสมาชิก และส่งเสริมให้พนักงานของพรรคและรัฐ อ่านเป็นประจำ และยังต้องนำไป
ออกเสียงตามสายให้ประชาชนทั่วไปฟังอีกด้วย
2. หนังสือพิมพ์ เวียงจันทน์ใหม่ เป็นหนังสือพิมพ์รายวันที่รายงานข่าวสารความเคลื่อนไหว
ไปทั่วทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยาภายในประเทศและบทความงานของรัฐ
ในด้านต่าง ๆ
3. ข่าวสารประเทศลาว เป็นสิ่งพิมพ์รายวันของรัฐที่เผยแพร่ข่าวสารในลักษณะรายงาน
ข่าวสารความเคลื่อนไหวทั่วไปในแต่ละวัน มีลักษณะเช่นเดียวกับข่าวสารของกรมประชาสัมพันธ์
ของไทย

4. วารสารอรุณใหม่ พิมพ์ออกจำหน่ายตั้งแต่วันที่ 22 มีนาคม 2528 วารสารนี้เป็นวารสารรายไตรมาส ทำหน้าที่เป็นองค์การทฤษฎีและการเมืองของศูนย์กลางพรรคจะโฆษณาเผยแพร์และให้การศึกษาอบรมทฤษฎีมาร์กซ์ – เลนิน ทรรศนะแนวทางแผนนโยบายของพรรคให้แก่พนักงานสมาชิกพรรค และประชาชนเผ่าต่าง ๆ

5. นิตยสารแม่หญิงลาว และวารสารหนุ่มลาว เป็นวารสารซึ่งเป็นปากเสียงของสหพันธ์ของศูนย์กลางแม่หญิงลาว และสหสัมพันธ์กลางชาวหนุ่ม ปฏิวัติประชาชนลาวที่โฆษณาชวนเชื่อผลงานการแข่งขันของชาวหนุ่มสาวลาวทั่วประเทศ

6. วรรณศิลป์ เป็นวารสารรายเดือนเพื่อเผยแพร์ศิลปวรรณคดี และวัฒนธรรมของชาติในแนวทางสังคมนิยม

7. วารสารประเทศลาว

8. วรรณสาร

9. เขาวงกตลาว

นอกจากนี้ยังมีข่าวสาร หนังสือพิมพ์ วารสาร เอกสาร และสิ่งพิมพ์ ที่ออกพิมพ์เผยแพร์โดยประเทศต่าง ๆ ที่มีสำนักงานตั้งอยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทั้งประเทศสังคมนิยมและประเทศเสรี ทำให้ปัจจุบันพบว่า มีสื่อสิ่งพิมพ์ที่จำหน่ายเท่าที่มีการสำรวจมากถึง 56 ฉบับ โดยมีหนังสือพิมพ์ 20 ฉบับ วารสาร 29 ฉบับ ใบข่าว 7 ฉบับ มีนักข่าวที่ได้ขึ้นทะเบียนทั้งหมด 949 คน

ภาพประกอบที่ 14 หนังสือพิมพ์ประชาชนวันอาทิตย์

เมื่อพิจารณาในมิติของกมการเมืองศูนย์กลางพรรคต่อสื่อมวลชน โดยที่พรรคให้ทัศนะต่อสื่อมวลชนว่า “พาหะนะสัณวนชนของ สปป.ลาว แม่นเครื่องมือทางการเมือง – แนวคิดของบันดาอังกานจัดตั้งในระบบการเมืองซึ่งมีพักเป็นแกนนำที่ประกอบหนังสือพิมพ์, วาละสาน ใบข่าวสานลายการกระจายเสียง ลายกานโทละพาบ ลายกานเบ็ง รับกานปะติบัคด้วยพาหะนะ เต็กนิกที่แตกต่างกัน.. ซึ่งมวนชนเป็นเครื่องมืออันแหลมคมนัก..” (คณะโคโนสนาอบรมฐานทางพัก. 2005 : 86 - 87)

กล่าวได้ว่าในสภาพปัจจุบันระบบสังคมนิคมลาวได้เปิดมากขึ้น อันเป็นการกล่อมเกลานอกแบบเรียน การเปิดกว้างทางด้านข่าวสารข้อมูล ทำให้สื่อสารมวลชนเปิดโลกทัศน์มากขึ้น การไหลบ่าของข่าวสารจากทั่วโลก แต่รัฐยังคงควบคุมภายใต้ระบบพรรคที่เข้มแข็ง

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

ในการศึกษาเรื่องตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว โดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาคือ ศึกษาพลวัตของรูปลักษณ์ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว เพื่อศึกษาบริบททางสังคมทั้งภายในและภายนอกที่กำหนดตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว

จากการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ลาวสมัยโบราณมาจากระบบความเชื่อเดิมในสังคมคือ ความเชื่อเรื่องผี ลัทธิพราหมณ์ และพุทธศาสนาตามลำดับ เกิดการผสมผสานจนกลายเป็นระบบวิถีคิดของคนในสมัยอาณาจักรลาวล้านช้าง ต่อมาเมื่อสังคมลาวได้รับอิทธิพลจากลัทธิอาณานิคมฝรั่งเศส ลาวได้รับอิทธิพลแบบตะวันตก โดยเฉพาะในกลุ่มชนชั้นขุนนางและผู้ปกครอง แต่ระบบคิดความเชื่อที่ได้รับการสืบทอดถ่ายทอดเป็นอุดมการณ์ และมีบทบาทต่อสังคมมากที่สุดได้แก่ ความเชื่อจากพระพุทธศาสนาที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านการกล่อมเกลาทางสังคม จากสถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนา

นับตั้งแต่ ค.ศ. 1975 ถึงปัจจุบันเป็นช่วงที่สังคมลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบใหม่ สังคมนิยม มีผลต่อการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรมใหม่ของสังคมลาวนั่นคือสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทและอำนาจเด็ดขาดคือ สถาบันการปกครองใหม่ อันได้แก่ การเกิดขึ้นของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดยที่สถาบันทางศาสนาที่เคยมีบทบาทในยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง และมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนได้ลดบทบาทลงไป โดยหันมารับใช้การกบฏในแนวทางอุดมการณ์สังคมนิยม พระสงฆ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของพรรครัฐที่ดองเข้าร่วมการปฏิวัติ อันเป็นการปรับเปลี่ยนของสงฆ์ที่ต่างไปจากอดีต

ในด้านการศึกษา พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้หันมาใช้ระบบการศึกษาเพื่อส่งผ่านอุดมการณ์สังคมไปสู่ประชาชน ทั้งนี้โดยใช้เนื้อในแบบเรียนกล่อมเกลาให้เยาวชนลาว นิยมที่ทรศน์ใหม่ คุณสมบัติ ตามแนวทางที่พรรครัฐต้องการ องค์ความรู้ในแบบเรียนจึงเต็มไปด้วยลัทธิมาร์กซ์-เลนิน การนำเสนออุดมการณ์ใหม่แบบเรียนมีเนื้อหาและมีพลวัตที่เปลี่ยนไปคืออุดมการณ์เรื่องชาติได้ถูกบรรจุเข้าไปในแบบเรียนลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับวิชาวิทยาศาสตร์สังคม อันประกอบไปด้วยวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์พลเมือง

เนื้อหาแบบเรียนของกลุ่มสาระดังกล่าว มักเกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมืองที่ดีตามความต้องการของรัฐ การนำเสนอเนื้อหาจึงเต็มไปด้วยแบบอย่างการต่อสู้ชาติของลัทธิวีรชนลาว เยาวชนชาวหนุ่มที่

ต้องร่วมมือกับพรรครัฐในการปฏิบัติและปกป้องรักษาชาติ นอกจากนั้นเนื้อหาวิชาในกลุ่มนี้ยังเปิดพื้นที่ประวัติศาสตร์ให้กลุ่มชนเผ่าที่ร่วมกันต่อสู้ชาติในระหว่างที่ร่วมมือกันขับไล่อาณานิคมตะวันตกให้ออกไปจากกรือครองผืนแผ่นดินลาว ส่งผลให้สีสันของแบบเรียนต้องยอมรับความแตกต่างบนความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตรงอยู่ในสังคมลาว รูปแบบตัวตนวีรบุรุษในแบบเรียนลาวจึงมีตั้งแต่สามัญชน ชุนนาง จนกระทั่งพระมหากษัตริย์ในสมัยราชอาณาจักรที่เคยสร้างสภาพพัฒนาสังคมให้เจริญรุ่งเรืองนับเนื่องจากอดีต

ต่อมาในศตวรรษที่ 1990 ประเทศลาวได้หันมาปฏิรูปการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้ส่งผลต่อพลวัตในแบบเรียนลาว ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการล่มสลายของสังคมนิยมในยุโรปตะวันตก ผลกระทบดังกล่าวทำให้กลุ่มสังคมนิยมหันเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจมาสู่ระบบตลาดเสรีมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศรัสเซีย จีน และเวียดนามที่เคยให้ความช่วยเหลือแก่ลาวได้ลดความช่วยเหลือ ทำให้ลาวต้องเปลี่ยนทิศทางการเศรษฐกิจใหม่ภายใต้นโยบายจินตนาการใหม่ ในช่วงปี 1994

เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาพัฒนาใหม่ แบบเรียนได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาที่เสนอความรู้แก่ผู้เรียน โดยหันมารื้อฟื้นวัฒนธรรมลาวที่เคยรุ่งเรืองในสมัยอาณาจักรขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง โดยที่พรรครัฐถึงกับกล่าวว่า “ลักษณะชาติก็คือ ลักษณะวัฒนธรรม” การสูญเสียวัฒนธรรมคือการสูญเสียชาติ ตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียน จึงมีรูปลักษณะที่ต้องปรับเปลี่ยนเนื้อหาแก่กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์สังคมยังคงมีบทบาทที่โดดเด่น นำการนำเสนอเนื้อหาตามที่พรรครัฐต้องการ ในปี 1994 จึงเห็นพลวัตรูปลักษณะแบบเรียนที่ปรับเปลี่ยนไปมากในการปฏิรูปการศึกษา

จากการวิเคราะห์แบบเรียนลาวพบว่า กลุ่มวิชาดังกล่าวได้เสนอภาพตัวตนทางวัฒนธรรม กล่าวคือ มีการสร้างอัตลักษณ์ตัวตนทางด้านภาษาลาวเพื่อให้มีพลังอำนาจครอบคลุมที่ทุกคนเป่า มีการสร้างคำขึ้นมาใหม่ ตลอดจนการยืมคำมาจากต่างประเทศเข้ามาปรับใช้ปะปนกับภาษาลาวมากขึ้น การสร้างตัวตนทางด้านภูมิศาสตร์แบบเรียน มักกล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดินลาว สายน้ำ ลำธาร ภูเขา ป่าดง ทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงอุดมสมบูรณ์ แต่ลาวยังขาดศักยภาพอย่างเพียงพอที่จะนำมาใช้ด้วยข้อจำกัดการเป็นประเทศที่ล้าหลังการพัฒนา และยังไม่มียางออกสู่ทะเลที่เป็นข้อเสียเปรียบในเชิงภูมิศาสตร์ ส่วนตัวตนทางประวัติศาสตร์แบบเรียนได้สร้างจิตสำนึกร่วมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ร่วมกันของประชาชนลาวบรรดาเป่าจนกลายมาเป็นชาติลาวที่เปรียบเสมือนเครือญาติชาติพันธุ์เดียวกัน การต่อสู้ชาติกับผู้ที่มีมารุกรานได้รับการตอบก้ำในแบบเรียนลาวจนเกิดการแยกมิตรและศัตรู โดยแยกความเป็นเขาเป็นเรา หรือคนอื่น ผู้อื่น อย่างชัดเจน ในเนื้อหาแบบเรียนประวัติศาสตร์ ส่วนตัวตนทางด้านการเมืองการปกครองแบบเรียนได้สร้างตัวตนของอำนาจรัฐชัดเจน นั่นคือ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวมีความโดดเด่น มีอำนาจเหนือทุกองค์กรในอัน

ที่นำพาสังคมลาวก้าวสู่เส้นทางสังคมนิยม และสุดท้ายเพื่อก้าวสู่สังคมคอมมิวนิสต์ แบบเรียนกลุ่มศึกษาพลเมืองจึงยังคงผลิตซ้ำอุดมการณ์พรรคด้วยการสืบทอดแนวคิดมาร์กซ์ไว้อย่างเหนียวแน่น

รูปลักษณะตัวตนทางวัฒนธรรมที่ถูกปรับเปลี่ยนทั้งนี้ เป็นผลมาจากปัจจัยเหตุที่มีอิทธิพลต่อการผลิตแบบเรียนลาว พบว่า มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในเป็นสิ่งที่เกิดจากอุดมการณ์ลัทธิชาตินิยม สังคมนิยม และจารีตประเพณี กล่าวคือ ชาตินิยมคือ สิ่งที่รัฐสร้างขึ้นเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ โดยผ่านสื่อสัญลักษณ์ของชาติ เช่น เพลงชาติ ธงชาติ สัญลักษณ์พรรค ถ้วยถูกผลิตขึ้นมาเพื่อรับใช้อุดมการณ์ดังกล่าว ส่วนสังคมนิยมเป็นอุดมการณ์เป็นแนวความคิดความเชื่อต่อขบวนการวิวัฒนาการทางสังคมเพื่อก้าวสู่สังคมอุดมคติ จึงได้รับการกล่อมเกลากลืนปลุกฝังตามแนวทางของกลุ่มผู้ครอบครองอำนาจในสังคม ในด้านจารีตประเพณี ลาวได้รื้อฟื้นประเพณีขึ้นมาใหม่ โดยได้ผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางศาสนาผ่านสัญลักษณ์ในงานประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานบุญพระธาตุหลวง ตลอดจนงานสร้างอนุสาวรีย์รูปเคารพ การประดิษฐ์สร้างประเพณีดังกล่าวถือเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญต่อการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ ปัจจัยภายนอกที่นับว่ามีอิทธิพลต่อรูปลักษณะทางสังคมของลาวที่ปรับเปลี่ยนไป โดยเฉพาะกลุ่มสังคมนิยมสังคมโลกาภิวัตน์ สื่อสารมวลชน และสังคมนิโกลานิยมที่ลาวได้รับโดยตรง กล่าวคือ กลุ่มสังคมนิยมยังมีความเหนียวแน่นต่อกัน ในกรณีของลาว การที่ประเทศเพื่อนบ้านมิตรในกลุ่มได้เคยให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างการต่อสู้เพื่อเรียกร้องเอกราชจากพวกล่าอาณานิคม ทำให้มีความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ในด้านโลกาภิวัตน์ ประเทศลาวได้รับผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อมของการไหลบ่าเข้าสู่ลาวทั้งในด้านทุน เทคโนโลยี ข่าวสารข้อมูล ข่าวสารและสารสนเทศทำให้ลาวต้องหันมาใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคม แต่อิทธิพลโลกาภิวัตน์ยากแก่การควบคุม ทำให้วัฒนธรรมปรับตัวไปสู่ความทันสมัยมากยิ่งขึ้น สื่อสารมวลชนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งยังควบคู่กับการบริโภคนิยม การเปิดประเทศมากขึ้นตลอดจนความไม่สามารถปิดกั้นการสื่อสาร ทำให้ลาวได้รับผลกระทบโดยตรงนำมาซึ่งความฟุ้งเฟ้อ นิยมความสะดวกสบาย นิยมสินค้าจากต่างประเทศ ส่งผลให้ตัวตนทางวัฒนธรรมลาวปรับตัวตามกระแสโลก

ผลจากการศึกษายังพบว่า แนวโน้มของตัวตนทางวัฒนธรรมลาวยังคงต้องเปลี่ยนแปลงไปในอนาคตตามบริบทของสังคม และระบบโลก โดยที่การกล่อมเกลานอกแบบเรียนจะมีอิทธิพลมากขึ้น โดยที่สถาบันครอบครัวชุมชนจะมีบทบาทน้อยลง เพราะอิทธิพลจากภายนอกตามกระแสวัฒนธรรมนิยมในลาว ขนบธรรมเนียมประเพณีจะไม่สามารถทำหน้าที่ และแสดงบทบาทได้ดังอดีตที่ผ่านมา สถาบันศาสนา แม้จะยังคงได้รับการสืบทอดเฉพาะในแง่ของพิธีกรรม ส่วนสถาบันสื่อสารมวลชนจะก้าวเข้ามาแทนที่ด้วย กลายเป็นสื่อที่มีอำนาจต่อมวลชน เพราะสามารถแพร่กระจายได้อย่างกว้างขวาง

อภิปรายผล

จากการศึกษาตัวคนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาวได้ข้อสรุปในเชิงทฤษฎีจากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า การเสนอมุมมองในทางสังคม สิ่งที่ปรากฏในแบบเรียนเป็นภาพสะท้อนความเป็นจริงทางสังคมที่ถือเป็นภาพเสนอ (Representation) ที่เสนอผ่านแบบเรียนต่างก็เป็นภาพที่ถูกประกอบสร้างด้วยการเลือกหยิบยกคุณลักษณะต่าง ๆ ทางสังคมวัฒนธรรมมาประกอบสร้างเพื่อนำเสนอความหมายและคุณค่าบางอย่างของตัวคนทางวัฒนธรรมสู่การรับรู้และยอมรับของสาธารณชน การนำเสนอภาพลักษณะเหล่านี้เป็นหนทางที่ช่วยทำให้เราได้สัมผัสทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ และความคาดหวังที่ผู้คนในสังคมลาวมีต่อวัฒนธรรมลาว

ในแง่ของอุดมการณ์ (Ideology) อันหมายถึง ความเชื่อและความคิดที่เป็นระบบเกี่ยวกับ ระบบเศรษฐกิจ สังคมการเมืองที่น่าพึงปรารถนา และดำเนินไปในทิศทางใด ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ กล่าวว่า ในประเทศกลุ่มยุโรปตะวันตก โซเวียต จีน เวียดนาม ยุคก่อนล่มสลายมีอุดมการณ์เศรษฐกิจที่สำคัญคือ อุดมการณ์สังคมนิยม (Socialism) ที่มีหลักแห่งการเสมอภาค ความยุติธรรม และเศรษฐกิจของรัฐเป็นเป้าหมายสูงสุดของการสร้างสังคมใหม่

แต่ยุคปัจจุบันมีแนวโน้มใหม่เกิดขึ้นคือ การเมือง 2 ระบบ กำลังผสมผสานอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจทุนนิยม และสังคมนิยมเข้าด้วยกัน เรียกว่า (Convergence) โลกตะวันตกได้ให้ความสนใจแก่เรื่องการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมมากขึ้น ประเทศอดีตสังคมนิยมก็กำลังแสวงหาแนวทางใหม่ เกิดการปฏิรูป เศรษฐกิจให้เข้าสู่แนวทางที่มีประสิทธิภาพ และคุณภาพยิ่งขึ้น โดยอาศัยกลไกตลาดเสรีเป็นเครื่องมือหลักของการบริหารงานเศรษฐกิจ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. 2540 : 24)

จึงเห็นได้ว่า อุดมการณ์ย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในโลกนี้ไม่มีอุดมการณ์แบบบริสุทธ์ ปัญหาอยู่ที่ว่า อุดมการณ์นั้นเพื่อใคร

ในเรื่องประเด็นบริบท (Context) คือสภาพแวดล้อม และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่รายล้อมเหตุการณ์ โดยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมักจะมีเบื้องหลังของเหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่เบื้องหลัง การศึกษาแบบเรียนลาวก็ย่อมจำเป็นที่จะต้องเข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรมลาวที่มีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่กุมอำนาจการปกครองผ่านกลไกอำนาจต่าง ๆ ปังจัยเงื่อนไขบริบททางสังคมและวัฒนธรรมจะทำให้เราเข้าใจมากขึ้น โลกในแบบเรียนกับโลกในชีวิตวัฒนธรรมอาจจะมีแตกต่างแม้จะไม่ทั้งหมด อย่างน้อยก็จะสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของโลกทัศน์คนลาวที่มีต่อชีวิต และวิถีชีวิต วิถีเศรษฐกิจ จิตสำนึก อุดมการณ์ที่ส่งผ่านมาจากแบบเรียนการศึกษาแบบเรียนลาวจึงต้องใช้มุมมองในเชิงทฤษฎีและปรากฏการณ์เพื่อการวิเคราะห์ให้รู้ตัวบริบทที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ ที่ทำให้บริบทของรูปลักษณะทางวัฒนธรรมมีพลวัต ไปจากอดีต

อุดมการณ์สังคมนิยมใช้ความคิดทฤษฎีซึ่งนำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีความสำคัญที่สุดต่อการขับเคลื่อน ขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมในยุคปัจจุบัน โดยที่พรรครัฐได้ยืนหยัดยึดมั่นในจุดยืน ทศนะ และวิถีทางมาร์กซิสต์สืบสานแนวคิดวิทยาศาสตร์ ยึดหลักความเป็นจริง และเคารพความจริง

ลาวได้พยายามเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า จะต้องดำเนินสอดคล้องกับความเรียกร้องต้องการที่เป็นจริงของสังคมลาวในบริบทของสังคมโลก และจะต้องดำเนินไปภายใต้การชี้นำของแนวคิดวิทยาศาสตร์ และบริบทกระบวนการขับเคลื่อนของสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์

ดังที่ประวัติศาสตร์ในแบบเรียนลาวชี้ให้เราเห็นว่า ลาวต้องต่อสู้กับลัทธิอาณานิคม ลาวเรียกไทยว่า สมุนจักรวรรดิอเมริกา แบบเรียนจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อเสนอภาพมวลชนและสังคมนิยมใหม่ ลาวจึงเป็นชนเป่าไต้ภายใต้สังคมนิยม การมองลาวและศึกษาวัฒนธรรมลาว จึงไม่สามารถแยกส่วนออกจากเวียดนามและกัมพูชา เนื่องจากประเพณีสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นในชะตากรรมที่ร่วมกันมา

ผลการศึกษาตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนลาว ยังพบว่า มีความสอดคล้องกันกับงานศึกษาของ ปณิดา สระวาสี (2546) ที่ศึกษา การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยผ่านแบบเรียนชั้นประถมศึกษา ตั้งแต่ ค.ศ. 1975 - 2000 ในข้อที่ว่า นึกความเป็นชาติที่รัฐสร้างขึ้นโดยผ่านแบบเรียน ชาติ ประกอบไปด้วยผู้คนที่หลากหลายชาติพันธุ์ แต่สามัคคีชนเผ่าและอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวเดียวกันภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว นโยบายจินตนาการใหม่ปี 1986 ทำให้แบบเรียนลาวสร้างมโนทัศน์เพื่ออธิบายสังคมนิยมใหม่ และได้กลับไปฟื้นฟูวัฒนธรรมเดิม ส่วนศัตรูของชาติกรณีกับประเทศไทยถูกยกระดับความสัมพันธ์ขึ้นมาในฐานะของเพื่อนบ้าน สำนึกของผู้คนเพื่อผลประโยชน์และความชอบธรรมของพรรค

นอกจากนั้นผลการศึกษาของ อนันท์ พุฒิชัย (2547) ศึกษาความสัมพันธ์เชิงนโยบายระหว่างการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ จินตนาการใหม่ พบว่า เป็นสาเหตุสำคัญของการปรับเปลี่ยนนโยบายและแนวทางการพัฒนาประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการศึกษารับใช้นโยบายด้านการเมืองและเศรษฐกิจ งานศึกษายังได้มองถึงประเด็นปัญหาอุปสรรคการพัฒนาการศึกษาลาว เช่น สภาพภูมิศาสตร์ ประชากร งบประมาณ แต่มองลาวว่าการพัฒนาอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และจะปรับเปลี่ยนประเทศเป็นแบบเสรีมากขึ้น

งานศึกษาเรื่องชาติไทย เมืองไทยและอนุสาวรีย์ว่าด้วยวัฒนธรรม รัฐ และรูปการจิตสำนึกของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2538) ใช้กรอบแนวคิดของ Benedict Anderson ได้ข้อสรุปว่า แบบเรียนทุกวันนี้ยังคงรักษาถ่ายทอดจิตสำนึกชาตินิยมที่เป็นของรัฐมากกว่าชาติ มโนทัศน์ของชาติมีรากฐานมาจาก

สังคมอุดมคติในอดีต งานดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการศึกษาตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนในประเด็นที่ว่า รัฐใช้แบบเรียนส่งผ่านอุดมการณ์ไปสู่ประชาชน

ผลการศึกษากการกล่อมเกลามาแบบเรียน โดยที่ลาวต้องการสร้างและทำให้เยาวชนชาวหนุ่มมีคุณสมบัติสังคมนิยม คือ มีแนวคิดและศรัทธาต่ออุดมการณ์ใหม่ เข้าใจแนวทางของพรรคและรัฐมีความรักชาติ รักระบอบการปกครอง รักพรรคและผู้นำ ตลอดจนบุคคลที่ให้คุณประโยชน์กับประเทศชาติ มีความสามัคคีระหว่างเชื้อชาติ รักวัฒนธรรมและการทำงาน เพิ่มพูนผลผลิตทางเศรษฐกิจเพื่อเป็นปัจจัยให้กับการสร้างระบอบสังคมนิยม (ประภาส สุวรรณศรี. 2542 : บทคัดย่อ) โดยที่สภาพสังคมของลาว ทั้งลาวเก่า และลาวใหม่ได้ผ่านพัฒนาการช่วงสำคัญ คือ ยุคของรัฐ สักคินา มาสู่รัฐอาณานิคม และเป็นยุคสังคมนิยมในปัจจุบัน พบว่าแบบเรียนลาวมีสาระสำคัญอยู่ที่การสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ในสังคมใหม่ สิ่งที่ปรากฏในแบบเรียนมีมากกว่าความเป็นชาตินิยม เช่น มีเรื่องประวัติศาสตร์ ความเป็นมนุษย์ สิ่งที่เป็นกาย และจิตของคนปรากฏในแบบเรียน การปฏิบัติทางอุดมการณ์ และวัฒนธรรมเป็นนโยบายที่สำคัญที่สุดในสังคมลาว โดยอาศัยกระบวนการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้มาตรการ การศึกษาลบล้างความ งามาย ความไม่รู้ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคม เลือกระเบียบเฉพาะมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมนิยม การกล่อมเกลามาจากแบบเรียนระดับประถมศึกษา ใน สปป.ลาว มีสาระสำคัญเพื่อสร้างเยาวชนลาวรุ่นใหม่ เชื้อมั่น และศรัทธาต่อระบอบการปกครองใหม่ คือ ความรักชาติ รักบ้านเกิดเมืองนอน รักประชาชนลาว รักทรัพยากร มีความสามัคคีรู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความกล้าหาญอดทน เยาวชนจะต้องเตรียมพร้อมเพื่อแบกรับภารกิจในการรักษาและพัฒนาประเทศ ดังนั้น ลาวเดิม คือ คนที่พูดภาษาลาว กินอยู่แบบลาว แต่ลาวใหม่ ในแบบเรียน หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศลาวทั้งหมด ความเป็นชาติได้ขยายออกไปให้ครอบคลุมบรรดาชนเผ่าในลาวทั้งหมด ภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่ ถือว่าเป็นลาวเหมือนกัน (จารูวรรณ ธรรมวัตร. 2543 : 150-151)

ข้อเสนอแนะ

ที่ผ่านมาองค์ความรู้ของไทยที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนใหญ่เป็นความรู้ด้านประวัติศาสตร์ และเป็นประวัติศาสตร์ที่มีความขัดแย้งกันมาแต่อดีต โดยเฉพาะประเด็นการทำสงครามระหว่างกัน แบบเรียนประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศย่อมมีแนวทางและจุดประสงค์การเขียนขึ้นเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนได้เรียนรู้ผ่านแบบเรียน อันถือเป็นการสนองตอบต่อลัทธิอุดมการณ์ การสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ หรือสร้างคนรุ่นใหม่เพื่อรับใช้อุดมการณ์ชาตินิยม ตลอดจนการต่อต้านลัทธิอาณานิคม แต่เมื่อเหตุการณ์ในอดีตได้ผ่านพ้นไปและคลี่คลายสถานการณ์ มาถึงยุคปัจจุบัน พัฒนาการทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปภายใต้อิทธิพลกระแสโลกาภิวัตน์แต่ละชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์ ที่การ

รวมตัวกันเพื่อสร้างตัวตนขึ้นมาใหม่ กระแสการรวมตัวกันในลักษณะท้องถิ่นนิยมเริ่มมีความสำคัญขึ้นมาอีกครั้งในสังคมโลกปัจจุบัน จึงต้องให้ความสนใจต่อประเด็นการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

เราควรศึกษาประเทศเพื่อนบ้านในมิติสังคมและวัฒนธรรม เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจประเทศเพื่อนบ้าน การศึกษาวิเคราะห์แบบเรียนที่เกี่ยวข้องกับตัวตนทางวัฒนธรรม จะช่วยขยายพรมแดนองค์ความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านของเราในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

การศึกษาในมิติในทางวัฒนธรรมจะช่วยลดข้อขัดแย้งที่เคยมีมาแต่อดีต แต่หากพิจารณาถึงผลการศึกษาในระยะที่ผ่านมาการศึกษาด้านนี้มีความหยุดนิ่งตายตัวจนเกินไป การศึกษาตัวตนทางวัฒนธรรมในแบบเรียนอาจใช้แนวคิดชาตินิยม แนวคิดอัตลักษณ์ทางการเมืองและกระแสโลกาภิวัตน์ มรดกตรวจสอบปรากฏการณ์ชีวิตวัฒนธรรม เพื่อชี้ให้เห็นความมีอยู่ของตัวตนทางวัฒนธรรมได้อย่างมีพลวัต

ทั้งนี้เพราะโลกในยุคปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมด้านๆ อย่างรวดเร็วและมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยที่กระแสโลกาภิวัตน์มีแนวโน้มที่จะแสดงให้เห็นอิทธิพลของปัจจัยภายนอกและภายในระดับต่าง ๆ อันได้แก่ ความทันสมัย การพัฒนาตามแนวทางตะวันตก ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม รัฐบาล ที่เข้ามากระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ให้กลายเป็นเนื้อวัฒนธรรมเดียวกัน ผลกระทบที่เกิดขึ้นส่งผลต่อการทำลายลักษณะความแตกต่างหลายหลายทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์และประเทศด้อยพัฒนา

การศึกษาและเรียนรู้ตัวตนทางวัฒนธรรมผ่านระบบการศึกษาของประเทศเพื่อนบ้าน จะช่วยสร้างความเข้าใจอันดีทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจตนเองและเรียนรู้ผู้อื่น ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีความสัมพันธ์สืบเนื่องมาจากอดีตจึงจำเป็นที่จะต้องรักษาสายสัมพันธ์อันดีต่อกันให้เหมือนกับเครือญาติชาติพันธุ์เดียวกัน ให้อยู่บนพื้นฐานสมานฉันท์และมันยืนสืบไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ. “สื่อและวัฒนธรรมศึกษากับสังคมไทย” ใน รัฐศาสตร์สาร.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 23 (3), 2545.

กาญจณี ละอองศรี. ลาวฮู้ฮยัง: ไทยฮู้ฮอะไร: วิเคราะห์แบบเรียนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ :

โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค, 2544.

เกศนา พันทาเดช. การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกำแพง

นครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ปรินูณานิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2543.

งามพิศ สัตย์สงวน. (บรรณาธิการ). ประสบการณ์วิจัยทางมานุษยวิทยาข้ามวัฒนธรรม.

พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

———. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

———. สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร : กรณีครอบครัวไทยโซ่ง.

โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

จามะรี เชียงทอง. “การเมืองเรื่องชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และความรู้พื้นถิ่นในไทยเวียคนาม และลาว” ในเอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 2 เรื่อง ชาติและชาติพันธุ์. จัดโดย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ในวันที่ 26-28 มีนาคม 2546. (อัดสำเนา)

จารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ. “การกล่อมเกลாதงสังคมแบบเรียนลาวระดับประถมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว,” ใน ลาวฮู้ฮยัง-ไทยฮู้ฮอะไร : วิเคราะห์แบบเรียนสังคมศึกษา. กาญจณี ละอองศรี. (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค, 2544.

———. ตำนานและพงศาวดารพวน : อุดมการณ์สมานฉันท์ระหว่างเผ่าพันธุ์. อาศรมวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2540.

———. “รื้อคำราเรียนลาวเผยอุดมการณ์ชาตินิยม” ใน ศิลปวัฒนธรรม. 22(2) ธันวาคม, 2543.

จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของเชื้อชนชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : สยาม, 2540

ฉลาดชาย รมิดานนท์. “แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็น “ไท”. ใน การศึกษาประวัติ

- ศาสตรและวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท. สรัสวดี อ๋องสกุล และโยชิยุกิ มาซุฮาร่า. (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2545.
- ชนิดา ชิตบัณฑิตย์. "การเร่งผลิตประเพณีมวชนในยุโรป 1870-1914" ใน สังคมวิทยามานุษยวิทยา. มหาวิทยาลัยวลัยธรรมศาสตร์. 21 (1) 2545.
- ชยันต์ วรรณะภูมิ. "วิธีวิจัยเชิงสหวิทยาการในมิติทางวัฒนธรรม" ใน การวิจัยทางวัฒนธรรม. คณะอนุกรรมการการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ : เชียงใหม่, 2535.
- ชลิตา รัตสาร. "การครอบงำวัฒนธรรมการบริโภคจากการค้าไทย-ลาว" ใน เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 2 เรื่องชาติและชาติพันธุ์. จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) วันที่ 26-28 มีนาคม 2546. (อัดสำเนา).
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. รัฐ. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา, 2545.
- คารารัตน์ เมตตาริกานนท์. "การเขียนประวัติศาสตร์ลาวในหนังสือแบบเรียนลาว" มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์. 17(1) ค.ค.-ธ.ค, 2542.
- _____. "การรับรู้เหตุการณ์ "เขื่อนวงส์ พ.ศ. 2369" ในเอกสารลาว" ใน มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 16 (2) พฤศจิกายน 2541- เมษายน, 2542.
- _____. "การสำรวจองค์ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนสองฝั่งโขง" ใน เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 2 เรื่องชาติและชาติพันธุ์. จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) วันที่ 26-28 มีนาคม 2546. (อัดสำเนา).
- คำรณพล อินทร์จันทร์. การฟื้นฟูวัฒนธรรมของไทยอาหมในรัฐอัสสัมประเทศอินเดีย. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (มานุษยวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยวลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. "ความรู้เรื่อง "ลาว" ใน พงศาวดารและแบบเรียนไทย". ใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์. 16(1) 2535.
- ทวีวัฒน์ ปุณณาริกวัฒน์. ทฤษฎีพึ่งพาและทฤษฎีแห่งการปลดปล่อย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจิตรทัศน์, 2544.
- ธีรยุทธ บุญมี. ชาตินิยมและหลังชาตินิยม. กรุงเทพฯ : สายธาร, 2546.
- ธีระ ฤกษ์เจริญ. รายงานการปฏิรูปการศึกษาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542.

- ธีระ นุชเปี่ยม. “โลกาภิวัตน์กับประวัติศาสตร์นิพนธ์” ใน ประวัติศาสตร์ปริทรรศน์พิพนธ์นิพนธ์เจ็ด
ชุกเกียรติ พลโท คำนิเร เลขะกุล เนื่องในโอกาสมีอายุครบ 84 ปี. วินัย พงศ์ศรีเพียร
 (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : ด้านสหราชอาณาจักรพิมพ์, 2542.
- นันทริยา สาเอี่ยม. “ล่องใต้” ในหนังสือแบบเรียนไทใหญ่. ใน การศึกษาประวัติศาสตร์และ
วรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท. สรัสวดี อ๋องสกุล และโยชิยูกิ มาซุฮาร่า.
 (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2545.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. “ชนชาติไทยและเมืองไทยในแบบเรียนประถมศึกษา” ใน ชาติไทยเมืองไทย
แบบเรียนและอนุสาวรีย์. กรุงเทพฯ : มติชน, 2538.
- นฤมิตร สอดสุข. “โลกการเมืองจนถึงยุคโลกาภิวัตน์ : ว่าด้วยลัทธิอุดมการณ์ความเชื่อและ
วัฒนธรรมทางการเมือง” ใน อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 23(1)
 มิถุนายน-พฤศจิกายน, 2543.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. “ตั้งโศลกตามชื่อ” ใน ศิลปวัฒนธรรม. 20(7) พฤษภาคม 2542.
- เบอร์ทรันด์ รัชเชลล์. ระเบียบสังคมระบบการศึกษา. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คปไฟ,
 2533.
- ประกาศ สุวรรณศรี. การกล่อมเกลางานสังคมจากแบบเรียนของรัฐ ระดับประถมศึกษาใน
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พ.ศ.
 2518-2538. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. “การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง” ใน อยู่กับอัตลักษณ์
(1) เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 2 เรื่องชาติและชาติพันธุ์
จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร วันที่ 26-28 มีนาคม 2546 (อัดสำเนา).
- ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล. (บรรณาธิการ). คนใน : ประสบการณ์ภาคสนามของ
นักมานุษยวิทยาไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2545.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ :
 โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. “ข้ามพรมแดนกับคำถามเรื่องอัตลักษณ์ วัฒนธรรมพื้นที่และความเป็น
ชาติ” ใน สังคมศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 15 (1) 2545.
- พิพัฒน์ พสุธารชาติ. รัฐกับศาสนา. กรุงเทพฯ : สยาม, 2545.
- ไพฑูรย์ มิกุล. ตั้งหวาย : ชุมชนลาวเทิง. เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง สำนึกชาติพันธุ์
ณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน 4 กันยายน 2545. (อัดสำเนา)
- ไพศาล วานิชสุจิต. พัฒนาการของแบบเรียนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2475-
2521. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543.

ฟอลเกอร์ กราบ็อฟสกี. “ความสำนึก ของประชาชนลาวและกัมพูชา เกี่ยวกับการพัฒนาชาติที่ยัง
ตกทอดให้เห็น (มรดกที่ยังเหลืออยู่) จากต้นศตวรรษที่ 19” ใน มนุษยศาสตร์สังคม
ศาสตร์ 18 (4) กรกฎาคม-กันยายน, 2544.

ภัทรพงศ์ คงวิจิตร “ลาว : ผู้คนและแผ่นดิน” เอกสารประกอบการสัมมนาสุวรรณภูมิและแผ่น
ดิน. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) 29 พฤศจิกายน 2545, (อัคราเนนา)
ยศ สันตสมบัติ. จากวานรถึงเทวดา : มากชีสม์และมานุษยวิทยา มากชีสต์. พิมพ์ครั้งที่ 3,
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

_____. มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรม
ศาสตร์, 2544.

_____. หลักช้าง : การสร้างใหม่ของอัตลักษณ์ไทในได้คง. กรุงเทพฯ : โครงการวิถีทรรศน์,
2543.

ยุค ศรีอาริยะ. “กระแสโลกาภิวัตน์ภาคประชาชน” ใน สหวิทยาการ. 1(1) มกราคม – มิถุนายน
2545.

รังสิมา โสติงกูร. แนวคิดเรื่องหน้าที่พลเมืองในแบบเรียนประถมศึกษา (พ.ศ. 2433-2533).
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2539.

วงเดือน นาราธัจ. “การศึกษาในประเทศลาว” ใน ลาว : สังคมศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2534.

วิระดา สมสวัสดิ์ (บรรณาธิการ). พลวัตสังคมผ่านสายตานักวิชาการไทย : หกสิบปีตลาดชาย
รมิตานนท์. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เมือง, 2545.

วันดี สันติวุฒิเมธี. กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่ ชายแดนไทย พม่า
กรณีศึกษา : หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ สังคม
วิทยาและมานุษยวิทยา (มานุษยวิทยา) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

วัชรินทร์ มัสเจริญ. แบบเรียนสังคมศึกษากับการกล่อมเกลางานการเมืองในสมัยจอมพล
สฤษดิ์ ธนะรัชต์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2533.

วราคม ทีสุกะ. สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา, 2544.

วรุณี โอสธารมย์. “แบบเรียนไทยกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ “เพื่อนบ้านของเรา” ภาพ
สะท้อนเจตคติอุดมการณ์ชาตินิยมไทย,” ใน ลาวฮักยัง-ไทยรู้อะไร : วิเคราะห์แบบเรียน
สังคมศึกษา. กาญจนี ละอองศรี. (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ : โครงการอาณานิคม

ศึกษาภูมิภาค, 2544.

सानติ ภักดีคำ. “เขมร “เขม่น” ไทย ในแบบเรียนประวัติศาสตร์กัมพูชา” ใน ศิลปวัฒนธรรม.

24 (5) มีนาคม, 2546.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. ยุทธศาสตร์การศึกษาสำหรับระยะนี้ถึงปี ค.ศ.2000. เวียงจันทน์ :

โรงพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ, 1987.

สมศักดิ์ สังคมศักดิ์. แนวทางการวิจัยลาวศึกษาในประเทศไทย. มหาสารคาม : สถาบันวิจัย

ศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2537.

สมชาย นิลอาธิ. (ถอดความ). ประวัติศาสตร์ฉบับกระทรวงศึกษาธิการฯ ลาว. สุจิตต์ วงษ์เทศ

(บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2545

สมหมาย ชินนาค. องค์กรและกิจกรรมด้านอินโดจีนศึกษาในประเทศไทย. เอกสารวิชาการชุด

“โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค” ลำดับที่ 13 : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2545.

ลีลา วีระวงส์. ประวัติศาสตร์ลาว. สมหมาย เปรมจิตต์ แปล. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ :

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (บรรณาธิการ) ประวัติศาสตร์กัมพูชา แบบเรียนของเขมรที่เกี่ยวข้องกับไทย.

सानติ ภักดีคำ (ถอดความ). กรุงเทพฯ : มติชน, 2546.

สุทธิเดช พรหมราช. “วิสัยทัศน์ประเทศลาว,” ใน สรุปการสัมมนาเรื่อง “วิสัยทัศน์กัมพูชา

สปป.ลาว เวียดนาม และการปรับตัวของนักลงทุนไทย. ณ โรงแรมโซฟิเทล

ราชาฮิลด์ จังหวัดขอนแก่น 8 สิงหาคม 2544.

สุมินทร์ จูทางกูร. การกล่อมเกลางานการเมืองโดยใช้แบบเรียนหลวงเป็นสื่อในสมัยรัชกาลที่ 5.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

สุนทร ชูตินทรานนท์. พม่ารบไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2542.

สุมิตร ปิติพัฒน์. ความเป็นคนไทย. เอกวิทย์ ณ ถลาง (บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ : อมรินทร์,

2544.

สุมิตร ปิติพัฒน์. ความเป็นคนไทยพิจารณาจากมิติด้านเชื้อชาติ ภาษา การเมือง และวัฒนธรรม.

กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

สุรัช สิริไกร. การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองลาว. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2542.

สุรัช หวันแก้ว. โลกกว้าง-จิตแคบ สู่ทางเลือกทางวัฒนธรรมและความเป็นไทยในยุคโลกาภิ

วัตน์. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2545.

_____. “โลกาภิวัตน์กับแก่นสารของสังคมวิทยา” ใน สังคมศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 12(2), 2543.

สุริยา สมุทคุปดี และพัฒนา กิตติอาษา. มานุษยวิทยากับโลกาภิวัตน์ : รวมบทความ.

นครราชสีมา : ห้องไทยศึกษานิทัศน์, สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2542.

สุวรรณคำ ภาพมิไชย. ปัญหาการบริหารงาน วิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัด
แผนกศึกษาประจำกำแพงนครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
(ส.ป.ป.ลาว). วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2541.

สุวิทย์ ธีรศาสตร์. ประวัติศาสตร์ลาว 1779-1975. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2543.

หลุยส์ อัลธูแซร์. อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ. กาญจน แก้วเทพ แปล. กรุงเทพฯ :
สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

อรรถ นันทจักร. "ประวัติศาสตร์คืออะไร" ใน มองไทย...อย่างไท มิติใหม่แห่งภูมิปัญญา.

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
2546. (อัคราณา)

อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม.
พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. อัตลักษณ์. สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ. สาขาสังคมวิทยา,
2546.

อโณทัย วัฒนพร "การเมืองกับการศึกษาของไทย : บทวิเคราะห์หนังสือหมวดสังคมศึกษา ใน
รัฐศาสตร์ปริทัศน์. คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 37(1) กรกฎาคม-ธันวาคม,
2545.

อ่อนศรี แก้วแพงหล้า. ปัญหาการบริหารงานบุคลากรในห้องการศึกษาประจำเมืองในเขต
กำแพงนครเวียงจันทน์. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
2541.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. ความคิดทางประวัติศาสตร์และศาสตร์ของวิธีคิด : รวมบทความทาง
ประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์, 2543.

เอเจียน แอมอนอเย. บันทึกการสำรวจทองสมุทร โดเร และสมหมาย เปรมจิตต์ แปล

บันทึกการเดินทางในลาว ภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
2539.

- ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สอง. เวียงจัน : วิทยาลัยการศึกษาศึกษา, 1996.
- กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาระหว่างประเทศ แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สี่. เวียงจัน : วิทยาลัยการศึกษาศึกษา, 1996.
- กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาระหว่างประเทศ แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง. เวียงจัน : วิทยาลัยการศึกษาศึกษา, 1996.
- กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาระหว่างประเทศ แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สี่. เวียงจัน : วิทยาลัยการศึกษาศึกษา, 2004.
- สินไซ แก้วมะนิวง. บันดาชนเผ่าใน สปป.ลาว เวียงจันทน์. ศูนย์งานแนวลาสร้างชาชนเผ่าสะพาน
สะพานโดย : กองทุนกานาคาเพื่อกานพัฒนา. 2005.
- บัวบาน วอละชน. ลักษณะของวัฒนธรรมลาว. เวียงจันทน์, โรงพิมพ์แห่งลาว. 1998.

ภาษาอังกฤษ

- Appadurai, Arjun. "Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy" In The Global Culture : Nationalism Globalization and Modernity, Edited by Mike Featherstone London : SAGE Publications, 1990.
- Barth, Fredrik. Ethnic Group and Boundaries: The Social Organization of Cultural Difference. Boston : Little Brown and Company, 1969.
- Berger. Peter and Thomas Luckman. The Social Construction of Reality : A Treatise in The Sociology of knowledge. Anchor Books. 1967.
- Calhoun, Craig. Social Theory and the Politics of Identity. Oxford : Blackwell, 1995.
- Cohen, Jean. "Strategy or Identity: New Theoretical Paradigms and Contemporary Social Movements," Social Research. 1985.
- Dorinne K. Kondo. Grafting selves : power, Gender and Discourses of Identity in a Japanese Workplace. Chicago and London : The University of Chicago. Press 1990. pp. 33-48. <<http://www.geocities.com/isan2121/Lao3.html>> September 10, 2001.
- Escobar, Arturo. "Reflections on Development" : Grassroots Approach and Alternative politics In the third world Futures June, 1992.
- Evans G. "Apprentice ethnographers : Vietnam and the study of Lao minorities in G Evans (ed) Laos : Culture and Society. Silkworm Book. Chiang Mai, 1999.

- Geertz, Clifford. "The Integrative Revolution: Primordial Sentiments and civil Politics in The New States" in The Interpretation of Cultures. Basic Books. 1973
- Hall, Stuart. "Globalization and Cultural Identity" In Stuart Hall, Kenneth Thompson and Anthony Me Grew, eds, Modernity and Its Futures, open University and Polity Press, 1998.
- Hall, Stuart. Representation: Cultural Representations and Signifying Practices. London : SAGE Publication, 1997.
- Heywood, Andrew. Political Ideologies An Introduction. Second edition London : Macmillan press LTD, 1998.
- Holton Robert. "Globalization's Cultural Consequences" ANNALS, The Annals of the American Academy (AAPSS) 570, July, 2000.
- Naroll, Raoul. "on Ethnic Unit Classification" Current Anthropology. 5(4) : 283 - 91, 306 - 12. 1964
- James H. Mittelman. "Rethinking the "New Regionalism" in the Context of Globalization" Global Governance 2, 1996.
- Jenkins, Richard. 1996. Local Identity. London and New York : Routledge.
- Keyes, Charles F. "Who are the Tai: Reflections on the Invention of Identity," In Lolo Romanucci Ross and George A. De Vos (eds) Ethnic Identity: Creation, Conflict, and Accommodation. Third Edition. Walnut, CA : Alta Mira Press, 1995.
- Keyes, Charles F. "Towards a New Formulation of the Concept of Ethnic Group" Ethnicity. 3 (3) : 202 - 13. 1981.
- Keyes, Charles F. Ethnic Adaptation and Identity : The Karen on the Thai Frontier with Burma. Philadelphia : Institute for the study of Human Issues. 1979.
- Leach, Edmund. Political Systems of Highland Burma. London : G. Bell and Sons. 1954.
- Moerman, Michael. Ethnic Identity in a Complex Civilization : who are the Lue ?, " American Anthropologist. 67 (5) (pt.1) : 1215 - 30. 1965.
- Pavie, Auguste. "Histoire du pays de Lan Chhang khao" Etudes Diverses 2, 1898.
- Woodward, Kathryn. (ed) Identity and Difference. SAGE, 1997.
- Chavan. R.S. Nationalism in Asia New Delhi : Sterling Publishers Pvt. Ltd. 1973.
- Hayes, C.J.H. The historical evolution of modern nationalism New York. Macmillan. 1948.
- Kamenka, Eugene. Political nationalism-the evolution of the idea. In Nationalism : The

nature and evolution of an idea. Eugene Kamenaka. ed. London : William Clowes & Sons, Ltd. 1973.

Kedouie. Elie. Nationalism. London : Hutchinson. 1985

Kohn. Hans. The idea of nationalism : A study in its origins and background. New York. Collier Book. 1944.

———. Nationalism : Meaning and history. Rev. ed. Princeton. New Jersey : D. Van Nostrand Company, Inc. 1965.

———. Nationalism. In International encyclopedia of the social science. Vol. David L. Sills. Ed. New York : The Macmillan Company & The Free Press. 1968.

Plamenatz. John. Two types of nationalism. In Nationalism : The nature and evolution of an idea. Eugene Kamenka. ed. London : William clowes & Sons, Ltd. 1973

Shafer. Boyd C. Nationalism : Myth and reality. London : Victor Collanoz, Ltd. 1955.

ภาคผนวก

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- กงเดือน เนตรวงศ์. ผู้ให้สัมภาษณ์ นรินทร์ พุดลา ผู้สัมภาษณ์ ที่หอสมุดแห่งชาติลาว”
นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 12,13 เมษายน พ.ศ. 2547
- คำเพ็ด พุนสะหวัด. ผู้ให้สัมภาษณ์ นรินทร์ พุดลา ผู้สัมภาษณ์ เลขที่ 589 บ้านเชียงฮิน
ถนนเสถียรทิตลา นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2547
- คำหาล้า พวงสะหวัด. ผู้ให้สัมภาษณ์ นรินทร์ พุดลา ผู้สัมภาษณ์ที่วิฑะยาไลสง (องค์อ)
นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2549
- คำวอน สอหลวงโคตร ผู้ให้สัมภาษณ์ บัวไข เพ็งพระจันทร์ ผู้สัมภาษณ์ที่โรงเรียนมัธยมเพียวัด
นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2547
- บุญสว่าง พิมมะสอน. ผู้ให้สัมภาษณ์ นรินทร์ พุดลา ผู้สัมภาษณ์ ที่แผนกศึกษานครหลวง
เวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2547
- ไพโซ สุนนะลาด. ผู้ให้สัมภาษณ์ นรินทร์ พุดลา ผู้สัมภาษณ์ ที่กรมวัฒนธรรมหาชน
กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.
2547.
- ไพโซ สุนนะลาด. ผู้ให้สัมภาษณ์ นรินทร์ พุดลา ผู้สัมภาษณ์ ที่ศูนย์อบรมร่วมการพัฒนา
นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2547
- พวง เนตรวงศ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ บัวไข เพ็งพระจันทร์ ผู้ให้สัมภาษณ์ เลขที่ 30 บ้านหนองบัว
ทองเหนือ เมืองศรีโคตรบอง นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2548
- พุดำ ยังนวง ผู้ให้สัมภาษณ์ นรินทร์ พุดลา ผู้สัมภาษณ์ หน่วยเลขที่ 124 เมืองไซเสดถา
นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2547
- เวียงสะหวาด บุคตะวง ผู้ให้สัมภาษณ์ นรินทร์ พุดลา ผู้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียน
มัธยมปลายศรีโคตรบอง นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2549
- สุวัฒนา ใจบุญ ผู้ให้สัมภาษณ์ นรินทร์ พุดลา ผู้สัมภาษณ์ ที่วิฑะยาไล เกวส (Quest College)
หน่วยเลขที่ 7424 บ้านโพนทัน เมืองไซเสดถา นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 20
เมษายน พ.ศ. 2549
- สุนัด โพทิสาน ผู้ให้สัมภาษณ์ นรินทร์ พุดลา ผู้สัมภาษณ์ โครงการปริญญาเอกสาขาวิชาไท
ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เมื่อวันที่ 19
เมษายน พ.ศ. 2547

สมบุญ บุนเคช. ผู้ให้สัมภาษณ์ นรินทร์ พุดลา ผู้สัมภาษณ์ เลขที่ 527 บ้านทุ่งโป่ง

เมืองสีโคตรบอง นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2547

อุนเือน ปะคิจิต ผู้ให้สัมภาษณ์ นรินทร์ พุดลา ผู้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนก้าวหน้า (Progress High School Private) นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2549

แอโล อาคผาสุก ผู้ให้สัมภาษณ์ บัวไข เพ็งพระจันทร์ ผู้สัมภาษณ์ ที่โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์
เวียงจันทน์ นครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2547

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นายณรินทร์ พุคลา
วันเกิด	วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2506
สถานที่เกิด	อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 107 หมู่ที่ 15 ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150 โทร. (043) 789259
ตำแหน่งหน้าที่การทำงาน	ครูชำนาญการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนยางตลาดวิทยาคาร อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ 46120 โทร. (043) 891378
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2525	มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนยางตลาดวิทยาคาร อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์
พ.ศ. 2527	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ป.กศ. ชั้นสูง) วิชาเอกสังคมศึกษา วิทยาลัยครูเชียงใหม่
พ.ศ. 2529	ปริญญาการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) วิชาเอกสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม
พ.ศ. 2540	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ. ม.) สาขาวิชา ไทยคดีศึกษา (เน้นสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2544	ปริญญานิเทศศาสตรบัณฑิต (นศ.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2549	ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชา ไทยศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม